

ЗБІРНИК

**VII ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
МОЛОДИХ ВЧЕНИХ**

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ
АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА ТА
ПРОЦЕСУ**

03 ГРУДНЯ 2021 РОКУ

Актуальні питання адміністративного права та процесу: матеріали всеукраїнської наукової конференції молодих вчених (в авторській редакції), (м. Маріуполь, 03 грудня 2021 року). Маріуполь, 2021. 297с.

*Рекомендовано до друку Вченою радою Донецького державного університету
внутрішніх справ
(протокол №6 від «22» грудня 2021 року)*

Публікується за матеріалами всеукраїнської наукової конференції молодих вчених Актуальні питання адміністративного права та процесу, яка відбулася 03 грудня 2021 року у Донецькому державному університеті внутрішніх справ (м. Маріуполь).

Видання може бути корисним для студентів, аспірантів (ад'юнктів), слухачів магістратури, студентів та курсантів закладів вищої освіти, а також всім, хто цікавиться проблемами адміністративного права та процесу. Матеріали збірника опубліковані в авторській редакції.

Редакційна колегія не завжди поділяє думку учасників конференції.

У збірнику максимально точно збережена орфографія, пунктуація та стилістика, які були запропоновані учасниками конференції.

Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їх наукові керівники, рецензенти та структурні підрозділи закладів вищої освіти і наукових установ, практичних правоохоронних органів які рекомендували ці матеріали до друку.

ЗМІСТ

Буга Володимир Васильович Будівельна галузь як об'єкт адміністративно-правового дослідження	8
Буга Ганна Сергіївна Правове регулювання адміністративно-попереджувальних заходів запобігання порушенням порядку надання фінансових послуг у діяльності небанківських фінансових установ	10
Слаєв Юрій Леонідович Окремі види місцевостей (адміністративних територій), як типи кримінального процесуального простору в сфері національної безпеки і оборони	14
Кузьменко Сергій Сергійович Правові засади запобігання насильницьким злочинам проти статевої свободи та статевої недоторканості в контексті міжнародних стандартів забезпечення прав дитини	18
Максимова Маргарита Костянтинівна Адміністративно-правове регулювання реалізації дитиною права на психіатричну допомогу	23
Маслєнікова Катерина Георгіївна Поняття оцінювання ефективності поліцейської діяльності	27
Мердова Ольга Миколаївна Наукова діяльність здобувачів вищої освіти як невід'ємна складова сучасного освітнього процесу	31
Мердов Станіслав Павлович Нормативне врегулювання застосування гендерно орієнтованого підходу в системі оцінювання фізичної підготовленості поліцейських	33
Нестерцова-Собакарь Олександра Володимирівна Особливості адміністративно-правового статусу жінок на українських землях у складі Російської імперії	36
Собакарь Андрій Олексійович Фактори, що детермінують аварійність на авіаційному транспорті: адміністративно-правовий аспект	41
Хозлу Іван Костянтинович Спеціальні заходи протидії керування водним транспортом у стані алкогольного сп'яніння що застосовується поліцією: досвід Швеції	46
Аліпа Олександр Олександрович, Коротков Євген Павлович Тактика дії поліцейських при спілкуванні з пасажиром під час зупинення транспортного засобу	50
Бабкіна Маргарита Костянтинівна, Пекарський Сергій Петрович Повноваження підрозділів ювенальної превенції щодо розшуку дітей, зниклих безвісти	52
Белінська Наталя Олексіївна, Пекарський Сергій Петрович Адміністративна відповідальність за порушення порядку обліку, зберігання і використання документів та інших матеріальних носіїв інформації, що містять службову інформацію	56

Бредіхіна Марія Валеріївна, Пекарський Сергій Петрович Забезпечення прав дітей через взаємодію поліції з органами і службами у справах дітей	60
Бугаєнко Владислав Юрійович, Коротков Євген Павлович Заборона паління тютюновмісних виробів для електричного нагрівання у громадських місцях	64
Бульківська Олена Владиславівна, Краковська Анжела Євгеніївна Адміністративно-правове регулювання та державне управління у сфері захисту дітей	68
Буцьких Дмитро Олександрович Принципи адміністративно-правової охорони водних ресурсів	73
Воронова Альона Семенівна, Мердова Ольга Миколаївна Поняття та зміст адміністративної відповідальності	77
Гараєв Рауф Акпер огли, Коротков Євген Павлович Комунікація поліцейських з іноземцями які скоїли правопорушення	80
Головін Дмитро Валерійович Використання електронних документів у процесі доказування злочинів у сфері обігу наркотичних засобів	85
Горло Валерія Володимирівна, Філіпенко Анастасія Сергіївна Генезис адміністративного права України	89
Гришанова Олеся Сергіївна, Буга Ганна Сергіївна Зарубіжний досвід здійснення громадського контролю за діяльністю підрозділів поліції	93
Гумбатов Асіф Алаббасович Значення публічного контролю за дотриманням вимог законодавства у сфері залізничних перевезень	96
Дроговоз Світлана Євгенівна, Борисенко Тетяна Василівна Різновиди форм та методів адміністративної діяльності національної поліції України	100
Дронік Дмитро Сергійович Актуальні питання нормативного визначення організаційно-правових засад діяльності патрульної поліції	102
Ільчишина Аліна Андріївна, Мердова Ольга Миколаївна Механізм захисту прав і свобод людини в діяльності Національної поліції України	105
Желай Вероніка Миколаївна, Козинець Олена Гаврилівна Щодо взаємозалежності середовища проживання та криміногенної обстановки	108
Забожчук Оксана Володимирівна Деякі питання щодо визначення загальних принципів взаємодії поліції з місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування	112
Калюжна Євгенія Сергіївна Джерела адміністративного права	116
Карпенко Ангеліна Петрівна, Когут Ольга Володимирівна Відповідальність за вчинення насильства в сім'ї: вітчизняний та зарубіжний досвід	121
Кейдалюк Володимир Олександрович Деякі аспекти зарубіжного досвіду взаємодії поліції та суспільства	125
Кузьменко Анастасія Сергіївна, Буга Володимир Васильович Проблема визначення об'єкта адміністративного правопорушення у сфері державної таємниці	130

Костюченко Наталія Дмитріна, Шестак Лілія Володимирівна Принцип верховенства права в адміністративному праві	133
Кравченко Оксана Андріївна, Мердова Ольга Миколаївна Адміністративна відповідальність за правопорушення в галузі охорони здоров'я населення	137
Кравченко Оксана Андріївна, Пекарський Сергій Петрович Відповідальність працівників органів та підрозділів національної поліції України, які мають допуск до державної таємниці	140
Кропив'янський Владислав Володимирович, Аягут Наталія Гарягдієвна Принцип дотримання прав і свобод людини у діяльності поліції	144
Курчіна Маргарита Ігорівна, Філіпенко Анастасія Сергіївна М'яке право в системі джерел адміністративного права	148
Лямзіна Олександра Володимирівна, Тильчик Ольга Віталіївна Адміністративна відповідальність за адміністративне правопорушення «булінг (цькування) учасника освітнього процесу»	152
Марценюк Анастасія Ігорівна, Краковська Анжела Євгеніївна Адміністративно-правовий статус біженців в Україні	156
Мацак Максим Дмитрович, Веселов Микола Юрійович Процес екологізації в сільськогосподарському комплексі	159
Мирошніченко Анна Павлівна, Хозлу Іван Костянтинович Принципи адміністративної відповідальності	163
Мицоглу Рафаїл Дімітріос, Буга Ганна Сергіївна Адміністративна відповідальність за вчинення домашнього насильства	166
Мишаста Катерина Борисівна, Керноз Неля Євгенівна Зловживання процесуальними правами в адміністративному процесі: проблемність визначення	169
Мойсієнко Анастасія Андріївна, Козинець Олена Гаврилівна Забезпечення принципу поваги до приватного і сімейного життя у правоохоронній діяльності	174
Нікітенко Олександр Іванович, Буга Ганна Сергіївна Зарубіжний досвід протидії булінгу	178
Нерода Микола Анатолійович Аналіз механізму запобігання та протидії домашньому насильству	184
Онїпко Софія Сергіївна, Буга Ганна Сергіївна Адміністративна відповідальність як вид юридичної відповідальності	186
Передерій Данило Андрійович, Шевяков Максим Олександрович Місце і роль національної політики у профілактиці правопорушень	189
Передерій Данило Андрійович, Шевяков Максим Олександрович Правопорушення, що посягають на громадський порядок	195
Поляков Євген Олександрович, Коротков Євген Павлович Законні підстави та особливості перевірки поліцейським COVID-сертифікатів	200
Притула Андрій Андрійович, Буга Ганна Сергіївна Правова основа діяльності громадських рад при органах поліції	203

Розумна Ангеліна Ігорівна, Філіпенко Анастасія Сергіївна Адміністративно-правовий статус суддів суду загальної юрисдикції	209
Семенченко Карина Олексіївна, Пекарський Сергій Петрович Підстави адміністративної відповідальності за порушення законодавства про держану таємницю	212
Сердечний Артем Борисович, Кашперський Артур Геннадійович, Коротков Євген Павлович Проблемно-дискусійні питання «злісної непокори»	216
Столярова Анна Олександрівна, Аягут Наталія Гарягдєєвна Деякі питання участі поліцейських у гарантуванні реалізації прав і свобод людини	220
Соловійова Каміла Сергіївна, Буга Ганна Сергіївна Нормативно-правове регулювання булінгу: національний досвід	225
Соколова Катерина Олександрівна, Чечель Анна Олександрівна Форми публічного адміністрування в сфері охорони здоров'я	230
Третяк Катерина Сергіївна, Коротков Євген Павлович Тактика застосування свистка у службовій діяльності поліцейського	234
Третяк Катерина Сергіївна, Хозлу Іван Костянтинович Досвід зарубіжних країн у подоланні домашнього насильства в сім'ї	236
Третяк Оксана Сергіївна, Хозлу Іван Костянтинович Адміністративна відповідальність за порушення правил дорожнього руху	240
Третяк Оксана Сергіївна, Коротков Євген Павлович Правові підстави застосування засобів, споряджених речовинами сльозогінної та дратівної дії	246
Томай Аліна Сергіївна, Краковська Анжела Євгеніївна Підстави для настання адміністративної відповідальності	251
Тосхопаран Тетяна Федорівна, Філіпенко Анастасія Сергіївна Статус та повноваження прокуратури	255
Турлакова Анастасія Олегівна, Філіпенко Анастасія Сергіївна Місце та роль санкцій в адміністративному праві України	259
Хаджинова Марія Дмитрівна, Буга Ганна Сергіївна Громадський контроль за діяльністю Національної поліції	263
Шевченко Андрій Олександрович, Тильчик Ольга Віталіївна Товарна контрабанда: поняття та правове регулювання	268
Шемигон Даниїл Сергійович, Коротков Євген Павлович Реагування патрульної поліції на порушення безпеки дорожнього руху пішоходами	272
Яковенко Тетяна Андріївна, Хоббі Юлія Сергіївна Заходи щодо посилення відповідальності за несплату коштів на утримання дитини	275
Яровець Богдан Сергійович, Мердова Ольга Миколаївна До питання про визначення обов'язків особи, яка керує персональним легким електротранспортом	279
Andrii Kyrylenko, Olena Volik The course «human rights» in the process of police officers' training in Denmark	283

Oleksandra Lunghu, Olena Volik Law enforcement agencies and human rights (European experience and Ukrainian realities)	284
Viktoriya Ivanova, Olena Volik Falsification of vaccination certificates in Ukraine	288
Vitaliy Prylyapa, Olena Volik What role does training play in protecting human rights?	290
Mykhailo Tatarintsev, Olena Volik Administrative and legal regulation of the national police of Ukraine activity	292
Tetyana Yakovenko, Olena Volik Implementation of the e-government system as a means of improving the efficiency of administrative services	294

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ УЧАСНИКІВ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

ВИСТУПИ НАУКОВЦІВ

Буга Володимир Васильович

*декан факультету №3 Донецького державного університету внутрішніх
справ, кандидат юридичних наук, доцент*

БУДІВЕЛЬНА ГАЛУЗЬ ЯК ОБ'ЄКТ АДМІНІСТРАТИВНО- ПРАВОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Будівництво є однією з найважливіших галузей національної економіки. В її функціонуванні задіяні сотні тисяч працівників. Вона забезпечує широкий спектр побутових, соціальних та інших потреб населення, сприяє розвитку малого та середнього бізнесу, забезпечує сталий розвиток металообробної та деревообробної промисловості, транспорту, енергетики, нафтопереробної, хімічної промисловості тощо. З огляду на колосальну суспільну та економічну значущість будівельної галузі, законодавець приділяє велику увагу регулюванню відносин, які в ній складаються. За роки незалежності в Україні було прийнято десятки законодавчих та підзаконних актів з питань порядку інвестування у будівництво, господарсько-виробничих відносин у галузі будівництва, капітального будівництва за державні кошти, інжинірингової діяльності, державного контролю під час будівництва, дозвільної діяльності у сфері містобудування, відповідальності суб'єктів будівельних правовідносин за невиконання чи неналежне виконання зобов'язуючих та порушення забороняючих правових норм у галузі будівництва [1, с.15].

Науковці зазначають, що будівельна галузь посідає одне з основних місць в економіці держави. Вона створює основні фонди як виробничого, так і невиробничого характеру для функціонування всіх галузей національної економіки, забезпечує побутові, соціально-культурні потреби населення, сприяє створенню великої кількості нових робочих місць та реалізації продукції інших галузей народного господарства, які споживаються в процесі здійснення основної діяльності – будівництва. Однак ефективність функціонування будівельної галузі залежить від державної політики щодо її підтримки та

регулювання, спрямованого на інформаційне забезпечення, створення та нормативно-правової бази оптимального податкового навантаження тощо [2, с. 5-6].

Сьогодні в Україні сформована достатньо розвинена система будівельного законодавства, яка охоплює ключові аспекти організації та здійснення даної діяльності. Разом з тим, за загальним визнанням науковців і практиків, сучасний стан правового регулювання будівельних відносин є далеким від досконалості. Багатьом рівням правового регулювання будівельних відносин властиві системні недоліки, серед яких: недостатня узгодженість регуляторних актів, «розпорошеність» нормативного матеріалу, нечітке формулювання законодавчих положень, наявність колізій, прогалин і дублювань. Води законодавчої регламентації негативно відбиваються на всіх сферах організації та здійсненні будівельної діяльності, знижуючи їх продуктивність та гальмуючи їх розвиток. Такий стан справ обумовлює необхідність комплексного оновлення галузевого законодавства з метою його гармонізації та приведення у відповідність до актуальних потреб практики. Але найпершим кроком до цієї мети повинно стати створення наукового підґрунтя. Як свідчить практика, без якісного наукового супроводження дуже важко (а часто – взагалі неможливо) вибудувати життєздатну стратегію дій, а тим більше – створити дієвий механізм її реалізації [3, с.58; 4, с. 83; 5, с. 157].

Отже, необхідно зазначити, що будівельна галузь – це підгалузь адміністративного права, що регулює суспільні відносини управлінського та публічно-сервісного спрямування, що формуються в процесі публічного управління в будівельній галузі і спрямована на створення повноцінного середовища життєдіяльності людини [6, с. 35].

Таким чином будівельна галузь як об'єкт адміністративно-правового регулювання потребує подальшого вивчення та дослідження.

Список використаних джерел

1. Гарат М.Р. Будівельна діяльність як об'єкт науково-правових досліджень. *Правова держава*. 2019. №34. С. 15-22.

2. Шутенко Л. М. Будівельна галузь як об'єкт державного регулювання. *Синергетичні аспекти формування економічних параметрів будівельних структур в умовах ринку* : матеріали міжнар. наук.- практич. інтернет-конф. Харків. обл. держ. адм., Харків. нац. акад. міськ. госп-ва. Харків : ХНАМГ, 2011. С. 5-6.

3. Гарат М.Р. Сучасний стан науково-правових досліджень в галузі будівництва. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/conf/law/37may2019/14.pdf>.

4. Гуржій Т.О., Ярмиш О.Н. Правове забезпечення земельної реформи в Україні. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2014. № 1. С. 83-92.

5. Гуржій Т.О. Перспективи розвитку адміністративно-деліктного законодавства України. *Адміністративне право і процес*. 2014. № 3. С. 156-158.

6. Стукаленко О.В. Адміністративно-правове забезпечення будівельної галузі: теоретико-правові та праксеологічні засади. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук. Спеціальність 12.00.07 – адміністративне право і адміністративний процес; фінансове право; інформаційне право. Дніпро. 2016. 513 с.

Буга Ганна Сергіївна

*доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін факультету №2
Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних
наук, доцент*

**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-
ПОПЕРЕДЖУВАЛЬНИХ ЗАХОДІВ ЗАПОБІГАННЯ ПОРУШЕННЯМ
ПОРЯДКУ НАДАННЯ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ У ДІЯЛЬНОСТІ
НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ**

Механізмом правового забезпечення фінансової безпеки держави є ціла система організаційно-правових заходів впливу, що спрямована на попередження, мінімізацію та ліквідацію загроз фінансовій безпеці держави. Такий механізм є доволі складною та глибокоструктурованою системою реагування на виклики сучасності. Не виключенням стала і сфера діяльності небанківських фінансових установ (НФУ).

Розширення доступу до фінансових ресурсів суб'єктів господарювання та фізичних осіб може стати одним із чинників для розвитку економіки України. Зокрема небанківське кредитування, яке в Україні та світі розглядається як альтернатива банківському, може стати додатковим джерелом фінансування.

Характер та зміст завдань, які виконують державні органи, вимагають застосування у їх діяльності специфічних методів. Те, яким чином вони будуть виконувати поставлені державою завдання, визначатиме ступінь та якість досягнення правоохоронної мети. Тому для кращого вирішення проблем адміністративно-правового забезпечення діяльності органів у попередженні правопорушень необхідно дослідити доцільні методи їх роботи. З'ясування змісту методів діяльності цих органів дасть змогу сформулювати відповідь на питання про те, якими способами найбільш дієво та раціонально можна досягти мети їх діяльності.

До адміністративно-правових способів захисту порядку надання фінансових послуг у діяльності НФУ належать: недопущення порушення порядку надання фінансових послуг; поновлення порушеного права; притягнення до адміністративної відповідальності за вчинення правопорушення у сфері діяльності кредитних спілок; відшкодування заподіяної шкоди.

Підкреслюючи управлінський характер адміністративного примусу, слід зазначити, що застосовувати пов'язані з ним заходи правомочні не всі органи виконавчої влади і не всі їх посадові особи, а лише ті з них, кому таке право надано законодавчими актами [1, с. 35]. Адміністративний примус може бути застосовано щодо фізичних осіб, у тому числі посадових осіб, фізичних осіб – суб'єктів діяльності у сфері надання фінансових послуг. Це свідчить про індивідуалізацію його застосування. Індивідуалізація застосування також досягається через з'ясування всіх обставин справи та вибору найбільш бажаних заходів впливу.

Адміністративному примусу як методу державного управління у сфері надання фінансових послуг притаманна специфіка юридико-фактичних підстав застосування. Основною юридично значущою підставою є протиправне діяння.

Д. М. Бахрах стверджує, що примусові заходи не може бути використано поза зв'язком із конкретними правопорушеннями [2, с. 33]. Водночас застосування заходів адміністративного примусу не завжди пов'язане з адміністративним правопорушенням [3, с. 37].

Адміністративні примусові заходи у сфері порядку надання фінансових послуг у діяльності НФУ застосовують для: а) запобігання правопорушенням, недопущення настання негативних наслідків, утворення певної ситуації недопущення протиправних дій; б) переривання протиправної поведінки, припинення розпочатого або вже вчиненого протиправного діяння, що посягає на надання фінансових послуг, забезпечення провадження в справах про адміністративні проступки; в) покарання осіб, які вчинили адміністративні правопорушення.

Ю. П. Битяк визначає адміністративний примус як систему засобів психологічного або фізичного впливу на свідомість і поведінку людей з метою досягнення чіткого виконання встановлених обов'язків, розвитку суспільних відносин у межах закону, забезпечення правопорядку й законності [4, с. 169–170]. Натомість Г.П. Бондаренко зазначає, що адміністративний примус – це складова державного примусу, що полягає в застосуванні органами державного управління, судами та суддями, службовими особами, а у встановлених законодавством випадках – громадськістю в межах, формах і порядку, регламентованих чинним законодавством, державно-правового, психологічного та фізичного впливу до правопорушників з метою захисту охоронюваних правом конкретних суспільних відносин [5, с. 21].

Характеризуючи види адміністративного примусу, слід зазначити, що немає єдиного погляду щодо цього питання. У теорії адміністративного права існує декілька класифікацій заходів адміністративного примусу. Так, О. М. Бандурка, Ю. П. Битяк, С. Т. Гончарук, С. В. Ківалов, А. Т. Комзюк підтримують запропоновану М. І. Єропкіним класифікацію заходів адміністративного примусу на заходи адміністративного запобігання, заходи адміністративного припинення та заходи адміністративного стягнення

[6, с. 105]. Проте не всі науковці погоджуються з такою класифікацією. Наприклад, Д. М. Бахрах заперечує існування такого виду адміністративного примусу, як заходи адміністративного запобігання, вважаючи, що адміністративний примус застосовують тоді, коли наявне адміністративне правопорушення. Науковець виокремлює такий вид адміністративного примусу, як відновлювальні заходи [7, с. 236]. Досліджуючи означену тематику, С. С. Студенікін поділяє всі адміністративно-примусові заходи залежно від наявності адміністративно-правової санкції на адміністративні стягнення та інші заходи примусу (заходи адміністративного забезпечення, адміністративно-правові заходи соціального примусу або заходи припинення) [8, с. 172–174].

Таким чином, слід зробити висновок, що правове регулювання адміністративно-попереджувальних заходів запобігання порушенням порядку надання фінансових послуг у діяльності небанківських фінансових установ потребує подальшого вивчення та дослідження.

Список використаних джерел

1. Остапенко О. І., Остапенко Л. О. Адміністративно-правове забезпечення захисту права власності в Україні : навч. посіб. Львів, 2007. 149 с.
2. Бахрах Д. Н. Состав административного проступка : учеб. пособие. Свердловск, 1987. 70 с.
3. Личенко І. О. Адміністративно-деліктні аспекти захисту права власності : монографія. Львів, 2011. 216 с.
4. Битяк Ю. П. Адміністративне право України : підручник. Харків, 2001. 528с.
5. Бондаренко Г. П. Адміністративна відповідальність в СРСР. Львів, 1975. 176 с.
6. Коломоець Т. Класифікація заходів адміністративно-правового примусу. Право України. 2003. № 2. С. 105–111.
7. Бахрах Д. Н. Административное право : учебник. М., 2000. 624 с.
8. Студеникин С. С. Советское административное право. М., 1950. 340с.

Єласв Юрій Леонідович

адвокат

ОКРЕМІ ВИДИ МІСЦЕВОСТЕЙ (АДМІНІСТРАТИВНИХ ТЕРИТОРІЙ), ЯК ТИПИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРОСТОРУ В СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ

Фундаментальне дослідження правового регулювання сфери національної безпеки і оборони є завданням найвищого ступеня освітньої та наукової важливості для всієї юриспруденції України, передусім, у царині публічного права (зокрема, в системі кримінальної юстиції та юрисдикції). Так, згідно норм Конституції України [1] національна безпека і оборона є предметом правового регулювання, зокрема, ст. 17, п. 17 ч. 1 ст. 92 Основного Закону України [1]. Так, Конституція України [1], в силу принципів верховенства права, найвищої юридичної сили, прямої дії (стаття 8 Основного Закону України [1]) є першоджерелом всієї правової системи України, всієї системи права України (всіх галузей публічного та приватного права України). Принагідно зауважу, що в даному науковому дослідженні застосовується дефініція (термін): **Сфера національної безпеки і оборони**. Назва вищевказаної дефініції є тотожною, по-перше, сфері національної безпеки і оборони, як інституту конституційного права України (ч. 2 ст. 107 Конституції України [1]), по-друге, назві Указу Президента України від 18 червня 2021 року № 260/2021 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 4 червня 2021 року «Щодо удосконалення мережі ситуаційних центрів та цифрової трансформації сфери національної безпеки і оборони»» [2]. Так, вищевказаний Указ Президента України від 18 червня 2021 року [2] визначає, в тому числі, спеціальний адміністративно-правовий режим у сфері національної безпеки і оборони у мирний час, а також в особливий період; про що, прямо вказується в преамбулі даного Указу Президента України від 18 червня 2021 року [2]. Вбачається, що якщо виходити із доктринального підходу, який сформулювали вчені-юристи В.Я. Настюк та В.В. Белєвцева, юридичний режим сфери національної безпеки і оборони, можливо дефініціювати в якості одного із

«режимів адміністративно-політичної сфери державного управління» [3, с. 76] формальною ознакою якого є те, що він має «чітко виражений адміністративно-правовий характер» [3, с. 76], змістовною ознакою якого є те, що ним визначаються «функції і специфіка державного управління адміністративно-політичною та правоохоронною діяльністю» [3, с. 76]. Одним із тактичних напрямків наукової стратегії створення нових теоретичних знань у царині взаємозв'язку кримінальних процесуальних режимів та адміністративно-правових режимів, у сфері національної безпеки і оборони, є фундаментальне пізнання взаємозв'язку кримінального процесу та адміністративного права; в частині доктринального дослідження поняття, ознак, типів і видів місцевості (адміністративної території) у сфері національної безпеки і оборони. Так, приписи статті 615 Кримінального процесуального Кодексу України [4] (далі за текстом – КПК України) прямо встановлюють дефініцію **місцевості (адміністративної території)**. Одночасно з цим, норми ст. 615 КПК України [4] встановлюють Особливий режим досудового розслідування, в тому числі, у районі проведення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях (далі за текстом – **район ПЗ із ЗНБ і О**). Так, вищеназвані приписи ст. 615 КПК України [4] визначають, зокрема, специфіку юридичного регулювання кримінального процесуального простору, який є елементом правового статусу вищеназваного режиму в сфері національної безпеки і оборони. У свою чергу, норми Закону України «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях» від 18 січня 2018 року № 2268-VIII [5] (далі за текстом – Закон України від 18 січня 2018 року № 2268-VIII), як джерела адміністративного права України, передбачають декілька видів місцевостей (територій), кожна із яких має свій певний, окремий адміністративно-правовий режим. Зокрема, норми пункту 2 частини 1 статті 8 Закону України від 18 січня 2018 року № 2268-VIII [5], визначають такий вид місцевості (адміністративної території), як: **зони безпеки, прилеглі до району**

бойових дій. Одночасно з цим, виходячи із формально-логічного тлумачення дефініції **зони безпеки, прилеглі до району бойових дій**, вбачається, наявність іншого окремого виду місцевості (адміністративної території), а саме: **району бойових дій.** Таким чином, в даному випадку, має місце наявність двох видів місцевості (адміністративної території), а саме: 1) зони безпеки, прилеглі до району бойових дій; 2) район бойових дій. Вбачається, що вищеназвані два види місцевості є простором у **сфері національної безпеки та оборони.** Разом з цим, є очевидним, що вищеназвані: 1) зони безпеки, прилеглі до району бойових дій; 2) район бойових дій, є такими секторами території України на яких правоохоронні органи України інтенсивно та безперервно здійснюють протидію злочинності (передусім, протидію умисним тяжким та особливо тяжким злочинам). Внаслідок чого, вищеназвані види секторів території України є предметом юридичного регулювання в кримінальному провадженні, а саме: кримінальним процесуальним простором у виді місцевості (адміністративної території), в розумінні диспозиції ст. 615 КПК України [4], яка визначає Особливий режим досудового розслідування. Відносно теоретичного дослідження кримінального процесуального простору, зазначаю, що згідно доктринального вчення науковця-правознавця Т. Лоскутова «кримінальні процесуальні час і простір можливо вважати факультативними (додатковими) елементами предмета кримінального процесуального регулювання» [6, с. 152]. Разом з цим, зони безпеки, прилеглі до району бойових дій та район бойових дій, прямо не встановлені КПК України [4], в якості окремих типів місцевості (адміністративної території), через, що будемо вважати, що два вищевказаних різновиди (типи) простору є частинами (секторами) такого класу кримінального процесуального простору, як: **район ПЗ із ЗНБ і О**, який прямо передбачений дефініцією назви статті 615 КПК України [4]. Таким чином, в доктринальному розумінні вищеназваний **район ПЗ із ЗНБ і О** за своєю структурною конструкцією є багатосекторним класом кримінального процесуального простору. Тобто, **район ПЗ із ЗНБ і О** є місцевістю (адміністративною територією) – структурою (цілим), відносно своїх секторів (складових частин),

якими є: 1) зони безпеки, прилеглі до району бойових дій; 2) район бойових дій. Все вищенаведене свідчить про необхідність створення (креатування) системи диференціації різновидів кримінального процесуального простору, передусім, в сфері національної безпеки і оборони. При цьому, доктринальне пізнання царини кримінального процесуального простору, взагалі, та в сфері національної безпеки і оборони, зокрема, є можливим тільки у теоретико-юридичному взаємозв'язку з наукою адміністративного права. У свою чергу, отримані, внаслідок, вищеназваних досліджень нові фундаментальні знання, будуть науковим орнаментом майбутніх творів (статей, монографій) у галузях адміністративного та кримінально-процесуального права України.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 р. *Голос України*. 13.07.1996 р. № 128.
2. Указ Президента України 18 червня 2021 року № 260/2021 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 4 червня 2021 року «Щодо удосконалення мережі ситуаційних центрів та цифрової трансформації сфери національної безпеки і оборони»». Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/260/2021#Text>.
3. Адміністративно-правові режими в Україні: монографія / Настюк В. Я., Белєвцева В. В. Х. : Право, 2009. 128 с.
4. Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях: Закон України від 18 січня 2018 року №2268-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 10. ст. 54.
5. Кримінальний процесуальний Кодекс України від 13 квітня 2012 року №4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9-10, № 11-12, № 13, ст. 88.
6. Лоскутов Т. / Основные и факультативные элементы предмета правового регулирования в уголовном процессе / LEGEA SI VIATA/ Nr. 12/3 (264) 2013 / DECEMBRIE 2013. С. 149-152.

Кузьменко Сергій Сергійович

старший викладач кафедри державно-правових дисциплін та публічного управління факультету №3 Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

**ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАПОБІГАННЯ НАСИЛЬНИЦЬКИМ
ЗЛОЧИНАМ ПРОТИ СТАТЕВОЇ СВОБОДИ ТА СТАТЕВОЇ
НЕДОТОРКАНОСТІ В КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ДИТИНИ**

Важливим показником соціального здоров'я суспільства є ставлення до проблем дитинства. Дитинство – це життєвий відрізок між народженням і підлітковим віком, який закінчується з настанням статевого дозрівання (пубертатний період) [1; 2; 3].

Основу національного законодавства України із запобігання насильству над дітьми в сім'ї або поза нею становить Конституція України, передусім ст. 3, 21–24, 27–29, 32, 51, 52 Основного Закону, згідно з яким людина, її життя і здоров'я, честь і гідність визначається найвищою соціальною цінністю. Кожна людина має право на вільний розвиток своєї особистості. Діти рівні у своїх правах незалежно від походження, а також від того, народжені вони у шлюбі чи поза ним. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість держави. Зокрема, ст. 28 Конституції України закріплює право кожної особи, у тому числі дитини, на повагу до її гідності та вказує, що ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує її гідність, поводженню чи покаранню. Ці положення Основного Закону конкретизуються в ЦК України, який зазначає, що фізична особа не може бути піддана катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує її гідність, поводженню чи покаранню (ч. 2 ст. 289 ЦК України).

Ст. 52 Основного Закону, яка безпосередньо спрямована на запобігання насильству над дітьми, прямо вказує, що будь-яке насильство над дитиною та її експлуатація переслідуються законом. Відповідно до ст. 51 Конституції України, сім'я, дитинство, материнство і батьківство охороняються державою [4].

Окрім загальних актів законодавства, які звертають увагу на захист дітей

від різних форм насильства, в Україні поступово формуються система спеціальних законодавчих актів, які безпосередньо спрямовані на захист прав та інтересів дитини, охорону її від усіх форм насильства та впровадження міжнародних стандартів попередження жорстокого поводження з дітьми [4].

Основою для формування національного законодавства в галузі захисту прав та свобод дітей, в тому числі і кримінально-правового захисту, є ратифікація нормативно-правових актів міжнародного рівня.

Взагалі, початком правової діяльності в галузі захисту прав дитини можна вважати створення Міжнародного союзу (далі Союз) захисту дітей у 1923 році. Союз розробив і затвердив перший міжнародний акт – Декларацію прав дитини [5]. Ця декларація увійшла в історію як Женевська декларація, була прийнята 26 листопада 1924 року на V Асамблеї Ліги Націй.

Основними міжнародно-правовими актами у галузі прав людини, що були прийняті Організацією Об'єднаних Націй (ООН), та такими, що започаткували новий розвиток захисту прав дитини є: Загальна декларація прав людини, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 року; Конвенція про запобігання злочинів геноциду і покарання за нього (1948 р.); Європейська конвенція захисту прав і основних свобод людини (1950 р., ратифікована Україною 17.07.1997 р.); Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966 р. (ратифікований Україною 19.10.1973 р., вступив в дію для України – 03.01.1976 р.); Міжнародний пакт про громадянські та політичні права 1966 року (вступив в дію для України – 23.03.1976 р.); Факультативний протокол до Міжнародного пакту про громадянські і політичні права 1966 року; Конвенція про ліквідацію усіх форм дискримінації щодо жінок 1979 року; Конвенцію про права дитини 1989 року та ряд інших.

Женевська декларація 1924 року, передбачала створення таких умов, які б забезпечували в усіх країнах необхідний фізичний і психічний розвиток дитини, право дитини на допомогу, належне виховання, захист тощо.

Базовим міжнародним документом щодо захисту прав і свобод дитини є Загальна Декларація прав людини, у якій проголошено такі імперативи, як право

на життя, свободу, особисту недоторканність, право на громадянство, на рівність перед законом і деякі інші, має універсальний характер, володіння яким не має залежати від віку людини [6]. У ст. 23 Декларації акцентується увага на необхідність особливого захисту материнства і дитинства. Вказано на необхідність обмеження експлуатації дитячої праці, зокрема нічної праці, визначено рамки мінімального віку прийому на роботу тощо.

Загальна декларація прав людини 1948 року, вперше на нормативному рівні, відобразила основи захисту прав дітей, в контексті захисту прав людини, результатом Декларації стало підписання ряду пактів прав людини, що гарантували рівні права всім дітям і забезпечення їх основних потреб.

Декларація прав дитини 1959 року проголошує що дитині, незалежно від кольору шкіри, мови, статі, віри, законом повинен бути забезпечений соціальний захист, надані умови та можливості, що дозволили б їй розвиватися фізично, розумово, морально та духовно. У соціальному відношенні висунуто вимоги щодо створення умов для здорової та нормальної життєдіяльності дитини, гарантування її свободи та гідності. Дитина повинна бути першою серед тих, хто одержує захист і допомогу, а також захищеною від недбалого ставлення до неї, особливо від жорстокості та експлуатації.

Конвенція ООН про права дитини 1989 року визначає політичні, економічні, соціальні, культурні права дітей до 18 років, проголошує право дитини на її захист та обов'язковість створення для цього необхідних умов. Дбаючи про захист прав дитини, держава має не тільки створити скоординовану систему їх реалізації, але й забезпечити застосування особливих механізмів їх впровадження.

Особливо важливе значення для протидії насильницьким злочинам проти дітей має ст. 19 Конвенції про права дитини, відповідно до якої держави-учасниці повинні вживати всіх необхідних законодавчих, адміністративних, соціальних і просвітніх заходів з метою захисту дитини від усіх форм фізичного та психологічного насильства, образи чи зловживань, відсутності піклування чи недбалого і брутального поводження та експлуатації, включаючи сексуальні

зловживання, з боку батьків, законних опікунів чи будь-якої іншої особи, яка турбується про дитину. При цьому ч. 2 ст. 19 цієї Конвенції конкретизує перелік таких заходів, до яких, зокрема, віднесено ефективні процедури для розроблення соціальних програм з метою надання необхідної підтримки дитині й особам, які турбуються про неї, а також здійснення інших форм запобігання, виявлення, повідомлення, передачі на розгляд, розслідування, лікування та інших заходів у зв'язку з випадками жорстокого поводження з дитиною, зазначеними вище, а також, у разі необхідності, для порушення початку судової процедури

Імплементация міжнародних стандартів протидії насильству відносно до дитини, звичайно, не обмежується ухваленням законодавчих актів, безпосередньо спрямованих на їх виконання. Чинні міжнародні договори, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України у встановленому законом порядку, є частиною національного законодавства України (ч. 1 ст. 9 Конституції України) та мають пріоритет перед нормами національного законодавства. Цей принцип підкреслено в законодавстві України та конкретизовано в ст. 37 Закону України «Про охорону дитинства» від 26 квітня 2001 р. [7], відповідно до якої, якщо міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, встановлено інші правила, ніж ті, що містяться в законодавстві України про охорону дитинства, застосовуються правила міжнародного договору.

Закон України «Про охорону дитинства» є ключовим спеціальним актом законодавства в галузі захисту прав дитини та протидії усім формам насильства стосовно неї. Цей Закон визначає охорону дитинства в Україні як стратегічний загальнонаціональний пріоритет і з метою забезпечення реалізації прав дитини на життя, охорону здоров'я, освіту, соціальний захист та всебічний розвиток встановлює основні засади державної політики у цій сфері. Цим Законом на національному рівні закріплюється саме поняття «дитина», якою вважається «особа віком до 18 років (повноліття), якщо згідно із законом, що застосовується до неї, вона не набуває повноліття раніше» (ст. 1 Закону). Це визначення цілком відповідає поняттю «дитина», викладеному в Конвенції ООН про права дитини.

У ст. 6 СК України, що був прийнятий 10 січня 2002 р. та набув чинності одночасно з набранням чинності ЦК України, тобто 1 січня 2004 р., уточнюється, що правовий статус дитини має особа до досягнення нею повноліття. Малолітньою вважається дитина до досягнення нею чотирнадцяти років. Неповнолітньою є дитина у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років.

Запобіганню насильству над дітьми в сім'ї або за її межами присвячено ст. 10 «Право на захист від усіх форм насильства» Закону України «Про охорону дитинства». Відповідно до неї, кожній дитині гарантується право на свободу, особисту недоторканність та захист гідності. Дисципліна й порядок у сім'ї, навчальних та інших дитячих закладах мають забезпечуватися на принципах, що ґрунтуються на взаємоповазі, справедливості й виключають приниження честі та гідності дитини. Держава здійснює захист дитини від:

- усіх форм фізичного і психічного насильства, образи, недбалого і жорстокого поводження з нею, експлуатації, включаючи сексуальні зловживання, у тому числі з боку батьків або осіб, які їх замінюють;

- утягнення в злочинну діяльність, залучення до вживання алкоголю, наркотичних засобів і психотропних речовин;

- залучення до екстремістських релігійних психокультурних угруповань та течій, використання її для створення та розповсюдження порнографічних матеріалів, примушування до проституції, жебрацтва, бродяжництва, утягнення до азартних ігор тощо.

Отже, питанню дотримання прав дітей в Україні приділено значну увагу, що відповідає загальноновизнаним міжнародним стандартам. Водночас, розглядаючи вказане питання в контексті створення кримінальної юстиції, зауважимо, що низка положень чинного законодавства потребує суттєвого оновлення відповідно до вимог сучасності та з урахуванням розвитку правової думки. Недосконалість законодавства неминуче породжує проблеми у сфері правозастосування, унеможливаючи реалізацію повною мірою профілактичних заходів, спрямованих на запобігання завданню дитині фізичних страждань або приниженню її людської гідності.

Список використаних джерел

1. Айхорн А. Трудный подросток. Москва : ЭКМО-Пресс, 2001. 377 с.
2. Бандурка І. О. Діти, сім'я, злочинність неповнолітніх: взаємозв'язок: монографія. Харків: Золота миля, 2014. 280 с.
3. Бандурка І. О. Кримінально-правовий захист дитинства в Україні: монографія. Харків: Золота миля, 2015. 403 с.
4. Конституція України: Закон від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. *Верховна Рада України.* URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
5. Декларація прав дитини, прийнята 26 листопада 1924 року V Асамблеєю Ліги націй в Женеві / Unisef Company History. URL: <http://um.co.ua/13/13-1/13-124967.html>
6. Загальна декларація прав людини від 10 груд. 1948 р., затв. Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй, Європейською конвенцією про захист прав людини й основних свобод від 4 листоп. 1950 р.
7. Про охорону дитинства : Закон від 26 квіт. 2001 р. *Верховна Рада України.* URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua>

Максимова Маргарита Костянтинівна

викладач кафедри загально-правових дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ДИТИНОЮ ПРАВА НА ПСИХІАТРИЧНУ ДОПОМОГУ

Психічні захворювання у дитячому та підлітковому віці є тягарем, що сприяє економічним збиткам у суспільстві. Поведінкові розлади у дитячому та підлітковому віці підвищують рівень злочинності, що призводить до збільшення витрат пов'язаних з ювенальною юстицією. Рівень організації охорони психічного здоров'я дітей та підлітків є показником зрілості суспільства. Психіатрична допомога дітям та підліткам є не тільки формою спеціалізованої медичної допомоги, а й важливим напрямком соціальної політики, спрямованим

на реалізацію прав та законних інтересів дітей з особливими потребами, їх інклюзію до суспільства.

У сучасному світі кількість осіб, що страждає від психічних розладів постійно збільшується через підвищення темпу життя й частоти стресових ситуацій. В Україні за даними МОЗ діти та підлітки займають 22% серед осіб, що страждають на психічні розлади [1]. Проте, значна кількість психіатричних розладів(депресій, розладів, пов'язаних із харчуванням, посттравматичних стресових розладів) не враховується статистикою, оскільки батьки таких дітей уникають послуг неефективної психіатричної допомоги дітям. Організація психіатричної допомоги є застарілою та недосконалою. Основні ресурси зосереджені в психіатричних відділеннях дитячих лікарень. Амбулаторна допомога слаборозвинена та має розбіжності зі світовою медичною практикою. Спеціалізована психіатрична допомога є стигматизованою та орієнтованою на біологічне лікування, такий підхід обмежує доступ до психотерапевтичної допомоги та освітньо-соціальних послуг. Існуючі тенденції призводять дотримання медичної допомоги в приватних медичних структурах, у дитячих неврологів, як наслідок такі звернення не враховуються медичною статистикою як первинно діагностовані розлади психіки.

Права пацієнтів психіатричних закладів розглядаються у наукових дослідженнях як елемент загальних медичних прав або в контексті недієздатності та застосування примусових заходів медичного характеру для осіб, що вчинили кримінальне правопорушення. Сенюта І.Я. стверджує, що це призводить до неможливості повноцінного розкриття проблем адміністративно-правового регулювання у сфері надання психіатричної допомоги дітям та підліткам [2, с. 43]. Особливої уваги заслуговує примусовість надання психіатричної допомоги, яка передбачає існування незалежного дієвого контролю за діяльністю психіатричних закладів, запровадження громадського контролю, підвищення кваліфікації та правової підготовки як лікарів, так і персоналу. Примусова психіатрична допомога повинна застосовуватися лише у разі відсутності можливості надати таку допомогу у добровільному порядку.

Гарантіями правомірності застосування примусової психіатричної допомоги мають бути колективність рішень лікарів-психіатрів, можливість залучення незалежних психіатрів, перевірка прийнятого рішення як судом, так і органами виконавчої влади. Проте, за словами Стулова О.О., недостатньо лише законодавчого закріплення добровільності психіатричної допомоги, окремої уваги потребує забезпечення механізму збереження лікарської таємниці, створення спеціальних курсів щодо підвищення якості як професійної, так і правової підготовки лікарів, які мають справу з дітьми та підлітками [3, с. 97-98]. Організацію і порядок проходження курсів, контроль щодо перевірки якості знань отриманих на цих курсах покласти на Міністерство охорони здоров'я та його територіальні органи.

В Україні майже не проводиться освітня робота щодо забезпечення та дотримання прав пацієнтів психіатричних закладів, в результаті це призводить до значної кількості порушень прав пацієнтів, особливо страждають в цьому випадку вразливі категорії населення, серед яких діти та підлітки. Водночас стандартом акредитації психіатричних закладів визначено наявність правової освіти серед лікарів та персоналу. Основними проблемними напрямками, на думку Опольської Н.М., у сфері дитячої та підліткової психіатрії відповідно до Концепції розвитку охорони психічного здоров'я в Україні на період до 2030 року є: недосконала система формування та підтримки професійних компетентностей серед фахівців у сфері психічного здоров'я дітей та підлітків, пріоритетність профілактики психіатричної допомоги, відсутність належного доступу до освіти дітей з психічними та інтелектуальними порушеннями, відсутність ефективного адміністрування та моніторингу у сфері психічного здоров'я дітей та підлітків, знижена доступність психіатричної допомоги через недостатнє заохочення приватної діяльності психіатрів та відсутність її фінансування [4, с. 191-193]. Особливий порядок надання психіатричної допомоги обов'язково передбачає включення інформації про психічний розлад до історії хвороби. Батьки дітей, які мають психіатричні розлади побоюються, що

така інформація в майбутньому стане перешкодою для отримання роботи, спеціальних прав або зашкодить репутації.

Поняття психіатричної таємниці досі не має належної науково-теоретичної розробки. Вислоцька Т.Ю. вважає, що застосування лікарської таємниці є недостатнім для забезпечення прав пацієнтів психіатричного закладу [5, с. 275]. Адже при такому підході приховуються лише персональні дані пацієнта, але інформація про хворобу, місце перебування пацієнта, строки лікування залишається у відкритому доступі.

Гострою проблемою, на думку учасників асоціації психіатрів України, є ізоляваність пацієнтів від родин, недостатнє технічне забезпечення Інтернетом та засобами зв'язку, що заважає належній соціальній адаптації після виписки із закладу. В Україні на сьогодні ще досі немає закладів у системі охорони здоров'я для застосування примусових заходів медичного характеру до неповнолітніх тому, в цьому випадку, вони перебувають в умовах з суворим наглядом разом із дорослими або в умовах звичайного нагляду.

За словами Уповноваженої Президента з прав дитини та дитячої реабілітації Герасимчук Д.М., за цих умов такі діти сприяють девіантній поведінці серед пацієнтів, які не перебувають у конфлікті з законом, або ці діти регулярно стають об'єктами принижень і фізичних знущань [6]. Це створює небезпеку для життя і здоров'я пацієнтів під час перебування в таких умовах.

Отже, можна зробити висновок, механізм адміністративно-правового забезпечення прав малолітніх та неповнолітніх осіб у процесі надання психіатричної допомоги ще потребує наукового обґрунтування. Адміністративно-правове забезпечення у сфері психіатричної допомоги не обмежується лише розподілом повноважень органів виконавчої влади та місцевого самоврядування щодо функціонування системи якісної психіатричної допомоги, а й гарантує збереження важливих для соціальної адаптації прав, таких як право на працю, освіту, створення сім'ї, отримання соціальної допомоги психіатричної допомоги.

Список використаних джерел

1. Державна служба статистики України. Заклади охорони здоров'я та захворюваність населення України у 2017 році. URL: <https://cutt.ly/Gg81H9g>
2. Сенюта І.Я., Клапатий Д.Й. Психіатрична допомога: механізм забезпечення прав пацієнтів та їх законних представників в Україні. *Медицина і право*. Вип. 2. 2017. С. 43.
3. Стулов О.О. Проблеми забезпечення законності при наданні психіатричної допомоги. *Держава та регіони*. 2013. вип. 3. С. 97-98.
4. Опольська Н.М. Механізм забезпечення прав і свобод людини у динамічному вимірі. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. Вип. 4. С. 191-193.
5. Вислоцька Т.Ю. Кримінально-правова охорона таємниці в Україні: дисертація кандидата юридичних наук: 12.00.08. Львів, 2017. 275 с.
6. Державний експертний центр МОЗ України, Асоціація психіатрів України. Організація служб охорони психічного здоров'я. URL: <https://cutt.ly/Og8zs18>.

Масленікова Катерина Георгіївна

*викладач кафедри адміністративно-правових дисциплін факультету №2
Донецького державного університету внутрішніх справ*

ПОНЯТТЯ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сучасний стан наукових досліджень у сфері поліцейської діяльності дозволяє стверджувати про плюралізм поглядів науковців щодо визначення поняття оцінювання ефективності поліцейської діяльності. Це обумовлюється тим, що «на жаль, поняття «ефективність діяльності органів поліції» нормативно не закріплене, а щодо системи оцінювання ефективності діяльності органів і підрозділів Національної поліції на законодавчому рівні визначені лише окремі аспекти, які теж потребують додаткового опрацювання» [1, с. 77]. Спробуємо проаналізувати теоретико-методологічні розробки вчених щодо означеної

проблеми та надати авторське визначення поняттю «оцінювання ефективності поліцейської діяльності».

Питання оцінювання ефективності діяльності правоохоронних органів завжди привертало увагу вчених-адміністративістів. Так, розробляючи логіко-концептуальний підхід до дослідження сутності та змісту ефективності діяльності органів внутрішніх справ, Ю.Є. Аврутин виходив з того, що ефективність діяльності органу правопорядку являє собою змістовну характеристику конкретних дій служб і підрозділів органів внутрішніх справ щодо забезпечення контролю над злочинністю, що включають виявлення, попередження, розкриття злочинів з метою переструктуризації злочинності і її стримування на об'єктивно зумовленому рівні [2, с. 21-22].

В. В. Маліков свого часу надав таке визначення ефективності діяльності підрозділів міліції громадської безпеки щодо охорони громадського порядку у громадських місцях та забезпечення безпеки громадян як співвідношення між фактичним результатом їх діяльності (узгодженість дій суб'єктів охорони громадського порядку та забезпечення безпеки громадян, кількість складених адміністративних протоколів, затриманих порушників громадського порядку, проведених зустрічей з населенням та представниками громадських формувань тощо) та тими цілями та завданнями, які стоять перед зазначеними підрозділами у сфері охорони громадського порядку [3, с. 189].

Аналогічний критерій «співвіднесення цілей та очікуваних результатів» покладено і в дослідженні Д.М. Ластовича, який, спираючись на лише загальнономовне тлумачення терміну «оцінювання», говорить про те, що оцінити будь-яку діяльність означає визначити її позитивні та негативні аспекти, якості і, на підставі співвіднесення їх показників, зробити висновки (скласти уявлення) про рівень корисності, раціональності та доцільності цієї діяльності, про її відповідність тим завданням і очікуванням, на виконання і задоволення яких вона орієнтована [4].

В.Г. Залужний оцінювання результатів службової діяльності поліцейських розглядає у широкому та вузькому розумінні. У широкому розумінні воно

визначається ним, як порядок визначення ефективності, результативності та дієвості службової діяльності поліцейських усіма уповноваженими на це суб'єктами (контролюючими органами та представниками громадськості) та вузькому, як передбачений законодавством порядок встановлення відповідності професійних та особистісних характеристик поліцейського тим вимогам, що висувуються у залежності від займаної посади, і визначення показників результативності його діяльності у межах процедури атестування) розумінні [5, с. 14]. Запропоноване автором тлумачення у широкому розумінні, на нашу думку, цілком є доречним і щодо визначення оцінювання ефективності поліцейської діяльності.

Досліджуючи діяльність Національної поліції у сфері публічної безпеки і порядку, О.В. Батраченко поняття ефективності діяльності поліції у цій сфері визначає як «такий рівень якісних та кількісних результатів діяльності поліції, що виражаються у досягненні належного стану захищеності життєво важливих інтересів, що входять у зміст публічної безпеки і порядку, шляхом оптимального використання методів, засобів та ресурсів для цих цілей» [6, с. 60].

Найбільш повне, на нашу думку, визначення запропонувала Н.С. Андрійченко, яка зазначає, що оцінювання ефективності діяльності правоохоронних органів України як суб'єктів забезпечення фінансово-економічної безпеки держави є значно ширшим поняттям, ніж оцінювання досягнутих зазначеними органами результатів діяльності у сфері захисту фінансово-економічних інтересів держави від внутрішніх та зовнішніх загроз, оскільки останнім етапом оцінювання є не формулювання судження про ефективність діяльності вищезазначених суб'єктів, а підготовка пропозицій щодо покращення виконання правоохоронними структурами своїх повноважень» [7, с. 52].

Враховуючи викладене, узагальнюючи наукові напрацювання вчених, можемо говорити про те, що оцінювання ефективності поліцейської діяльності, пропонуємо розглядати як процес із реалізації відповідних організаційно-правових, управлінських, соціологічних, статистичних та інших заходів,

спрямований на встановлення відповідності між реальними результатами поліцейської діяльності та очікуваними, а також їх здатності приносити позитивний результат суспільству з обов'язковим виробленням пропозицій щодо подальшого удосконалення такої діяльності за визначеними пріоритетними напрямками.

Список використаних джерел

1. Лупало О.А. Оцінка ефективності діяльності Національної поліції України: адміністративно-правові аспекти. *Правове регулювання економіки*. 2019. № 18. С. 73-85.
2. Аврутин Ю.Е. Эффективность деятельности органов внутренних дел (государственно-правовые, социальные и организационные аспекты изучения, оценки, проектирования) : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. СПб., 1998. 35 с.
3. Маліков В. В. Адміністративно-правове регулювання забезпечення громадського порядку в Україні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія Юриспруденція. 2014. № 9-2. Т. 1. С. 92-94.
4. Ластович Д.М. Адміністративно-правові форми оцінювання ефективності надання поліцейських послуг. *Право UA*. 2016. № 1. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/2026/administrativno_pravovi_formi_ocinyuvann.pdf?sequence=2&isAllowed=y (дата звернення: 16.11.2021)
5. Залужний В.Г. Оцінювання службової діяльності поліцейського в Україні: теорія, правове регулювання, практика: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса, 2019. 24 с.
6. Батраченко О.В. Удосконалення системи оцінювання ефективності забезпечення Національною поліцією України публічної безпеки та порядку. *Право.ua*. 2016. № 1. С. 58-63.
7. Андрійченко Н.С. Адміністративно-правові засади оцінювання ефективності діяльності правоохоронних органів як суб'єктів забезпечення

фінансово-економічної безпеки України : дис. докт. філос. 081 «Право». Суми, 2020. 234 с.

Мердова Ольга Миколаївна

*завідувач кафедри адміністративно-правових дисциплін факультету №2
Донецького державного університету внутрішніх справ, підполковник поліції,
кандидат юридичних наук, доцент*

НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Сучасний освітній процес у закладах вищої освіти в останнє десятиріччя зазнав суттєвих змін, як у питаннях його розуміння, так і в частині запровадження нових підходів в його реалізації. Як відомо, освітній процес визначається як інтелектуальна, творча діяльність у сфері вищої освіти і науки, що провадиться у закладі вищої освіти (науковій установі) через систему науково-методичних і педагогічних заходів та спрямована на передачу, засвоєння, примноження і використання знань, умінь та інших компетентностей у осіб, які навчаються, а також на формування гармонійно розвиненої особистості [1]. Саме тому вирішення таких завдань не можливе без розвитку наукової діяльності здобувачів вищої освіти як невід'ємної складової освітнього процесу, що визнається одним із пріоритетних завдань модернізації сучасної системи вищої освіти. Це підтверджується тим, що у Законі України «Про вищу освіту» здобувачі вищої освіти визнані суб'єктами наукової діяльності, які на рівні з іншими учасниками освітнього процесу можуть залучатися до виконання наукових і науково-технічних робіт у закладі вищої освіти.

На необхідності поєднання навчання і дослідження на всіх рівнях вищої освіти наголошено у Львовенському комюніке 2009 р. «Болонський процес 2020 – простір Європейської вищої освіти в новому десятиріччі»

Усвідомлюючи важливість розвитку наукової діяльності здобувачів вищої освіти, при розробці і запровадженні державних стандартів в частині визначення результатів навчання за різними галузями знань встановлюються вимоги щодо формування дослідницьких навичок у осіб, що опановують освітню програму за

певною спеціальністю. Слід відзначити, що для стандартів вищої освіти другого (магістерського) та третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти такі результати навчання взагалі є обов'язковими, що обумовлюється їх інтегральними компетентностями, а саме: для магістрів здатністю розв'язувати задачі дослідницького та/або інноваційного характеру у певній галузі професійної діяльності, а для докторів філософії - здатністю продукувати нові ідеї, розв'язувати комплексні проблеми у певній галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності, застосовувати методологію наукової та педагогічної діяльності, а також проводити власне наукове дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення. На нашу думку, важливість розвитку наукової діяльності здобувачів вищої освіти саме на першому (бакалаврському) та другому (магістерському) рівні вищої освіти полягає в тому, що така робота є підґрунтям для здобуття освіти на третьому (освітньо-науковому) рівні і запорукою системності в процесі підготовки наукових кадрів.

Зазначимо, що у сучасному студентоцентрованому освітньому процесі закладів вищої освіти здобувачам пропонується різноманітна і різнопланова за призначенням, змістом та кінцевим результатом науково-дослідницька діяльність. Так, у навчальному процесі елементи наукових досліджень можуть бути передбачені в межах освітніх компонент у формі виконання курсових робіт, рефератів, ессе тощо. В освітній діяльності закладів вищої освіти використовуються такі елементи досліджень: підготовка та публікація тез доповідей у збірниках, які видаються за результатами проведення наукових або професійних заходів (конференцій, семінарів, круглих столів, тощо); участь у конференціях, панельних дискусіях; підготовка (захист) наукових робіт. Важливу роль в цьому процесі відіграє належним чином організована діяльність наукових гуртків закладів вищої освіти.

Крім того, відповідно до Закону України «Про вищу освіту» у закладах вищої освіти та їхніх структурних підрозділах можуть утворюватися та діяти наукові товариства студентів (курсантів, слухачів), аспірантів, докторантів і

молодих вчених, які є частиною системи громадського самоврядування відповідних закладів вищої освіти. Вони є добровільними об'єднаннями, що забезпечує захист прав та інтересів осіб, які навчаються або працюють у закладі вищої освіти, зокрема щодо питань наукової діяльності, підтримки наукоємних ідей, інновацій та обміну знаннями, і мають за мету активізацію наукових досліджень, оприлюднення їх результатів, розширення наукових та творчих контактів.

Отже, на сьогоднішній день наукова діяльність здобувачів вищої освіти на всіх її рівнях відіграє важливе значення для якості освіти, подальшої їх професійної реалізації, саме тому, заходи, що реалізуються закладами вищої освіти у цьому напрямі повинні бути спрямовані на:

- формування у здобувачів вищої освіти навичок самостійного наукового пізнання;
- залучення їх до різних видів наукової діяльності із дотриманням принципу академічної свободи;
- впровадження нових форм організації наукової роботи здобувачів вищої освіти;
- розробку системи мотиваційних засобів стимулювання до занять науковою діяльністю;
- запровадження проєктів академічної мобільності здобувачів вищої освіти за напрямками наукових досліджень.

Список використаних джерел

1. Про вищу освіту: Закон України від 01 липня 2014 року № 1556-VII. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 37-38. Ст.2004

Мердов Станіслав Павлович

старший викладач кафедри спеціальної фізичної та домедичної підготовки Донецького державного університету внутрішніх справ

НОРМАТИВНЕ ВРЕГУЛЮВАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ГЕНДЕРНО ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ В СИСТЕМІ ОЦІНЮВАННЯ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Останнім часом в нашій країні активно запроваджується гендерний підхід в різних сферах суспільства, у тому числі у сфері публічного адміністрування, що пояснюється різним впливом суспільних явищ на чоловіків та жінок, забезпеченням необхідності дотримання їх рівних прав та можливостей. Не виключенням є і сфера фізичної культури і спорту.

Як справедливо зазначається у спеціалізованій літературі «галузь фізичної культури і спорту характеризується наявністю гендерних проблем у багатьох аспектах. Спорт є тією сферою, в якій дуже гостро проявляється соціальна зумовленість конструювання жіночності та маскулінності, традиційні гендерні стереотипи та гендерно зумовлена поведінка. З іншого боку, саме спорт дає змогу досягнути рівноправ'я між чоловіками та жінками шляхом встановлення загальних правил та цінностей, таких як чесна гра, недискримінація, командна робота тощо» [1, с. 41].

Слід відзначити, що в останні роки національне законодавство України зазнало певних змін в частині врахування гендерних аспектів в різних сферах, передусім для рівності чоловіків та жінок, проте не завжди забезпечує фактичні можливості та умови її реалізації. Як приклад, наведемо відсутність гендерно орієнтованого підходу в системі оцінювання фізичної підготовленості поліцейських.

Слід відзначити, що певні зрушення щодо нормативного удосконалення системи оцінювання фізичної підготовленості поліцейських відбулися. Так, для забезпечення рівного доступу дівчат та жінок до вступу в заклади вищої освіти Міністерства внутрішніх справ України було внесено відповідні зміни до Положення з організації перевірки рівня фізичної підготовленості кандидатів до вступу на службу в Національну поліцію України [2] та Порядку добору, направлення та зарахування кандидатів на навчання до закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку кадрів для Міністерства внутрішніх справ України і Національної поліції України, та вищого військового навчального закладу Національної гвардії України [3] в частині врахування фізіологічних властивостей таких осіб і встановлення

однакові нормативів для оцінювання фізичної підготовленості кандидатів на навчання у таких закладах вищої освіти незалежно від статі. Такі нормативні зміни, безумовно, сприяють подоланню гендерного дисбалансу в секторі безпеки нашої країни.

Однак, аналіз інших нормативно-правових актів з питань оцінювання фізичної підготовки поліцейських та осіб, що вступають на службу в поліцію, свідчить про наявність диференціації нормативів для оцінювання фізичної підготовленості в залежності від статі.

Так, наприклад, якщо для кандидатів на навчання у заклади вищої освіти із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, встановлено єдині нормативи для чоловіків і жінок, то нормативи з фізичної підготовки кандидатів до вступу на службу в поліцію диференційовано залежно від статі, за виключенням нормативів для кандидатів на службу до підрозділів поліції особливого призначення. Аналогічна диференціація передбачена і в Положенні про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України [4], в якому нормативи із загальної фізичної підготовки закріплено залежно від статі.

Безумовно, що за законами біології фізичні можливості чоловіків і жінок є різними, проте ефективність реалізації завдань поліції не може залежати від належності поліцейського до певної статі, а отже їх рівень фізичної підготовленості повинен бути однаковим і достатнім для реалізації, покладених на них повноважень. Саме тому, цілком справедливим буде твердження про те, що система оцінювання фізичної підготовленості поліцейських повинна містити однакові вимоги.

Підсумовуючи зазначимо, що встановлення на рівні відомчих нормативно-правових актів єдиних нормативів оцінювання рівня фізичної підготовленості поліцейських, як чоловіків, так і жінок сприятиме подальшій інтеграції гендерного підходу в секторі безпеки і забезпечить дотримання принципу рівних прав та можливостей в діяльності правоохоронних органів, зокрема Національної поліції України. З огляду на це, перспективним напрямом наукових

досліджень є перегляд змісту освітніх програм зі спеціальної фізичної підготовки поліцейських з урахуванням в них гендерного підходу, запровадженням оптимального змісту фізичної підготовки особового складу поліції.

Список використаних джерел

1. Порадник щодо застосування гендерно орієнтованого підходу в окремих галузях / Т. Іваніна, О. Кисельова, М. Колодій та ін. Київ : Віваріо, 2020. 48 с.

2. Про затвердження Положення з організації перевірки рівня фізичної підготовленості кандидатів до вступу на службу в Національну поліцію України: наказ МВС України від 09 лютого 2016 року № 90. *Офіційний вісник України*. 2016. № 22. Ст. 864.

3. Про затвердження Порядку добору, направлення та зарахування кандидатів на навчання до закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку кадрів для Міністерства внутрішніх справ України і Національної поліції України, та вищого військового навчального закладу Національної гвардії України: наказ МВС України від 15 квітня 2016 року № 315. *Офіційний вісник України*. 2016. № 41/44. Ст. 1557.

4. Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України: наказ МВС України від 26 січня 2021 року №50. *Офіційний вісник України*. 2016. № 22. Ст. 861.

Нестерцова-Собакарь Олександра Володимирівна

доцент кафедри цивільно-правових дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ЖІНОК НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ У СКЛАДІ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ

Особливості адміністративної відповідальності жінок на українських землях у складі Російської імперії у другій половині XIX – на початку XX ст. дослідити всебічно досить важко. З початку XX ст. відповідні сучасним адміністративним відносинам регулювалися нормами поліцейського права.

Сучасні вітчизняні дослідники обґрунтовано вважають його своєю «передтечею» адміністративного права. Всебічно розглянувши спеціально цю

проблематику, І.С. Гриценко робить обґрунтований висновок: «У зв'язку з цим можна говорити про наявність кількох факторів, що мали місце в Росії у період із 1861 р. до початку ХХ ст., які сприяли трансформації поліцейського права в адміністративне право. По-перше, це кардинальні зміни адміністративно-правового статусу особи. Так, селяни ... отримали право брати участь в управлінні селом та волостю, а на підставі Судових статутів 1864 р. – подавати скарги на незаконні дії посадових осіб до земського начальника, губернське змішане присутствіє і навіть до Правлячого Сенату. По-друге, це діяльність селянських та земських органів самоврядування разом із діяльністю центральних органів управління: Державної ради, Комітету міністрів, міністерств, на місцях – губернатора і земського начальника. По-третє, це різке звуження в результаті реформ 60-70-х рр. ХІХ ст. компетенції органів поліції та передача багатьох справ (господарство, фінанси, просвіта, культура, соціальне забезпечення) з відання поліції до відання органів місцевого самоврядування.

Все це призвело до поступової втрати поняттями «поліція», «поліцейське право» їх універсального та всеохоплюючого значення ... Поліцейське право з його детальними статутами, приписами і нормами, що визначали поведінку осіб у феодальній державі, виявилось надзвичайно архаїчним утворенням у часи переходу Росії до буржуазного ладу... ...Зазначені фактори і обумовили новий характер поліцейського законодавства, спрямований на його поступовий перехід до законодавства адміністративно-правової спрямованості, а це, як наслідок, призвело і до змін розуміння призначення та змісту науки поліцейського права, яка також почала поступово отримувати риси вже існуючої в західних країнах науки адміністративного права...» [1, с. 14-15].

Адміністративно-правові (поліцейсько-правові) норми російського законодавства, які діяли на території українських губерній, регулювали різні суспільні відносини. Так, досить значна увага приділялася регламентації торговельної діяльності. Жінки мали право бути записані до купецьких гільдій на тих самих підставах, що й чоловіки. Відповідним чином вони сплачували й

податки. При цьому до свідоцтв, які видавалися чоловікам на здійснення торговельної діяльності, могли записуватися їхні дружини [2].

Особливостей адміністративного законодавства щодо регламентації участі жінок у торговельній та промисловій діяльності, визначених для українських земель, у Російській імперії не було.

Окремо зупинялося адміністративне законодавство дореволюційної Росії на регламентації промислової діяльності жінок. При цьому, що свідчить про недостатній рівень юридичної техніки у Російській імперії навіть у пореформені часи, практично тотожні норми були введені і для чоловіків – підприємців, і для жінок. Так, стаття 32 «Статуту про промисловість фабричну і заводську» вимагала від жінок те ж саме, що і від чоловіків, які займалися підприємницькою діяльністю: «Утримувачки закладів фабричних і заводських зобов'язані надавати щорічно земським і міським поліціям короткі відомості». Те стосувалося і чоловіків – підприємців. До винятків належала ст. 52 вказаного статуту, яка зобов'язувала жінку – власницю підприємства, що не мала станової належності до торговельно-промислового стану, вступити до відповідної гільдії.

Спроби жінок зайнятися підприємницькою діяльністю чітко відслідковувалися державними органами. Припинялися будь-які порушення. Так, у 1908 р. за скаргою полковника Соміна Одеська реміснича управа припинила діяльність приватної школи крою і шиття П. Ланди, яка не мала відповідного дозволу [3].

Адміністративне право, становлення якого в Російській імперії відбувалося на ґрунті розвитку поліцейського права, відповідно, визначало і відповідальність за адміністративні проступки, у тому числі жінок.

Основною інституцією, яка притягала у Російській імперії у пореформений період до адміністративної відповідальності, залишався суд. Однак, і деякі адміністративні органи набули право самостійно, без звернення до суду, накладати стягнення на осіб, які порушили ті чи інші узаконення. Таке право було надане:

- сільським старостам та волосним старшинам;

- земським начальникам (до введення цього інституту у 1889 р. це право належало мировим посередникам);
- адміністративній владі щодо осіб, які перебували під поліцейським наглядом (загальна поліція, губернатор, міністр внутрішніх справ);
- губернаторам та генерал-губернаторам, які згідно з Положенням про заходи охорони державного порядку та громадського спокою від 14 серпня 1881 р. у місцевостях, оголошених у стані посиленої охорони, мали право видавати обов'язкові постанови, що стосувалося громадського порядку та державної безпеки [1, с. 240-241].

Відповідальність за порушення правил торгівлі була визначена єдиною і для чоловіків, і для жінок по всій Російській імперії незалежно від регіонального розташування.

Нарівні з чоловіками жінки мали право займатися і ремісництвом. Уже в першій статті «Зводу постанов ремісничих» у примітці зазначалося: «Особи жіночої статі мають право утримувати ремісничі заклади на підставі правил, викладених у положенні про мита за право торгівлі та інших промислів». При цьому окремо визначався правовий статус господарки – майстрині й просто майстрині. За ст.ст. 127-129 згаданого законодавчого акта вдова ремісника мала право продовжувати його справу. Досить цікавою є норма статті 120, яка своєрідно захищала права найманих робітників: «Господарка – майстриня зобов'язана учениць своїх навчати сумлінно, ставитися до них людинолюбним і стриманим чином, без провини їх не карати і займати належний час наукою, не змушуючи їх до домашнього служіння і робіт». Ця норма виглядає декларативною, оскільки ні конкретики, ні відповідальності за її порушення не передбачалося. Ст. 122 зобов'язувала господарку – майстриню своєчасно і повно сплачувати майстриням і ученицям платню.

Учениця мала право отримати свідоцтво майстрині й прирівнювалася за становим становищем до міщанок. Майстриням, на відміну від господарок – майстринь заборонялося використовувати найману працю (ст.ст. 134-135 згаданого нормативно-правового акта). Майстрині відповідною цеховою

управою міг бути наданий статус господарки – майстрині, якщо вона мала 21 річний вік і не менш ніж три роки стажу як майстрині.

Статті 191 та 192 «Статуту ремісничого» визначали статус ремісниць, які працювали поза межами окремих цехів. Вони могли займатися ремеслом або самостійно або за наймом при досягненні 21 року. Відповідні свідоцтва надавалися ремісничими управами.

Як бачимо, щодо регламентації можливостей зайняття жінок ремісничою та підприємницькою діяльністю на українських землях діяло загальноімперське російське законодавство.

Отже, адміністративні за своєю правовою сутністю стягнення за порушення правил ремісництва та промислів у пореформені десятиріччя визначалися переважно нормами «Статуту ремісничого». Тут знову доводиться говорити про недостатній з точки зору систематизації розвиток дореволюційного адміністративного права.

Таким чином, адміністративно-правове становище жінок на українських землях у складі Російської імперії у другій половині XIX – на початку XX ст. не визначилося одночасно. Сукупність прав і обов'язків, юридичної відповідальності з позицій державного, адміністративного, кримінального, цивільного, шлюбно-сімейного права формувалася в значній мірі у попередні періоди, починаючи з часів Київської Русі. Чимало дослідників, від дореволюційного періоду до сучасності відзначали особливості правового становища давньоруської жінки. Він виглядав як більш прогресивний (щоправда, це стосується лише особисто вільних жінок) порівняно з іншими державами середньовічної Європи.

Список використаних джерел

1. Гриценко І. С. Становлення і розвиток наукових поглядів на основні інститути вітчизняного адміністративного права : монографія / І. С. Гриценко ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. К. : Київ. ун-т, 2007. С.14-15.

2. Устав о пошлинах // Свод законов Российской империи, изд. 1876 г. СПб., [1876]. Т. 5 : Устав о питейном сборе. Ст. 472.

3. Дознание от 19 сентября-8 октября 1908 г. о закрытии школы кройки в г. Одессе, открытой без разрешения мастерицей дамско-портняжного цеха Ландой. 1908 г. // Центральный державный історичний архів України (м. Київ). Ф. 335 : Канцелярия временного одесского генерал-губернатора, спр. 218, оп. 1, арк. 237.

Собакарь Андрій Олексійович

завідувач кафедри адміністративного права, процесу та адміністративної діяльності Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних, професор

**ФАКТОРИ, ЩО ДЕТЕРМІНУЮТЬ АВАРІЙНІСТЬ НА
АВІАЦІЙНОМУ ТРАНСПОРТІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ
АСПЕКТ**

Безпека польотів є основним критерієм рівня організації, виконання та їх забезпечення. На думку О.І. Прокоф'єва, безпека польотів забезпечується цілеспрямованою діяльністю з попередження авіаційних пригод і передумов до них при створенні та експлуатації авіаційної техніки. Вона визначається багатьма факторами, частина яких є детермінованою, а частина має випадковий характер. При цьому принципово можливим стає таке їх поєднання, котре навіть при відмовах елементів авіаційної транспортної системи, створює загрозу безпеці польотів [1, с. 13].

У наукових колах фактори, що впливають на безпеку польотів, прийнято поділяти на три основні групи: фактори, пов'язані з діяльністю персоналу чи людини взагалі; фактори, пов'язані з технічними засобами; фактори, пов'язані з впливом середовища (вплив доквілля, активна протидія тощо) [2, с. 42].

Автори Енциклопедії безпеки авіації фактором вважають певну дію, випадок, умову чи обставину, наявність або відсутність якої збільшує чи зменшує вірогідність сприятливого закінчення польоту. На їх думку, ступінь деталізації таких факторів визначається конкретизацією умов функціонування системи і характером їх впливу на виникнення потенційної небезпеки для польотів. При цьому фактори впливу на безпеку польотів вони поділяють на системні (визначаються внутрішніми властивостями авіаційно-транспортної системи) та

позасистемні (фактори зовнішнього середовища) [3, с. 120].

З системними факторами безпеки польотів на авіаційному транспорті вчені пов'язують: технічну оснащеність та організацію функціонування підсистеми (служби); надійність та функціональну ефективність технічних засобів; професійну підготовку та дисципліну операторів, їх психофізіологічний стан; контроль якості функціонування елементів і системи в цілому [4, с. 9]. Фактори зовнішнього середовища (позасистемні) обумовлюються метеорологічними явищами, несприятливими фізіолого-гігієнічними умовами, перешкодами в роботі автоматичних систем управління тощо [5, с. 10].

Фахівці технічного профілю при аналізі безпеки польотів навпаки не роблять поділ причин авіаційних пригод на системні та позасистемні, а виділяють 15 груп, об'єднаних у 5 напрямків, серед яких:

1) недоліки в льотній роботі, пов'язані з низьким рівнем організації польотів, незадовільним керуванням повітряним рухом, помилками в роботі наземних служб;

2) помилки в техніці пілотування, неправильна експлуатація авіаційної техніки в польоті, порушення правил виконання польотів і керівництв з льотної експлуатації, недисциплінованість екіпажу;

3) несприятливий вплив навколишнього середовища;

4) відмови авіаційної техніки з вини інженерно-авіаційної служби;

5) відмови авіаційної техніки з причин конструктивно-виробничих недоліків та поганої якості ремонту [6, с. 208-209].

Враховуючи те, що на сьогодні авіапідприємства є основною ланкою авіаційно-транспортної системи будь-якої країни, цілком обгрунтовано О.Й. Косарев та О.М. Рибак поділяють фактори безпеки польотів на ті, що залежать від авіапідприємств (людський – кваліфікація екіпажу; постійна підтримка необхідного рівня льотної майстерності; нормування робочого часу льотчиків та інженерно-технічного персоналу; моделювання нештатних ситуацій для тренування екіпажу; контроль роботи диспетчерських служб; техніко-технологічний – підтримка льотної придатності повітряного судна, контроль над самостійним виготовленням та ремонтом деталей та вузлів; вибір типу повітряного

судна, сертифікація та стандартизація обладнання тощо) та ті, що не залежать (погодні умови – сила вітру, можливість гальмування, видимість, блискавки, атмосферний тиск; інші перешкоди – зони турбулентності, птахи, вміст чужорідних речовин у хмарах тощо) [7, с. 109].

Аналіз, проведений Міждержавним авіаційним комітетом, засвідчив, що основними чинниками аварійності повітряних суден є:

недоліки в організації підготовки, виконанні і забезпеченні польотів;

авіаційні події через зіткнення справних літаків із висотою; втрата просторового положення, звалювання, перевищення встановлених граничних обмежень; помилки екіпажів при роботі із системами повітряних суден;

порушення правил завантаження повітряних суден (яскравий приклад - зіткнення із деревами відразу після зльоту перевантаженого на 14 тон літака ІЛ-76 14 липня 2001 року в районі аеропорту «Чкаловський», коли пілот на малій висоті при польоті в тумані не впорався із пілотуванням);

недоліки авіаційної техніки, у тому числі відмови силової установки (більш 50%) і злітно-посадочних пристроїв (близько 40%) [8].

За даними Державної авіаційної служби України розподіл факторів, що стали причинами авіаційних подій та інцидентів в Україні за останні роки складає: виробничо-конструктивний недолік, інженерно-авіаційна служба, екіпаж повітряного судна, персонал служб забезпечення польотів, персонал авіаремонтних заводів, орнітологія та інше.

На нашу думку, до названих вище чинників, що впливають на безпеку польотів, доцільно додати ще й організаційно-правові чинники, серед яких важливе значення мають: досконалість системи державного регулювання і нормативного забезпечення безпеки польотів на авіаційному транспорті, ефективність нагляду за діяльністю цивільної авіації, забезпечення професійної придатності авіаційного персоналу, забезпечення льотної придатності повітряних суден та їх вимогам нормативних документів, запровадження заходів безпеки польотів при організації льотної роботи, обслуговуванні повітряного руху, аеродромному та метеорологічному забезпеченні, організація профілактичної роботи щодо

попередження авіаційних подій та інцидентів тощо.

Існуючі критерії (показники) оцінки безпеки польотів, як абсолютні (кількість авіаційних подій або катастроф), так і відносні (кількість авіаційних пригод або катастроф, віднесені до об'єму транспортної роботи: нальоту годин, кількості польотів, кількості перевезених пасажирів, кілометражу і так далі), які використовуються в офіційних документах ІКАО та інших міжнародних організацій цивільної авіації або окремих комісій, не є повною мірою універсальними, не можуть достатньо об'єктивно оцінювати стан безпеки польотів як в окремих державах, так і по регіонах світу [9, с. 202].

На сьогодні нагальним є перегляд існуючих критеріїв (показників) оцінки безпеки польотів, заснованої на обліку не тільки фактичної, але й потенційної небезпеки авіаційних пригод. Потрібно використовувати підхід щодо створення нового критерію, за яким враховуватиметься пасажиромісткість повітряного судна, виживаність пасажирів при авіаційній події, потенційна небезпека пригод літаків аеробусів та літаків малої пасажиромісткості тощо [9, с. 202-204].

Загострення ситуації пов'язане з відсутністю налагодженої системи забезпечення безпеки польотів, з низькою результативністю здійснення покладених на неї задач і функцій, зі зниженням рівня наукового і технічного супроводу зазначеної діяльності. Цьому сприяє складність і невивченість характеру й особливостей соціальних взаємозв'язків, що складаються між різними категоріями учасників суспільних відносин у процесі створення й збереження стійкого техногенно-безпечного стану на об'єктах забезпечення безпеки авіації.

Узагальнюючи викладнене, можна сказати, що безпека польотів залежить від великої кількості взаємозв'язаних, різноманітних і часто суперечливих факторів. До їх числа, зокрема, слід віднести:

- ступінь досконалості авіаційної техніки, тобто рівень льотної придатності літальних апаратів;
- ступінь досконалості комплексу наземних засобів забезпечення польотів, рівень придатності в експлуатації аеропортів, аеродромів, їх устаткування, наземних засобів технічного обслуговування авіаційної техніки і повітряних трас;

- рівень професійної підготовки всіх категорій особового складу, що здійснює експлуатацію авіаційної техніки і засобів наземного забезпечення польотів;
- досконалість структури і організації діяльності служб забезпечення польотів;
- ступінь ергономічної відповідності між елементами авіаційної системи та її головної ланки – системи «екіпаж – літак»;
- характер і складність завдань, що вирішуються авіацією умови базування і застосування літальних апаратів;
- стан державного регулювання та контролю за безпекою польотів на авіаційному транспорті.

Список використаних джерел

1. Прокофьев А.И. Надежность и безопасность полетов: уч. пособие для вузов гражданской авиации. М.: Машиностроение, 1985. 184 с.
2. Биковцев І.С., Матвієнко А.Г. Місце людського фактору в системі загроз авіаційним перевезенням. *Проблеми транспорту: Збірник наукових праць*. Випуск 6. Київ: НТУ, 2009. 236 с.
3. Энциклопедия безопасности авиации / Н.С. Кулик, В.П. Харченко, М.Г. Луцкий и др.; Под. ред. Н.С. Кулика. К.: Техніка, 2008. 1000 с.
4. Жулев В.И., Иванов В.С. Безопасность полетов летательных аппаратов: (Теория и анализ). М.: Транспорт, 1986. 224 с.
5. Соломонов П.А. Безотказность авиационной техники и безопасность полетов. М.: «Транспорт», 1977. 272 с.
6. Основы летно-технической эксплуатации и безопасности полетов / Под ред. проф. А.И. Пугачева: Учебное пособие. М.: Транспорт, 1984. 280 с.
7. Косарев О.Й., Рибак О.М. Безпека авіаційних перевезень та технічне переоснащення авіапідприємств. *Стратегічна панорама*. 2008. № 2. С. 104-115.
8. Вайсберг И. Безопасность полетов гражданской авиации стран СНГ: итоги десятилетия URL: [http:// www.aviapanorama.narod.ru/journal/2002_2/bezopasnost.htm](http://www.aviapanorama.narod.ru/journal/2002_2/bezopasnost.htm)
9. Рухлинский В.М. Новый критерий количественной оценки уровня

безпеки польотів. *Научный Вестник МГТУ ГА (серия: Эксплуатация воздушного транспорта и ремонт авиационной техники. Безопасность полетов)*. 2008. № 135. С. 202-204.

Хозлу Іван Костянтинович

*викладач кафедри адміністративно-правових дисциплін факультету №2
Донецького державного університету внутрішніх справ, старший лейтенант
поліції*

СПЕЦІАЛЬНІ ЗАХОДИ ПРОТИДІЇ КЕРУВАННЯ ВОДНИМ ТРАНСПОРТОМ У СТАНІ АЛКОГОЛЬНОГО СП'ЯНІННЯ ЩО ЗАСТОСОВУЄТЬСЯ ПОЛІЦІЄЮ: ДОСВІД ШВЕЦІЇ

Проблема забезпечення безпеки на водному транспорті завжди була і залишається актуальним питанням для нашої країни, враховуючи масштабність водних об'єктів України. Аналіз положень нормативно-правових актів у цій сфері, свідчить про наявні механізми забезпечення безпеки на водному транспорті, які реалізуються різними органами публічного адміністрування, до яких віднесено Кабінет Міністрів України, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері внутрішнього водного транспорту, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері внутрішнього водного транспорту, національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері транспорту, державна спеціалізована експертна установа з технічного розслідування подій на транспорті, Національна поліція України, місцеві державні адміністрації, інші органи виконавчої влади в межах своїх повноважень.

Зазначимо, що у 2017 році у структурі Національної поліції України було утворено Управління організації діяльності підрозділів поліції на воді та повітряної підтримки, яке забезпечувало координацію поліцейських підрозділів на воді, груп з використання безпілотних літальних апаратів та впровадження в діяльність гелікоптерів. У 2020 році зазначений підрозділ було реформовано в Управління авіації та поліції на воді Національної поліції України. Зазначений підрозділ безпосередньо має повноваження у сфері забезпечення безпеки на водному транспорті, у тому числі із протидії керуванню водним транспортом у стані алкогольного сп'яніння, однак адміністративно-правове регулювання такої

діяльності, на нашу думку, належним чином законодавчо не визначено, що в свою чергу ускладнює правозастосовну діяльність поліції у цій сфері. З урахуванням цього актуалізуються питання проведення компаративістських досліджень щодо застосування спеціальних заходів протидії керування водним транспортом у стані алкогольного сп'яніння, що застосовується поліцією у зарубіжних країнах. Зокрема, на нашу думку, доволі цікавим і таким, що може бути запроваджений в національній поліцейській діяльності є досвід водної поліції Швеції.

Так, в Швеції діє Морський закон (прим. – мовою оригіналу *Sjölag*), в якому передбачено відповідальність за керування водним транспортом у стані алкогольного сп'яніння у випадку перевищення показника в 0,2 проміле в крові або 0,1 міліграма на літр повітря, що видихається у вигляді штрафу або ув'язнення на строк до шести місяців. При чому суб'єктом відповідальності може бути не лише особа, що керує водним транспортом, але й особа, що виконує на ньому завдання, що мають важливе значення для безпеки. Крім того, закон передбачає підвищену відповідальність за сильне алкогольне сп'яніння, яке перевищує 0,5 міліграми алкоголю на літр повітря, що видихається, що відповідає приблизно 1,0 його проміле в крові, у вигляді ув'язнення на строк до двох років [1].

Повноваження щодо виявлення та документування таких правопорушень має водна поліція шляхом застосування спеціальних заходів із проведення огляду на стан сп'яніння осіб, що керують водним транспортом, або особою, що виконує на ньому завдання, що мають важливе значення для безпеки. Така перевірка тверезості відбувається на місці зупинки водного транспортного засобу за допомогою спеціальних технічних приладів для виявлення концентрації алкоголю у повітрі, що видихається особою, яка підлягає огляду, і проходить в два етапи. Перший етап (так званий попередній) передбачає вимірювання вмісту алкоголю у повітрі, що видихається особою, яка підлягає огляду. Якщо під час такої проби буде виявлено вміст алкоголю, що перевищує встановлені норми, наступає другий етап – проведення тесту на дихання за

допомогою спеціального технічного приладу для збору доказів. Особа, що проходить тестування, повинна двічі з інтервалом 6-8 хвилин здійснити видихання повітря у спеціальний прилад. За двома зразками доказів спеціальний технічний прилад розраховує середнє значення вмісту алкоголю у повітрі, що видихається особою, яке і є доказом у справі про притягнення такої особи до відповідальності [2].

Слід зазначити, що така процедура проведення огляду на стан сп'яніння застосовується і для водіїв інших транспортних засобів, зокрема автомобілів.

Що стосується національного механізму виявлення і документування фактів керування водним транспортним засобом у стані алкогольного сп'яніння, то він належним чином не врегульований. Так, Кодексом України про адміністративні правопорушення у статті 130 передбачена відповідальність за керування транспортними засобами або суднами особами, які перебувають у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, аналіз змісту якої дає нам право стверджувати, що законодавець розрізняє розуміння транспортного засобу і водного транспортного засобу, до якого належать річкові, морські, малі, спортивні судна або водні мотоцикли. Таке розмежування прослідковується і в положеннях статті 266 КУпАП, яка передбачає відсторонення осіб від керування транспортними засобами, річковими, морськими і маломірними суднами та огляд на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції. В свою чергу підзаконні нормативно-правові акти, що визначають процедуру проведення такого огляду [3; 4] містять положення, що стосуються лише водіїв транспортних засобів, і не врегульовують питання осіб, що керують річковими, морськими, малими, спортивними суднами або водними мотоциклами. Така нормативна невизначеність призводить до застосування аналогії норм права, про що свідчить наявна правозастосовна практика підрозділів поліції на воді щодо документування адміністративних правопорушень, передбачених ч. 5-7 ст. 130 КУпАП, що, на нашу думку, є

неприпустимим, враховуючи вимогу ст. 7 КУпАП, в якій передбачено, що обов'язок застосування уповноваженими на те органами і посадовими особами заходів адміністративного впливу провадиться в межах їх компетенції, у точній відповідності з законом.

Враховуючи вищевикладене, вважаємо позитивним проаналізований нами досвід Швеції в частині застосування поліцією спеціальних заходів протидії керуванню водним транспортом у стані алкогольного сп'яніння. Переконані, що існуючий в нашій країні механізм огляду осіб, які керують водним транспортом, на стан алкогольного сп'яніння потребує удосконалення в частині чіткої нормативної регламентації на рівні підзаконних нормативно-правових актів.

Список використаних джерел

1. Sjölag (1994:1009). URL: [https://www-riksdagen-se.translate.goog/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/sjolag-19941009_sfs-1994-1009?_x_tr_sl=sv&_x_tr_tl=ru&_x_tr_hl=ru&_x_tr_pto=op,sc](https://www-riksdagen.se.translate.goog/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/sjolag-19941009_sfs-1994-1009?_x_tr_sl=sv&_x_tr_tl=ru&_x_tr_hl=ru&_x_tr_pto=op,sc) (дата звернення: 20.11.2021)
2. Rattfylleri och sjöfylleri. URL: <https://polisen.se/lagar-och-regler/trafik-och-fordon/ratt--och-sjofylleri/> (дата звернення 20.11.2021)
3. Про затвердження Порядку направлення водіїв транспортних засобів для проведення огляду з метою виявлення стану алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, і проведення такого огляду: постанова Кабінету Міністрів України від 17 грудня 2008 р. N 1103. *Офіційний вісник України*. 2008. №98. Ст. 3241
4. Про затвердження Інструкції про порядок виявлення у водіїв транспортних засобів ознак алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції: наказ Міністерства внутрішніх справ України та Міністерства охорони здоров'я України від 09.11.2015 № 1452/735. *Офіційний вісник України*. 2015. № 88. Ст. 2965.

ВИСТУПИ МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ

Аліпа Олександр Олександрович

*курсант 3 курсу факультету №1 Донецького державного університету
внутрішніх справ*

Коротков Євген Павлович

*викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки факультету №2
Донецького державного університету внутрішніх справ, старший лейтенант
поліції*

ТАКТИКА ДІЇ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ПРИ СПІЛКУВАННІ З ПАСАЖИРАМИ ПІД ЧАС ЗУПИНЕННЯ ТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ

Питання діяльності Національної поліції України у сфері безпеки дорожнього руху загалом, не оминалися увагою науковців. Зокрема, ці теми досліджували: С.М. Гусаров, О.В. Кузьменко, С.Г. Братель, Ю.А. Тихомиров, В.О. Заросило, Д.І. Сирота, В.Ю. Кікінчук, А.М. Луцик, Є.В. Скрипа та багато інших. Однак постає питання, яким чином поліцейським спілкуватися з пасажиром зупинених транспортних засобів, ураховуючи те, що вони також є учасниками дорожнього руху.

Перш за все, потрібно відмітити, що підстави зупинки транспортного засобу чітко регламентовано у ст. 35 Закону України «Про Національну поліцію», наприклад: якщо є інформація, що свідчить про причетність водія або пасажирів транспортного засобу до вчинення дорожньо-транспортної пригоди, кримінального чи адміністративного правопорушення, або якщо є інформація, що свідчить про те, що транспортний засіб чи вантаж можуть бути об'єктом чи знаряддям учинення дорожньо-транспортної пригоди, кримінального чи адміністративного правопорушення, поліцейський може зупинити такий транспортний засіб, згідно п. 3 ч. 1 ст. 35. При цьому, відповідно до ч. 3 ст. 35 цього Закону, поліцейський зобов'язаний проінформувати водія про конкретну причину зупинення ним транспортного засобу з детальним описом підстави зупинки, визначеної у цій статті [1].

Якщо казати конкретно про пасажирів, то їхні права та обов'язки зазначені у Законі України «Про дорожній рух», де, зокрема, зазначено що: пасажир

зобов'язаний під час зупинки транспортного засобу на вимогу поліцейського знаходитися на своєму місці до відповідного розпорядження або вимоги поліцейського, а також на вимогу поліцейського вийти з транспортного засобу [2].

З цього виходить, що як і водій, пасажери зобов'язані виконувати законні вимоги поліцейських, для виконання покладених на них повноважень. Вимагаючи від особи, залишатися на місці чи навпаки – вийти з транспортного засобу, поліцейським обов'язково необхідно контролювати такого пасажера, перш за все, задля власної безпеки, оскільки у тій обстановці що склалася, вони не знають і не можуть знати наміри особи. До того ж, поліцейський може і опитати пасажера, якщо він є, або може бути свідком дорожньо-транспортної пригоди, кримінального чи адміністративного правопорушення, що також визначено у ст. 35 ЗУ «Про Національну поліцію».

Такими «прийомами» комунікації з пасажирами, у разі їхньої необхідності, можна користуватись і у випадку, що визначений у Постанові Кабінету Міністрів України: пасажери, користуючись транспортним засобом, повинні у разі зупинки чи стоянки транспортних засобів на їх вимогу в місцях, де дозволено зупинку, стоянку чи паркування лише водіям, які перевозять пасажирів з інвалідністю, на вимогу поліцейського пред'явити документи, що підтверджують інвалідність (крім пасажирів з явними ознаками інвалідності) [3].

Однак, не можна забувати, що поняття – виконання законних вимог поліцейського, розуміється ще й як не перешкоджання поліцейському виконувати покладені на нього обов'язки. Тобто, якщо особа своїми діями, перешкоджає законним діям поліцейського та його розпорядженню, вона буде нести за це адміністративну відповідальність, відповідно до ст. 185 Кодексу України про адміністративні правопорушення – злісна непокоря законному розпорядженню або вимозі поліцейського при виконанні ним службових обов'язків, а також вчинення таких же дій щодо члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця у зв'язку з їх участю в охороні громадського порядку.

Це стосується і словесних виразів, які за своїм змістом не дають виконувати поліцейським своїх повноважень в повному обсязі. Згідно ст. 185⁷ КУпАП – це виражається у публічних закликах в будь-якій формі до невиконання розпоряджень або вимог поліцейського чи посадової особи Військової служби правопорядку у Збройних Силах України у зв'язку з виконанням ним обов'язків по охороні громадського порядку або поширення завідомо неправдивих відомостей з метою провокації непокори законній вимозі поліцейського, якщо ці дії призвели до порушення громадського порядку [4].

Отже, підводячи підсумок, варто зазначити, що діяльність працівників поліції при забезпеченні безпеки дорожнього руху здебільшого пов'язана з різноманітними загрозами і стресовими ситуаціями. Своєрідність впливу небезпеки полягає в її постійній потенційній присутності. Тому питання тактики дій поліцейських при спілкуванні з пасажирями, є важливим та актуальним на сьогодні і потребує чималої уваги суспільства та законодавців.

Список використаних джерел

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2015, № 40-41, ст.379.
2. Про дорожній рух: Закон України від 30.06.1993 р. № 3353-XII. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1993, № 31, ст.338.
3. Про правила дорожнього руху: Постанова Кабінету Міністрів України від 10.10.2001 р. № 1306, Київ.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 № 8073¹-X. *Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР)* 1984, додаток до № 51, ст.1122.

Бабкіна Маргарита Костянтинівна

*курсантка факультету №1 Донецького державного університету
внутрішніх справ, рядовий поліції*

Пекарський Сергій Петрович

*доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної
безпеки факультету № 1 Донецького державного університету внутрішніх
справ, кандидат юридичних наук*

ПОВНОВАЖЕННЯ ПІДРОЗДІЛІВ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ ЩОДО РОЗШУКУ ДІТЕЙ, ЗНИКЛИХ БЕЗВІСТИ

За інформацією МВС України з початку 2021 року зареєстровано майже 3 тисячі кримінальних правопорушень, вчинених або дітьми, або за їх участі [1]. 6 вересня 2021 міністр внутрішніх справ Денис Монастирський озвучив ключові проєкти, які впроваджуватимуться за його керівництва [2]. Одним з пріоритетів державної політики МВС визначено створення безпечного середовища, зокрема і безпечного дитинства. Метою проєкту «Безпечне дитинство» є запобігання, своєчасне виявлення та ефективне реагування на виклики і загрози у сфері безпечного дитячого середовища. Складовими «Безпечного дитинства» визначено: безпечна школа, вихователь безпеки та розшук дітей [2]. Проблема ефективного і своєчасного розшуку безвісно зниклих дітей була і залишається актуальною в правоохоронній діяльності. Через батьківську недбалість, домашнє насильство, булінг, бездоглядність та інших обставин щомісячно фіксуються непоодинокі випадки безвісного зникнення дітей.

Закон України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти» від 12 липня 2018 року № 2505-VIII визначає правовий статус осіб, зниклих безвісти, та забезпечує правове регулювання відносин, пов'язаних із встановленням та обліком, розшуком і соціальним захистом таких осіб та їхніх родичів [3]. Заява про розшук дитини, зниклої безвісти, може бути подана родичем такої дитини, органом державної влади, органом місцевого самоврядування, об'єднанням громадян або будь-якою іншою особою, якій стало відомо про зникнення. У заяві про розшук дитини, зниклої безвісти, зазначається інформація, що може сприяти розшуку такої особи.

Інструкцією з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України, яка затверджена наказом МВС України від 19 грудня 2017 року № 1044 (редакція від 21 серпня 2020 року) встановлені повноваження підрозділів ювенальної превенції щодо встановлення місцезнаходження дитини, яка безвісти зникла. Одним із основних завдань

підрозділів ювенальної превенції (далі - ЮП) є участь в установленні місцезнаходження дитини в разі її безвісного зникнення чи отриманні даних для цього в межах кримінального провадження, відкритого за фактом її безвісного зникнення [4]. Організація діяльності підрозділів ювенальної превенції щодо встановлення місцезнаходження дитини, яка безвісти зникла, включає:

- збирання даних про дитину та їх аналіз з метою установлення причини самовільного залишення дитиною сім'ї, навчально-виховного закладу, спеціальної установи для дітей;
- інформування громадськості та засобів масової інформації про зникнення дитини безвісти;
- профілактика правопорушень у дитячому середовищі, протидія домашньому насильству та дитячій бездоглядності;
- забезпечення прав та інтересів дітей [4].

Важливим у діяльності підрозділів ЮП є участь у проведенні першочергових заходів у взаємодії з іншими уповноваженими органами та підрозділами Національної поліції України щодо встановлення місцезнаходження безвісти зниклої дитини. Такими заходами є :

- установлення часу, місця, обставин зникнення дитини, індивідуальних особливостей дитини, її уподобань, фізичного та психічного стану на момент зникнення;
- опитування батьків, законних представників, сусідів або інших осіб, що можуть висвітлити обставини зникнення;
- отримання фото дитини, інформації щодо особливих прикмет зовнішності, одягу та речей, які були в дитини на час зникнення;
- складання опису зовнішніх ознак, особливих прикмет, речей та одягу з метою розроблення орієнтування;
- з'ясування взаємовідносин, що склалися у дитини в сім'ї, навчально-виховному закладі чи спеціальній установі для дітей;
- складання схеми родинних, шкільних і позашкільних зв'язків, а також установлення контактів зниклої дитини в соціальних мережах;

- установлення наявності мобільного телефону, його ІМЕІ та номера абонента;
- вжиття заходів щодо встановлення можливих місць перебування дитини з урахуванням рельєфу місцевості в районі зникнення, а також гідрометеорологічних умов у день зникнення;
- відпрацювання місцевості, де зникла дитина [4].

На нашу думку, з урахуванням вікових особливостей дітей, як малолітніх так і неповнолітніх своєчасне реагування на зникнення дитини значно зменшує ризик учинення стосовно такої дитини кримінального правопорушення. Враховуючи розвиток інформаційно-комунікативних технологій вважаємо за необхідне проведення пошукових заходів з метою встановлення всіх обставин безвісного зникнення, можливого місцезнаходження дитини, її зв'язків через мережу Інтернет [5, с. 110]. Під час проведення заходів щодо встановлення місцезнаходження дитини, яка безвісно зникла співробітники ЮП взаємодіють з різними підрозділами, зокрема: карного розшуку, слідчими, дільничними офіцерами поліції чи поліцейськими офіцерами громад, тощо.

Як приклад, 15 листопада 2021 року в поліція Маріуполя розшукувала двох зниклих малолітніх дітей 11-річного хлопчика та його 9-річну сестру. Поліцейські з'ясували, що братик з сестричкою пішли з рідної домівки після конфлікту з п'яним вітчимом. Притулок вирішили знайти у покинутому будинку в селі поблизу Маріуполя, де раніше мешкали у 20 кілометрах від дому. Поліцейські відслідкували шлях дітей по годинах та знайшли їх в Мангушському районі Донецької області.

Після встановлення місцезнаходження дитини, яка перебувала в розшуку як безвісти зникла, поліцейський підрозділу ЮП у взаємодії з іншими уповноваженими органами та підрозділами НПУ вживає заходів щодо передання дитини батькам, іншим законним представникам, в разі їх відсутності – представникові органу опіки і піклування або доставляє до закладів соціального захисту дітей, про що інформує ініціатора розшуку [4].

Підводячи підсумок зазначаємо, що нами визначені правові та організаційні засади діяльності підрозділів ювенальної превенції НПУ щодо розшуку дітей, зниклих безвісти.

Список використаних джерел:

1. Створення безпечного середовища для дітей: МВС впроваджує проєкт «Безпечне дитинство». URL: <https://mvs.gov.ua/uk/press-center/news/stvorennya-bezpecnogo-seredovishha-dlya-ditei-mvs-vprovadzuje-projekt-bezpecne-ditinstvo>.
2. Денис Монастирський презентував пріоритетні напрями діяльності МВС. URL: <https://mvs.gov.ua/uk/press-center/news/denis-monastirskii-prezentuvav-prioritetni-napryami-diyalnosti-mvs>.
3. Про правовий статус осіб, зниклих безвісти: Закон України від 12 липня 2018 року № 2505-VIII. *Відомості Верховної ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2505-19#Text>.
4. Інструкція з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України: затверджена наказом МВС України від 19 грудня 2017 року № 1044 (редакція від 21 серпня 2020 року). *Відомості Верховної ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18#Text>.
5. Пекарський С. П. Організаційно-правові засади діяльності підрозділів ювенальної превенції : навчально-науковий посібник / С. П. Пекарський. – Київ: ВД «Дакор», 2021. – 146 с.

Белінська Наталя Олексіївна

курсантка 2-го курсу факультету №2 Донецького державного університету внутрішніх справ

Пекарський Сергій Петрович

доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки факультету № 1 Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

**АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ
ПОРЯДКУ ОБЛІКУ, ЗБЕРІГАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ ДОКУМЕНТІВ
ТА ІНШИХ МАТЕРІАЛЬНИХ НОСІЇВ ІНФОРМАЦІЇ, ЩО МІСТЯТЬ
СЛУЖБОВУ ІНФОРМАЦІЮ**

Відносини щодо створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони, захисту інформації регулює Закон України «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 року № 2657-XII (редакція від 16.07.2020) [1]. Під інформацією розуміємо будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді [1, ст. 1].

За порядком доступу інформація поділяється на відкриту інформацію та інформацію з обмеженим доступом. Інформацією з обмеженим доступом є конфіденційна, таємна та службова інформація [1, ст. 21]. Одночасно і Закон України «Про доступ до публічної інформації» від 13 січня 2011 року № 2939-VI (редакція від 02.10.2021) [2] до інформації з обмеженим доступом відносить: конфіденційну, таємну та службову інформації.

Обмеження доступу до інформації здійснюється відповідно до закону при дотриманні сукупності таких вимог:

- 1) виключно в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи кримінальним правопорушенням, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя;
- 2) розголошення інформації може завдати істотної шкоди цим інтересам;
- 3) шкода від оприлюднення такої інформації переважає суспільний інтерес в її отриманні [2, ч. 2, ст. 6].

Безпосередньо до службової інформації може належати така інформація:

- 1) що міститься в документах суб'єктів владних повноважень, які становлять внутрівідомчу службову кореспонденцію, доповідні записки, рекомендації, якщо вони пов'язані з розробкою напряму діяльності установи або здійсненням контрольних, наглядових функцій органами державної влади, процесом прийняття рішень і передують публічному обговоренню та/або прийняттю рішень;

2) зібрана в процесі оперативно-розшукової, контррозвідувальної діяльності, у сфері оборони країни, яку не віднесено до державної таємниці [2, ст. 9].

Документам, що містять інформацію, яка становить службову інформацію, присвоюється гриф «для службового користування». Доступ до таких документів надається відповідно до частини другої статті 6 Закону України «Про доступ до публічної інформації». Органами державної влади, органами місцевого самоврядування, іншими суб'єктами владних повноважень складаються Переліки відомостей, що становлять службову інформацію. Доступ до Переліків відомостей, що становлять службову інформацію не може бути обмежений. Як приклад, наказом Національної поліції України від 12.10.2018 № 945 затверджено Перелік відомостей, що становлять службову інформацію в системі Національної поліції України [3].

Постановою Кабінету Міністрів України від 19.10.2016 р. № 736 затверджена Типова інструкція про порядок ведення обліку, зберігання, використання і знищення документів та інших матеріальних носіїв інформації, що містять службову інформацію [4].

Отже, визначившись з поняттям «службова інформація» та відповідно до предмету даного повідомлення нам необхідно визначити підстави адміністративної відповідальності за порушення порядку обліку, зберігання і використання документів та інших матеріальних носіїв інформації, що містять службову інформацію.

Безпосередньо, статтю 212-5 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі - КУпАП) передбачані підстави адміністративної відповідальності за порушення порядку обліку, зберігання і використання документів та інших матеріальних носіїв інформації, що містять службову інформацію. За вчинення дій, які відображаються у порушенні порядку обліку, зберігання і використання документів та інших матеріальних носіїв інформації, що містять службову інформацію, зібрану у процесі оперативно-розшукової, контррозвідувальної діяльності, у сфері оборони країни, що призвело до

розголошення такої інформації, передбачено накладення штрафу на громадян від двадцяти до сорока неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб - від шістдесяти до ста шістдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

За повторне протягом року вчинення порушення, передбаченого частиною першою статті 212-5 КУпАП, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню передбачено накладення штрафу на громадян від сорока до ста сорока неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб - від ста шістдесяти до двохсот шістдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [5, ст. 212-5].

Суб'єктом, уповноваженим виявляти адміністративні правопорушення за порушення порядку обліку, зберігання і використання документів та інших матеріальних носіїв інформації, що містять службову інформацію, відповідальність за які передбачена статтею 212-5 КУпАП є Служба безпеки України [5, ст. 255]. Уповноважені особи складають протокол за фактом виявлення адміністративного правопорушення за порушення порядку обліку, зберігання і використання документів та інших матеріальних носіїв інформації, що містять службову інформацію, до якого додають матеріали перевірки.

Справи про адміністративні правопорушення, передбачені статтею 212-5 КУпАП розглядають судді районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів [5, ст. 221].

Отже, підводячи підсумок зазначаємо, що нами визначені підстави притягнення особи до адміністративної відповідальності за порушення порядку обліку, зберігання і використання документів та інших матеріальних носіїв інформації, що містять службову інформацію. Також визначені суб'єкти, які уповноважені виявляти дані правопорушення. Окрім того нами зазначено, що справи про адміністративні правопорушення, передбачені статтею 212-5 КУпАП розглядають судді районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів.

Список використаних джерел

1. Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 року № 2657-XII. Дата оновлення: 16.07.2020. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>.
2. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13 січня 2011 року № 2939-VI. Дата оновлення: 02.10.2021. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>.
3. Перелік відомостей, що становлять службову інформацію в системі Національної поліції України: затв. наказом НПУ від 12.10.2018 № 945.
4. Типова інструкція про порядок ведення обліку, зберігання, використання і знищення документів та інших матеріальних носіїв інформації, що містять службову інформацію : затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 19.10.2016 р. № 736. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/736-2016-%D0%BF#Text>.
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07 грудня 1984 р. Дата оновлення: 01.10.2021. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>.

Бредіхіна Марія Валеріївна

курсантка 2-го курсу факультету №1 Донецького державного університету внутрішніх справ, рядовий поліції

Пекарський Сергій Петрович

доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки факультету № 1 Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ДІТЕЙ ЧЕРЕЗ ВЗАЄМОДІЮ ПОЛІЦІЇ З ОРГАНАМИ І СЛУЖБАМИ У СПРАВАХ ДІТЕЙ

Охорона дитинства, під якою розуміємо систему державних та громадських заходів, спрямованих на забезпечення повноцінного життя, всебічного виховання і розвитку дитини та захисту її прав, законодавством України визначена як стратегічний та загальнонаціональний пріоритет, що має

важливе значення для забезпечення національної безпеки України, ефективності внутрішньої політики держави [1]. Безпосередньо, охорона дитинства спрямована на забезпечення реалізації прав дитини на життя, охорону здоров'я, освіти, соціальний захист, всебічний розвиток та виховання в сімейному оточенні.

Законом України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» від 24 січня 1995 року № 20/95-ВР [2] визначені правові основи діяльності органів і служб у справах дітей та спеціальних установ для дітей, на які покладається обов'язок здійснення соціального захисту і профілактики правопорушень серед осіб, які не досягли вісімнадцятирічного віку.

Положення статті 1 Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» визначають, що здійснення соціального захисту і профілактики правопорушень серед дітей покладається в межах визначеної компетенції на:

- центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері сім'ї та дітей, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері сім'ї та дітей, орган виконавчої влади Автономної Республіки Крим у сфері сім'ї та дітей, відповідні структурні підрозділи обласних, Київської та Севастопольської міських, районних державних адміністрацій, виконавчих органів міських і районних у містах рад;
- уповноважені підрозділи органів Національної поліції;
- приймальники-розподільники для дітей органів Національної поліції;
- школи соціальної реабілітації та професійні училища соціальної реабілітації органів освіти;
- центри медико-соціальної реабілітації дітей закладів охорони здоров'я;
- спеціальні виховні установи Державної кримінально-виконавчої служби України;
- притулки для дітей;
- центри соціально-психологічної реабілітації дітей;

- соціально-реабілітаційні центри (дитячі містечка) [2].

Під соціальним захистом дітей слід розуміти комплекс заходів і засобів соціально-економічного та правового характеру, здійснення яких покладається на суб'єктів, визначених Законом України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей», щодо забезпечення прав дітей на життя, розвиток, виховання, освіти, медичне обслуговування, надання матеріальної підтримки.

Визначені нами суб'єкти направляють зусилля і на профілактику правопорушень серед дітей. Під профілактикою правопорушень серед дітей слід розуміти діяльність органів і служб у справах дітей, спеціальних установ для дітей, яка спрямована на виявлення та усунення причин і умов, що сприяють вчиненню дітьми правопорушень, а також позитивний вплив на поведінку окремих дітей на території України, в її окремому регіоні, в сім'ї, на підприємстві, в установі чи організації незалежно від форм власності, за місцем проживання [2, ст. 3].

Діяльність уповноважених підрозділів органів Національної поліції щодо забезпечення прав дітей умовно поділяється на відповідні повноваження підрозділів кримінальної поліції, органів досудового розслідування та підрозділів превентивної діяльності [3, с. 14]. Зазначаємо, що серед підрозділів поліції на підрозділи ювенальної превенції покладено обов'язок планування і реалізація профілактичних заходів у дитячому середовищі щодо попередження негативних явищ серед дітей та вжиття заходів для запобігання і припинення стосовно дитини будь-яких протиправних діянь.

До елементів профілактичної діяльності підрозділів поліції серед дітей та їх соціального оточення відносяться:

- профілактика адміністративних та кримінальних правопорушень (загальна та індивідуальна);
- запобігання адміністративних та кримінальних правопорушень (виключає можливість реалізації злочинних намірів);

- припинення адміністративних та кримінальних правопорушень (припиняє антигромадську та злочинну діяльність) [3, с. 31].

Підрозділи поліції уповноважені виявляти адміністративні правопорушення, які вчиняються неповнолітніми особами у віці від 16 до 18 років. Також, підрозділи виявляють і притягують до адміністративної відповідальності дорослих осіб, які вчиняють адміністративні правопорушення, які відображаються у негативному впливі на виховання, навчання та розвиток як малолітніх так і неповнолітніх дітей.

Профілактична діяльність визначених нами суб'єктів направлена і на запобігання негативним явищам у сімейному вихованні дітей. У сферу соціальної та правоосвітньої роботи з сім'ями введено поняття «складні життєві обставини», яке закріплено в Законах України: «Про охорону дитинства» [1] та «Про соціальні послуги» [4].

Складні життєві обставини – це обставини, що негативно впливають на життя, стан здоров'я та розвиток особи, функціонування сім'ї, які особа/сім'я не може подолати самотійно [4, ст. 1]. Працюючи з дітьми, які проживають у сім'ях зі складними життєвими обставинами, працівники поліції спільно зі службами у справах дітей, соціальними службами направляють свої зусилля на профілактику складних життєвих обставин, їх подолання та мінімізацію негативних наслідків складних життєвих обставин, зокрема щодо недопущення втягнення дітей у протиправну діяльність.

Проведений нами теоретичний аналіз наукових доробків у сфері захисту прав дітей дозволяє погодитись з висновком про те, що ігнорування роботи з дітьми, сім'ями з дітьми, які перебувають у складних життєвих обставинах, призводить до негативних явищ, зокрема: експлуатації дітей, домашнього насильства, втечі дітей з дому (навчально-виховного закладу), вчинення дітьми адміністративних чи кримінальних правопорушень [3, с. 49].

Викладені міркування дозволяють зробити висновок про те, що забезпечення прав дітей, охорона дитинства відноситься до пріоритетних напрямів роботи поліції. Поліція, відповідно до діючих норм законодавства

України, у процесі своєї діяльності щодо забезпечення прав дітей взаємодіє з уповноваженими суб'єктами.

Список використаних джерел

1. Про охорону дитинства: Закон України від 26 квітня 2001 року № 2402-III. Дата оновлення: 17.03.2021. *Відомості Верховної ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>.

2. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей: Закон України від 24 січня 1995 року № 20/95-ВР. Дата оновлення: 09.02.2017. *Відомості Верховної ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/20/95-вр#Text>.

3. Пекарський С.П. Організаційно-правові засади діяльності підрозділів ювенальної превенції : навчально-науковий посібник / С. П. Пекарський. – Київ: ВД «Дакор», 2021. – 149 с.

4. Про соціальні послуги: Закон України від 17 січня 2019 року № 2671-VIII. *Відомості Верховної ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>.

Бугаєнко Владислав Юрійович

*курсант 3 курсу факультету №1 Донецького державного університету
внутрішніх справ рядовий поліції*

Коротков Євген Павлович

*викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки факультету № 2
Донецького державного університету внутрішніх справ, старший лейтенант
поліції*

ЗАБОРОНА ПАЛІННЯ ТЮТЮНОВМІСНИХ ВИРОБІВ ДЛЯ ЕЛЕКТРИЧНОГО НАГРІВАННЯ У ГРОМАДСЬКИХ МІСЦЯХ

Перед тим як почати розглядати питання треба визначити що саме вважається тютюновмісними виробами для електричного нагрівання за допомогою підігрівача з електронним управлінням.

Тютюновмісні вироби для електричного нагрівання (далі – ТВЕН) – це молодша альтернатива традиційним сигаретам яка у процесі паління використовує підігрівач з електронним управлінням та технологію нагрівання

тютюну. Разом з цим до ТВЕН відносять і прилади для випарування нікотину з гліцерину який у народі кличуть «Вейп». Відмінності ТВЕН від звичайних сигарет лише у тому що вони не містять шкідливого диму, тільки нікотиновий аерозоль без смол та інших шкідливих елементів.

Але не можна говорити про те що ТВЕН вважається цілком безпечним для людини. ТВЕН містить нікотин (психоактивна речовина, котра впливає на рецептори, що виробляють дофамін, який відповідає за відчуття задоволення людини) який викликає нікотинову залежність. [5]

В Україні діють декілька законів які обмежують та попереджують громадян щодо вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення. До них відносять:

- Закон України «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення» від 22.09.2005 № 2899-IV; [3]

- Кодекс України про адміністративні правопорушення (ст. 175-1 Куріння тютюнових виробів у заборонених місцях). [6]

- Закон України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального» від 19.12.1995 № 481/95-ВР [4]

Разом з цим у ст. 13 ЗУ «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення» вказані місця де діє заборонена куріння тютюнових виробів та правила обладнання спеціально відведених місць для куріння тютюнових виробів до яких, згідно Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального», відносять ТВЕН:

Забороняється куріння тютюнових виробів, а також електронних сигарет і кальянів:

- 1) у ліфтах і таксофонах;
- 2) у приміщеннях та на території закладів охорони здоров'я;
- 3) у приміщеннях та на території навчальних закладів;
- 4) на дитячих майданчиках;
- 5) у приміщеннях та на території спортивних і фізкультурно-оздоровчих споруд та закладів фізичної культури і спорту;
- 6) у під'їздах житлових будинків;
- 7) у підземних переходах;
- 8) у транспорті загального користування, що використовується для перевезення пасажирів;
- 9) у приміщеннях закладів ресторанного господарства;
- 10) у приміщеннях об'єктів культурного призначення;
- 11) у приміщеннях органів державної влади та органів місцевого самоврядування, інших державних установ;
- 12) на стаціонарно обладнаних зупинках маршрутних транспортних засобів.

Забороняється, крім спеціально відведених для цього місць, куріння тютюнових виробів:

- 1) у приміщеннях підприємств, установ та організацій усіх форм власності;
- 2) у приміщеннях готелів та аналогічних засобів розміщення громадян;
- 3) у приміщеннях гуртожитків;
- 4) в аеропортах та на вокзалах.

У місцях та закладах, де куріння заборонено, має бути розміщена наочна інформація, яка складається із графічного знака про заборону куріння та тексту такого змісту: «Куріння заборонено!».

У спеціально відведених для куріння місцях розміщується наочна інформація, яка складається із відповідного графічного знака та тексту такого змісту: "Місце для куріння. Куріння шкодить Вашому здоров'ю!".

Власник, уповноважені ним особи або орендарі відповідних споруд чи окремих приміщень зобов'язані відвести спеціальні місця для куріння, сумарна

площа яких не має перевищувати 10 відсотків загальної площі відповідної споруди чи приміщення, обладнані витяжною вентиляцією чи іншими засобами для видалення тютюнового диму, а також розмістити інформацію, передбачену частиною п'ятою цієї статті.

На час проведення масових заходів сільські, селищні та міські ради в межах відповідної адміністративної території можуть заборонити або обмежити куріння тютюнових виробів. [6]

Також 1 червня 2021 року Верховна Рада схвалила в першому читанні законопроект, який забороняє куріння електронних сигарет у громадських місцях який підтримали 339 народних депутатів.

Авторами законопроекту №4358 є нардепи від «Слуги народу», «Голосу» і групи «За майбутнє». Він є доопрацьованим варіантом проекту №2813, спрямованого на захист здоров'я громадян від шкідливого впливу тютюну. Законопроект враховує позиції авторів чотирьох законопроектів, а також зацікавлених сторін – представників сфери охорони здоров'я, громадськості, експертних та наукових кіл.

Автори переконують, що законопроект запровадить європейські вимоги до медичних попереджень на тютюнових виробах та електронних сигарет.

Він, зокрема, встановлює заборону куріння електронних приладів в громадських місцях і на робочих місцях. Заборона куріння бездимних і електронних сигарет в громадських місцях набуде чинності через шість місяців після прийняття закону (проект чекає ще голосування у другому читанні).

Також законопроект має обмежити рекламу електронних сигарет та рідин до них, тютюнових виробів та електронних пристроїв для куріння (IQOS/glo). Закон вводить вимогу про те, що 30% площі на пачках тютюнових виробів для бездимних сигарет повинні займати медичні попередження. [2]

Підводячи підсумки хочеться наголосити на тому, що законодавець не чітко описав термін ТВЕН що створює деякі труднощі щодо визначення того чи є цей продукт тютюновим виробом чи ні. Також хочу наголосити на тому що хоча і виробник зазначає що цей продукт на 90% менш шкідливий для людини

але всеодно деякі люди сильно вразливі до нікотину який міститься у ТБЕН та може призвести до тяжких наслідків як захворювання судин, астму та хвороби дихальних шляхів, коронарну хворобу серця, інфаркт, інсульт, аневризму аорти. [5].

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Міністерства охорони здоров'я: URL: <https://moz.gov.ua/>
2. Офіційний вебпортал парламенту України: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>
3. Закон України «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення» від 22.09.2005 № 2899-IV: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2899-15#Text>
4. Закон України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального» від 19.12.1995 № 481/95-ВР: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/481/95-%D0%B2%D1%80#Text>
5. Офіційний сайт «Центр громадського здоров'я Міністерства охорони здоров'я України»: URL: <https://phc.org.ua/>
6. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

Бульківська Олена Владиславівна

студентка 2 курсу юридичного факультету Донецького національного університету імені Василя Стуса

Краковська Анжела Євгеніївна

*доцент кафедри господарського та адміністративного права юридичного факультету Донецького національного університету імені Василя Стуса,
кандидат юридичних наук, доцент*

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ДЕРЖАВНЕ
УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ДІТЕЙ**

Регламентация захисту прав дитини є чи не найважливішою проблемою сьогодення. Факт того, що дитина є залежною від дорослих, які знаходяться в її оточенні, робить її вразливою перед жорстокими факторами суспільного життя. Дитина, як суб'єкт існуючих правовідносин не в змозі захистити себе сама. Внаслідок цього, вона потребує особливої охорони, яка включатиме захист її життя на законодавчому рівні. Враховуючи дані факти, необхідно розглянути деякі питання регулювання адміністративно-правового захисту дітей та органи, якими здійснюється державне управління в цій сфері.

Як відомо адміністративно-правовим захистом прав дитини в Україні є урегульована нормами адміністративного права діяльність уповноважених органів державної влади щодо застосування правових форм та методів, спрямованих на протидію негативним впливам, забезпечення, реалізацію та відновлення у разі порушення прав, свобод та законних інтересів дитини в межах, визначених компетенцією цих суб'єктів [1, с. 17].

Адміністративно-правове регулювання у сфері захисту дітей забезпечує здійснення упорядкування відповідних суспільних відносин за допомогою правових засобів. Дана регуляція здійснюється шляхом функціонування ювенальної юстиції. У нашій країні існують парадоксальні судження стосовно даного явища. Однак, все ж таки ювенальна юстиція у своєму прямому значенні – є юнацьким правосуддям. У широкому розумінні ювенальна юстиція являє собою комплексну систему судових, правоохоронних, інших органів державної влади та органів місцевого самоврядування, громадських організацій, функціонування якої спрямоване на забезпечення і захист прав, свобод та інтересів дитини, попередження та профілактику правопорушень щодо неї, а також ресоціалізацію дітей, які потрапили у конфлікт із законом або перебувають, чи можуть опинитися у складних життєвих обставинах [2, с. 275].

Нажаль, у нашій державі на даний момент немає чинного нормативно-правового акту, який би міг забезпечити адміністративно-правові засади функціонування системи суб'єктів ювенальної юстиції у сфері забезпечення прав дітей. Це достатньо проблемна тема, якій було присвячено чимало наукових

праць. Багато науковці пропонували різні шляхи вдосконалення даного механізму.

Зокрема, Веселов М.Ю. вказує, що для того щоб удосконалити регулювання правовідносин у сфері ювенальної юстиції, в тому числі і адміністративно-правового, в Україні слід розробити та прийняти закон «Про ювенальну юстицію». Він стверджує, що цей правовий акт має включати систему суб'єктів ювенальної юстиції, їх завдання, права та обов'язки; засади для здійснення правосуддя щодо дитини, а також за участю дитини (потерпілого, свідка); вимоги та адміністративно-правовий механізм ювенальної спеціалізації проваджень за участю дітей, соціалізації кримінального провадження; формування інформаційних та статистичних ресурсів у цій сфері; положення щодо організації та проведення профілактичної (превентивної) роботи з дітьми та їх найближчим оточенням; реабілітації дітей, які потрапили у конфлікт із законом; систему превентивних заходів з догляду (патронажу) за дітьми з поведінковими проблемами та надання комплексної допомоги їх законним представникам [3, с. 80].

З розвитком демократії у нашій державі, дотримання і захист основоположних прав і свобод людини і громадянина стає одним з основних завдань держави. Прямий обов'язок держави – це забезпечення охорони дитинства та загалом добробуту дитини в усіх сферах її життя. Держава та органи державного управління у сфері захисту дітей забезпечують формування та реалізацію державної політики в цій сфері, а також проводять боротьбу з правопорушеннями та забезпечує законність у даній сфері суспільного життя.

Сутність державної політики щодо формування системи захисту дітей полягає у виконанні основних певних функцій:

- економічної (державна є відповідальною перед суспільством щодо матеріальної допомоги для утримання дітей, субсидій та пільг багатодітним родинам, родинам, що мають дітей з особливими потребами або обмеженими можливостями);

- суспільної (підтримка й гарантований захист державою нужденних категорій сімей, що мають на вихованні дітей, а також соціальне влаштування неповнолітніх, які опинилися в складній життєвій ситуації);
- культурної (зумовлена підвищенням ролі людського капіталу, який є рушійної сили економічного зростання держави, оскільки система соціального захисту гарантовано забезпечує дотримання мінімальних життєвих стандартів, а отже і збереження наступних поколінь) [4, с. 90].

Підтвердженням цього твердження є розгалужена система органів держави з питань захисту прав дітей. Так, вона представлена окремими комітетами Верховної Ради України, Кабінетом Міністрів України, Міністерством соціальної політики (координуюча роль), Міністерством внутрішніх справ, Міністерством освіти і науки, Міністерством охорони здоров'я, Міністерством молоді та спорту, Міністерством юстиції України та іншими центральними органами виконавчої влади. Крім того, в даній системі слід виділити інститут Уповноваженого Президента України з питань захисту прав дитини та сім'ї, дитячої реабілітації, який здійснює президентський контроль [5, с. 7] та Уповноваженого з питань дотримання прав дитини та сім'ї, що здійснює парламентський контроль.

Не дивлячись на те, що існує така велика кількість державних органів в цій сфері, слід зазначити, що державна політика у сфері захисту дітей, як і більшість правових явищ нашої держави, потребує оновлення з врахування і національних і міжнародних стандартів. Зважаючи на те, що більшість міжнародних стандартів та й національних також, які регулюють права, свободи, відповідальність неповнолітніх, що були прийняті ще 10-15 років тому, існує потреба модернізувати питання у цій сфері відповідно до змін у суспільстві та світі. Це такі проблеми, які не можуть вирішуватись лише в межах держави, зокрема щодо проблем дітей-біженців - необхідно виходити на рівень міжнародного законодавства. Також не слід забувати про інститут сім'ї, який зазнав суттєвих змін, поширення одностатевих шлюбів та збільшення кількості розлучень, що впливає на відносини у родині і безпосередньо на саму дитину.

На підставі викладеного можна зробити висновок, що адміністративно-правове регулювання у сфері захисту дітей являє собою комплексну систему органів законодавчої, виконавчої та судової державної влади, діяльність яких спрямована на забезпечення і захист прав, свобод та інтересів дитини. Ці органи державної влади представляють собою розгалужену багаторівневу систему захисту прав дітей, сприяє дотриманню законності у даній сфері суспільного життя. При цьому вважаємо за необхідне на рівні держави оновити формат сприйняття державою та суспільством права і свобод дитини, встановити їх як складову державної політики; забезпечити реальне виконання задач із забезпечення прав і свобод дитини і державою, і її органами (посадовими особами); удосконалити законодавство України в цій сфері через прийняття нових та удосконалити вже існуючих нормативно-правових актів.

Список використаних джерел

1. Коломоєць Н. В. *Адміністративно-правовий захист прав дитини в Україні*: монографія. Харків: Панов, 2019. 352 с. URL доступ: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/6807> .
2. Устрицька Н.І., Дільна З.Ф. Ювенальна юстиція: окремі аспекти щодо її розуміння. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2021. Вип. 63. С. 274-278. URL: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2021.63.47>.
3. Веселов М.Ю. Адміністративно-правове регулювання функціонування ювенальної юстиції у сфері забезпечення прав дітей. *Правові горизонти*. 2020. Вип. 20 (33). С. 77-81. URL: <http://www.doi.org/10.21272/legalhorizons.2020.i20.p77>.
4. Лесько Н. В. Адміністративно-правове забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері захисту дітей від насильства та інших протиправних дій: дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук: 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Міністерство освіти і науки України, Інститут права імені князя

Володимира Великого Міжрегіональної академії управління персоналом. Київ, 2019. 489 с. URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/handle/ntb/44846>.

5. Бистрова Є. О. Організаційно-правові аспекти державної політики із соціального захисту прав дітей в Україні. *Вісник Приазовського державного технічного університету*: зб. наук. Праць. Маріуполь, 2020. Вип. 6. С. 6-10. URL: <http://eir.pstu.edu/handle/123456789/29344>.

Буцьких Дмитро Олександрович
аспірант кафедри адміністративного права, процесу та адміністративної діяльності Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ПРИНЦИПИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ВОДНИХ РЕСУРСІВ

Концептуальну основу адміністративно-правової охорони водних ресурсів складають її фундаментальні (базові) засади, що іменуються принципами. Останні, на думку вчених, з позиції науки управління визначаються як «фундаментальні істини, позитивні закономірності, керівні ідеї, основні положення, норми поведінки, що відображають закони розвитку державного управління. Принципи утворюють певну систему і повинні враховувати ситуацію, яка розглядається. Набір принципів не повинен бути надто широкий» [1, с. 40].

У перекладі з латинської дефініція «принципи» означає «основу, початок», і тлумачиться як: «1) основні, вихідні положення теорії, основні правила діяльності»; «2) встановлені загальноприйняті, поширені правила господарських дій і властивостей економічних процесів» [2, с. 91-93].

Принцип (від латинського *principium* – початок, основа) – це твердження, яке сприймається як головне, важливе, суттєве, неодмінне або, принаймні, бажане. У повсякденному житті принципами називають внутрішні переконання людини, ті практичні, моральні та теоретичні засади, якими вона керується в житті, в різних сферах діяльності. У науці принципами називають загальні положення, яким повинні задовольняти наукові припущення, гіпотези або теорії,

наприклад, принцип причинності, принцип еквівалентності, принцип відповідності, принцип невизначеності тощо [3].

З позиції філософії принцип (від лат. *principium* – початок, основа) – теж саме, що і основа, тобто те, що лежить в основі деякої сукупності фактів або знань [4, с. 365]. Принципи є сукупністю керівних ідей, вихідних положень, орієнтирів, що спрямовані на досягнення оптимальних, стабільних результатів будь-якої діяльності [5, с. 154-155].

У сфері охорони навколишнього природного середовища принципи є керівними засадами організації і впливу екологічних норм права на суспільні відносини в цій сфері, до основних з яких відносяться:

пріоритетність вимог екологічної безпеки; обов'язковість додержання екологічних стандартів, нормативів, лімітів використання природних ресурсів при здійсненні господарської та іншої діяльності;

гарантування екологічної безпеки середовища для життя і здоров'я людей; превентивність – попередження негативних наслідків впливу на природні об'єкти діяльності людей;

обов'язковість екологічної експертизи;

екологізація матеріального виробництва;

поєднання екологічних, економічних і соціальних інтересів суспільства на основі міждисциплінарних знань, екологічних, природничих, технічних та інших наук;

гласність і демократизм при прийнятті рішень, реалізація яких впливає на стан навколишнього природного середовища;

безкоштовність загального і платність спеціального природокористування;

збереження просторового та видового різноманіття;

цілісність природних об'єктів і комплексів; прогнозованість якості стану навколишнього природного середовища;

платність за забруднення навколишнього природного середовища; компенсація шкоди, спричиненої порушенням екологічного законодавства;

дотримання вимог лімітів використання природних ресурсів;

поєднання засобів стимулювання при дотриманні вимог екологічного законодавства і юридичної відповідальності при порушенні цих вимог;

міжнародне співробітництво в екологічній сфері та інше [6].

Слід наголосити на неврахуванні законодавцем необхідності законодавчого визначення принципів охорони водних ресурсів, оскільки ані Водний кодекс України, ані інші законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти, як основа водоохоронного законодавства, не містить спеціальних норм про базові засади публічно-правової організації охорони такого важливого для суспільства та країни природного компоненту.

Відтак, з'ясування сутності принципів адміністративно-правової охорони водних ресурсів переконує в необхідності їх концептуального визначення та доповнення наявного переліку, закріпленого у законодавстві наступними принципами:

1) науково обґрунтованого використання сучасних інструментів юридичного, адміністративного, економічного та технічного регулювання;

2) обов'язковості дотримання вимог водоохоронного законодавства усіма суб'єктами його споживання;

3) забезпечення взаємодії територіальних і галузевих суб'єктів адміністративно-правової охорони водних ресурсів на основі програмно-цільового методу;

4) комплексності, що передбачає комплексний підхід при вирішенні проблем управління водними ресурсами;

5) оптимізації правової охорони водних ресурсів;

6) децентралізації управлінської діяльності;

7) системності організації застосування водоохоронних заходів;

8) повної відповідності вимогам ринкової економіки і використання її механізмів;

9) демократизму та прозорості діяльності всіх ланок водоохоронної системи;

10) участі всіх верств суспільства в ухваленні управлінських рішень;

11) нормативно-правової підтримки процесів використання, відтворення і охорони вод;

12) ухвалення рішень з перебуванням під постійним контролем громадськості, неурядових організацій, водокористувачів;

13) повної відповідальності за стан водних об'єктів у межах басейну та задоволення потреб водокористувачів;

14) високої інформативності усіх процесів водо охорони.

Таким чином, слід підкреслити значення інституту адміністративно-правової охорони водних ресурсів в реалізації екологічної функції держави, адже нова система адміністративно-правового забезпечення цього важливого для кожної людини та суспільства природного компоненту на сьогодні повинна базуватися на фундаментальній концептуальній основі, що враховуватиме, обов'язкове оцінювання реальної ситуації і визначення пріоритетів в діях, спрямованих на максимальне зниження негативного впливу різних джерел забруднення на стан водного фонду України.

Список використаних джерел:

1. Державне управління: курс лекцій / за заг. ред. Д. І. Дзвінчука. 2-ге вид., переробл. І доповн. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2012. 616 с.

2. Якубів В.М. Організаційно-методичні принципи управління та адміністрування в бізнесі / *Вісник Прикарпатського університету. Економіка*. 2015. Випуск XI. С. 91-93.

3. Вовок О. О. Теоретико-правовий погляд на принципи забезпечення національної безпеки URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nashp_2013_9_4

4. Философская энциклопедия : в 5 т. / гл. ред. Ф.В. Константинов. М. : Советская энцикл. 1960. Т. 4. 591 с.

5. Теория юридического процесса / под общ. ред. В. М. Горшенёва. Х., 1985. 192 с.

6. Кунченко-Харченко В.І. Правознавство / В.І. Кунченко-Харченко, В.Г. Печерський, Ю.Ю. Трубін. Черкаси: ЧДТУ, 2009. 471 с.

Воронова Альона Семенівна

*курсантка 2 курсу факультету №2 Донецького державного університету
внутрішніх справ, рядовий поліції*

Мердова Ольга Миколаївна

*завідувач кафедри адміністративно-правових дисциплін факультету №2
Донецького державного університету внутрішніх справ, підполковник поліції,
кандидат юридичних наук, доцент*

ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

На сучасному етапі розвитку нашого суспільства важливе значення має подальше реформування адміністративно-правового регулювання питань адміністративної відповідальності шляхом встановлення і регламентації цих взаємовідносин таким чином, щоб кожній людині було гарантовано реальне додержання й охорона у цій сфері належних їй прав і свобод, а також ефективний захист цих прав і свобод у випадку притягнення її до адміністративної відповідальності [1].

Інститут адміністративної відповідальності виник лише в перші роки радянської влади. Адміністративна відповідальність тоді була одним із найважливіших засобів здійснення функцій молодого радянської держави, а також виховання її громадян та покарання злісних порушників законності. У ті часи різноманітними державними органами було прийнято багато нормативних актів у цій сфері, а вміщені в них правила, які регулювали однорідні суспільні відносини, часто суперечили одне одному, через що виникла нагальна необхідність в їх уніфікації, систематизації та кодифікації. Питання про кодифікацію було піднято в 60-ті роки минулого століття. У 1980 р. було підготовлено проект «Основ законодавства Союзу РСР та союзних республік про адміністративну відповідальність». 23 жовтня цього ж року Верховна Рада СРСР прийняла «Основи законодавства Союзу РСР та союзних республік про адміністративну відповідальність», згідно з якими починаючи з 1984 р. приймалися відповідні кодекси всіх союзних республік. Так, Кодекс України про адміністративні правопорушення було прийнято 7 грудня 1984 р. № 8073-Х,

введено в дію Постановою Верховної Ради Української РСР від 7 грудня 1984 р. № 8074-10. Він є чинним і на цей час [2, с.56].

Слід відмітити, що соціальна природа адміністративної відповідальності є складним соціально-правовим явищем, яке характеризується як загальними ознаками, так і власними специфічними властивостями. Роль адміністративної відповідальності на сучасному етапі економічного і соціального розвитку держави є важливою насамперед тому, що вона виникає як правовий наслідок неправомірної поведінки учасників адміністративних правовідносин, тобто неналежної реалізації громадянами та юридичними особами своїх прав та обов'язків у сфері різноманітних напрямів державного управління. У зв'язку з цим адміністративна відповідальність може використовуватися як важливий інструмент забезпечення розбудови України як правової держави, оскільки завдяки наявності адміністративної відповідальності держава має можливість реалізовувати свої вимоги до будь-яких об'єктів управління, тобто як до фізичних, так і до юридичних осіб [3, с. 79].

Отже, поняття адміністративної відповідальності, як найбільш поширеного виду юридичної відповідальності, було і залишається найбільш суперечливим і дискусійним питанням адміністративно-правової науки. Так, дослідник адміністративної відповідальності Д.М. Лук'янець вважає, що адміністративна відповідальність – це відносини, що виникають між органами виконавчої влади і фізичними або юридичними особами (за умов відсутності між ними відносин службового підпорядкування) з приводу вчинення останніми передбачених законодавством діянь і полягають у застосуванні до них в адміністративному порядку передбачених законом стягнень [4, с. 26–34]. Відомий український вчений-адміністративіст В.К. Колпаков визначив адміністративну відповідальність як: передбачене законодавством, примусове, з додержанням встановленої процедури, застосування правомочним суб'єктом до осіб, які вчинили адміністративні проступки, заходів впливу, які виконані правопорушником [5, с. 76; 6, с. 22; 7, с. 177-178].

Адміністративна відповідальність – це примусове застосування законодавчо закріплених адміністративних санкцій до суб'єктів адміністративно-правових відносин у разі невиконання (неналежного виконання) ними своїх юридичних обов'язків (повноважень) або за зловживання юридичними правами (повноваженнями). При цьому, однак, не можна не помітити, що адміністративна відповідальність на відміну від інших видів юридичної відповідальності має переважно соціально-політичний аспект [8, с.47].

Як зазначають Торяник В.М., Піхун Н.А., адміністративна відповідальність як вид юридичної відповідальності – це застосування до осіб, які вчинили адміністративні проступки, адміністративних стягнень, що тягнуть для цих осіб обтяжливі наслідки майнового, морального, особистісного чи іншого характеру і застосовуються уповноваженими на те органами чи посадовими особами на підставах і в порядку, встановлених нормами адміністративного права [9, с. 168].

Таким чином слід зробити висновок, що адміністративна відповідальність – це вид юридичної відповідальності фізичних і юридичних осіб, який виражається в застосуванні уповноваженими державою публічними органами (їх посадовими особами) певного виду адміністративного примусу – адміністративного стягнення (адміністративної санкції) [10, с. 161].

Список використаних джерел

1. Перспективи розвитку інституту адміністративної відповідальності в Україні: http://www.rusnauka.com/43_DWS_2015/Pravo/2_202902.doc.htm.
2. Левенець Ю.О. Поняття адміністративної відповідальності. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. Вип. 3. 2012. С. 54-62.
3. Кондратьєв В.О., Петрова О.І. Удосконалення та розвиток правового регулювання адміністративної відповідальності як перспектива забезпечення надійного захисту прав і свобод людини і громадянина. *Вісник ДонНУЕТ № 2 (58) '2013*. С.78-85.
4. Лук'янець Д. М. Інститут адміністративної відповідальності: проблеми

розвитку : монографія. Київ : Інститут держави і права ім. Корецького НАН України, 2001. 220 с.

5. Колпаков В. К. Адміністративна відповідальність (адміністративно-деліктне право) : навчальний посібник. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 256 с.

6. Адміністративна відповідальність : курс лекцій / за ред. О. В. Кузьменко. Київ : Юрінком Інтер, 2016. 568 с.

7. Поштаренко О. Поняття, сутність та зміст адміністративної відповідальності в умовах нової парадигми адміністративного права. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. №3. С. 174-179.

8. Крижановська В.А. адміністративна відповідальність в адміністративному праві України: сучасне розуміння, нові підходи. Дис. канд. юрид. наук. Спеціальність: 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Львів., 2016. 258с.

9. Торяник В.М., Піхун Н.А. Предмет адміністративних проступків у сфері рекламної діяльності: генеза, сутність, класифікація. *Право і суспільство*. 2015. №1. С. 168-174.

10. Адміністративне право України. Т.1. Загальне адміністративне право: навчальний посібник / [В.В. Галуцько , В.І. Курило , С.О. Короєд , О.Ю. Дрозд, І.В. Гиренко, О.М. Єшук, І.М. Риженко, А.А. Іванищук, Р.Д. Саунін, І.М. Ямкова]; за ред. проф. В.В. Галуцька. – Херсон: Грінь Д.С., 2015. 272 с.

Гараєв Рауф Акпер огли

*курсант 3 курсу факультету №1 Донецького державного університету
внутрішніх справ, рядовий поліції*

Коротков Євген Павлович

*викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки факультету № 2
Донецького державного університету внутрішніх справ, старший лейтенант
поліції*

КОМУНІКАЦІЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ З ІНОЗЕМЦЯМИ ЯКІ СКОЇЛИ ПРАВОПОРУШЕННЯ

На сьогоднішній день Україна стоїть на порозі євроінтеграції і здійснюється щільна співпраця с Європейським союзом, де органи виконавчої служби повинні будуть володіти іноземною мовою. Але ми розуміємо що, ніхто

не може примусити працівника поліції вивчати іноземну мову, котрому це не цікаво. В закладах МВС на вивчення іноземної мови надається не так багато годин. Тому володіння іноземною мовою дуже актуальна проблема для працівників правоохоронних органів. Але питання не лише в євроінтеграції нашої країни чи володінні іноземною мовою працівників правоохоронних органів, річ в тому що, кожного року в різні частини нашої держави приїжджають велика кількість туристів(іноземців) які порушують законодавство України. Також за наявними в ДМС статистичними даними, станом на 1 вересня 2019 року в Україні на обліку перебуває 280 872 іноземці, які проживають на підставі посвідки на постійне проживання, та 114 394 іноземців, які проживають в Україні на підставі посвідки на тимчасове проживання [1]. При порушенні законодавства України іноземцями виникає важлива проблема, при роз'ясненні їх прав та що саме вони порушили (зміст правопорушення, підстави затримання, вимагати перекладача, підставу зупинення транспортного засобу, право на медичну допомогу, право на правову допомогу, та ін.), тому що, більшість працівників поліції не володіють іноземною мовою та не можуть пояснити і проінформувати (особу іноземця) зрозумілою для нею мовою. А для того щоб надати послугу перекладача працівник поліції повинен зрозуміти якого саме відповідного перекладача йому потрібно викликати.

Перш за все, треба зазначити, що ст. 26 Конституції України передбачено, що іноземці та особи без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами і свободами, а також несуть такі самі обов'язки, як і громадяни України, - за винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України [2].

Стаття 16 КУпАП визначає, що іноземці та особи без громадянства підлягають адміністративній відповідальності на загальних підставах з громадянами України. Це свідчить про те, що жоден іноземець не може уникнути відповідальності в разі порушення ним норм адміністративного законодавства [3].

Пунктом 11 частини першої статті 23 Закону України «Про Національну поліцію» визначено, що поліція відповідно до покладених на неї завдань регулює дорожній рух та здійснює контроль за дотриманням Правил дорожнього руху його учасниками та за правомірністю експлуатації транспортних засобів на вулично-дорожній мережі. [4]. З метою забезпечення безпеки дорожнього руху за порушення Правил дорожнього руху та інших законодавчих актів, які регулюють дорожній рух, передбачено адміністративну відповідальність, а за серйозніші — кримінальну; в окремих випадках може наставати цивільно-правова відповідальність.

При зупинці транспортного засобу, працівник поліції зобов'язаний пояснити водію підставу зупинення, яка чітко регламентована у ст. 35 Закону України «Про Національну поліцію», але виникають випадки коли водіями які порушили правила дорожнього руху є іноземці або особи без громадянства і тоді для поліцейських виникає проблема, тому що більшість таких осіб не розуміють державну мову. У ст. 268 КупАП, прописано, що особа, яка притягується до адміністративної відповідальності, має право користуватися послугами перекладача. Але для того, щоб надати послугу перекладача іноземцю, співробітник поліції повинен розуміти, якою мовою володіє ця особа, для того щоб викликати відповідного перекладача.

Наведемо приклад з рішення № 359/6651/20 Бориспільського міськрайонний суд Київської області, коли працівник поліції зупинив брендований транспортний засіб, який підлягає обов'язковому технічному контролю та своєчасно його не пройшов, чим порушив ст. 37 ЗУ «Про дорожній рух». За вказане правопорушення водія притягнуто до адміністративної відповідальності за ч.3 ст.121 КУпАП.

З матеріалів справи вбачається, що особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, є громадянином іншої країни (громадянин Узбекистану), проте, у матеріалах справи не зазначено жодних відомостей про те, чи ця особа володіє мовою, якою ведеться провадження, а у разі якщо така особа не володіє українською мовою, протокол про адміністративне

правопорушення складається за участю перекладача. Жодних відомостей про участь перекладача в провадженні у даній постанові - не зазначено. При цьому порушено визначені ст. 268 КУпАП права особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, відповідно до яких така особа має право користуватися послугами перекладача, якщо не володіє мовою, якою ведеться провадження.

Відповідно до вимог п. 12 Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції № 1376 від 06.11.2015, у разі якщо особа, стосовно якої складається протокол про адміністративне правопорушення, не володіє українською мовою, протокол про адміністративне правопорушення складається за участю перекладача.

Відомості про те, що особа, що притягається до відповідальності, розуміє українську мову, та послуги перекладача не потребує, надані суду матеріали не містять. Відомостей, що копія постанови та процесуальні права надані особі були перекладені на мову якою вона володіє, матеріали справи також не містять.

Таким чином суддя вважає, що розгляд справи про накладення адміністративного стягнення, відносно громадянина іншої країни, якому не забезпечено перекладача, є неприпустимим [5].

Таке питання постає також при затриманні іноземця який вчинив злочин. У ч. 4 ст. 208 КПК України встановлено, уповноважена службова особа, що здійснила затримання особи, повинна негайно повідомити затриманому зрозумілою для нього мовою підстави затримання та у вчиненні якого злочину він підозрюється, а також роз'яснити право мати захисника, отримувати медичну допомогу, давати пояснення, показання або не говорити нічого з приводу підозри проти нього, негайно повідомити інших осіб про його затримання і місце перебування відповідно до положень статті 213 цього Кодексу, вимагати перевірку обґрунтованості затримання та інші процесуальні права, передбачені Кодексом [6]. Виходячи з вище написаного можна сказати що для того щоб повідомити затриманого (іноземця) зрозумілою для нього мовою, підстави затримання, працівнику правоохоронного органу потрібно викликати

перекладача. Тому постає питання, як працівнику поліції визначити яку мову розуміє іноземець, коли працівник поліції володіє тільки державною мовою?

Таким чином можна дійти висновку, що для вирішення цієї проблеми необхідно забезпечити співробітників правоохоронних органів технічними засобами з вбудованим додатком, який зможе розпізнавати та перекладати мову, яку викладатиме іноземець, а також відповідати співробітнику цим додатком. Ця програма (наприклад, Microsoft Translator, Говори і Перекладай) заощадить час на очікування перекладача, полегшить роботу співробітників правоохоронних органів, щодо швидкості вирішення подібних проблем, які пов'язані з такими правопорушниками як іноземці, які не розуміють державну мову.

Список використаних джерел

1. Міграційна служба: в Україні офіційне живе майже 400 тисяч іноземців. Новини 2019 URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-inozemci-v-ukrayini/30200838.html>
2. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/>
4. Про Національну поліцію: Закон України від 02 липня 2015 року № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 40-41. Ст.379. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/580-19>
5. Рішення Бориспільського міського суду Київської області від 01.03.2021 року URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95195540>
6. Кримінальний процесуальний кодекс України прийнятий Верховною Радою України від 13.04. 2012 №4651-VI URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

Головін Дмитро Валерійович
*аспірант кафедри криміналістики та психології Одеського державного
університету внутрішніх справ*

**ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКУМЕНТІВ У ПРОЦЕСІ
ДОКАЗУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ
ЗАСОБІВ**

В останні роки Україна робить значні кроки щодо інформатизації населення, що підтверджується статистичними даними компанії GlobalLogic, яка входить в ТОП-3 найбільших ІТ-компаній країни. Так, за результатами першого півріччя 2019 року експорт комп'ютерних послуг склав близько 1,6 млрд доларів, що на 31% більше аналогічного періоду 2018 року. Також індустрія показує значне зростання в кількості фахівців. За деякими оцінками на середину 2018 року в індустрії налічувалося близько 130 тис. фахівців. За останнє півріччя їх кількість зростає майже на 20 тис. осіб і зараз за даними Асоціації «ІТ Україна» на ринку налічується понад 160 тис. фахівців, що на 22% більше, ніж роком раніше [1].

Під час такого зростання ІТ-індустрії закономірно, що набуває нових форм злочинна діяльність. Особливо це спостерігається під час доказуванні злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, так як здебільшого така діяльність перейшла в онлайн форму та органи досудового розслідування стикаються з не аби якими труднощами під час збору доказової бази: злочинці використовують анонімні месенджери для зв'язку; криптовалюти для розрахунку та здебільшого фізично не знаходяться в країні, в якій ведуть протиправну діяльність.

Перш ніж перейти до розгляду питання особливостей та порядку використання електронних документів у процесі доказування злочинів у сфері обігу наркотичних засобів необхідно проаналізувати поняття «електронний документ» та «електронний доказ».

Згідно ст. 99 КПК України документом є спеціально створений із метою збереження інформації матеріальний об'єкт, який містить зафіксовані за допомогою письмових знаків, звуку, зображення тощо відомостей, які можуть бути використані як доказ факту чи обставин, що встановлюються під час

кримінального провадження. Відповідно до п.1 ч.2 цієї статті до документів, за умови наявності в них відомостей, передбачених ч.1 цієї статті, можуть належати матеріали фотозйомки, звукозапису, відеозапису та інші носії інформації (у тому числі електронні) [2].

Також відповідно до п. 3 ч. 2 ст. 99 КПК України, до документів можуть належати носії інформації, на яких за допомогою технічних засобів зафіксовано процесуальні дії, якщо вони складені в порядку, передбаченому КПК України. У ч. 4 ст. 99 КПК України зазначено, що дублікат документа (документ, виготовлений таким самим способом, як і його оригінал), а також копії інформації, що міститься в інформаційних (автоматизованих системах, телекомунікаційних системах, інформаційно-телекомунікаційних системах, їх невід'ємних частинах, виготовлені слідчим, прокурором із залученням спеціаліста, визначаються судом як оригінал документа.

Відповідно до ч. 5 ст. 43 ЦПК України документи (в тому числі процесуальні документи, письмові та електронні докази тощо) можуть подаватися до суду, а процесуальні дії вчинятися учасниками справи в електронній формі з використанням Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи [3].

На сучасному етапі для великої кількості інформації, що зафіксована у вигляді електронних документів, електронна форма стає єдиною та постійною, починаючи від створення і закінчуючи зберіганням або знищенням [4, с. 136].

Досліджуючи електронний документ як засіб доказування, в юридичній літературі пропонується розуміти під ним відомості про обставини, що підлягають встановленню у справі, які записані на перфокарту, перфоплівку, магнітний, оптичний, магнітооптичний накопичувач, карту флеш-пам'яті чи інший подібний носій, які отримані з дотриманням процесуального порядку їх збирання.

Так, відповідно до ч. 1 ст. 100 ЦПК України електронними доказами є інформація в електронній (цифровій) формі, що містить дані про обставини, що мають значення для справи, зокрема, електронні документи (в тому числі

текстові документи, графічні зображення, плани, фотографії, відео- та звукозаписи тощо), веб-сайти (сторінки), текстові, мультимедійні та голосові повідомлення, метадані, бази даних та інші дані в електронній формі. Такі дані можуть зберігатися, зокрема, на портативних пристроях (картах пам'яті, мобільних телефонах тощо), серверах, системах резервного копіювання, інших місцях збереження даних в електронній формі (в тому числі в мережі Інтернет) [4].

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» обов'язковий реквізит електронного документа обов'язкові дані в електронному документі, без яких він не може бути підставою для його обліку і не матиме юридичної сили. Ч. 2 ст. 5 цього ж Закону містить загальну норму, у відповідності до якої склад та порядок обов'язкових реквізитів електронних документів визначається законодавством [5].

Накладанням електронного підпису завершується створення електронного документа (ч. 2 ст. 6 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг»). Фактично дана норма і закріплює за електронним підписом, статус обов'язкового реквізиту. Додатковими реквізитами електронного документа можуть бути електронна печатка, електронна позначка часу.

Необхідно відзначити можливість здійснення огляду судом електронних документів, які знаходяться в мережі Інтернет, який передбачений ч. 7 ст. 85 ЦПК України, тобто коли суд за заявою учасника справи чи з власної ініціативи може оглянути вебсайт (сторінку), інші місця збереження даних в мережі Інтернет з метою встановлення та фіксування їх змісту. Сутність цього способу полягає у тому, що огляд електронного доказу виступає в якості самостійної процесуальної дії, під час вчинення якої суд здійснює безпосереднє дослідження оригіналу електронного доказу за місцем його знаходження, оглядає зміст та форму електронного доказу, оформлює результати огляду в окремий протокол, в межах якого перелічує усі вчинені процесуальні дії [4].

Проблема практичного використання електронних документів обумовлена притаманними їм властивостями вразливість електронного доказу, що полягає у

можливості змінювати зміст електронної інформації, її «мобільність» між технічними носіями інформації, відсутність класичних реквізитів письмових документів, які б забезпечували можливість аутентифікації змісту електронного документа та ідентифікації його автора тощо. Тобто в цілому проблема практичного використання електронних засобів доказування полягає у забезпеченні допустимості електронного документа як умови використання такого засобу доказування в судочинстві.

Таким чином, в останні роки наукові дослідження з тематики електронного доказування стають все частіше предметом дискусій науковців, але до сих пір відсутні науково-практичні напрацювання щодо специфічних методів дослідження електронних доказів. Електронні докази мають широкий доказовий потенціал завдяки шаленим темпам науково-технічного прогресу та стрімкої діджиталізації.

Основними причини скоєння злочинів у сфері незаконного обігу наркотичних засобів є: недостатнє правове регулювання інформаційного простору; відсутність географічних кордонів; неконтрольоване поширення інформації про наркотики в мережі Інтернет, особливо в Даркнеті; активний розвиток анонімних грошових переказів, зокрема ринку криптовалют.

Необхідно здійснити заходи щодо розбудови нормативно-правової бази та розповсюдження передового досвіду з тактики та методу пошуку, фіксації та аналізу оперативно значущої інформації. Так, у Кримінальному процесуальному кодексі немає чіткого визначення поняття електронного документа, проте є визначення документа, як джерела доказу. Визначення документа у КПК є вужчим ніж поняття документа згідно Закону України «Про інформацію» та електронного документу згідно Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг».

Список використаних джерел

1. Do kintsya 2019 roku it-rynek vyroste na 30% – prohnoz GlobalLogic [By the end of 2019, the it-market will grow by 30% - GlobalLogic forecast].

2. Kryminal'nyy protsesual'nyy kodeks Ukrayiny: Zakon Ukrayiny № 4651-VI. (2012) [Criminal Procedure Code of Ukraine: Law of Ukraine]. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>. (In Ukrainian).

3. Tsyvil'no protsesual'nyy kodeks Ukrayiny: Zakon Ukrayiny № 1618-IV. (2004) [Civil Procedure Code of Ukraine: Law of Ukraine]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>. (In Ukrainian).

4. Chkotovs'ka, O.E. (2012) Osnovni pidkhody do rozuminnya katehoriyi «elektronnyy dokument» [Basic approaches to understanding the category of "electronic document"]. Chasopys Kyuyivs'koho universytetu prava [Journal of Kyiv University of Law]. №2. P. 134-137. (In Ukrainian).

5. Pro elektronni dokumenty ta elektronnyy dokumentoobih: Zakon Ukrayiny vid 22 travnya 2003 roku №851-IV [On electronic documents and electronic document management: Law of Ukraine]. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/851-15>. (In Ukrainian).

Горло Валерія Володимирівна

здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня 4 курсу економіко-правового факультету Маріупольського державного університету

Філіпенко Анастасія Сергіївна

доцент кафедри права та публічного адміністрування Маріупольського державного університету, кандидат юридичних наук, доцент

ГЕНЕЗИС АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

На сьогодні Україна перебуває на активному етапі розвитку державотворчого процесу, котрий характеризується різноманітними змінами за останні роки, що пов'язані з оновленням політичної системи України, вдосконаленням нормативно-правового регулювання та розвитком адміністративного права в цілому. В свою чергу привертає увагу історичний процес розвитку адміністративного права в контексті еволюції його як явища в різні моменти часу існування держави.

В науковій літературі виокремлюють досить багато історичних етапів розвитку адміністративного права, але основними етапами, на нашу думку, можна виділити: адміністративне право Київської Русі, за часів Козацтва, період,

коли українські землі були під владою Австрійської та Російської імперії, період СРСР та сучасна Україна.

Якщо характеризувати перші вищевказані етапи (за часів Київської Русі та період Козацтва), то варто акцентувати увагу на тому, що ці два етапи на сьогоднішній час мало розкриті та вивчені юристами-теоретиками, що на нашу думку, є закономірним, оскільки тодішнє адміністративне право мало вигляд «симбіозу» різноманітних норм права, що на той час не давало посилянь та підстав для виділення адміністративного права в одну галузь чи науку загалом, а відносилося здебільшого до галузі та сфери державного управління [1].

Беручи до уваги стан та умови суспільства Київської Русі, можемо вбачати те, що тогочасне законодавство, зокрема «Руська Правда» Ярослава Мудрого, закріплювала обов'язкову сплату поборів, відпрацювання селян на панщині, мала досить розвинуту систему регулювання взаємовідносин між простим населенням та знаттю тощо.

Аналогічні норми були також закріплені й у інших нормативних актів того часу, зокрема «Слово про закон та благодать», «Правда Ярославичів», «Повчання Мономаха» та інші.

З огляду природно-правової теорії походження держави та права, важливу роль у історію розвитку адміністративного права, на нашу думку, вніс Литовський статут (16-18 ст.). Він вже на той час закріплював основоположні принципи, права та свободи людини, що існують повсякдень, зокрема: юридичний захист прав людини, особиста недоторканність людини, рівність усіх перед законом тощо [2].

Період Козацької доби для адміністративного права найкраще висвітлений за часів правління гетьмана Богдана Хмельницького, оскільки багато науковців звертають увагу на Березневі статті, які мали місце бути у 1654 році, що безпосередньо закріплювали відсутність верств населення, зокрема кріпаків то феодалів, встановлювало скоріше формальну рівність козаків аніж фактичну, оскільки, все ж таки, залишилася різниця між багатими та бідними, а також встановлювало свободу переходу козаків на сторону посполитих козаків чи

козаків Запорозької Січі. Цей етап без уваги не може залишитися Конституція Пилипа Орлика, яку за історичними датами, можна назвати першою конституцією в світі. Вперше в історії України, законодавчий акт містив так званий тріадний розподіл державної влади на законодавчу, виконавчу і судову. Окрім того, Конституція П. Орлика закріплювала важливий принцип демократичної держави – принцип виборності державних посад [2].

З встановленням радянської влади державно-партійний апарат широко використовував заходи політичної репресії і позасудової розправи. За дрібні правопорушення і проступки, а також за одну тільки належність до певних соціальних груп передбачалося кримінальне покарання аж до розстрілу.

Сформульовані урядом основні принципи правового регулювання докорінно вплинули на становлення і розвиток адміністративного законодавства СРСР. Норми адміністративного права злилися воедино з нормами кримінального та кримінально-процесуального права.

У 1930-ті роки адміністративно-правова діяльність майже повністю трансформувалася в кримінально-правову репресію.

Примітно, що в 1985-1991 роки межі кримінальної та адміністративної відповідальності часто коливалися: по-перше, зміщувалися в сторону встановлення кримінальної відповідальності за адміністративне правопорушення, по-друге, кримінальна відповідальність замінювалося адміністративною без достатніх підстав, в тому числі за діяння, які становлять велику суспільну небезпеку [3].

Отже, межі кримінальної та адміністративної відповідальності, межі між ними в радянський період визначалися не завжди чітко, були нестабільні і багато в чому залежали від коливань ідеології і політики державних органів.

Надалі проблема розмежування кримінальних злочинів і адміністративних правопорушень у процесі законотворення та правозастосування стала однією з найскладніших для більшості пострадянських держав, в тому числі для України. Законодавці та правозастосовці досить часто змушені користуватися радянським

юридичним інструментарієм, сформованим в інших політико-ідеологічних та інституційних умовах.

Вітчизняні вчені-юристи на підставі використання критерію суспільної небезпеки і критерію тяжкості покарання в кінці 1960-х - початку 1970-х років пропонували розробити Кодекс кримінальних проступків, за які були б передбачені короткочасне позбавлення волі на строк до одного року або покарання, не пов'язані з позбавленням волі [3].

В Українській РСР Кодекс про адміністративні правопорушення був прийнятий в 1984 році, який діє і сьогодні. Була здійснена необхідна кодифікація відокремленої групи заходів, що регулюють питання адміністративної відповідальності, повноваження суб'єктів адміністративної юрисдикції та провадження у справах про адміністративні правопорушення [3].

За часів незалежності України, варто виокремити, на нашу думку, найголовніший момент в історії адміністративного права – прийняття Верховною Радою України Конституції України у 1996 році, оскільки саме Конституція України, як основоположний та фундаментальний закон держави, спрямував сучасний вектор розвитку адміністративного права як галузі та наук.

В історії адміністративного права, після прийняття Конституції України, важливою датою є шосте липня 2005 року, коли був прийнятий Кодекс адміністративного судочинства України.

Отже, як бачимо історія адміністративного права була дуже різною починаючи з часів Київської Русі та закінчуючи сьогоднішнім. Адміністративне право протягом всього часу було різним. Це звичайно пов'язано з тим, що українські землі були під владою різних держав, встановленим політичним режимом, постійно мінливими правовідносинами, що виникали у суспільстві та у подальшому спорів, які вимагали правового вирішення, тощо. І тому саме вивчення історії виникнення та розвитку адміністративного права відіграє велику практичну роль для правильного підходу до реалізації вирішення різноманітних правовідносин.

Список використаних джерел

1. Петрова І.П. Передумови виникнення адміністративного права як правової галузі і науки. *Правова просвіта*, № 1, 2016 рік. URL: http://www.pravo.nauka.com.ua/pdf/1_2016/16.pdf (дата звернення: 08.11.2021)
2. Балахно Ю.О. Адміністративне право: історія формування та розвиток. *Адміністративне право і процес: історія, сучасність, перспективи розвитку*. 24 березня 2017 р. С. 22-26. С. 108-115. URL: <http://eportfolio.kubg.edu.ua/data/conference/1696/document.pdf> (дата звернення: 08.11.2021)
3. Гріценко І. С. Основні напрямки історичного розвитку вчення про систему адміністративного права (від поліцейського до адміністративного). *Науковий вісник Львівського національного університету внутрішніх справ*. №2, 2008 рік. С. 1-11. URL: https://www.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/visnyky/nvsvy/02_2008/08gispda.pdf (дата звернення: 08.11.2021)

Гришанова Олеся Сергіївна

курсантка 2 курсу факультету №2 Донецького державного університету внутрішніх справ, рядовий поліції

Буга Ганна Сергіївна

доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін факультету №2 Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗДІЙСНЕННЯ ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДРОЗДІЛІВ ПОЛІЦІЇ

Згідно Закону України «Про Національну поліцію», а саме розділу VIII є такі форми громадського контролю за діяльністю поліції: ст. 86 Звіт про поліцейську діяльність, ст.87 Прийняття резолюції недовіри керівникам органів поліції, ст.88 Взаємодія між керівниками територіальних органів поліції та представниками органів місцевого самоврядування, ст.89 Спільні проекти з громадськістю, ст.90 Залучення громадськості до розгляду скарг на дії чи бездіяльність поліцейських [1].

У сфері здійснення громадського контролю за діяльністю підрозділів поліції дослідження та порівняння зарубіжного досвіду є завжди актуальним.

Актуальність дослідження зарубіжного досвіду зумовлена необхідністю пошуків шляхів запозичень позитивного досвіду регулювання адміністративно-правових засад організації та функціонування громадського контролю за правоохоронною діяльністю [2, с.392].

У державах Європи взаємодія органів поліції з органами місцевого самоврядування протягом останніх років є одним з найбільш важливих напрямів забезпечення громадського порядку, громадської безпеки та попередження правопорушень. Необхідність подібної взаємодії обумовлюється низкою факторів. Органи місцевого самоврядування – найбільш наближені до громадянина органи публічної влади, відповідно, саме вони найбільш оперативно та повно реагують на потреби громади, у тому числі – у правоохоронній сфері [3, с.35].

У різних країнах були вироблені різні підходи до організації взаємодії між органами місцевого самоврядування та підрозділами поліції. Такі відмінності зумовлюються особливостями державного устрою, історичними умовами формування органів місцевого самоврядування та функціонування поліції тощо. З метою розробки проектів на рівні місцевих громад доцільним є застосування британського досвіду партнерства у громаді для залучення представників органів місцевого самоврядування і представників громадських організацій. Відповідно до Акту про реформу поліції та соціальну відповідальність 2011 року, замість територіальних поліцейських управлінь, які до цього здійснювали загальне керівництво та нагляд за кожним з територіальних підрозділів поліції, була запроваджена посада комісара з питань поліції та злочинності [4]. Окрім комісій з питань поліції та злочинності, взаємодія комісара з питань поліції та злочинності з органами місцевого самоврядування здійснюється і в рамках партнерства громади заради безпеки (Community Safety Partnership). До них, зазвичай, входять місцеві ради, установи охорони здоров'я, пожежні служби, служби пробації, поліції [5].

Досвід Польщі є достатньо показовим для України з декількох причин: відносно невелика відмінність від України за площею та чисельністю населення,

спільний історичний досвід розбудови демократії в умовах демонтажу авторитарного політичного режиму, подібна форма державного устрою [3, с. 25].

Згідно польському законодавству велику участь у забезпеченні безпеці та правопорядку беруть органи місцевого самоврядування. Згідно ст. 10 Закон Республіки Польща про поліцію щорічне звітування територіальних органів поліції перед відповідними органами місцевого самоврядування з питань своєї діяльності, стану громадської безпеки та порядку є важливим механізмом, що забезпечує взаємодію між поліцією та органами місцевого самоврядування [6].

У досвіді Франції також є важливі аспекти, які мають бути враховані під час розвитку діяльності органів місцевого самоврядування в галузі контролю за діяльністю підрозділів поліції. Особливістю побудови державної влади Франції є комуні, тобто територіальні колективи, які мають свої окремі органи влади. На відміну від наведених вище держав, система поліції Франції відрізняється високим рівнем централізації, що відбивається й на системі її оцінки [3, с.42].

Діяльність поліції, як і багатьох інших органів державної влади, оцінюється, передусім, для визначення ступеню виконання завдань [7].

Отже, проведений аналіз досвіду зарубіжних країн дає нам змогу узагальнити деякі особливості контролю за діяльністю підрозділів поліції, які можуть бути корисними для України на прикладі Великобританії, Польщі та Франції. Ми можемо сказати, що в кожній державі є власний механізм контролю органів місцевого самоврядування за діяльністю підрозділів поліції. У більшості країнах оцінка функціонування органів поліції здійснюється не самою поліцією, а незалежними органами, організаціями. Тобто наприклад цей позитивний досвід може бути корисним для України, коли ми кажемо про розвиток контролю за діяльністю органів національної поліції. Також поширеним фактом є створення консультативних органів, в яких беруть участь представники як громадськості, органів місцевого самоврядування так і представники поліції. В цілому для обговорення поточних питань забезпечення безпеки і порядку, протидії злочинності, та винесення узгодженого рішення для підвищення рівня захищеності населення та довіри до поліції. Також на нашу думку застосування

наведених вище ідей було би доцільніше при розширенні повноважень органів місцевого самоврядування в Законі України «Про Національну поліцію» для розвитку інституту громадського контролю за діяльністю підрозділів поліції.

Список використаних джерел

1. Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40-41. Ст. 379.
2. Терещук О.Д. Адміністративно-правові засади громадського контролю за правоохоронною діяльністю в Україні: теорія і практика: монографія. О. Д. Терещук. К.: ДП Вид. дім “Персонал, 2018. 460 с.
3. Бугайчук К.Л. , Гузь В.А., Святокум І.О. , Чумак В.В. Зарубіжний досвід організації взаємодії поліції з органами місцевого самоврядування в контексті децентралізації державної влади : наук.-метод. рек. Харків: Харк. нац. ун-т внутр.справ . 2015. 44 с.
4. Police Reform and Social Responsibility Act 2011. URL: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2011/13/contents/enacted>
5. Crime and Disorder Act 1998. URL: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1998/37/contents>
6. Про поліцію : Закон Польської Республіки від 06 квітня 1990 р. URL:<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19900300179>.
7. Закордонний досвід оцінки ефективності поліцейської діяльності та перспективи його використання в Україні : наук.-метод. рек. / К.Л. Бугайчук, І.О. Святокум, В.В. Чумак. Харків : Харк. нац. ун-т. внутр. справ, 2016. 52 с.

Гумбатов Асіф Алаббасович

аспірант кафедри адміністративного права, процесу та адміністративної діяльності Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ЗНАЧЕННЯ ПУБЛІЧНОГО КОНТРОЛЮ ЗА ДОТРИМАННЯМ ВИМОГ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ЗАЛІЗНИЧНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ

Для всіх видів транспорту, у тому числі залізничного, якість, швидкість та надійність перевезень є головним завданням. Водночас нинішній розвиток залізничної галузі гальмується багатьма причинами, однією з яких залишається неналежний рівень безпеки пасажирських та вантажних залізничних перевезень.

Ця проблематика набуває надзвичайної актуальності, оскільки галузь і надалі не відповідає зростаючим потребам суспільства та європейським стандартам якості та безпечності надання транспортних «залізничних» послуг.

Деструктивними чинниками розвитку залізничної галузі та забезпечення надійності і комфортності перевезень залишаються:

- поширеність практики забезпечення безпеки перевезень, виходячи з досвіду радянського минулого;
- відсутність нормативних документів в частині застосування сучасних методів і засобів вдосконалення системи забезпечення безпеки руху поїздів;
- неопрацьованість питання в сфері кадрової політики щодо підвищення мотивації обслуговуючого персоналу;
- поширення практики здійснення управління в залізничній галузі за принципом «управління наслідками», а не «причинами»;
- ігнорування необхідності введення в практику механізмів управління ризиками на залізничному транспорті;
- відсутність системи моніторингу стану безпеки руху поїздів (не застосовуються сучасні математичні та імітаційні методи прогнозування рівня безпеки залізничних перевезень);
- продовження практики обслуговування технічних засобів та рухомого залізничного складу на основі нормативного терміну їх служби, часто без урахування поточного стану експлуатації тощо.

Негативний вплив на стан безпеки залізничних перевезень справляє й зношеність інфраструктури та рухомого складу залізничного транспорту, яка наразі досягла критичного стану і разом з катастрофічною нестачею інвестиційних ресурсів для їх відновлення та модернізації створюють масштабну державну проблему, яку сьогодні неможливо розв'язати без залучення сторонньої допомоги (країн-донорів та іноземних інвесторів). Так, протягом останніх років парк пасажирських вагонів Укрзалізниці щорічно зменшувався в середньому на 200 од. [1].

Крім названих вище «людський чинник», тобто професійна надійність працівників, є визначальним у забезпеченні безпеки на транспорті.

На залізничному транспорті України, за офіційними даними, на його частку (тобто «людський чинник») припадає понад 80 % аварійних подій та інцидентів [2]. У зв'язку з цим є вираз, що «...будь-яке порушення правильності функціонування по-перше, по-друге і по-третє походить від людини» [3]. Відповідно ефективне функціонування залізничної галузі, як і будь-якої організації, залежить від раціонально побудованої структури управління, провідне місце в якому належить контролю як однієї з його функцій. Будь-який вид управління, у тому числі залізничними перевезеннями, немислимий без контролю, тобто не можна керувати, не перевіряючи виконання встановлених норм, вимог та правил, не виявляючи фактичного стану справ на керованих об'єктах. Контроль – найважливіша умова нормального функціонування залізничної галузі.

Питання про контроль за дотриманням законодавства у сфері залізничних перевезень набуває суттєвого значення, оскільки саме ця галузь забезпечує взаємодію різних сфер матеріального виробництва та створює необхідні умови стабільного функціонування і комплексного розвитку його складових.

Залізничний транспорт є виробничо-технологічним комплексом відповідних підприємств, призначений для забезпечення потреб суспільного виробництва і населення країни в перевезеннях у внутрішньому і міжнародному сполученнях та надання інших транспортних послуг усім споживачам без обмежень за ознаками форми власності та видів діяльності тощо.

Особливості контролю за дотриманням транспортного законодавства та вибору її форми зумовлюються характерними особливостями даної галузі, відсутністю єдиного методу правового регулювання, специфікою суспільних відносин у транспортній сфері, наявністю значної кількості нормативно-правових актів, які регулюють транспортну діяльність, врегулюванням окремих питань транспортної діяльності нормами інших галузей права, наявністю значної кількості імперативних норм та застарілих нормативно-правових актів,

здійсненою раніше кодифікацією в окремих галузях транспорту, значним впливом міжнародного законодавства [4].

Важливу функцію з контролю за дотриманням вимог законодавства у сфері залізничних перевезень набуває держава, яка за допомогою відповідної нормативно-правової бази та спеціально створених управлінських структур, регулює процес функціонування залізничного транспорту, впливаючи на суспільні відносини у даному сегменті та регламентуючи поведінку суб'єктів [5, с. 37].

На цей час ефективний розвиток галузі залізничного транспорту в Україні істотно гальмують такі фактори як паліативне, недосконале законодавство; здійснення необміркованого, часто нелогічного державного регулювання діяльності автомобільного транспорту з порушеннями функцій ретельного аналізу, несвоєчасної або й відсутньої реакції на негативну динаміку показників якості пасажирських перевезень; контролю за подоланням кризових явищ в сфері дотримання «залізничної» безпеки.

Таким чином, аналіз сутності процесів контролю за дотриманням вимог законодавства у сфері залізничних перевезень свідчить про те, що його головним завданням є створення повноцінної й несуперечливої системи нормативно-правових актів, яка спроможна забезпечити стабільне і тривале регулювання діяльності транспортно-залізничного комплексу країни.

За умов вищезазначеного, питання про контроль за дотриманням вимог законодавства у сфері залізничних перевезень набуває все більшої актуальності і потребує вжиття відповідних заходів з боку органів державної влади і посадових осіб, які наділені правом законодавчої ініціативи. Процес контролю за дотриманням законодавства у сфері залізничних перевезень є одним із засобів підвищення ефективності правового регулювання, забезпечення верховенства закону і захисту прав людини в транспортній галузі та має здійснюватися на засадах єдиної ролі розвитку та вдосконалення національного транспортного законодавства.

Список використаних джерел

1. «Укрзалізниця» оновлює рухомий склад URL: http://uz.gov.ua/press_center/ukrainian_railways_in_mass_media/363088
2. Ярковский Ф.В. Новые технические средства обучения локомотивных бригад рациональным способам вождения поездов и действиям в нештатных и аварийных ситуациях, создающих угрозу безопасности движения. *Железнодорожный транспорт*. Сер. «Безопасность движения». ОИ / ЦНИИТЭИ МПС. 1991. Вып. 2. С. 21-25.
3. Крупина Э.М. Программы и управление безопасностью движения на зарубежных железных дорогах / Э.М. Крупина, Ю.М. Некрасова, Л.Г. Таргонская. *Железнодорожный транспорт*. Сер. «Безопасность движения». ОИ / ЦНИИТЭИ МПС. 1988. Вып. 2. С. 20-21.
4. Довженко Є. В. Деякі проблеми адаптації транспортного законодавства України до Європейського законодавства. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. К. : 2005. № 6(44). С.73–77.
5. Пефтієв О.В. Нормативно-правові засади функціонування автомобільного транспорту в Україні: питання вдосконалення. *Вісник Академії управління МВС*. 2010. № 1. С. 36–48.

Дроговоз Світлана Євгенівна

здобувач вищої освіти 2 курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності н.г. ПД-037 Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Борисенко Тетяна Василівна

викладач кафедри адміністративного права, процесі та поліцейської діяльності Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

РІЗНОВИДИ ФОРМ ТА МЕТОДІВ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

В сучасних країнах існує доволі багато різновидів суспільних відносин: економічних, економічних, політичних та ін. Основним найбільшим пластом всіх суспільних відносин є адміністративні суспільні відносини, які присутні в нашому житті кожного дня, громадяни беруть участь в адміністративних

суспільних відносинах навіть не підозрюючи про це. Отже, для регулювання таких об'ємних суспільних відносин необхідний відповідно сильний державний орган, прикладом такого органу може стати Національна поліція України [ст. 9, 1].

Основними нормативно-правовими актами, які регламентують адміністративну діяльність Національної поліції є: Конституція України, Закон України «Про Національну поліцію України» від 02.07.2015, Кодекс України про адміністративні правопорушення, Положення Про Міністерство внутрішніх справ України від 28.10.2015р. № 878, Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції: Наказ МВС України від 06.11.2015 № 1376 та ін. [ст. 39, 2].

Перед початком дослідження нашої теми необхідно з'ясувати поняття адміністративної діяльності Національної поліції України. Отже, такою діяльністю можна назвати виконавчо-розпорядчу, підзаконну, державно-владну діяльність із забезпечення, шляхом застосування адміністративно-правових засобів, публічної безпеки і порядку, попередження й припинення злочинів та інших правопорушень, надання публічних послуг фізичним та юридичним особам. Сутність адміністративної діяльності Національної поліції безпосередньо спрямована на реалізацію її прямих основних завдань, таких як забезпечення громадського порядку та безпеки, протидія злочинності та ін. завдання. Для реалізації завдань та функцій Нацполу існують форми її адміністративної діяльності, які поділяються на правові та неправові.

До правових форм адміністративної діяльності можна віднести такі:

1) видання нормативно-правових актів Національної поліції України (видання актів, указів, розпоряджень, які стосуються діяльності поліції);

2) укладення адміністративних договорів (укладення двосторонньої або більше угоди однією зі сторін є Національна поліція України, наприклад, укладення між кандидатом на проходження служби в територіальному підрозділі поліції та з державою на основі Закону України «Про державну службу» ;

3) здійснення юридично значущих дій (документування правопорушення, збір доказів, проведення службової атестації) [ст. 9- 12, 1].

Методами адміністративної діяльності Національної поліції є способи та засоби ціле-спрямованого впливу на свідомість і поведінку громадян, а також діяльність підприємств та організацій в інтересах підтримання публічної безпеки і порядку та реалізації прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб:

1) переконання (проведення агітаційної роботи поліцейськими, заохочення громадян до охорони громадського порядку та ін.);

2) адміністративний примус, який поділяється на декілька груп: заходи попередження, або превентивні заходи (перевірка документів особи, опитування особи, зупинення транспортного засобу та ін. відповідно до Закону України «Про Національну поліцію України» [3]; заходи припинення; заходи адміністративно-процесуального забезпечення; заходи адміністративної відповідальності [ст. 14, 1].

Список використаних джерел

1. Адміністративна діяльність Національної поліції: навчальний посібник для підготовки до іспиту / Калюк О.М., Константинов С.Ф., Куліков В.А. та ін. / за ред. Кулікова В.А. К.: «Освіта України», 2016. 230 с.

2. Адміністративна діяльність Національної поліції: Навч.посібник / Кол. авт.; кер. авт. кол. к.ю.н., засл. юрист України В.А. Глуховець. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 248 с.

3. Закон України «Про Національну поліцію» Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 40-41, ст.379 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>

Дронік Дмитро Сергійович

аспірант Донецького державного університету внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ НОРМАТИВНОГО ВИЗНАЧЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИХ ЗАСАД ДІЯЛЬНОСТІ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Належне нормативно-правове регулювання адміністративно-правового статусу будь якого органу публічного адміністрування є запорукою ефективності

його діяльності та гарантією, що забезпечує його статус. Не виключенням є патрульна поліція.

Патрульна поліція є відносно новоствореним підрозділом Національної поліції України, із запуском якого фактично було задекларовано не тільки початок реформи поліції в Україні, але і початок удосконалення адміністративно-правового регулювання поліцейської діяльності.

На сьогодні систему адміністративно-правових засад діяльності патрульної поліції складають чисельні нормативно-правові акти, які є «офіційними письмовими документами, прийнятими уповноваженими на те суб'єктами у визначеній законодавством формі та за встановленою законодавством процедурою, спрямовані на регулювання суспільних відносин, і містять норми права, мають неперсоніфікований характер і розраховані на неодноразове застосування» [1].

Слід відзначити, що значна кількість нормативно-правових актів, які визначають діяльність патрульної поліції були новоприйнятими, проте певні залишилися з часів існування міліції, однак пройшли суттєву модернізацію в частині приведення їх норм до положень базового законодавства Національної поліції України та специфіки її діяльності у сучасних умовах. Однак, казати про належне нормативне забезпечення функціонування підрозділів поліції патрульної поліції, про що свідчать такі факти.

Безумовно, що базовим нормативно-правовим актом, який регламентує правові засади організації та діяльності Національної поліції взагалі та патрульної поліції зокрема, є Закон України «Про Національну поліцію», в якому поряд із загальними повноваженнями, що стосуються всіх підрозділів поліції, передбачено повноваження, обумовлені специфікою діяльності зазначених суб'єктів, зокрема, щодо регулювання дорожнього руху та здійснення контролю за дотриманням Правил дорожнього руху його учасниками та за правомірністю експлуатації транспортних засобів на вулично-дорожній мережі; здійснення супроводження транспортних засобів у випадках, визначених законом; видання відповідно до закону дозволів на рух окремих категорій транспортних засобів; у

випадках, визначених законом, видає та погодження дозвільних документів у сфері безпеки дорожнього руху [2].

У порівнянні з вищезазначеним законом Положення про патрульну службу МВС, затверджене Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 02.07.2015 р. № 796 [3], більш деталізоване та визначає завдання, основні напрями організації роботи, обов'язки і права саме працівників патрульної поліції. Але існування зазначеного нормативно-правового акту викликає багато питань:

по-перше, зазначений документ оперує поняттям «патрульна служба МВС». Як відомо, на сьогоднішній день у структурі МВС такого підрозділу не існує, а діюча патрульна поліція входить до складу Національної поліції України;

по-друге, по тексту нормативно-правового акту містяться застарілі норми, що стосуються діяльності міліції, так само як і підходи, концепції її діяльності.

Отже, можна зробити висновок про те, що не дивлячись на активне використання наведеного нормативно-правового акту, його положення є застарілими і не відповідають специфіці та реальній правозастосовній практиці патрульної поліції в умовах сьогодення.

Ще одним нормативно-правовим актом, який є нормативною складовою адміністративно-правових засад діяльності патрульної поліції є Положення про Департамент патрульної поліції, затверджене наказом Національної поліції від 06 листопада 2015 року №73 [4], проте він визначає адміністративно-правовий статус керівного органу патрульної поліції, а не в цілому підрозділів патрульної поліції, їх завдання, напрями діяльності, організаційну побудову тощо.

Підсумовуючи зазначимо, що вкрай важливим є прийняття спеціалізованого нормативно-правового акту, спрямованого на забезпечення виконання основних завдань і функцій патрульної поліції, правове регулювання різних напрямків її оперативно-службової діяльності, на кшталт, Інструкції з організації діяльності патрульної поліції, який би визначив організаційно-правові засади діяльності цього підрозділу, в якому, на нашу думку доцільно визначити такі основні положення:

- загальні положення;
- завдання та функції підрозділів патрульної поліції;
- повноваження працівників патрульної поліції;
- особливості організації діяльності підрозділів патрульної поліції;
- засади організації взаємодії підрозділів патрульної поліції з іншими підрозділами Національної поліції, органами державної влади та населенням;
- управління та координація діяльності підрозділів патрульної поліції;
- матеріально-технічне забезпечення підрозділів патрульної поліції.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до нормативно-правових актів Міністерства юстиції України з питань державної реєстрації нормативно-правових актів: наказ Міністерства юстиції України від 02 серпня 2007 року №592/5. *Офіційний вісник України*. 2007. № 58, /№90. Ст. 2311.
2. Про Національну поліцію: Закон України від 02 липня 2015 року № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40-41. Ст. 379.
3. Про затвердження Положення про патрульну службу МВС: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 02.07.2015 р. № 796. *Офіційний вісник України*. 2015. № 54. Ст. 1767.
4. Про затвердження Положення про Департамент патрульної поліції: наказ Національної поліції України від 06.11.2015 року № 73 (у редакції наказу Національної поліції України від 01.04.2020 №272).

Ільчишина Аліна Андріївна

*курсантка факультету №2 Донецького державного університету
внутрішніх справ, рядовий поліції*

Мердова Ольга Миколаївна

*завідувач кафедри адміністративно-правових дисциплін факультету №2
Донецького державного університету внутрішніх справ, підполковник поліції,
кандидат юридичних наук, доцент*

МЕХАНІЗМ ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Актуальність теми полягає в тому, що одним із головних принципів діяльності поліції під час виконання законодавчо визначених завдань є принцип

дотримання прав і свобод людини, змістом якого є нормативні положення про те, що під час виконання своїх завдань поліція забезпечує дотримання прав і свобод людини, гарантованих Конституцією та законами України, а також міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, і сприяє їх реалізації; обмеження прав і свобод людини допускається виключно на підставах та в порядку, визначених Конституцією та законами України, за нагальної необхідності і в обсязі, необхідному для виконання завдань поліції; вжиття заходів, що обмежують права та свободи людини, має бути негайно припинене, якщо мета застосування таких заходів досягнута або немає необхідності подальшого їх застосування; поліцейським за будь-яких обставин заборонено сприяти, здійснювати, підбурювати або терпимо ставитися до будь-яких форм катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання. Таким чином, права і свободи людини є необхідною принциповою умовою змісту діяльності поліції, отже, неможливо здійснювати професійну правоохоронну діяльність без урахування принципу дотримання прав і свобод людини, гарантованих Конституцією, законами та міжнародними договорами України [1, с.205].

Нині кожна людина дедалі краще розуміє, що сутність її прав та свобод полягає не так у їх декларативному проголошенні, як у забезпеченні здійснення, які матеріальні, правові та інші гарантії надають держава та її органи для їх послідовної та всебічної реалізації. Серед цих гарантій важливу роль відіграють спеціальні правоохоронні засоби. НПУ поряд з іншими правовими установами та правоохоронними органами належить до загальної системи гарантування Українською державою прав і свобод особи. Дієвість діяльності в цьому напрямі обумовлена наданням Конституцією України, Законом України «Про Національну поліцію» та іншими законодавчими актами широких повноважень щодо забезпечення законності та дотримання прав і свобод людини, їх ініціативністю, авторитетом серед населення країни, доступністю [2, с. 83].

Слід відмітити, що діяльність поліції – одна з основ у справі зміцнення та розвитку загальноєвропейських цінностей. Проте, щоб вона була ефективною, дуже важливо, щоб поліція поважала права людини, законність і принципи демократії – інакше ці загальноєвропейські цінності опиняться під загрозою. Вимоги до дотримання прав людини відображаються через повагу до законності, яка, у свою чергу, є суттєвим елементом демократії. Діяльність поліції необхідно розуміти як один із важливих засобів захисту, зміцнення та розвитку загальноєвропейських цінностей – дотримуватися вимог закону, а для поліції – дотримуватися юридичних правил і процедур. Дотримання основних прав і свобод людини у діяльності поліції є головною характерною рисою поліції, що служить суспільству, в якому панує закон. Законодавство про права та свободи людини й громадянина в Україні відповідає високим міжнародно-правовим стандартам; закладена демократична концепція взаємовідносин людини та держави, згідно з якою людину в Україні визнано найвищою соціальною цінністю; змінюються співвідношення й роль структурних елементів правового статусу громадянина, оскільки пріоритетне значення мають не його обов'язки, а права та свободи. Водночас сучасному правовому статусу громадян України притаманна слабка соціальноправова захищеність, недостатня гарантованість прав і свобод, відсутність необхідних забезпечувальних механізмів. В Україні актуалізується питання не лише проголошення, а й можливості здійснення та захисту прав людини й громадянина. Життя людини потребує реального втілення задекларованих прав і свобод, тобто розроблення правового механізму їх забезпечення, який має стати гарантією дієвості передбачених Конституцією прав, свобод та обов'язків [3, с. 208].

Діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб. Кожен має право в будь-який час звернутися за допомогою до поліції або поліцейського. Отже, основною метою поліції є недопущення жодного випадку порушення прав людини, однак було б наївним вважати, що можна негайно й абсолютно усунути

випадки порушень прав людини в діяльності органів внутрішніх справ. Оскільки правоохоронна діяльність нерідко здійснюється в обмежених часових рамках. Часто правоохоронець приймає рішення за умов недостатності інформації. Тим не менше зменшення рівня порушень прав людини до певного мінімального рівня - це завдання цілком досяжне протягом розумного терміну [4].

Отже, підсумовуючи можна зауважити, що принципи діяльності поліції при захисті прав та свобод людини і громадянина визначаються як сукупність правил, якими керуються працівники поліції при виконанні покладених на них завдань та функцій [5].

Список використаних джерел

1. Вітик Ю. Принцип дотримання прав людини в діяльності національної поліції України: стан наукового дослідження. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. №4. С. 205-209.

2. Коваленко В.В. Механізм захисту прав і свобод людини в діяльності Національної поліції України. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2020. №1 (19). С. 81-87.

3. Бакутін Є.І. Принцип законності в діяльності поліції під час використання технічних засобів фіксації адміністративних правопорушень. *Часопис Київського університету права*. 2020. №2. С. 208-213.

4. Про Національну поліцію: Закон України від 02 липня 2015 року № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 40-41. Ст.379.

5. Калаянов Д.П. Принципи діяльності поліції щодо захисту прав та свобод людини і громадянина. URL: <http://dspace.oduvs.edu.ua/bitstream/123456789/643/1/%D0%9A%D0%B0%D0%B%D0%B0%D1%8F%D0%BD%D0%BE%D0%B2%20%D0%94.%D0%9F..pdf>.

Желай Вероніка Миколаївна

*студентка 3 курсу групи ПД-191 юридичного факультету НУ
«Чернігівська політехніка»*

Козинець Олена Гаврилівна

*завідувачка кафедри правоохоронної діяльності та загально-правових
дисциплін Національного університету «Чернігівська політехніка», кандидат*

ЩОДО ВЗАЄМОЗАЛЕЖНОСТІ СЕРЕДОВИЩА ПРОЖИВАННЯ ТА КРИМІНОГЕННОЇ ОБСТАНОВКИ

Останнім часом у нашій державі спостерігається ріст злочинності, не дивлячись на намагання її мінімізувати. Можливо це пов'язано з тим, що поведінка людини значною мірою формується як закріплення звичних форм, будь-які дії протягом 21 дня формуються у звичку, а вже від цього в риси характеру, тобто закономірність така: «дія – звичка – характер» і звикання до навколишнього середовища в якому перебуває людина.

Середовище проживання не тільки спрямовує процес адаптації людини, а й формує світ її цінностей, пріоритетів, звичок тощо. Отже, що б ми не отримали від зовнішнього середовища, спрямовуємо це як певні повідомлення, які потребують пояснень.

Так, одним із джерел злочинної поведінки є порушення навколишнього середовища людини. Для людини – це повідомлення про те, що порушення є нормою, що владі і оточуючим байдуже, що відбувається, що вони не поважають себе та інших. Це наше суспільство, це наше життя. А якщо так, то людині в цьому середовищі набагато простіше щось робити, та їм складніше звикнути до життя в іншому середовищі. Це вважається дозволом на девіантну та делінквентну поведінку. Де девіантна поведінка – це поведінка, яка відхиляється від прийнятих у суспільстві норм та правил, а делінквентна поведінка – це поведінка, що порушує норми громадського правопорядку, загрожує благополуччю інших людей або суспільству.

Науковцям із Нідерландів удалось установити, що громадяни частіше порушують існуючі норми поведінки в обстановці аналогічного порушення закону з боку інших осіб. Поганий приклад, аморальна чи протизаконна соціальна практика виступають певними сигналами оточуючим, після чого останні не лише її копіюють, а й можуть учиняти подібні або інші, ще більш суспільно небезпечні дії [1, с.69].

Світовий досвід як теоретичний, так і практичний, свідчить про ефективний підхід вирішення цієї проблеми через застосування «теорії розбитих вікон».

Теоретично – це розробки під назвою «Теорія розбитих вікон», «Мінімальна толерантність до безладу» та «Теорія рутинної діяльності». Вони показують, як дрібні порушення перетворюються на серйозну і злочинну поведінку і що для уникнення цього необхідно реалізувати стратегію підтримання порядку в зовнішньому середовищі та в поведінці людей.

«Теорія розбитих вікон» сформулювали американський науковець Д. Вілсон та американський криміналіст Д. Келлінг у 1982 р. говорить про те що явні ознаки безладу і недотримання людьми прийнятих норм поведінки провокують оточення теж забути про правила [2]. Вони стверджували, що злочинність - це неминучий результат відсутності порядку. Якщо вікно розбите і не засклеєне, то люди, що проходять повз, вирішують, що всім наплювати і ніхто ні за що не відповідає. Незабаром будуть розбиті й інші вікна, і почуття безкарності розповсюдиться на всю вулицю, посилаючи сигнал всій окрузі. Сигнал закликав до більш серйозних злочинів [3, с.97].

Тобто розробники цієї теорії припустили й емпіричним шляхом довели, що для запобігання тяжким і більш суспільно небезпечним злочинам (убивствам, грабежам, зґвалтуванням та ін.) необхідно, в першу чергу, звертати увагу на обмеження менш небезпечних проявів антисоціальної та аморальної поведінки (вандалізм, вживання спиртних напоїв і паління у громадських місцях, викидання сміття повз урну, задоволення природних фізіологічних потреб у невстановлених місцях тощо). Вони обґрунтували взаємозалежність між послабленням контролю та ростом злочинності [3, с.98].

Також, довести зв'язок безладу і злочину намагались не лише кримінологи, а й психологи. Наприклад, Ф. Зімбардо, психолог із Стенфордського університету, ще у 1969 р. експериментально намагався перевірити вказану теорію. Він наголошував на тому, що там, де є покинуті будинки із розбитими вікнами, де дорослі не роблять зауважень підліткам, які вчиняють хуліганські дії,

люди починають розпивати спиртні напої у громадських місцях, жебраки – приставати до пішоходів. І хоча в цей момент ще немає насильницьких нападів, більшість мешканців за таких умов вважатимуть, що злочинність збільшується. Це природно сприятиме підвищенню у людей страху перед злочинністю, психологічної напруженості, що, у свою чергу, зумовлюватиме вторгнення в такий мікрорайон кримінальних елементів. Також Ф. Зімбардо зауважував, що подібна ситуація не є фатальною, однак із достатньою долею ймовірності в такому районі вчинятимуться вуличні грабежі, продаватимуться наркотики та викрадатимуться автомобілі [3, с.99].

Експерименти в США довели, якщо вікно в будівлі розбито і не ремонтується, то будуть розбиті й інші вікна. Поступово сформувалася думка: коли в суспільстві з'являються ознаки хаосу й беззаконня і це нікого не цікавить, то найближчим часом істотно зросте ризик збільшення злочинності.

Теорія знайшла широке застосування на практиці – спочатку в Нью-Йорку, де до кінця 1990-х став одним із найбезпечніших мегаполісів США, а потім і в багатьох інших містах США, Європи, Північної Африки, Індонезії та інших. Старанно стежачи за чистотою вулиць і змиваючи графіті на стінах, нью-йоркська влада не тільки привчила громадян поводитися культурніше, а й добилася значного зниження злочинності у місті.

Україна, яка не одне сторіччя веде національно-визвольну боротьбу є цікавим тому прикладом. Зокрема події на Майдані у 2013-2014 роках можуть слугувати для цих цілей. Тоді, в кризових ситуаціях, на тлі неструктурованості, та неорганізованості, люди почали самостійно об'єднуватися та створювати групи для спільної дії, що забезпечувало узгодженість у їх діях та виступах. І де отримує право на життя зворотна сторона експерименту Ф. Зімбардо, коли народ (або соціальна група) самостійно здатен боротися з ознаками хаосу і руйнувань. При цьому рівень достатку громадян суттєво не впливає на їх дії. В результаті можуть виникати самокеровані системи, здатні підтримувати функціонування складного соціального утворення. І відбувається це не через примус, а за велінням совісті, обов'язку чи голосу крові.

«Теорія розбитих вікон» набуває все більшої популярності в Україні як з боку окремих осіб, так і державних службовців. Її основна думка така: якщо суспільство байдуже ставиться до правопорушень їх кількість зростає. В 2017 р. міністр внутрішніх справ України А.Аваков заявив, що під час зустрічі з екс-міністром Нью-Йорка, радником президента США з питань кібербезпеки Рудольфо Джуліані, вони обговорювали впровадження «Теорії розбитих вікон» в Україні. Він зазначив, що завдяки впровадженню ще у 1994 р. своєрідної концепції нульової терпимості до злочинності, яка полягала у притягненні до відповідальності осіб навіть за найдрібніші правопорушення [1, с.69].

Отже, на нашу думку теорія розбитих вікон – це не лише зовнішня чистота, а й внутрішня, запорука гармонії, добробуту, нормального морально-психологічного клімату в колективі та державі, щоб зробити країну кращою та зменшити рівень злочинності потрібно починати з меншого, хоча би з розбитих вікон. Слід зазначити, що деякі елементи теорії розбитих вікон також запроваджуються в Україні. Але вони впроваджуються не стільки для зниження рівня злочинності, скільки для розвитку українських міст, очищення вулиць та приведення територій у придатний стан для більш комфортного життя їх мешканців, що само по собі в подальшому буде сприяти позитивному іміджу вулиць і опосередковано впливати на зменшення кількості правопорушень.

Список використаних джерел

1. Колодяжний М.Г. Теорія розбитих вікон: сутність і практичне застосування. Питання боротьби зі злочинністю. 2020. Вип. 39. С.67-72.
2. Рак Р. Що таке «Теорія розбитих вікон»? URL: <https://theukrainians.org/teoriya-rozbytyh-vikon/> (дата звернення 20.11.2021 р.)
3. Колодяжний М.Г. Стратегія зменшення можливостей учинення злочинів: зарубіжні реалії, перспективи запровадження в Україні : монографія. Харків: Право, 2018. 228 с.

Забожчук Оксана Володимирівна

*аспірант Хмельницького університету управління та права імені Леоніда
Юзькова*

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ЗАГАЛЬНИХ

ПРИНЦИПІВ ВЗАЄМОДІЇ ПОЛІЦІЇ З МІСЦЕВИМИ ОРГАНАМИ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ ТА ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Роль принципів у процесі взаємодії Національної поліції України (далі – поліція) з місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування (далі – «місцевих органів»), як, власне, і їхнє значення для всієї системи управління суспільством, важко переоцінити. Оскільки безпосередньо «...у принципах відображаються усі найбільш загальні, суттєві аспекти і прояви взаємодії, особливості та природа, зв'язки, а також характер відносин, що складаються на їхній основі між взаємодіючими сторонами» [1, с. 31].

Слід зазначити, що категорія «принцип» походить від лат. *principium* – першооснова, початок, джерело, і має наступні визначення: 1) основне, вихідне положення якої-небудь системи, учення, теорії, ідеологічного напрямку, політичної організації тощо; 2) особливість, покладена в основу створення або здійснення чого-небудь; 3) переконання, норма, правило, яким керується хто-небудь у житті; 4) першоджерело, керівна ідея, основне правило поведінки, діяльності; 5) основа (походження, першопричина) деякої сукупності фактів або знань, вихідний пункт для пояснення чи керівництва до дій; 6) внутрішнє переконання людини, що визначає його ставлення до дійсності, норми поведінки і діяльності [2, с. 444–445; 3, с. 10; 4, с. 1125]. Отже, у загальному вигляді під принципами можна розуміти певну ідею, знання, висновок, які формуються у свідомості людини під час дослідження (вивчення) тих чи інших предметів, явищ, процесів, тощо і стосуються якихось суттєвих аспектів та особливостей їхнього існування [1, с. 32].

Як і будь-яка інша суспільно значуща діяльність взаємодія поліції та «місцевих органів» має бути організована належним чином, тобто відповідати окремим вимогам–принципам, які мають наступні ознаки: 1) вони є похідними від загальних принципів правоохоронної діяльності; 2) принципи взаємодії відповідають загальним принципам державного управління; 3) вони, як правило, є нормативно визначеними та відповідають загальним принципам нормативно-правового забезпечення; 4) різноманітність, а також важливе значення принципів

взаємодії для практичної діяльності вимагають застосування комплексного підходу в процесі їхнього дослідження та використання; 5) уся сукупність принципів взаємодії являє собою злагоджену систему, де кожний принцип займає власне місце, яке відповідає його функціональному призначенню [1, с. 39-40].

За результатами аналізу чинного законодавства та наукових позицій учених у цій сфері вважаємо, що принципи взаємодії поліції та «місцевих органів» доцільно поділити на загальні та спеціальні. Безпосередньо до загальних принципів такої взаємодії, на нашу думку, варто віднести наступні:

1) верховенство права, про що прямо передбачено в Основному Законі України, а саме – ст. 8 закріплює, що Конституція України має найвищу юридичну силу; закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції і повинні відповідати їй; норми Конституції є нормами прямої дії [5]. Крім того, про важливе значення цього принципу акцентовано й у Постанові Пленуму Верховного Суду України «Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя» від 01.11.1996 № 9, де у п. 1 закріплено, що в Україні визнається і діє принцип верховенства права [6];

2) законність, як своєрідне продовження вищезазначеного принципу верховенства права, що покликана гарантувати неухильне дотримання усіма взаємодіючими сторонами вимог чинного законодавства. Тобто, діяльність поліції та «місцевих органів» має відбуватися на підставі та в межах положень законів та інших нормативно-правових актів. Поліцейському забороняється виконувати злочинні чи явно незаконні розпорядження та накази. Накази, розпорядження та доручення вищих органів, керівників, посадових та службових осіб, службова, політична, економічна або інша доцільність не можуть бути підставою для порушення поліцейським Конституції та законів України [7];

3) дотримання прав і свобод людини, що передбачає заборону обмеження прав і свобод людини без нагальної необхідності під час взаємодії поліції та «місцевих органів». Таке обмеження допускається виключно на підставах та в порядку, визначених Конституцією і законами України, та в обсязі, необхідному

для виконання завдань поліції [7];

4) публічність (відкритість та прозорість), що має на меті надання громадськості можливості здійснювати відповідний контроль за процесами у сфері взаємодії між поліцією та «місцевими органами» шляхом своєчасного та повного інформування (звітування, обговорення тощо) про цю діяльність. Так, цей принцип передбачено безпосередньо у Законі «Про Національну поліцію», де у п. 2 ст. 9 Закону визначено положення про постійне інформування органів державної влади та органів місцевого самоврядування щодо своєї діяльності у сфері охорони та захисту прав і свобод людини, протидії злочинності, забезпечення публічної безпеки і порядку [7];

5) політична нейтральність, що полягає у тому, що поліція є незалежною від рішень, заяв чи позицій політичних партій або громадських об'єднань, та під час взаємодії з представниками «місцевих органів» забезпечує захист прав та свобод людини незалежно від політичних переконань та партійної належності [7];

6) безперервність (систематичність), наявність якої обумовлена особливістю об'єкта, з приводу якого поліція та «місцеві органи» вступають у взаємодію, оскільки публічна безпека і порядок, а також охорона прав і свобод людини аргіогі не можуть бути тимчасовими чи короткостроковими явищами, адже потребують постійної підтримки з боку як органів державної влади, так і органів місцевого самоврядування. Кожен має право в будь-який час звернутися за допомогою щодо забезпечення охорони його прав і свобод, для чого поліція має забезпечувати безперервне та цілодобове виконання своїх завдань [7], у т.ч. й тих, що пов'язані безпосередньо із взаємодією з «місцевими органами».

Підсумовуючи, можна стверджувати, що дослідження принципів взаємодії Національної поліції України з місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування має важливе значення для розуміння сутності адміністративно-правового забезпечення взаємодії між цими суб'єктами. Вивчення вітчизняного досвіду щодо діяльності цих взаємодіючих сторін за результатом аналізу чинного законодавства дає підстави зробити

висновок, що взаємодія між ними відбувається відповідно до окремих принципів, які варто поділити на: 1) загальні (верховенство права, законність, дотримання прав і свобод людини, публічність, політична нейтральність, безперервність/систематичність); 2) спеціальні, які будуть проаналізовані нами у подальших наукових дослідженнях.

Список використаних джерел

1. Курило С. Л. Адміністративно-правові засоби взаємодії органів внутрішніх справ з органами місцевої влади з питань забезпечення громадської безпеки та громадського порядку : дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2013. 195 с.
2. Словник іншомовних слів: тлумачення, словотворення та слововживання / С. П. Бибик, Г. М. Сюта ; за ред. С. Я. Єрмоленко. Х. : Фоліо, 2006. 623 с.
3. Большой словарь иностранных слов / Под ред. С. М. Локшиной, В. Ф. Корицкого М. : ЮНВЕС, 1999. 784 с.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. К. ; Ірпінь : Перун, 2005. 1728 с.
5. Конституція України від 28.06.1996. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
6. Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя : постанова Пленуму Верховного Суду України від 01.11.1996 № 9. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-96#Text> (дата звернення: 19.11.2021).
7. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 19.11.2021).

Калюжна Євгенія Сергіївна

аспірант Одеського державного університету внутрішніх справ

ДЖЕРЕЛА АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

Проблематика джерел адміністративного права перманентно перебуває в центрі уваги вітчизняних науковців. Однак, переважна більшість робіт не

враховує останні напрацювання у правничій сфері, що, на нашу думку, обумовлюється низкою факторів.

Так, *по-перше*, це обумовлюється тим, що в межах загальнотеоретичної правничої науки (теорії держави та права, загальній теорії права) тематика форм права висвітлюється переважно так само, як і в межах радянської юридичної науки (за винятком більш широкої дискусії щодо співвідношення понять «форма права» та «джерело права»). І до сьогодні основний акцент юриспруденції перенесено на нормативно-правовий акт як джерело права. Багато у чому і до нині переважає нормативістське сприйняття права. *По-друге*, і до нині в правничій літературі часто вказується, що Україна належить до романо-германської правової системи, а відтак, основним джерелом права є нормативно-правовий акт, а правовий прецедент не застосовується. Попри той факт, що практика Європейського суду з прав людини Законом України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» безпосередньо визнана джерелом права в Україні: «Суди застосовують при розгляді справ Конвенцію та практику Суду як джерело права» [1]. *По-третє*, процеси глобалізації, визнання юрисдикції Європейського суду з прав людини, намагання України відійти від нормативізму та заснувати свою національну систему права на природному розумінні права суттєво змінили правничу реальність, у тому числі й у контексті джерел права. У цьому аспекті варто згадати й *soft law*, що на сьогодні використовується міжнародною спільнотою майже нарівні з *hard law*. Слід також зазначити й те, що нині відбувається трансформація теорії людських прав, зокрема, у контексті виокремлення горизонтального виміру (якщо вертикальний вимір обумовлював розгляд лише держави як зобов'язаної сторони, то уже прийнято низку міжнародно-правових документів, які поширюють обов'язок визнання і захисту людських прав на бізнес). А саме людські права, які визначають зобов'язання суб'єктів, слугуючи фактором регулювання їх поведінки. Таким чином, проблематика джерел права і, зокрема, джерел адміністративного права, є вкрай важливою та потребує свого розв'язання.

Відзначимо, що у навчальній літературі з загальної теорії права як джерела права виокремлюють: правовий звичай; правовий прецедент; нормативний договір; правову доктрину; релігійно-правовий текст; загальні принципи права; нормативно-правовий акт [2, с. 200-201].

Водночас, висвітлюючи предмет дослідження не можна не згадати і положення Статуту Міжнародного суду, ст. 38 якого містить перелік джерел, які використовує вказаний Суд: «а) міжнародні конвенції ...; б) міжнародний звичай як доказ загальної практики, визнаної як право; в) загальні принципи права, визнані цивілізованими націями; г) ...судові рішення та доктрини найбільш кваліфікованих фахівців із публічного права різних націй ...» [3]. Відтак, як цілком правильно вказує вітчизняний правник А. Кучук, аналіз правничої літератури та приписів Статуту Міжнародного суду дозволяє дійти висновку, що релігійно-правовий текст не віднесено до джерел міжнародного права на універсальному рівні [4, с. 25].

Зважаючи на означене, в межах цього дослідження ми не будемо розглядати таке джерело права як релігійно-правовий текст (особливо у контексті визнання України світською державою).

Окрім цього доцільно також відзначити, що доволі обмеженим в національному праві є використання такого джерела права як правовий звичай. На можливість використання такого джерела вказується у Сімейному кодексі України та Цивільному кодексі України.

Слід вказати, що такі джерела права (відповідно і адміністративного права) як:

- законодавство (саме цей термін переважно використовується в межах західної концепції права; поняття «нормативно-правовий акт не властиве навіть сім'ї континентального права. Саме тому ми послуговуємось терміном «законодавство»). Водночас, необхідно наголосити, що не будь-який закон чи підзаконний акт наділяється нормативністю. Таку якість має лише той з них, що є справедливим (як це впливає з рішень Конституційного Суду України, маємо на увазі, зокрема, рішення у справі про призначення судом більш м'якого

покарання, у якому було відзначено наступне: «... закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо. ...Справедливість - одна з основних засад права, є вирішальною у визначенні його як регулятора суспільних відносин, одним із загальнолюдських вимірів права», має відповідати верховенству права, бути юридично визначеним (як це впливає з рішень Європейського суду з прав людини. Так, у справі Волохи проти України Європейський суд з прав людини відзначив наступне: «Суд завжди дотримувався думки, що словосполучення «згідно із законом» ... пов'язане з вимогою якості «закону», тобто вимогою дотримання принципу «верховенства права»» [5];

- нормативний договір (зважаючи на предмет нашого дослідження йдеться передусім про міжнародний договір), хоча, варто відзначити, що відповідно до Конституції України таке джерело є частиною національного законодавства. При цьому, значна частина кодифікованих актів національного права передбачає колізійну норму, яка установлює пріоритет норм, що викладені саме у міжнародних договорах, є доволі висвітленим вітчизняним правознавством, а тому ми не зосереджуємо на них увагу.

При цьому варто також наголосити на важливості припису, викладено у ч. 2 ст. 38 Статуту Міжнародного суду відповідно до якого Суд може приймати рішення *ex aequo et bono* [3]. Наведене цілком узгоджується з принципом верховенства права та відповідає сутності права. Відповідно, обумовлює необхідність акцентування уваги на таких джерелах права як принципи права та, певною мірою, правова доктрина (відзначимо, що верховенство права також може розглядатись як доктрина).

Таким чином, у наступній частині дослідження ми розглянемо такі джерела адміністративного права як судовий прецедент, принципи права та правова доктрина.

Черговий раз відзначимо той факт, що чинним законодавством практика Європейського суду з прав людини визнана джерелом права в Україні. Це положення повною мірою стосується і адміністративно-правової сфери.

Доцільно також відмітити, що відповідно до ч. 2 ст. 6 Кодексу адміністративного судочинства України, яка визначає застосування національним судом принципу верховенства права, «Суд застосовує принцип верховенства права з урахуванням судової практики Європейського суду з прав людини». Наведене положення зобов'язує адміністративні суди вивчати усталену практику страсбурзького суду та керуватися нею при здійсненні правосуддя. Інакше неможливо буде реалізувати принцип верховенства права. Додамо, що відповідно до ч. 5 ст. 186 означеного Кодексу «під час закритих нарад суддя має право звертати увагу сторони на судову практику в аналогічних спорах, ...» [6].

Таким чином, джерела є тими засобами об'єктивації адміністративного права, що використовуються для регулювання відповідних суспільних відносин, здійснення адміністративного провадження тощо. Найбільш важливе значення серед джерел адміністративного права мають адміністративне законодавство, міжнародні договори, правовий прецедент, принципи права та правова доктрина. Таке джерело права як правовий звичай має дуже обмежене використання для регулювання управлінських відносин. Фактично не використовується як джерело права релігійно-правовий текст (не вказано це джерело і як засіб розв'язання правових конфліктів Міжнародним судом ООН).

Список використаних джерел

1. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини. Закон України від 23 лютого 2006 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 30. Ст.260..

2. *Теорія держави і права* : підруч. / кол. авт. ; кер. авт. кол. канд. юрид. наук, проф. Ю.А. Ведерніков. 3-є вид. перероб. і доп. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016; Ліра ЛТД. 480 с.

3. Statute of the international Court of justice. URL http://www.icj-cij.org/documents/index.php?p1=4&p2=2&p3=0#CHAPTER_II.

4. Кучук А.М. Джерела права: міжнародний і теоретико-правовий аспекти. *Альманах міжнародного права*. 2016. № 14. С. 23-30.

5. Волохи проти України. Рішення Європейського суду з прав людини від 02 листопада 2006 року (заява № 23543/02). URL https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_138#Text

6. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35-36, № 37. Ст.446

Карпенко Ангеліна Петрівна

*студентка 3 курсу факультету міжнародних відносин і права
Хмельницького національного університету*

Когут Ольга Володимирівна

*доцент кафедри права Хмельницького національного університету,
кандидат юридичних наук доцент*

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ВЧИНЕННЯ НАСИЛЬСТВА В СІМ'Ї: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Насильство в сім'ї – це не та тема, яку можна обговорювати жартома. Це тема яка несе страх, сором, відчай. На жаль, проблема насильства, а особливо домашнього насильства, є актуальною в нашому суспільстві. Проте, говорити та вирішити проблему, не так просто. Оскільки жертви, що потерпають від насильства в сім'ї, настільки емоційно скуті, та залякані, що «виносити сміття з хати» вони просто бояться... Випадків, коли члени сім'ї потерпають від насильства, дуже багато і, перш за все, що повинна зробити жертва – перестати звинувачувати себе, думати, що це норма, а головне звернутися по допомогу.

За даними міжнародних досліджень кількість дітей, які щодня потерпають від насильства в сім'ї, перевищує 10 мільйонів [1]. Щоденно в Україні фіксують близько 348 випадків насильства в сім'ї, а близько 60% жінок страждають від домашнього насильства на постійній основі. Необхідно нагадати і про пандемію COVID-19, адже режим соціальної ізоляції, введений у багатьох країнах для уповільнення поширення захворювання, посилив іншу вже раніше наявну пандемію – домашнє насильство. Фонд ООН у галузі

народонаселення (UNFPA) у 2020 році повідомив про зростання на 20% випадків насильства з боку інтимних партнерів, що спостерігалось у всьому світі за три місяці карантину. Проаналізуємо вітчизняний та зарубіжний досвід боротьби з насильством в сім'ї.

Майже протягом 16 років в Україні діяв лише один Закон «Про попередження насильства в сім'ї». На практиці цей закон, на жаль, був мало дієвим, тому 7 грудня 2017 року було прийнято новий закон – «Про запобігання та протидію домашньому насильству» [2], який запустив новий процес боротьби проти насильства в сім'ї, наближений до європейської моделі. Згідно з нормами Закону, незалежно від того, чи проживають постраждалі зі своїми кривдниками разом чи ні, їх можуть визнати такими. Щодо дітей, то постраждалими вони визнаються не лише від безпосереднього насилля над ними, але й у разі, коли дитина стає свідком такого насильства над членами своєї родини. Відповідальність за вчинення домашнього насильства встановлено ст.172-3 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) [3], яка передбачає штраф, або громадські роботи, або адміністративний арешт. Судова статистика показує, що у 2020 році у структурі справ про адміністративні правопорушення, що надійшли на розгляд місцевих загальних судів, справи за цією статтею займали третє місце (14,8 %) – 125 тис. справ [4, с.47].

Звернемось до світової практики запобігання та покарання насильства в сім'ї. Насамперед зазначимо, що питання домашнього насильства було активізоване у Європі близько сторіччя тому – вже тоді точилися дебати і навіть писали наукові праці щодо ефективності використання гілок лози у вихованні та навчанні дітей. Лупцювати жінок у ті часи було ледь не нормою. Але мало помалу ситуація змінювалася: жінки отримали належні їм права, перетворювалися з домогосподарок на емансипованих феміністок, стали боротися не лише за виборче право та право працювати, а й за голос у власних сім'ях.

Термін «домашнє насильство», яке раніше українці вбачали у застосуванні фізичної сили, в країнах Європи давно включає в себе фізичне, сексуальне, психологічне, емоційне і економічне насильство. І кожен із цих видів насильства (а на практиці вони здебільшого мають комплексний характер) передбачає покарання – від адміністративного до тюремного ув'язнення. Найсуворіші – у Північній Європі. Наприклад, у Швеції криміналізовані всі форми домашнього насильства. Можна опинитися за ґратами навіть за грубу емоційну сварку, під час якої висловлювалися погрози. Суд часто засуджує кривдника до дотримання визначеної дистанції від об'єкта насильства, у разі порушення накладається штраф або присуджується ув'язнення терміном до року. Що стосується дітей, то покарання – ще жорсткіші. Швеція ще в 1979 році на законодавчому рівні першою у світі заборонила фізичне покарання дітей. До дітей не можна застосовувати ні фізичну силу, ні підвищувати голос до рівня, який має шкідливий емоційний вплив [5]. У Німеччині жертви домашнього насильства можуть заявити в поліцію про порушення своїх прав упродовж трьох місяців. Якщо ж правоохоронців викликали безпосередньо на місце скоєння злочину справу порушать одразу. У 2010 році були прийняті поправки, за якими судді отримали право видавати спеціальні постанови для убезпечення жертв насильства. Мова може йти про зміну місця проживання, яке передбачає направлення до спеціальних соціальних центрів або відсторонення чоловіка від перебування у сім'ї. За дотриманням останньої вимоги слідкують за допомогою спеціальних електронних браслетів. Також діють гарячі лінії з приводу насилля і робота правоохоронних органів тісно взаємопов'язана з ними, що дозволяє оперативно реагувати на проблему. Поліція має право негайно вилучати осіб, що вчинили насильство [6].

Підсумовуючи практику європейських країн, можна зробити певні висновки. *По-перше*, українське законодавство потребує більш радикальних змін, щодо відповідальності за скоєння домашнього насильства. Однією з прогалин у нашому законодавстві є те що ст.172-3 КУпАП не містить такого

поняття, як сексуальне насилля, а це охоплює велику частину проблеми, адже згідно законодавства, державний механізм реагування на випадки сексуального насильства в сім'ї фактично починає працювати лише у разі вчинення кримінально караних злочинів сексуального характеру і залишається бездієвим на стадії вчинення більш м'яких форм сексуального насильства. Тому доцільно було б змінити диспозицію статті 172-3 КУпАП, передбачивши у ній відповідальність не лише за дії фізичного, психологічного чи економічного характеру, а і за дії сексуального характеру. *По-друге*, покарання за скоєння насильства повинні бути жорстокішими, такими, як у країнах Європи, особливо на фоні пандемії COVID-19, яка оголила соціально-економічну нерівність і проблеми на зразок домашнього насильства, а також відкрила можливість критично подивитися на стан суспільств, у яких ми живемо.

Отже, з вищевикладеного можемо зробити висновок, що домашнє насильство є вкрай поширеним явищем, від якого страждають мільйони людей. Рівень домашнього насильства в Україні є високим і наше законодавство повинно дієво реагувати на його прояви, але поки що не справляється і повинне бути покращене, для якісної та ефективнішої роботи. Домашнє насильство – це проблема не окремої родини, а всього українського суспільства.

Список використаних джерел

1. Масштаби та наслідки насильства в сім'ї. URL: <https://globynska-gromada.gov.ua/news/1622618535/>
2. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07 грудня 2017 року № 2229-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 року № 8073-X URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>
4. Аналіз стану здійснення правосуддя у кримінальних провадженнях та справах про адміністративні правопорушення у 2020 році. URL:

[https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Analiz%20statistika%20\(kriminal\)%202020.pdf](https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Analiz%20statistika%20(kriminal)%202020.pdf)

5. Заборона фізичного покарання дітей у Швеції URL: <https://life.nv.ua/ukr/kids/diti-v-chomu-osoblivist-shvedskogo-vihovannya-bez-tilesnih-pokaran-50173157.html>

6. Домашнє насильство : як з ним борються в Німеччині URL: <https://www.dw.com/uk/%D0%B4%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D1%88%D0%BD%D1%94>

Кейдалюк Володимир Олександрович,
аспірант Одеського державного університету внутрішніх справ

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ВЗАЄМОДІЇ ПОЛІЦІЇ ТА СУСПІЛЬСТВА

На сьогодні наша держава підтримує активний курс на євроінтеграцію, що вимагає від неї приведення національного законодавства у відповідність до норм європейського права. Це також стосується й правового регулювання взаємодії органів та підрозділів Національної поліції з населенням.

Дана ситуація зумовлює доцільність вивчення зарубіжного, в тому числі європейського, досвіду щодо правового регулювання взаємодії між органами поліції та суспільством. Аналіз процесу формування правових засад взаємодії в діяльності поліції зарубіжних країн, їх сутнісних перетворень та змін дозволить виокремити напрями, які є важливими для визначення концептуальних засад удосконалення правового регулювання взаємодії органів та підрозділів Національної поліції України із населенням [1, с. 168].

Налагодження співпраці між органами поліції та суспільством визначають необхідність вивчення зарубіжного досвіду правового регулювання взаємодії в діяльності поліції та запозичення шляхів його введення в національну систему права та законодавства.

Партнерська модель взаємовідносин органів державної влади та інститутів громадянського суспільства у сфері реалізації правоохоронної функції

закріплена у багатьох міжнародних і національних нормативно-правових актах [2, с. 83].

Відповідно до ст. 18 Європейського кодексу поліцейської етики організація поліції спрямовується на розвиток взаємних партнерських відносин з населенням, а в разі потреби на реальне співробітництво з іншими організаціями, органами місцевого самоврядування, неурядовими організаціями й іншими представниками населення, враховуючи етнічні меншини [3, с. 26]. Мається на увазі, що для виконання своїх обов'язків поліцейські потребують безпосередньої допомоги з боку населення, а співробітництво з громадянами дає завжди цінні для органів поліції результати [4, с. 141].

Згідно із ст. 44 зазначеного Кодексу працівники поліції повинні діяти чесно й шанобливо щодо населення, особливо з огляду на ситуацію осіб, які належать до найбільш уразливих груп. Саме від законної реалізації покладених на поліцію повноважень, населення оцінює ефективність роботи її працівників. Тому конкретна поведінка кожного поліцейського сприятливо впливає на довірливі відносини між населенням і поліцією [3, с. 32].

Кодекс поведінки службовців органів правопорядку, затверджений Резолюцією Генеральної Асамблеї ООН № 34/169 від 17 грудня 1979 р. [5], а також прийняті ООН для закріплення цього документа «Керівні принципи для ефективного здійснення Кодексу поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку» (1989 р.) [6] були взяті за основу під час вироблення норм поведінки працівників правоохоронних органів багатьох країн.

В першу чергу, необхідно звернути увагу на досвід взаємодії і взаємовідносин поліції та населення найбільш розвинутих зарубіжних країн, а саме США, Великобританії, Франції, Німеччини, Японії тощо [7, с. 118].

У Франції, Німеччині, Великобританії, Японії та інших країнах поліцейські несуть свою службу за підтримки переважної більшості членів суспільства та підтримують соціальну технологію, суть якої в тому, що поліція повинна здійснювати громадський порядок та безпеку саме таким чином, як того бажає суспільство, яке охороняється [3]. Це виявляється у формуванні нового способу

охорони громадського порядку та зниження рівня злочинності: так званої «суспільної поліції» або community policing, у рамках якої громадяни розглядаються як співучасники процесу встановлення правопорядку [8, с. 89].

Відповідно, що замість завдання «знижувати рівень злочинності» органи поліції направили свої зусилля на вирішення проблем спільноти. Концептуальною основою такої зміни стало переконання того, що злочинність у певному географічному районі може бути знижена за допомогою вивчення характеристик та проблем району, а потім у застосуванні відповідних стратегії та заходах.

Ідея служіння поліції суспільству у тісній співпраці з громадянами перетворила поліцію на Заході з каральної силової структури на повсякденну цілодобову сервісну службу з широким спектром соціальних послуг, де *«суспільство - це покупець, а поліцейський підрозділ - продавець своєї поліцейської послуги»* [9, с. 53].

Таким чином, поліцейська діяльність набуває все більшої суспільної спрямованості. Так, понад 80% службового часу співробітників поліції США становить допомога громадянам у вирішенні різних їхніх проблем.

Дослідження поліцейської практики зарубіжних країн свідчать, що процес взаємодії працівників поліції та суспільства позитивно впливає на поліцейську діяльність, з одного боку, й формування позитивного іміджу серед населення – з іншого. Для того щоб населення з повагою та довірою відносилось до поліцейських, органам поліції слід застосовувати закон гідно й з повагою до громадян, виявляти при виконанні закону «здоровий глузд» і ніколи не забувати про поняття «публічна служба», яке є необхідним виміром у діяльності поліції. Крім того, поліцейські повинні по-справжньому усвідомлювати, що населення складається з окремих особистостей, які мають власні потреби та вимоги.

На думку багатьох західних дослідників, поглиблення партнерської взаємодії поліції та населення є потужним чинником розбудови правової держави й ствердження громадянського суспільства.

Враховуючи існуючі соціально-економічні проблеми, наше суспільство переживає дуже непростий період, у зв'язку з чим відзначається зростання кількості публічних заходів, у тому числі й протестного характеру. Саме сьогодні залучення населення до участі в охороні громадського порядку з урахуванням позитивного зарубіжного досвіду набуває ще більшої актуальності. В той час, коли через різні причини ми не можемо забезпечити постійну присутність зовнішніх нарядів поліції на окремих територіях, саме населення може бути суттєвою допомогою у вирішенні завдань охорони правопорядку та громадської безпеки.

Застосування позитивного закордонного досвіду взаємодії органів поліції та суспільства, може надати корисну допомогу у забезпеченні належного правопорядку та безпеки громадян.

На наш погляд, в Україні необхідно розпочати теоретичне осмислення нової філософії діяльності поліції для створення практичного механізму, за допомогою якого громадяни могли б постійно контролювати діяльність правоохоронних органів та впливати на виконання законів, включаючи контроль за здійсненням затримання, втручанням у приватне життя, застосуванням сили.

Перші кроки Національної поліції щодо практичної реалізації принципів відкритості, підзвітності та підконтрольності (створення Громадської ради МВС, Консультативно-дорадчих органів при територіальних Департаментах поліції, реагування на публікації у ЗМІ, брифінги, прийоми громадян, звітні зустрічі з населенням) свідчать про готовність органів поліції до діалогу із суспільством.

Потреба в такому громадському контролі з боку населення дуже висока, також не слід виключати і зацікавленість поліції в організації такої роботи з населенням, завдяки якій виявляються латентні правопорушення, збирається інформація про кримінальні факти та особи, які до них причетні, місця збуту наркотичних засобів та їхніх власників, інша значуща інформація. Саме тому необхідно розглядати та розвивати досліджуваний інститут. Безумовно, що така взаємодія з населенням та його участь у діяльності правоохоронних органів, є

формою соціального контролю, висловлювання громадської думки, прояви довіри до них.

Імплементація розглянутих напрацювань в практичну діяльність правоохоронних органів України надасть змогу не тільки підвищити рівень довіри щодо роботи поліції, а й підняти професіоналізм її працівників.

Список використаних джерел

1. Жбанчик А.В. Зарубежный опыт взаимодействия полиции с другими подразделениями охраны правопорядка. *Форум права*. 2014. № 1. С. 167-174.

2. Кубасенко А. Взаємодія поліції та суспільства у сфері реалізації правоохоронної функції. *Юридичний вісник*. 2020. № 2. С. 81-87.
URL:<http://yuv.onua.edu.ua/index.php/yuv/article/view/1707/1817>

3. Європейський кодекс поліцейської етики. Рекомендація (2001) 10, ухвалена Комітетом міністрів Ради Європи 19 вересня 2001 р. та Пояснювальний меморандум. 60 с. URL: https://hrea.org/wp-content/uploads/2021/02/Recommendation-Rec200110_European-Code-of-Police-Ethics_Ukrainian.pdf

4. Демократичне поліціювання : зб. наук. ст. / за заг. ред. О. М. Бандурки та Дж. Перліна ; наук.ред. О. В. Тягло. Львів : Астролябія. 2011. 492 с.

5. Кодекс поведінки службовців органів правопорядку, затверджений Резолюцією Генеральної Асамблеї ООН №34/169 від 17 грудня 1979 р. URL:https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/code_of_conduct.sht

6. Руководящие принципы для эффективного осуществления Кодекса поведения должностных лиц по поддержанию правопорядка (приняты 24 мая 1989 г. Резолюцией 1989/61 на 15-м пленарном заседании Экономического и Социального Совета ООН). URL: http://ukrprison.org.ua/international_documents

7. Лебедева Н. В. Проекти взаємодії поліції з населенням як засіб реалізації інституту партнерства в Європі. *Право і суспільство*: науковий журнал. 2018. Вип. 4. ч. 2. С. 115–120.

8. Крижановська О.В. *Форми реалізації взаємодії Національної поліції з органами публічної влади в сфері забезпечення правопорядку. Право та державне управління.* 2020. №1. С. 87-94.

9. Дербичева С. А. *Социализация полиции и партнерство с населением как стратегия борьбы с преступностью: европейские ноу-хау. Закон и право.* 2002. № 1. С. 50–55.

Кузьменко Анастасія Сергіївна

студентка спеціальності «Правоохоронна діяльність» освітнього ступеня «Магістр» Донецького державного університету внутрішніх справ

Буга Володимир Васильович

декан факультету №3 Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ПРОБЛЕМА ВИЗНАЧЕННЯ ОБ'ЄКТА АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОЇ ТАЄМНИЦІ

Правовими засадами адміністративної відповідальності за порушення законодавства про державну таємницю є Закон України «Про державну таємницю» і Кодекс України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП), зокрема, ст. 212-2. Аналіз ст. 39 названого Закону свідчить про те, що він визначає два основні положення:

1) види юридичної відповідальності за порушення законодавства про державну таємницю: дисциплінарну, адміністративну та кримінальну;

2) об'єктивну сторону адміністративних проступків у цій сфері.

КУпАП, як і належить цьому законодавчому акту, визначає як склад цих правопорушень, так і систему адміністративних стягнень за їх вчинення. Стосовно характеристики складу цього адміністративного правопорушення, слід, насамперед, відзначити тезу про те, що під юридичним складом адміністративного правопорушення розуміється передбачена нормами права сукупність ознак (елементів), за наявності яких те чи інше протиправне діяння можна кваліфікувати, як адміністративне правопорушення. Таким чином мова йде про об'єкт, об'єктивну сторону, суб'єкт і суб'єктивну сторону.

Перш ніж перейти до характеристики цього елемента, слід визначитися у тому, що об'єктом правопорушення можуть бути тільки суспільні відносини, що регулюються та охороняються нормами права, а матеріальні предмети і духовні блага можуть виступати, як предмет правопорушення. Отже, об'єкт правопорушення – це ті суспільні відносини, які регулюються та охороняються нормами права і на які посягає конкретне правопорушення. У цьому зв'язку варто погодитися з тезою В.В. Скибицького, який зазначив, що характер суспільної небезпечності правопорушення визначається об'єктом посягання, а ступінь суспільної небезпечності – об'єктивною та суб'єктивною сторонами вчиненого правопорушення [2; 164]. Беручи цю тезу за основу, визначено, що об'єктом порушення законодавства про державну таємницю є правовідносини, пов'язані з доступом, засекречуванням / розсекречуванням, використанням та охороною державної таємниці, а предметом правопорушення – матеріальні носії таємної інформації або ж сама таємна інформація. В цілому слід відзначити, що при порушенні законодавства про державну таємницю, правильне визначення об'єкта правопорушення має суттєве значення, так як дозволяє визначити сутність вчиненої дії, встановити межі суспільної небезпечності, рівень заподіяної шкоди та дає змогу правильно кваліфікувати вчинені дії та встановити вид відповідальності.

Перш ніж перейти до характеристики об'єкта порушення законодавства про державну таємницю та враховуючи те, що визначальним є поняття «державна таємниця», слід акцентувати увагу на її визначенні, як виду таємної інформації, що охоплює відомості у сфері оборони, економіки, науки і техніки, зовнішніх відносин, державної безпеки та охорони правопорядку, розголошення яких може завдати шкоди національній безпеці України та які визначені у порядку, встановленому Законом України «Про державну таємницю». Це поняття дає можливість виокремити такі ознаки, що характеризують її сутність: 1) дуже важлива інформація; 2) її розголошення може завдати шкоди державним інтересам; 3) перелік інформації, що може бути віднесена до державної таємниці, закріплюється законом; 4) охороняється засобами адміністративної та

кримінальної відповідальності; 5) для її охорони забезпечується дотримання спеціального режиму [1; 88].

Зважаючи на загальноприйняте положення щодо виокремлення загального, родового і конкретного (безпосереднього) об'єкта, у контексті цього дослідження слід зазначити, що загальний об'єкт – це урегульовані та охоронювані нормами права суспільні відносини у сфері національної безпеки. Родовий об'єкт, як правило, визначається назвою розділу КУпАП, в якому розміщена відповідна стаття – 212-2 «Порушення законодавства про державну таємницю» - «Адміністративні правопорушення, що посягають на встановлений порядок управління». При цьому слід зазначити, що суперечностей між положеннями КУпАП щодо родового об'єкта названого правопорушення і теоретичними доробками щодо інституту адміністративної відповідальності немає.

Особливої уваги заслуговує питання безпосереднього (конкретного) об'єкта досліджуваного правопорушення. Виходячи із науково-теоретичних положень теорії адміністративного права безпосередній об'єкт – це суспільні відносини, які регулюють та охороняються правом, на які здійснюється посягання у вигляді діянь, передбачених конкретною статтею (ст. 212-2) КУпАП. Аналіз об'єктивної сторони цього правопорушення свідчить про те, що в узагальненому вигляді безпосередній об'єкт – це суспільні відносини, пов'язані із захистом державної таємниці. Однак, у такому вигляді конкретний об'єкт є досить завуальованим та абстрактним. Отже, слід чітко визначитися, що становить зміст поняття «захист державної таємниці». Звернення до ст. 212-2 КУпАП дає підстави виокремити такі суспільні відносини, що становить зміст поняття «захист державної таємниці» як безпосереднього об'єкта правопорушення, зокрема щодо: 1) порядку передачі державної таємниці; 2) порядку засекречування / розсекречування інформації; 3) підстав засекречування інформації; 4) порядку надання допуску і доступу до державної таємниці; 5) вжиття заходів щодо забезпечення охорони державної таємниці; 6) забезпечення контролю за охороною державної таємниці; 7) порядку провадження діяльності,

пов'язаної з державною таємницею; 8) виконання норм і вимог криптографічного та технічного захисту секретної інформації.

Таким чином зауважимо, що визначення такого роду специфічних особливостей має істотне значення в практичній діяльності органів, компетентних для розгляду справ про адміністративні правопорушення, оскільки за певний вид адміністративного делікту особа, що не володіє цими ознаками, ні в якому разі не може притягуватися до адміністративної відповідальності, а отже проблема визначення об'єкта є вкрай важливою в ході кваліфікації адміністративних правопорушень у сфері державної таємниці.

Список використаних джерел

1. Інформаційне законодавство України: науково-практичний коментар / за ред. Ю. Шемшученко, І. Чиж. К. : ТОВ Юридична думка, 2006. 232 с.

2. Скибицький В.В. Освобождение от уголовной ответственности и отбывания наказания. К. : Наукова думка, 1987. 183с.

Костюченко Наталія Дмитріна

студентка 2 курсу юридичного факультету Національного університету «Чернігівська політехніка»

Шестак Лілія Володимирівна

доцент кафедри публічного та приватного права Національного університету «Чернігівська політехніка», кандидат юридичних наук, доцент

ПРИНЦИП ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРАВІ

Принцип верховенства права за своїм змістом і суттю займає особливе місце серед інших принципів адміністративного права. Адже порушення його основ зводить нанівець доцільність і значущість всіх інших принципів, перекреслює правові основи закріплення всіх керівних положень адміністративного права як галузі права та як науки. Відповідно це потребує визначення його нормативного змісту та впливу на адміністративні відносини, дослідження індивідуальних особливостей прояву в адміністративному праві.

Взагалі під принципами адміністративного права слід розуміти основні вихідні, об'єктивно визначені положення, керівні настанови, на яких ґрунтується

діяльність суб'єктів адміністративного права, забезпечуються права та свободи людини та громадянина, нормальне функціонування громадянського суспільства та держави [1, с. 155].

Принцип верховенства права (англ. "The rule of law") відноситься до загальних принципів права, тобто цей принцип є універсальним і стосується будь-якої сфери державного управління. Зміст принципу верховенства права включає в себе наступні аспекти:

По-перше, будь-яка адміністративна процедура повинна забезпечувати та захищати права й свободи фізичних та юридичних осіб, а діяльність органів державного управління має ґрунтуватися на законності, тобто реалізовуватися, спираючись на норми легітимного законодавства.

По-друге, розробка і прийняття актів внутрішнього законодавства, в тому числі й тих, які є джерелами адміністративного права, має здійснюватися з урахуванням положень чинних для України міжнародних договорів і угод. При цьому важливо сприяти уніфікації актів внутрішньодержавного та міжнародного права, що має полегшити процедуру їх застосування та зменшить ризики оскарження відповідних актів. Проте це не означає, що уніфікація положень внутрішнього законодавства з міжнародним має бути абсолютною.

По-третє, принцип верховенства права повинен реалізовуватися у практичній діяльності усіх державних органів, а також у їх взаємовідносинах з владними або невладними суб'єктами. Прийняття рішень, здійснення будь-яких юридично значимих діянь має відбуватися винятково в межах закону та відповідно до визначеної законом компетенції суб'єкта владних повноважень, перевищення меж якої має кваліфікуватися як правопорушення.

По-четверте, держава має визначити порядок реалізації та захисту належних громадянам і гарантованих державою прав і свобод. Адже визнання за особою відповідного права без визначення порядку його реалізації та створення умов для захисту не є проявом реалізації принципу законності, більше того, є незаконним, адже існують фактичні перепони для реалізації законодавчо визначених прав чи свобод.

Враховуючи потреби практичного застосування в адміністративно-правовому регулюванні принципу верховенства права, підкреслимо не тільки затвердження прав та свобод людини, як основну відповідальність держави, а й аспект людини права. Власне, нормативне закріплення певного переліку прав і свобод людини та громадянина ще не означає, що вони дійсно забезпечені та можуть бути реалізовані. Навіть гарантований Конституцією України [2] судовий захист порушених прав і свобод також не є гарантією забезпечення реалізації того чи іншого права. Адже суд, навіть визнаючи оскаржене рішення незаконним, прийнятим з порушенням строків прийняття, порядку набуття чинності, меж компетенції відповідного суб'єкта управління або з порушенням порядку реєстрації відповідного документа не наділений правом прийняти позитивне рішення замість суб'єкта адміністративної влади [3]. Тобто принцип законності не є абсолютним, він обмежується рамками діючих законодавчих актів і не може передбачати навіть виправданого, але незаконного втручання в діяльність державних органів чи їх посадових осіб.

Варто відзначити, що велика кількість законодавчих актів, які забезпечують регулювання діяльності суб'єктів державного управління різних рівнів, визначають принцип законності як один з основоположних принципів. Зокрема, він передбачений у ст. 3 Закону України «Про Кабінет Міністрів України» [4], у ст. 4 Закону України «Про Державну службу» [5], ст. 6 Закону України «Про Національну поліцію» [6] та інших актах законодавства. Як відмічає вітчизняний дослідник Ю.П. Битяк, законодавчо визначених принципів службовці мають дотримуватися як під час виконання обов'язків по державній службі, так і в поза службових відносинах, а також проявляти витримку, ввічливість, принциповість, вміння вислухати і зрозуміти позицію підлеглого чи громадянина в питанні, з якого він звернувся, та прийняти рішення відповідно до вимог чинних правових приписів [7, с.21]. Тобто принцип законності в діяльності владних суб'єктів має бути універсальним, а його положень необхідно дотримуватися суб'єктам адміністративного управління не лише під час виконання службових обов'язків, але й у повсякденному житті.

Варто також відзначити, що в Законі України «Про Державну службу» розкривається і зміст названого принципу, який полягає, відповідно до ст. 4 Закону, у забезпеченні пріоритету прав та свобод людини та громадянина відповідно до Конституції України, яка визначає зміст та фокус діяльності державного службовця під час завдань та функцій держави. Положення Закону України «Про Національну поліцію» також підкреслюють, що принцип верховенства права застосовується з урахуванням практики Європейського суду з прав людини [6].

Отже, аналізуючи теоретичні розробки щодо змісту та сутності принципу верховенства права та розгляду зовнішнього вираження цього принципу в нормативно-правових актах України, робимо висновок, що принцип верховенства права виявляє розвиток всіх галузей законодавства України, включаючи адміністративне право. Це дозволяє визначити основні завдання та принципи діяльності державного управління в Україні, закріплені в спеціальних законах. Тобто, в Україні існує сильна законодавча база для функціонування принципу верховенства права, яке повинно бути повністю здійснене на практиці, і сам принцип повинен бути гарантією прав людини, метою добробуту людини.

Список використаних джерел

1. Лученко Д. В. Механізм оскарження в адміністративному праві: теоретичні й прикладні аспекти: монографія. Харків: Право, 2017. 440 с.
2. Конституція України: закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996 . 330, Ст.141. Редакція від 01.01.2020 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
3. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 р. № 393/96-ВР. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 47, ст.256. Редакція від 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-вр#Text>
4. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27.02.2014 р. № 794-VII. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 13, ст.222. Редакція від 16.07.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text>

5. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 р. № 889-VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2016, № 4, ст.43. Редакція від 13.10.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>

6. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 40-41, ст.379. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>

7. Битяк Ю. П. Державна служба в Україні: організаційно-правові засади. Монографія. Харків: Право, 2005. 304 с.

Кравченко Оксана Андріївна

*курсантка факультету №2 Донецького державного університету
внутрішніх справ, рядовий поліції*

Мердова Ольга Миколаївна

*завідувач кафедри адміністративно-правових дисциплін факультету №2
Донецького державного університету внутрішніх справ, підполковник поліції,
кандидат юридичних наук, доцент*

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ В ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ

Традиційно в українській юридичній літературі вважається, що «охорона здоров'я – це система заходів публічної адміністрації, спрямованих на захист здоров'я шляхом створення сприятливих умов, яка спрямовується на попередження й лікування захворювань із метою забезпечення оптимальної працездатності та соціальної активності людини за максимально можливою індивідуальною тривалістю життя» [1].

Адміністративна відповідальність за порушення законодавства, яким регулюється сфера охорони здоров'я, загалом є реалізацією санкцій, законодавчо передбачених за здійснення адміністративного проступку у сфері охорони здоров'я. Заходи адміністративної відповідальності є юридичним результатом реагування на особливий вид правопорушень – адміністративні правопорушення. Отже, такі правопорушення є підставою для адміністративної відповідальності [2, с. 31]. Адміністративна відповідальність настає у разі порушення адміністративно-правових норм, слугує найважливішим юридичним засобом забезпечення їх реального виконання, дотримання і застосування [3, с.34; 4, с.128-129].

Під час вирішення питання щодо класифікації адміністративних правопорушень у сфері охорони здоров'я важливо визначити критерії її проведення. Такими можуть бути об'єкт протиправного посягання, спосіб вчинення, форма вини, майновий або формальний характер правопорушення тощо [5, с. 143].

Отже перше, на чому слід зупинитися – це відсутність єдиної глави, де було б зосереджено адміністративні правопорушення у сфері охорони здоров'я. Достатньо ґрунтовно проблеми адміністративної відповідальності за вчинення правопорушень у сфері охорони здоров'я розкриті З.С. Гладуном, який зауважує на тому, що відповідні правопорушення розміщені у трьох різних главах КУпАП. Аналогічний перелік адміністративних правопорушень у сфері охорони здоров'я наводить у 2017 році О.С. Доценко, не враховуючі всіх змін у адміністративноделіктному законодавстві [6, с. 18].

Отже, з цього приводу слід відмітити, що адміністративна відповідальність – це специфічне реагування держави на адміністративне правопорушення, що полягає в застосуванні уповноваженим органом або посадовою особою передбаченого законом стягнення до суб'єкта правопорушення [3, с. 289]. Вона є різновидом юридичної відповідальності, яка настає за правопорушення, передбачені Кодексом України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП). Так, відповідно до ст. 9 КУпАП адміністративним правопорушенням (проступком) визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність. Адміністративна відповідальність за правопорушення, передбачені КУпАП, настає, якщо ці порушення за своїм характером не тягнуть за собою відповідно до закону кримінальної відповідальності [7]. У чинному КУпАП відсутня структурна складова, присвячена виключно сфері охорони здоров'я. У главі 5 КУпАП «Адміністративні правопорушення в галузі охорони праці і здоров'я населення»,

як впливає із назви зосереджено склади правопорушень законодавства як про працю, так і про охорону здоров'я. Наприклад, до адміністративних правопорушень у галузі охорони праці належать статті: 41 «Порушення вимог законодавства про працю та про охорону праці», 41-1 «Ухилення від участі в переговорах щодо укладення, зміни або доповнення колективного договору, угоди», 41-2 «Порушення чи невиконання колективного договору, угоди» та інші [6, с. 18]. Також у сфері охорони здоров'я можуть вчинятися й інші адміністративні правопорушення, наприклад щодо якості виробництва медичних препаратів, які, у свою чергу, передбачені гл. 13 КУпАП «Адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології та сертифікації»: введення в обіг або реалізація продукції, яка не відповідає вимогам стандартів (ст. 167 КУпАП); виконання робіт, надання послуг громадянам-споживачам, що не відповідають вимогам стандартів, норм і правил (ст. 168-1 КУпАП); випуск у продаж продукції з порушенням вимог щодо медичних попереджень споживачів тютюнових виробів (ст. 168-2 КУпАП) тощо [5, с. 46].

Вважаємо, що об'єднання адміністративних правопорушень в межах окремої глави за критерієм їхньої належності до сфери охорони здоров'я істотно спростить і покращить ефективність провадження в справах про такі адміністративні правопорушення за рахунок спрощення кваліфікації протиправних діянь [6, с. 18].

Список використаних джерел

1. Курс адміністративне право України : підручник. В.К. Колпаков, О.В. Кузьменко, І.Д. Пастух, В.Д. Сущенко та ін. К. : Юрінком Інтер, 2013. 872 с.
2. Матіос А. В. Адміністративна відповідальність посадових осіб : монографія. К. : Знання, 2007. 223с.
3. Колпаков В. К. Адміністративна відповідальність (адміністративно-деліктне право) : навчальний посібник. К. : Юрінком Інтер, 2008. 256 с.
4. Доценко О. Адміністративна відповідальність за правопорушення в галузі охорони здоров'я населення. *Підприємництво, господарство і право*.

2017. №1. С. 128-132.

5. Книш С.В. Окремі аспекти вдосконалення адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері охорони здоров'я України. *Юридичний бюлетень*. 2017. Випуск 5. С. 141-146.

6. Провадження в справах про адміністративні правопорушення у сфері охорони здоров'я : навч. посіб. / Б. О. Логвиненко. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2020. 106 с.

7. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон УРСР від 07.12.1984 № 8073-Х. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. Додаток до № 51, ст.1122.

Кравченко Оксана Андріївна

*курсантка факультету №2 Донецького державного університету
внутрішніх справ, рядовий поліції*

Пекарський Сергій Петрович

*доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної
безпеки факультету № 1 Донецького державного університету внутрішніх
справ, кандидат юридичних наук*

**ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІВ ТА ПІДРОЗДІЛІВ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ, ЯКІ МАЮТЬ ДОПУСК ДО
ДЕРЖАВНОЇ ТАЄМНИЦІ**

Забезпечення режиму секретності в службовій діяльності поліцейського передбачає особливий порядок допуску та доступу особи до секретних робіт та документів. Отримання допуску та доступу покладає на поліцейського визначені законодавством України обов'язки та обмеження. Означене нами передбачає наявність:

- підстав та порядку оформлення допуску і доступу до секретних робіт і документів;
- правової регламентації основних обов'язків та основних обмежень прав для працівників, які мають допуск і доступ до роботи, пов'язаної з державними таємницями;
- ознайомлення з видами відповідальності за порушення законодавства про державну таємницю
- дотримання вимог режиму секретності, тощо.

На нашу думку знання поліцейським загальних підстав притягнення до відповідальності за порушення законодавства про державну таємницю, підстав дисциплінарної, адміністративної та кримінальної відповідальності сприяє розвитку світоглядної культури щодо попередження та профілактики вчинення порушення законодавства про державну таємницю, а також сприяє запобіганню розголошенню чи втраті інформації, яка віднесена до державної таємниці, або матеріальних носії секретної інформації.

Під охороною державної таємниці слід розуміти комплекс організаційно-правових, інженерно-технічних, криптографічних та оперативно-розшукових заходів, спрямованих на запобігання розголошенню секретної інформації та втратам її матеріальних носіїв [1, ст. 1].

Стаття 39 Закону України «Про державну таємницю» визначає загальні підстави та види юридичної відповідальності за порушення законодавства про державну таємницю. Таким чином, розглядаючи питання відповідальності працівників органів та підрозділів Національної поліції України, які мають допуск до державної таємниці, зазначаємо, що такими підставами є:

- розголошення державної таємниці;
- втрата документів та інших матеріальних носіїв секретної інформації;
- недодержання встановленого законодавством порядку передачі державної таємниці іншій державі чи міжнародній організації;
- засекречування інформації, зазначеної у частинах третій і четвертій статті 8 Закону України «Про державну таємницю» - тобто, якщо при цьому будуть звужуватися зміст і обсяг конституційних прав та свобод людини і громадянина, завдаватиметься шкода здоров'ю та безпеці населення, а також буде засекречена інформація, яка не відноситься до державної таємниці.;
- навмисне невіднесення до державної таємниці інформації, розголошення якої може завдати шкоди інтересам національної безпеки України, а також необґрунтоване заниженні ступеня секретності або необґрунтоване розсекречуванні секретної інформації;

- безпідставне засекречуванні інформації, у тому числі з порушенням вимог Закону України «Про доступ до публічної інформації» [2];
- надання грифа секретності матеріальним носіям інформації, яка не становить державної таємниці, або ненадання грифа секретності матеріальним носіям інформації, що становить державну таємницю, а також безпідставне скасування чи зниження грифа секретності матеріальних носіїв секретної інформації;
  - порушення встановленого законодавством порядку надання допуску та доступу до державної таємниці;
  - порушення встановленого законодавством режиму секретності та невиконання обов'язків щодо збереження державної таємниці;
  - невжиття заходів щодо забезпечення охорони державної таємниці та незабезпечення контролю за охороною державної таємниці;
  - провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею, без одержання в установленому порядку спеціального дозволу на провадження такої діяльності, а також розміщенні державних замовлень на виконання робіт, доведенні мобілізаційних завдань, пов'язаних з державною таємницею, в державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах, організаціях, яким не надано спеціального дозволу на провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею;
  - недодержання вимог законодавства щодо забезпечення охорони державної таємниці під час здійснення міжнародного співробітництва, прийому іноземних делегацій, груп, окремих іноземців та осіб без громадянства і проведення роботи з ними;
  - невиконання норм і вимог технічного захисту секретної інформації, внаслідок чого виникає реальна загроза порушення цілісності цієї інформації або просочення її технічними каналами [1, ст. 39].

Таким чином, за наявності зазначених нами підстав, згідно із законом та в залежності від ступеня суспільної небезпеки передбачена дисциплінарна, адміністративна та кримінальна відповідальність. Наприклад, відповідно до

положень Дисциплінарного Статуту Національної поліції України підставою притягнення поліцейського до дисциплінарної відповідальності є розголошення ним конфіденційної, таємної, службової або іншої інформації, яка містить таємницю, що охороняється законом [3]. Статтею 212-2 КУпАП визначені підстави притягнення особи до адміністративної відповідальності за порушення законодавства про державну таємницю [4]. Також, чинні норми КУпАП визначають адміністративними правопорушеннями:

- порушення порядку обліку, зберігання і використання документів та інших матеріальних носіїв інформації, що містять службову інформацію - стаття 212-5;

- здійснення незаконного доступу до інформації в інформаційних (автоматизованих) системах, незаконне виготовлення чи розповсюдження копій баз даних інформаційних (автоматизованих) систем - стаття 212-6 [4].

На нашу думку в сучасних умовах актуальним є і кримінально-правий захист державної таємниці. Саме тому, низкою статей чинного Кримінального кодексу України передбачені підстави кримінальної відповідальності за порушення законодавства про охорону державної таємниці, а саме:

- стаття 328. Розголошення державної таємниці;
- стаття 329. Втрата документів, що містять державну таємницю;
- стаття 330. Передача або збирання відомостей, що становлять службову інформацію, зібрану у процесі оперативно-розшукової, контррозвідальної діяльності, у сфері оборони країни;

- стаття 361-2. Несанкціоновані збут або розповсюдження інформації з обмеженим доступом, яка зберігається в електронно-обчислювальних машинах (комп'ютерах), автоматизованих системах, комп'ютерних мережах або на носіях такої інформації;

- стаття 422. Розголошення відомостей військового характеру, що становлять державну таємницю, або втрата документів чи матеріалів, що містять такі відомості [5].

Підсумовуючи зазначаємо, що нами визначені підстави відповідальності поліцейських, які мають допуск до державної таємниці. Встановлено, що за наявності зазначених нами підстав, згідно із законом та в залежності від ступеня суспільної небезпеки передбачена для поліцейських дисциплінарна, адміністративна та кримінальна відповідальність.

Список використаних джерел:

1. Про державну таємницю : Закон України від 21 січня 1994 р. № 3855-ХІІ. Дата оновлення: 24.10.2020. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12#Text>.

2. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13 січня 2011 року № 2939-VI. Дата оновлення: 02.10.2021. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>.

3. Про Дисциплінарний Статут Національної поліції України: Закон України від 15 березня 2018 року № 2337-VIII. Дата оновлення: 23.05.2021. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2337-19>.

4. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07 грудня 1984 року № 8073-X. Дата оновлення: 01.10.2021. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>.

Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. Дата оновлення: 04.10.2021. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

Кропив'янський Владислав Володимирович

*курсант I курсу факультету №2 Донецький державний університет
внутрішніх справ*

Аягут Наталія Гарягдієвна

*викладач кафедри загально-правових дисциплін Донецького державного
університету внутрішніх справ*

ПРИНЦИП ДОТРИМАННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ У ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ

Як відомо, основною метою розвитку будь-якої демократичної країни є забезпечення всім громадянам рівних прав та належна їх охорона. Тому

актуальність теми дослідження обумовлена тим, що в Україні, як і в більшості демократичних країн, важливе місце посідає державна організація забезпечення захисту прав і свобод людини і громадянина, що породжує безліч дискусійних питань. Будь-яка сфера життєдіяльності суспільства і держави певним чином неодмінно пов'язана з необхідністю дотримання прав людини. До державних органів, які виконують функцію охорони прав людини, відносяться правоохоронні органи. Тому виникає важливе питання щодо того, яке місце в механізмі прав людини займають ці органи, зокрема поліція.

Значний внесок у розробку питань щодо місця і ролі поліції в механізмі захисту прав людини зробили такі вітчизняні вчені, як О. Я. Хольвінська, В. П. Кононець, А. С. Бахаєва та інші. Проте важливість цієї теми зумовлює необхідність додаткових досліджень в цій сфері.

Згідно із ч. 2 ст. 3 Конституції України «утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави» [1]. Тобто саме права людини є засобом забезпечення функціонування правової держави та її належного демократичного розвитку.

Насамперед слід встановити що являє собою механізм забезпечення прав і свобод людини. Так, на думку М. Д. Савенко, основу механізму забезпечення прав і свобод людини і громадянина становлять правові принципи, норми, а також умови і вимоги діяльності органів влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, громадян, які в сукупності забезпечують дотримання, реалізацію і захист прав та свобод громадян [2, с. 74]. Із наведеного зрозуміло, що реалізація прав і свобод людини залежить від певних державних органів. Діяльність яких має свої правила здійснення та характеризується особливим спрямуванням. При цьому слід зазначити, що спрямування на забезпечення прав та свобод людини може і не бути єдиним завданням цих органів. Але, завжди є головним принципом їх діяльності.

Національна поліція, як один із цих органів, наділена цілим комплексом завдань і функцій, за допомогою яких вступає у правові відносини з громадянами. Так, відповідно до ч. ст. 2 Закону України «Про Національну

поліцію», на національну поліцію покладено такі основні завдання: а) забезпечення публічної безпеки і порядку; б) охорона прав і свобод людини; в) протидія злочинності; г) надання в межах, визначених законом, послуг особам певної категорії [3]. Тобто, працівники поліції у своїй діяльності не лише запобігають, попереджають та розкривають правопорушення, а і здійснюють таку важливу функцію, як захист та охорона прав і свобод людини і громадянина, що є першочерговим принципом.

Важливе значення поліції у сфері взаємодії з людиною підкреслюється постійними перетвореннями та законодавчими змінами. Так, зміна суспільних відносин, потреба у налагодженні «діалогу» з поліцією, призвела до реформування і у системі правоохоронних органів. Метою якого було осучаснення поліції та приведення її діяльності у відповідність до потреб суспільства. Наприклад, було створено нові підрозділи поліції, серед яких патрульна поліція. Мотивами створення цього підрозділу, поміж іншим, було покращення взаємодії з населенням, уникнення бюрократизації у сфері надання поліцейських послуг.

Бахаєва А.С., також відзначає позитивний досвід роботи мобільної групи у межах пілотного проекту під умовною назвою «ПОЛІНА», скорочено «Поліція проти насильства». Цей проект було започатковано у 2017 році Міністерством внутрішніх справ спільно із Національною поліцією. В межах цього проекту створюються спеціальні мобільні групи реагування на факти вчинення домашнього насильства. Авторка наголошує, що оскільки жертвами домашнього насильства здебільшого стають найслабші групи людей, а саме жінки та діти, то сучасне суспільство має вести активну боротьбу проти домашнього насильства [5, с. 55]. В свою чергу, слід вказати на поширеність випадків домашнього насильства. Через що, поліцейські не завжди можуть надати якісну допомогу жертвам. Тому, зміни щодо організації протидії домашньому насильству ще раз підтверджують намагання державних органів керуватися у своїй діяльності таким основоположним принципом як забезпечення прав і свобод людини. Особливо у межах надання допомоги тим, хто не в змозі себе захистити. Варто

сподіватись, що такі зміни в методах боротьби проти цього явища найближчим часом назавжди викоринять його з повсякденного життя суспільства.

Крім того, слід навести думку Хольвінської О. Я., яка зазначає, що в організаційно-правовому механізмі захисту прав і свобод людини підрозділи органу поліції створюють єдину систему, яка виступає ядром забезпечення порушених прав і свобод громадян [4, с. 440]. Отже, компетенція поліції та її підрозділів поширюється на безліч сфер суспільного життя, що дозволяє цьому правоохоронному органу контролювати дотримання прав і свобод громадян в усьому суспільстві.

Також варто акцентувати увагу на те, що питанням забезпечення прав і свобод громадян займаються і міжнародні організації. Тож, поліцейські у своїй діяльності мають також керуватися і вимогами міжнародних актів, що визначають стандарти дотримання прав і свобод людини. Щодо цього, Кононець В.П. і Циб І.С., відзначають, що в процесі забезпечення прав і свобод людини слід дотримуватися міжнародних стандартів. Та надають перелік основних міжнародних актів, які регламентують забезпечення прав і свобод людей. Серед яких: Загальна декларація прав людини 1948 року; Міжнародний пакт про громадянські та політичні права 1966 року; Європейська конвенція про захист прав людини та основних свобод 1950 року та інші [6, с. 75].

Тому, оскільки в Україні діє принцип пріоритету міжнародного права над національним, і як член міжнародної спільноти наша країна має постійно підвищувати рівень реалізації міжнародних актів. Особливо, що стосується дотримання прав і свобод людини. Тобто, в нашій державі діяльність Національної поліції в цьому напрямку є і повинна бути досить прогресивною. Тому що, саме ця діяльність поліції в системі захисту прав людини свідчить про належний розвиток всієї правової держави в цілому.

Отже, діяльність поліції в механізмі захисту прав людини важко переоцінити. Поліція – це той правоохоронний орган, до основних повноважень якого належить охорона та захист прав людини. Від ефективності діяльності поліції у цій сфері залежить сучасний правовий, демократичний розвиток усїєї держави.

Також, у сучасних умовах підвищуються стандарти забезпечення прав людини у державі. Тому, поліцейські у своїй роботі обов'язково мають керуватися принципом дотримання прав і свобод людини. Та не тільки охороняти, а і не порушувати права і свободи людей.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. Закон України від 28.06.1996. Документ № 254к/96-ВР. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення 09.11.2021 р.).

2. Савенко М. Д. Конституційний Суд і омбудсмен у державному механізмі захисту прав та свобод людини і громадянина. *Вісник Конституційного Суду України*. 2000. № 1. С. 68-83.

3. Про Національну поліцію. Закон України від 2 липня 2015 р. Документ № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення 09.11.2021 р.).

4. Бахаєва А. С. Мобільна група «ПОЛІНА» як ефективний інструмент реагування на факти вчинення домашнього насильства. *Харківський національний університет внутрішніх справ: 25 років досвіду та погляд у майбутнє (1994-2019 рр.): матеріали міжнар. наук.-практ. конф. до 25-річчя створення ун-ту*. Харків, 2019. С.55-56.

5. Хольвінська О. Я. Місце і роль поліції у механізмі забезпечення права людини і громадянина в Україні. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Юридичні науки. 2016. № 845. С. 439-442.

6. Кононець В.П., Циб І.С. Національна поліція, як основний суб'єкт забезпечення охорони прав і свобод людини. *Юридичний вісник*. Повітряне і космічне право. 2016. № 3. С. 73-78.

Курчіна Маргарита Ігорівна

здобувачка вищої освіти 4 року навчання Маріупольського державного університету

Філіпенко Анастасія Сергіївна

доцент кафедри права та публічного адміністрування Маріупольського

державного університету, кандидат юридичних наук, доцент
**М'ЯКЕ ПРАВО В СИСТЕМІ ДЖЕРЕЛ АДМІНІСТРАТИВНОГО
ПРАВА**

На сучасному етапі наукових досліджень є місце для такого актуального питання сьогодення як система джерел адміністративного права, оскільки розвиток суспільства та необхідність співпраці з іншими державами є рушійною силою для виникнення нових видів джерел цієї галузі права.

Окреме місце тут займає концепція «м'якого права» (soft law), завдяки тому, що приблизно з 90 років минулого століття Україна виступає як суб'єкт міжнародної політики, є учасником та активно співпрацює з різноманітними міжнародними організаціями, такими як ООН, Рада Європи та Європейський Союз, в регулюванні діяльності яких велику роль відіграють саме акти вищезазначеного права.

Дослідженню актів «м'якого права» присвячені праці таких відомих науковців, як: Р.Р. Бекстер, М.А. Бойле, П. Вейль, О.В. Задорожній, Дж. Кіртон, М.М. Микієвич, В.В. Мицик, І.І. Лукашук, В. Ф. Опришко, М.А. Поллак, М.С. Попов, К. В. Смирнова, Х.Х. Хілленберг, К. Чінкін, Г.Г. Шаффер, М.Н. Шоу.

Втім, на жаль, праці цих поважних вчених не сприяли формуванню єдиного підходу до розуміння терміну «м'яке право». Найбільш поширеним його трактуванням є визначення його як сукупності норм, що складається з двох їх видів: договірних та таких, що містяться в актах рекомендаційного характеру. Відмінністю договірних норм є те, що вони не породжують чітких прав і обов'язків для держав, незважаючи на свій правовий характер. Норми резолюцій характеризуються тим, що не мають юридичної обов'язкової сили [1].

Водночас надзвичайно важлива допоміжна роль цих норм полягає у становленні або визначенні *opinio juris* – правової думки – звичаєвих, а також у підготовці і розробці договірних міжнародно-правових норм. Вони мають юридичну силу, є правовими, незважаючи на свій рекомендаційний, необов'язковий характер [2, 3].

В рамках «м'якого» права Ради Європи виділяють такі джерела: Рекомендації, Резолюції та Звернення Комітету Міністрів Ради Європи;

Рекомендації, Резолюції, Висновки та Накази ПАРЄ; Рекомендації, Резолюції та висновки Європейського суду з прав людини; акти Європейської Комісії «За демократію через право» [4].

Визначальною у формуванні норм «м'якого права» є діяльність ООН, що ухвалила чимало документів рекомендаційного характеру. До найбільш визначальних джерел «м'якого права», створених ООН, належить «Загальна декларація прав людини» (1948 р.), яка складається із преамбули та 30 статей. Фактично, це перший міжнародно-правовий документ, в якому проголошено основні права і свободи людини, їх універсальний характер. Права і свободи людини не можуть бути обмеженими за ознаками статі, раси, кольору шкіри, мови, релігії, політичних переконань, національності або соціального походження, території проживання, майнового стану, статусу.

Саме положення цієї декларації стали правовою основою для стандартів, згодом прийнятих Радою Європи, та дозволили вдосконалювати національні правові системи, які гарантують неухильне й послідовне дотримання прав людини.

І хоча положення Декларації мали рекомендаційний характер, вони були покладені в основу розбудови всієї системи міжнародного права. Так, у 1966 році Генеральна Асамблея ООН ухвалила Міжнародний пакт про громадянські й політичні права та Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права, які разом із Загальною декларацією прав людини та двома додатковими протоколами до Міжнародного пакту про громадянські і політичні права склали Міжнародний білль про права людини.

Що стосується нашої країни, то головні положення її основного Закону – Конституції – про верховенство прав людини, рівність і непорушність прав, права людини на свободу і особисту недоторканість, на достатній рівень життя тощо відтворюють фундаментальні положення Декларації.

Але значимість декларації полягає не лише в тому, що вона стала першим міжнародним стандартом у сфері прав людини, але й у створенні правової основи та еволюції концепції прав людини (тлумачення основних принципів прав

людини; деталізація і конкретизація фундаментальних прав і свобод людини та їхня регламентація у стосунках окремих соціальних груп; створення інституту міжнародного захисту прав людини) [1].

Також до актів «м'якого права» у системі права Ради Європи належать стандарти Ради Європи з прав людини, що містять норми права, зафіксовані в Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод, Європейській соціальній хартії, Європейській хартії місцевого самоврядування та інших конвенціях та актах Ради Європи. Тлумачення та конкретизація таких стандартів виявляються в рекомендаціях і резолюціях Комітету Міністрів, чимала кількість яких безпосередньо стосуються регулювання відносин, які виникають між публічною адміністрацією та приватними особами. Їх положення рекомендуються до застосування (використання) у правотворчій та правозастосовній практиці країн-членів Ради Європи. Наприклад: Резолюція Парламентської асамблеї Ради Європи № 1755 (2010 р.) «Функціонування демократичних інституцій в Україні».

Асамблея підтверджує свою готовність допомагати Україні у зміцненні її демократичних інституцій та утвердженні суспільства, що ґрунтується на принципах демократії, поваги до прав людини та верховенства права. Вона також пропонує ряд конституційних змін на національному законодавчому рівні, які Україна має виконати як учасник Ради Європи, для збереження політичної стабільності, а саме існування належної системи «стримувань і противаг» між виконавчою, законодавчою та судовою гілками влади, виборча реформа, реформа прокуратури, яка полягає у позбавленні її функції загального нагляду (але, на жаль, ліквідувавши цю функцію прокуратури, держава не створила іншого органу, який би належним чином виконував аналогічну), реформування служби безпеки, системи правосуддя, адвокатської діяльності, боротьба проти корупції, повага до демократичних прав і свобод людини, свобода зборів, свобода вираження поглядів та свобода засобів масової інформації.

Успішне запровадження цих реформ можливе тільки якщо вони ґрунтуються на широкому політичному консенсусі та суспільній підтримці.

Таким чином, м'яке право – це такі рекомендаційні правові засоби, які мають зовнішню форму у вигляді актів – Рекомендацій, Резолюцій, Звернень, Висновків і Наказів, Консультативних висновків, Керівних принципів, що містять інституційні і рекомендаційні норми, сприяють усуненню прогалин у регулюванні, породжують певні правові наслідки, котрі можуть проявитися як регулюючий вплив на розвиток національного законодавства або ж трансформуватися надалі у норми жорстокого права, служать для гармонізації законодавства, оскільки відіграють важливу роль у врегулюванні конфліктів (особливо міжнародних), бо є універсальним засобом підтримки діалогу.

Список використаних джерел

1. Кашлач О. Нормы «мягкого» права: понятие и признаки. *Журнал международного права и международных отношений*. 2006. № 2. URL: http://evolutio.info/index.php?option=com_content&task=view&id=1010&Itemid=176.
2. Велижанина М. Ю. «Мягкое право»: его сущность и роль в регулировании международных отношений: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.10. Москва, 2007.
3. Міжнародне право екзаменаційний довідник / упор. О. В. Трояновський, Ю. В. Чайковський, Н. О. Якубовська. Освіта: Фенікс, 2010. 246с.
4. Дамірлі М.А., Анцупова Т.А. Право Ради Європи: схеми, таблиці, визначення і коментарі: навч. посіб. Освіта: Фенікс, 2007. 284 с.

Лямзіна Олександра Володимирівна

здобувачка першого бакалаврського рівня ННІ права Університету ДФС України

Тильчик Ольга Віталіївна

професор кафедри фінансових розслідувань Університету ДФС України, доктор юридичних наук, професор

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ «БУЛІНГ (ЦЬКУВАННЯ) УЧАСНИКА ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ»

Одною з проблем, яка існує наразі у нашому суспільстві, є булінг, як один із видів адміністративного правопорушення. Упродовж останніх років в Україні досить активно почала розвиватися тема булінгу серед дітей, а численні

відомості про прояви дитячого насильства стали причиною привернення величезної уваги до цього явища і здійснення на державному рівні масштабних кроків щодо протидії та запобігання цій проблемі.

Аналізуючи статтю 173-4 Кодексу України про адміністративні правопорушення можна визначити, що булінг (цькування) характеризується певними ознаками:

- упорядкованість діяння, тобто здійснення його у різних формах насильства: фізичного, економічного, психологічного, сексуального, в тому числі за допомогою засобів електронної комунікації;

- дане діяння майже завжди має злий умисел, коли метою дій особи, яка їх здійснює є умисне заподіяння психічної та/або фізичної шкоди, приниження, бажання підкорити потерпілого своїм інтересам або спричинення моральної шкоди іншій особі;

- булінг характеризується асиметричними відносинами, тобто суб'єктом здійснення даного правопорушення є особа, яка має владний та сильніший характер по відношенню до потерпілого тощо [1].

Булінг (цькування) в освітній сфері відбувається не тільки між учнями або ученицями. Існують проблеми булінгу з боку вчителів по відношенню до учнів, або навпаки.

Не зважаючи на норми законодавства України, які забороняють вчинення булінгу, в нашій країні спостерігається велика кількість правопорушень.

19 січня 2021 року на сторінці головного веб-сайту Міністерства внутрішніх справ України було опубліковано інформацію про випадок кібербулінгу у школі, який стався на Херсонщині. До відділу поліції звернулася мати постраждалої, яка повідомила про знущання однокласників над її донькою у соціальних мережах. В наслідок цього, дитина відмовилася ходити до школи та спілкуватися з однолітками [2].

Наступним прикладом виявлення булінгу стала публікація 7 травня 2021 року на сторінці головного веб-сайту Міністерства внутрішніх справ України про те, що до поліції надійшло колективне звернення від адміністрації одного з

навчальних закладів Каховського району, які вказали на пониження гідності вчителів перед іншими дітьми та підбурення учнів на негідну поведінку від 16-ти річної учениці даної школи. Дане діяння негативно впливало на здоров'я та моральний стан викладачів [3].

У закладах освіти мають охороняти дітей під час освітнього процесу від будь-яких форм фізичного та психічного насильства, булінгу (цькування), пониження честі та гідності, дискримінації за будь-якою ознакою, пропаганди та агітації, що завдають шкоди здоров'ю, запобігати вживанню ними та іншими особами на території закладів освіти алкогольних напоїв, наркотичних засобів, іншим шкідливим звичкам. Також, у закладах освіти мають проводитися тренінги, розмови з дітьми та заняття щодо протидії булінгу учасниками освітнього процесу.

З боку органів державної влади повинні здійснюватися удосконалення навичок реагування на звернення щодо протидії булінгу. Яскравим прикладом здійснення даної діяльності стали:

1. Меморандум про співпрацю та партнерство, спрямований на підвищення безпеки дітей, попередження дитячої злочинності, який відбувся у Вінниці 13 травня 2021 року. В рамках даного меморандуму було презентовано перший пілотний проєкт в Україні «Офіс поліцейського», спрямований на захист дітей від порушень у дитячому середовищі. Метою заходу стало створення нових методів з протидії булінгу та кібербулінгу, а також формування сучасних підходів для розвитку правової культури та виховання дітей на базі навчального закладу із залученням сучасних лідерів, які користуються повагою дітей [4].

2. Тренінги для правоохоронців, які відбулися в вересні 2021 року в рамках проєкту «Підтримка Міністерства внутрішніх справ та Національної поліції України у протидії домашньому насильству, торгівлі людьми та кіберзлочинності» за підтримки ОБСЄ в Україні, в таких містах України як: Дніпро, Львів та Одеса. За результатами тренінгу 46 співробітників отримали сертифікати про успішне опанування нових знань [5].

Виходячи з вище викладеного, можна сказати, що булінг — це прояв репресивних стосунків, у яких відбувається зловживання владою і силою. Булінг може проявлятися у формі психологічного, фізичного, економічного, сексуального насильства, а також кібербулінгу. Питання протидії даним діям потребує приділення більшої уваги з боку держави. Як представники підрозділів Національної поліції України, так і працівники закладів освіти не мають достатнього досвіду в даній сфері, тому потребують додаткових знань за допомогою проведення освітніх програм, тренінгів, семінарів тощо. Органам Національної поліції України потрібно завчасно реагувати на виявлення випадків булінгу (цькування) учасника освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-Х. Відомості Верховної Ради Української РСР. 1984. № 51. Ст. 1122.

2. На Херсонщині поліцейські склали два адмінпротоколи за кібербулінг у школі. Портал Міністерства внутрішніх справ України. URL: https://mvs.gov.ua/uk/press-center/news/Na_Hersonshchini_policeyski_sklali_dva_adminprotokoli_za_kiberbuling_u_shkoli_38030 (дата звернення: 28.10.2021).

3. На Херсонщині поліцейські склали протокол на ученицю коледжу, яка чинила булінг щодо вчителів. Портал Міністерства внутрішніх справ України. URL: <https://mvs.gov.ua/uk/press-center/news/na-xersonshhini-policeiski-sklali-protokol-na-ucenicyu-koledzu-yaka-cinila-buling-shhodo-vciteliv> (дата звернення: 28.10.2021).

4. На Херсонщині поліцейські склали протокол на ученицю коледжу, яка чинила булінг щодо вчителів. Портал Міністерства внутрішніх справ України. URL: <https://mvs.gov.ua/uk/press-center/news/u-vinnici-startuvav-projekt->

bezpekovogo-prostoru-dlya-skolyariv-ofis-policeiskogo (дата звернення: 30.10.2021).

5. На Дніпропетровщині співробітники служби «102» удосконалили навички реагування на звернення дітей до поліції. Офіційний сайт Національної поліції України. URL: <https://www.npu.gov.ua/news/Jevrointegracziya/na-dnipropetrovshhini-spivrobotniki-sluzhbi-102-udoskonalili-navichki-reaguvannya-na-zvernennya-ditej-do-policziji/> (дата звернення: 30.10.2021).

Марценюк Анастасія Ігорівна

студентка 2 курсу юридичного факультету Донецького національного університету імені Василя Стуса

Краковська Анжела Євгеніївна

доцент кафедри господарського та адміністративного права юридичного факультету Донецького національного університету імені Василя Стуса, кандидат юридичних наук, доцент

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС БІЖЕНЦІВ В УКРАЇНІ

Безсумнівно, для історії української держави проблема біженців не є новою, адже траплялися випадки, коли Україна була і країною притулку, і країною походження таких осіб. Особливо актуальною тема біженців залишається і на сьогодні, оскільки на Сході нашої держави проводиться Операція Об'єднаних Сил, а також загострюються військові конфлікти у країнах Близького та Середнього Сходу. Тому і постає потреба у детальному дослідженні складу та особливостей адміністративно-правового статусу біженців в Україні.

Метою дослідження є проаналізувати законодавство України щодо біженців, їх адміністративно-правового статусу, а також сфокусуватися на особливостях та складових правового статусу даної категорії осіб.

Спочатку варто зазначити, що в Україні основним нормативно-правовим актом, яким визначається адміністративно-правовий статус біженців, а також їх роль та місце в адміністративно-правових відносинах є Закон України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» (надалі Закон № 3671-VI), але нормативне регулювання надання та припинення статусу біженця не обмежується лише цим законом. Існує низка інших нормативно-

правових актів, які так чи інакше стосуються процедури визнання та втрати або ж припинення особою статусу біженця, суб'єктів адміністративно-правового забезпечення статусу біженця тощо.

Так, Закон № 3671-VI у частині першій статті 1 визначає поняття «біженець» як особу, яка не є громадянином України і внаслідок обґрунтованих побоювань стати жертвою переслідувань за ознаками раси, віросповідання, національності, громадянства (підданства), належності до певної соціальної групи або політичних переконань перебуває за межами країни своєї громадянської належності та не може користуватися захистом цієї країни або не бажає користуватися цим захистом внаслідок таких побоювань, або, не маючи громадянства (підданства) і перебуваючи за межами країни свого попереднього постійного проживання, не може чи не бажає повернутися до неї внаслідок зазначених побоювань [1].

На думку В. Босого, адміністративно-правовий статус біженців є комплексною правовою категорією. До складу адміністративно-правового статусу біженців входять наступні елементи: права та обов'язки, свободи, відповідальність та порядок набуття такого статусу [2, с. 117].

Проаналізувавши закон, можна сказати, що у нашій державі біженці мають ті ж права, свободи та обов'язки, як і громадяни України, крім випадків, установлених Конституцією та законами України, а також міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України (частина перша статті 14 Закону № 3671-VI). Однак, статус біженця має певні особливості, хоча й пов'язаний із правовим статусом особи та громадянина. Наприклад, за даними О. Котляра, специфіка правового статусу біженців полягає у тому, що вони водночас наділені основними правами людини, які застосовуються до всіх осіб незалежно від статусу і носять загальний характер, а також користуються правами та привілеями, властивими лише біженцям, якими вони наділені на підставі спеціальних універсальних і регіональних міжнародних угод [3, с. 205]. Як зазначає В. Босий, однією із особливостей, яка визначає адміністративно-правовий статус біженців є те, що така категорія осіб не

користується захистом держави своєї громадянської приналежності [4, с. 13]. Окрім того, законодавством України, а саме статтею 3 Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» забороняється вислання або примусове повернення біженця до країни, з якої така особа прибула та де її життю чи свободі загрожує небезпека. Тому можна впевнено стверджувати, що адміністративно-правовий статус біженців в Україні є спеціальним.

Також необхідно відзначити, що більш детальний аналіз Закону № 3671-VI, дає змогу дійти висновку, що є різниця між адміністративно-правовим статусом особи, стосовно якої прийнято рішення про оформлення документів для вирішення питання щодо визнання біженцем та статусом особи, яку вже визнано біженцем. Так, остання категорія має більш широкі права. Наприклад, відповідно до статей 13 та 15 Закону № 3671-VI, особа, стосовно якої прийнято рішення про оформлення документів для вирішення питання щодо визнання біженцем має право на тимчасове працевлаштування, тоді як особа, визнана біженцем, має повноцінне, рівне з громадянами України право на працю.

Таким чином, зазначимо, що складовими адміністративно-правового статусу біженців є права, свободи, законні інтереси, обов'язки, а також відповідальність і порядок набуття статусу біженця. До того ж, адміністративно-правовий статус даної категорії осіб є спеціальним та має деякі особливості, як, наприклад, заборона вислання (видворення) або примусового повернення біженця. З'ясовано, що основним нормативно-правовим актом, який регулює адміністративно-правовий статус біженця є Закон України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту», але є й інші нормативні акти, що стосуються надання та припинення статусу біженця. Підсумовуючи також слід акцентувати увагу, що надалі одним із завдань держави має залишатися максимальне вдосконалення та узгодження з міжнародними нормами законодавства України щодо біженців, а також продовження формування правового інституту захисту біженців.

Список використаних джерел

1. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту: Закон України від 08.07.2011 р. № 3671-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3671-17#Text>.
2. Босий В. П. Адміністративно-правовий статус біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту: теоретичний та праксеологічний аспект: дис. д-ра юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2021. 419 с.
3. Котляр О.І. Співвідношення міжнародного права біженців та міжнародного права прав людини. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2014. № 120(1). С. 200-208.
4. Босий В. П. Склад адміністративно-правового статусу біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту. *Наукові записки*. 2019. С. 9-14.

Мацак Максим Дмитрович

*слухач 2 курсу магістратури Донецького державного університету
внутрішніх справ*

Веселов Микола Юрійович

*професор кафедри державно-правових дисциплін факультету № 2 КННІ
Донецького державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних
наук, доцент*

ПРОЦЕС ЕКОЛОГІЗАЦІЇ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ КОМПЛЕКСІ

На разі під екологізацією розуміють відтворення природних ресурсів, шляхом вдосконалення технології, організації матеріального виробництва, підвищення ефективності праці в екологічній сфері. При цьому основними напрямками екологізації виробництва є розроблення й наукове обґрунтування нових технологічних процесів, оптимізація експлуатації природних ресурсів, їх комплексне й багаторазове використання, рекультивация природного середовища.

Незалежно від форми господарювання метою сільського господарства є виробництво максимальної кількості продукції навіть за рахунок збільшення ступеня інтенсивності навантаження на земельні ресурси. У практиці зменшення родючості викликане багатьма причинами: виснаженням традиційних

технологій землеробства, недоліками в агротехніці, неврахуванням в науково-технічному прогресі в сільському господарстві природоохоронних факторів [1, с.48].

На думку Т.Л. Шкабара, потенційні екологічні переваги вітчизняного аграрного сектору на рівні окремих суб'єктів господарювання слід забезпечувати на основі двох взаємодоповнюючих підходів: 1) оптимізація агроекологічних процесів з позицій підприємницького збалансування систем землеробства, рослинництва, тваринництва; 2) екологізація основних і додаткових процесів аграрного виробництва відповідно до концепції сталого розвитку [4, с. 133].

Під екологізацією аграрного виробництва слід розуміти процес цілеспрямованих перетворень у продуктивних силах і виробничих відносинах, що знижують негативний вплив на природне середовище та забезпечують ефективне використання ресурсів. Об'єктами екологізації аграрного сектору є процеси споживання наявних в господарствах ресурсів та забруднення навколишнього середовища.

Негативним фактором на шляху до екологізації є те, що сьогодні в Україні практично не здійснюється єдина послідовна державна політика щодо екологізації економіки, в основі якої лежать запровадження та реалізація принципів раціонального природокористування з мінімізацією негативного впливу на екологічні об'єкти під час здійснення антропогенної діяльності.

Вивчаючи досвід ведення екологічного сільського господарства в європейських країнах, слід виділити спільні мотиви заінтересованості підприємств у переході на альтернативне виробництво. Вони зумовлені, насамперед, можливістю реалізації своєї продукції за підвищеними цінами за рахунок вищої її якості. Використання у сівозмінах бобових культур дозволяє вирішувати питання забезпечення кормами тваринництва й органічними добривами – рослинництва. Тому більшість екологічних господарств розвивають у себе галузі рослинництва і тваринництва. Організація внутрішньогосподарської переробки і прямиї збут продукції дає змогу більш раціонально використовувати робочу силу і підвищувати прибуток

підприємства. Усі вище перелічені чинники, що доводять необхідність розвитку екологічного виробництва, повною мірою стосуються і вітчизняного сільського господарства[2, с. 113].

Дуже несприятливим є і співвідношення угідь на сільськогосподарських землях, в яких абсолютно переважає рілля (81,8% від загальної площі цих земель), а на частку сінокосів припадає 4,0%, пасовищ - 12,9% і багаторічних насаджень - 1,3%. Грубо порушено оптимальне співвідношення ріллі, луків, лісів і вод, без якого неможливо підтримувати екологічний баланс території і розробити оптимальну стратегію землеробства. Вагома частина екологічних збитків є наслідком широкої хімізації землеробства. Збираючи з поля урожай, людина втручається в природний кругообіг речовин. При середньому врожаї 7-8 т/га сухої речовини винос поживних речовин становить приблизно 130 кг азоту, 45 кг фосфору, 140 кг калію. Якщо в умовах середньої Європи удобрювати ґрунт тільки виробленим в господарстві гноєм, то в орні землі повертатиметься усього 1/4- 1/3 відчужених з урожаєм поживних речовин. Таким чином стає очевидною необхідність додаткового внесення мінеральних добрив. Мірою для визначення кількості мінеральних добрив і гною необхідно вважати винос поживних речовин з урожаєм тією чи іншою культурою [3, с.322].

На погляд фахівців, ще одним важливим напрямом екологізації використання земель сільськогосподарського призначення є впровадження сучасних технологій використання решток сільськогосподарського виробництва: гною, соломи, жому. Заміна синтетичних мінеральних добрив гноєм і компостами збагачує ґрунт органічними речовинами, відграє вирішальну роль у підвищенні його родючості.

Отже, згідно чинного законодавства України екологізація сільськогосподарського виробництва повинна відбуватися наступним чином:

- 1) впровадження екологічних способів використання природних ресурсів для потреб аграрного виробництва;
- 2) впровадження екологічних вимог у виробничо-господарську діяльність аграрних товаровиробників;

- 3) збереження продуктивності сільськогосподарських угідь;
- 4) правове забезпечення виробництва екологічно безпечної продукції.

Вирішення поставлених завдань можливе за допомогою екологізації сільськогосподарського виробництва, яке допоможе забезпечити відтворення родючості ґрунту, створити умови для раціонального використання землі і виробництва екологічної продукції. Для ефективного переходу на екологічні методи господарювання необхідно врахувати особливості усіх елементів процесу екологізації.

На сьогоднішній день проблема екологізації аграрного виробництва є суттєвою перешкодою для визнання України такої, що формує позитивний імідж суспільства в цілому, тому що безліч країн світу вже давно сприяють екологічному розвитку, не тільки на законодавчому рівні, але і втілюють це на практиці.

Ми вважаємо, за потрібне популяризувати не тільки екологізацію аграрних виробництв, але і усієї екології в цілому. Але цим має займатися не тільки держава, а й усі пересічні громадяни. На нашу думку, в школах потрібно ввести екологію як предмет, а в університетах збільшити кількість годин присвячених як екології, так і екологічному праву. Адже екологізація надає можливість виробляти більш безпечний продукт, а також при цьому не зашкодити навколишньому середовищу.

Список використаних джерел

1. Безус Р. М., Антонюк Г. Я. Ринок органічної продукції в Україні: проблеми та перспективи. *Економіка АПК*. 2011. № 6. С. 47–52.
2. Бондарчук Н. О. Земельні правовідносини в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 3. С. 111–113.
3. Макарова Н. С. Гармідер Л. Д., Михальчук Л. В. Економіка природокористування: навч. посібн. К. : Центр учбової літератури, 2007. 322 с.

4. Шкабара Т. Л., Остапенко А. Ю. Екологічний потенціал вітчизняного аграрного господарювання в умовах сучасних Євроінтеграційних процесів. *Науковий вісник ХДУ*. 2014. Вип. 7. С. 131–135.

Мирошніченко Анна Павлівна

*курсант факультету №2 Донецького державного університету
внутрішніх справ, рядовий поліції*

Хозлу Іван Костянтинівч

*викладач кафедри адміністративно-правових дисциплін факультету №2
Донецького державного університету внутрішніх справ, старший лейтенант
поліції*

ПРИНЦИПИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Юридична відповідальність є однією з форм державного примусу, а тому завжди пов'язана з державно-владною діяльністю, з її державно-правовим волевиявленням. Вона встановлюється чи санкціонується державою, передбачається або допускається правовою нормою. Застосувати відповідальність, тобто вимагати звіт у діях уповноважений лише орган (особа), якому таке право надане законом. Адміністративна відповідальність це окремий вид юридичної відповідальності. Її метою є перевиховання правопорушника та інших осіб, шляхом накладення стягнень. Адміністративна відповідальність характеризується особливим порядком її застосування, якому притаманні простота, оперативність і економічність на відміну від кримінального і цивільного процесуального порядку [1, с.448].

Слід зазначити, що принцип (від лат.- початок, основа) – це основне вихідне положення будь-якого вчення, науки, світогляду тощо. Принципи адміністративної відповідальності – це основні положення, закріплені в Конституції та інших законах України, на яких базується порядок притягнення винних осіб до адміністративної відповідальності [2]. Принципи дають відображення особливостей формування та розвитку адміністративної відповідальності у законодавстві України. Наявність стабільних і чітко визначених принципів – одна з основних ознак ефективності відповідної галузі права. Ю.В. Кононенко визначає принципи адміністративної відповідальності як основоположні ідеї, закріплені нормами адміністративного права, які

відображають сутність, призначення і зміст адміністративно-правової відповідальності, закономірності її розвитку та реалізації [3, с.85]. Науковець відзначає, що для забезпечення належного правового регулювання підстав адміністративної відповідальності доцільно на законодавчому рівні закріпити основні принципи адміністративної відповідальності в окремій нормі, і пропонує доповнити Кодекс України про адміністративні правопорушення окремою статтею «Принципи законодавства про адміністративну відповідальність». До таких автор відносить: верховенство права, законності, гуманізму, справедливості та невідворотності відповідальності, відповідальності за наявності вини. Відзначається, що принципи адміністративної відповідальності, будучи ідеями та найважливішими положеннями, виражають об'єктивні потреби людини і суспільства, сприяють підвищенню правової культури громадян [3, с.85].

Також, необхідно відмітити, що до принципів адміністративної відповідальності належать: верховенство права; законності; доцільності; обґрунтованості; невідворотності; своєчасності; справедливості; гуманізму; індивідуалізації покарання; відповідності провини та покарання тощо [2]. Отже, в сучасній правовій державі одним з основоположних принципів адміністративної відповідальності є принцип гуманізму [4, с.142].

Аналізуючи погляди вчених щодо принципів адміністративної відповідальності, слід відмітити, що на сьогодні відсутня однотайність у поглядах щодо розуміння змісту та видів принципів адміністративної відповідальності. Окрім того, принципи адміністративної відповідальності мають принципове значення для забезпечення єдиних засад формування інституту адміністративної відповідальності та його реалізації [5, с.450].

Принцип законності адміністративної відповідальності означає, що ніхто не може бути підданий заходу впливу у зв'язку з адміністративним правопорушенням інакше як на підставах і у порядку, встановлених законодавством. Застосування уповноваженими на те органами і посадовими особами заходів адміністративного впливу провадиться в межах їх компетенції,

у точній відповідності з законодавством. Дотримання вимог законності при притягненні до адміністративної відповідальності забезпечується систематичним контролем з боку вищестоящих органів і посадових осіб, прокурорським наглядом та іншими встановленими законодавством способами. Принцип відповідальності лише за вчинення протиправного шкідливого діяння передбачає, що тільки діяння, вчинок людини може тягти застосування заходів адміністративного впливу. Адміністративним правопорушенням визнається тільки протиправне діяння (дія чи бездіяльність) особи, а не склад її думок або навіть висловлений намір вчинити правопорушення. Крім цього, адміністративна відповідальність настає не за будь-яке діяння, що завдає шкоди суспільним відносинам, а лише за те, яке передбачене в законодавстві як адміністративний проступок. Принцип відповідальності лише за наявності вини означає, що адміністративній відповідальності підлягає тільки особа, винна у вчиненні правопорушення, тобто яка умисно або з необережності вчинила протиправне шкідливе діяння. Невідворотність адміністративної відповідальності як принцип полягає в тому, що особа, яка вчинила адміністративне правопорушення, повинна бути піддана адміністративному стягненню. Із цього принципу можливі деякі винятки. Маються на увазі випадки відповідальності за адміністративні правопорушення неповнолітніх та осіб, на яких поширюється дія дисциплінарних статутів. До зазначених осіб за більшість проступків застосовуються не адміністративні стягнення, а інші заходи впливу [6].

Таким чином, принципи адміністративної відповідальності – це основоположні, керівні ідеї, на яких ґрунтується процес притягнення до адміністративної відповідальності. Ці принципи можуть бути трьох видів: конституційні; міжгалузеві; галузеві.

Список використаних джерел

1. Цюприк Н.О. Принципи та підстави адміністративної відповідальності працівників органів внутрішніх справ. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/63965/97->

Tsyupryk.pdf?sequence=1.

2. Принципи адміністративної відповідальності: URL: https://pidru4niki.com/1241101648238/pravo/printsiyi_administrativnoyi_vidpovidalnosti.

3. Кононенко Ю.В. Засади адміністративної відповідальності за порушення права на справедливий судовий розгляд в Україні. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2013. № 3. С. 82- 86.

4. Панасюк О. Перегляд основоположних категорій адміністративно-деліктного права України. Підприємництво, господарство і право. 2020. №10. С. 142-147.

5. Цюприк Н.О. Принципи та підстави адміністративної відповідальності працівників органів внутрішніх справ. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/63965/97-Tsyupryk.pdf?sequence=1>.

6. Петренко В. Поняття, принципи та правове регулювання адміністративної відповідальності. URL: <https://lh.pl.court.gov.ua/sud1617/pres-centr/news/183673/>.

Міцоглу Рафаїл Дімітріос

курсант 2 курсу факультету №2 Донецького державного університету внутрішніх справ, рядовий поліції

Буга Ганна Сергіївна

доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін факультету №2 Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ВЧИНЕННЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Адміністративна відповідальність є важливим елементом механізму охорони й захисту прав, свобод і законних інтересів громадян від протиправних посягань. Про пріоритетність охорони прав і свобод громадян свідчить те, що в ст. 1 КУпАП законодавець ставить цей об'єкт захисту на перше місце [1, с. 194]. Правова оцінка правопорушень за вчинення насильства щодо фізичної особи залежить від змісту, характеристики й визначення терміна «насильство». Поняття «насильство» за своїм походженням є загальнослов'янським і належить

до найдревнішого фонду слов'янської лексики – культурного надбання слов'ян чи окремих слов'янських народів, його основне значення – це утиск, примушування, згвалтування [2, с. 330–331; 3, с.58].

Слід відмітити, що в останні роки проблема насильства над жінкою та дитиною в сім'ї все більше привертає увагу фахівців. В Україні ця проблема тривалий час не була предметом спеціальних досліджень соціологів, психологів та соціальних працівників. Нею займалися, в основному, криміналісти при вивченні злочинів, які здійснювалися в сімейно-побутовій сфері. Однак, практика останніх років доводить концептуальне осмислення цього питання на державному рівні. Свідченням цього є і прийняття законодавчої бази, і створення кризових центрів роботи з тими, хто потерпає від насильства в родині [4; 5, с. 63].

Досить поширеним явищем у деяких сім'ях є домашнє насильство, що зумовлює передбачення відповідальності за такі дії в Законах України. Так відповідно до ст.173-2 КУпАП, вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, тобто умисне вчинення будь-яких діянь (дій або бездіяльності) фізичного, психологічного чи економічного характеру (застосування насильства, що не спричинило тілесних ушкоджень, погрози, образи чи переслідування, позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна або коштів, на які потерпілий має передбачене законом право, тощо), внаслідок чого могла бути чи була завдана шкода фізичному або психічному здоров'ю потерпілого, а так само невиконання термінового заборонного припису особою, стосовно якої він винесений, або неповідомлення уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України про місце свого тимчасового перебування в разі винесення такого припису [6].

Відповідно до ст.1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 07 грудня 2017 року № 2229-VIII, домашнє насильство – діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім

подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь, а запобігання домашньому насильству - система заходів, що здійснюються органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями, а також громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, та спрямовані на підвищення рівня обізнаності суспільства щодо форм, причин і наслідків домашнього насильства, формування нетерпимого ставлення до насильницької моделі поведінки у приватних стосунках, небайдужого ставлення до постраждалих осіб, насамперед до постраждалих дітей, викорінення дискримінаційних уявлень про соціальні ролі та обов'язки жінок і чоловіків, а також будь-яких звичаїв і традицій, що на них ґрунтуються [7].

Отже, державна політика у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, яка спрямована на забезпечення комплексного інтегрованого підходу до подолання домашнього насильства, регулюється законодавчою основою. В свою чергу існують створені, або задіяні органи державної виконавчої влади, а також публічні іноземні організації, що забезпечують надання всебічної допомоги постраждалим особам та утвердження ненасильницького характеру приватних стосунків [5, с. 66].

Таким чином, визначення адміністративної відповідальності за вчинення домашнього насильства потребує подальшого дослідження.

Список використаних джерел

1. Адміністративно-правовий захист прав громадян : навчально-методичний посібник / К.К. Афанасьєв, В.В. Гостєв, Є.О. Несвіт та ін. ; МВС України. Луганськ : Луганський державний університет внутрішніх прав ім. Е.О. Дідорєнка, 2011. 280 с.
2. Матеріали для Словаря древнерусского языка по письменным

пам'ятникам. Санкт-Петербург : Типографія імператорської академії наук, 1902. Т. 2. 852 с.

3. Поштаренко О. Генезис адміністративної відповідальності за вчинення насильства щодо фізичної особи в Україні. *Національний юридический журнал: теорія і практика*. 2020. №1-1. С. 57-62.

4. Громадська програма запобігання насильству в сім'ї. Проект «Гармонія», Львів, 2004. 95 с.

5. Сахнюк В.В., Жмаченко Ю.Ю. Характеристика інституту адміністративної відповідальності за вчинення домашнього насильства та аналіз його ключових проблем. *«Молодий вчений»* № 12.1 (76.1) грудень, 2019. С.63-66.

6. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07 грудня 1984 року № 8073-Х. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст.1122

7. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07 грудня 2017 року № 2229-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2018. № 5. Ст.35.

Мишаста Катерина Борисівна

*здобувачка вищої освіти 4 курсу Національного університету
«Чернігівська політехніка»*

Керноз Неля Євгенівна

*старший викладач кафедри публічного та приватного права
Національного університету «Чернігівська політехніка»*

Зловживання процесуальними правами в адміністративному процесі: проблемність визначення

Відповідно до ст. 8 Загальної декларації прав людини визначено, що кожна людина має право на ефективне поновлення у правах компетентними національними судами в разі порушення її основних прав, наданих їй конституцією або законом [1]. Статтею 17 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі - Конвенція) зловживання правом визначається як діяльність або дії, спрямовані на скасування прав та свобод, визнаних у Конвенції, або на їх обмеження в більшому обсязі, ніж це передбачено в Конвенції. При цьому положеннями ст.35 Конвенції дозволено суду визнати заяву неприйнятною, якщо вона подана з метою зловживання правами [2].

Принцип неприпустимість зловживання процесуальними правами є новелою в українському процесуальному законодавстві фактично оновленому з 15.12.2017 року Законом України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 03.10.2017 р. № 2147-VIII, що запроваджений як інструмент протидії щодо несумлінних, недобросовісних і недоброчесних дій учасників судового процесу з метою прискорення судового процесу.

Хоча законодавець проголосив принцип неприпустимості зловживання процесуальними правами, проте не дав визначення вказаного терміна, що дещо ускладнює його розуміння.

Відповідно до ст. 45 Кодексу адміністративного судочинства (далі - КАС) України учасники судового процесу та їхні представники повинні добросовісно користуватися процесуальними правами. Зловживання процесуальними правами не допускається. За певних обставин суд наділений дискреційними повноваженнями щодо визнання зловживанням процесуальними правами певних дій, що суперечать завданню адміністративного судочинства [3].

Аналізуючи норми КАС України потрібно звернути увагу, що в них зазначений невичерпний перелік дій, які можуть бути визнані зловживанням процесуальними правами. До таких дій можна віднести: подання скарги на судові рішення, яке не підлягає оскарженню, не є чинним або дія якого закінчилася; подання клопотання (заяви) для вирішення питання, яке вже вирішене судом; подання декількох однакових позовів з метою маніпуляції автоматизованим розподілом справ; необґрунтоване або штучне об'єднання позовних вимог задля зміни підсудності тощо.

Іншими випадками недобросовісної процесуальної поведінки, добре відомими у судовій практиці, слушно вважає А. С. Штефан є: затягування строків розгляду справи, неявка в судові засідання з усіх можливих причин, регулярне перебування у відпустці, відрядженні чи на лікарняному зацікавленої особи, застосування інституту забезпечення позову, коли дійсною метою вжиття тих чи

інших заходів є створення несприятливого становища для відповідача чи навіть завдання йому шкоди [4, с. 64].

В окремій думці судді В. М. Сімоненко висловленій щодо постанови Верховного Суду у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду від 02.10.2019 року зазначено: «...ознакою зловживання процесуальними правами є відсутність наміру вирішити реально існуючий спір, або забезпечити захист свого реально порушеного права, або намір перешкодити законним діям інших осіб шляхом звернення до суду та створення штучного судового спору, або використання судового спору як способу не виконувати вимоги законодавства щодо здійснення визначених ним дій [5].

Аналізуючи міжнародну практику становлення та визначення меж зловживання процесуальними правами, слід звернути увагу на правові позиції Європейського суду з прав людини (далі - ЄСПЛ).

Так, у справі «Курієс v. Poland» (Купец проти Польщі) ЄСПЛ зробив висновок: «...позов, який подається до суду для розгляду, вважається справжнім та серйозним, якщо лише немає явних показників протилежного, що можуть стати підставою для висновку, що позов є безпідставним (frivolous) або сутяжницьким (vexatious) або йому з інших підстав бракує обґрунтованості» [6].

В іншій справі «Salontaji-Drobnjak v. Serbia» (Салонтаджи-Дробняк проти Сербії) ЄСПЛ визначив: «...правова система має бути спроможною захистити себе від сутяжників, і саме національні органи мають запровадити ефективний судовий механізм захисту щодо позовів таких осіб, без обов'язкового використання заходів, що впливають на обсяг їх дієздатності» [7].

Важливим кроком на шляху реформування сучасної системи судоустрою України стало закріплення у новій редакції КАС України положень, що забороняють зловживання процесуальними правами учасниками процесу та встановлюють відповідальність за такі дії.

Здійснюючи аналіз положень КАС України уявляється можливим виокремити такі заходи до осіб, які зловживають процесуальними правами:

– повернення скарги, заяви, клопотання, якщо такі визнані зловживанням процесуальним правом;

– покладення на сторону, яка зловживає процесуальними правами, повністю або частково судових витрат незалежно від результатів вирішення спору (ч.8 ст.139 КАС України); але в літературі виказується точка зору, що такий підхід законодавця створює певну правову колізію, тобто однією із основних засад адміністративного судочинства є відшкодування судових витрат сторони, на користь якої ухвалене судове рішення (п. 10 ч.3 с. 2 КАС України) та судовий збір покладається на сторони пропорційно до розміру задоволених позовних вимог (ч. 3 ст. 139 КАС України);

– застосування заходів процесуального примусу для припинення зловживання правами у вигляді: попередження; видалення із залу судового засідання (ст. 146 КАС); тимчасового вилучення доказів для дослідження судом (ст. 147 КАС); приводу (ст. 148 КАС); штрафу у сумі від 0,3 до трьох розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; у разі неодноразового зловживання процесуальними правами - від одного до десяти розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб (ст. 149 КАС);

– винесення окремої ухвали (ст. 249 КАС) [3].

Відповідальними за зловживання процесуальними правами в більшості випадків визнаються саме учасники судового процесу, а не їх представники. Якщо суд вважає, що в конкретному випадку відповідальним має бути адвокат, то більш поширеною є практика винесення окремих ухвал з їх подальшим направленням до відповідних кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури, а не накладення на адвоката штрафу.

Водночас є приклади накладення штрафу на представника учасника процесу, зокрема, Ухвалою Верховного Суду від 12.07.2018 р. у справі №910/11436/16 визнано: «...завідомо безпідставним повторно заявлений представником учасника справи відвід судді; як наслідок - застосування до представника штрафу у розмірі 1 762 грн.» [8].

Отже, протидія зловживанню процесуальними правами має розглядатися в контексті концепції забезпечення ефективних засобів правового захисту проти зловживань процесуальними правами на національному рівні. Тому пропонуємо зловживання процесуальними правами розглядати як діяльність або дії учасників судової справи (їх представників), спрямовані на скасування прав та свобод, визнаних у чинному національному законодавстві, всупереч меті та завданню національного судочинства, що завдають шкоди або створюють загрозу завдання шкоди правам, свободам й інтересам інших учасників судової справи.

Список використаних джерел

1. Загальна декларація прав людини ООН від 10.12.1948 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (дата звернення: 07.11.2021).
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: ратифікована Законом України від 17.07.1997 р. № 475/97-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 07.11.2021).
3. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> (дата звернення: 07.11.2021).
4. Штефан А.С. Зловживання цивільними процесуальними правами як юридичний процесуальний факт. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2017. № 2. С. 62-70.
5. Окрема думка судді Сімоненко В. М. щодо постанови Верховного Суду у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду від 02.10.2019 р. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/85009069>. (дата звернення: 07.11.2021).
6. Case of Kupiec v. Poland. № 16828/02. 3 February 2009. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-91065>. (дата звернення: 07.11.2021).
7. Case of Salontaji-Drobnjak v. Serbia. № 36500/05 13 October 2009. URL: http://repositoriocdpd.net:8080/bitstream/handle/123456789/1140/DJ_EC_HR_SalontajiDrobnjakVSerbia_2010.pdf?sequence=1 (дата звернення: 07.11.2021).

8. Ухвала Верховного Суду від 12.07.2018 р., судова справа № 910/11436/16. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/75270633> (дата звернення: 07.11.2021).

Мойсієнко Анастасія Андріївна

*студентка 3 курсу групи ПД-191 юридичного факультету НУ
«Чернігівська політехніка»*

Козинець Олена Гавриліна

*завідувачка кафедри правоохоронної діяльності та загально-правових
дисциплін Національного університету «Чернігівська політехніка», кандидат
історичних наук, доцент*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИНЦИПУ ПОВАГИ ДО ПРИВАТНОГО І СІМЕЙНОГО ЖИТТЯ У ПРАВООХОРОННІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Забезпечення особистих прав і свобод людини було і залишається пріоритетним напрямком вітчизняної правової політики. Особливе місце таких прав впливає з положень Конституції України, яка визнала найвищою соціальною цінністю не лише людину, але й її життя, здоров'я, честь, гідність, недоторканність і безпеку. Особисті права і свободи, зокрема й права у сфері особистого і сімейного життя, тісно пов'язані з гідністю людини як її основоположною властивістю.

Актуальність теми дослідження полягає в необхідності вдосконалення забезпечення принципу поваги до приватного і сімейного життя у правоохоронній діяльності.

Стаття 32 Конституції України забороняє втручання в особисте та сімейне життя кожного [1]. Право на повагу до приватного та сімейного життя здійснюється шляхом заборони збору, зберігання, використання та розповсюдження конфіденційної інформації про особу без її згоди, за винятком випадків, передбачених законом та процедурно визначених в інтересах національної безпеки, економічного розвитку – буття та права людини.

Крім того, Конституція України гарантує кожному громадянину право ознайомлення з інформацією про себе в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, установах та організаціях, яка не є державною та іншою таємницею, що охороняється законом; право на судовий захист

спростування недостовірних відомостей про себе та членів своєї родини, право вимагати видалення будь-якої інформації та право на компенсацію матеріальної та моральної шкоди, заподіяної збиранням, зберіганням, використанням та розповсюдженням такої недостовірної інформації.

Практика прав людини Ради Європи, на якій базувалася Конвенція 1950 р., визначала зміст права на повагу до приватного та сімейного життя (стаття 8) не як заборону втручатися у приватне життя, а як право на повагу до приватного та сімейного життя, житла та листування [2].

Тобто Конвенція захищає інформацію про приватне та сімейне життя, житло та листування.

Конвенція також передбачає втручання у здійснення цього права виключно законом та у випадках, коли це необхідно в демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки або економічного добробуту країни, щоб запобігти заворушенням та злочинам, для захисту здоров'я, моралі або для захисту прав і свобод інших людей.

Практика Європейського Суду з прав людини, як зазначає Т.А.Плугатар, свідчить про те, що законна підстава для втручання у сферу приватного життя має забезпечити можливість інтерпретувати цю підставу згідно із законом, вона має бути достатньо точною й конкретною в описанні способу, мети, моменту початку й закінчення, а також визначення меж такого втручання. Водночас встановлення Європейським судом загальних принципів правообмежування має практичне значення, яке полягає в тому, що ці принципи слугуватимуть критерієм правомірності обмежування права людини на недоторканність приватного життя в законодавстві та правозастосуванні держав-членів Ради Європи [3].

У правовій літературі звертається увага й на те, що з метою усунення суперечностей між міжнародним та національним законодавством термін «особистий» доцільно виключити із ч.1 ст. 32 Конституції України та замінити його на термін «приватний» [4].

Щодо змісту права особи на невтручання у приватне життя доцільно

звертати увагу на відповідне рішення Конституційного Суду України, відповідно до якого, конфіденційною інформацією про особисте та сімейне життя особи є будь-які відомості та/або дані про відносини немайнового та майнового характеру, обставини, події, стосунки тощо, пов'язані з особою та членами її сім'ї, за винятком передбаченої законами інформації, що стосується здійснення особою, яка займає посаду, пов'язану з виконанням функцій держави або органів місцевого самоврядування, посадових або службових повноважень. Водночас, збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди державою, органами місцевого самоврядування, юридичними або фізичними особами є втручанням в її особисте та сімейне життя, яке допускається винятково у випадках, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини [5].

З огляду на викладене, додамо, що до зазначеного переліку відомостей щодо особистого життя людини, доцільно також відносити: адресу (місце проживання особи); паспортні дані особи (номер та серія паспорту); дату і місце народження; національність; релігійність; стан здоров'я; освіту; сімейний стан; відомості про доходи, майновий стан, зобов'язання фінансового характеру; номери особистих телефонів; наявність судимості; іншу інформація, оприлюднення якої в окремих випадках є небажаним для особи. Адже дійсно, невтручання у приватне життя людини – досить широке та об'ємне поняття. Воно поєднує в першу чергу комплекс суспільних відносин, які характеризують людину як суб'єкта, якій володіє повною «природною» свободою. Специфіка особистих прав і свобод полягає в тому, що вони спрямовані на забезпечення автономії особи, захист від втручання у її внутрішній світ з боку держави та інших індивідів. Під приватним життям у вузькому розумінні доцільно вважати фізичну і духовну сферу, яка контролюється самим індивідом. Тому категорія «приватне життя» не має юридичного змісту, оскільки закон встановлює лише межі припустимого втручання з боку держави та інших осіб.

О.В. Стогова, досліджуючи право на повагу до приватного життя у кримінальному провадженні вважає, що це можливості учасників кримінального

провадження оцінити відповідне ставлення до приватності, які одержали як моральне визнання, так і юридичне закріплення в кримінальному процесуальному законодавстві України, а також прийняття і проведення відповідно до цього процесуальних дій та рішень сторонами й іншими учасниками кримінального провадження, не порушуючи при цьому закону [6, с. 110].

Таким чином, право на недоторканність особистого життя людини має комплексний характер. У зв'язку з цим наявне сьогодні розмаїття термінів і понять не сприяє чіткому тлумаченню правових норм, може призводити до звуження обсягу захисту прав людини у практичній площині та потребує розв'язання як на законодавчому, так і на конституційному рівні.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 р. *Офіційний вісник України*. 1998. № 13. Стор. 270.

3. Плугатар Т.А. Міжнародні та національно-правові засади регулювання права людини на недоторканність приватного життя URL: <http://www.law-property.in.ua/articles/featured-20.html> (дата звернення 15.10.2021 р.)

4. Кириченко Ю.В. Щодо обґрунтування необхідності зміни статті 32 Конституції України. URL: <http://cau.in.ua/ua/news/id/kirichenko-juv-schodo-obruntuvannja-775/> (дата звернення 12.10.2021 р.)

5. Щодо офіційного тлумачення положень частин 1, 2 ст. 32, частин 2, 3 ст.34 Конституції України: Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Жашківської районної ради Черкаської області. Справа № 2-рп/2012 від 20 січ. 2012 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-12>. (дата звернення 10.10.2021 р.)

6. Стогова О.В. Особисте життя людини: проблема визначення поняття. *Правовий вісник Української академії банківської справи*. 2014. №. 1. С. 6-10.

Нікітенко Олександр Іванович
*курсант факультету №2 Донецького державного університету
внутрішніх справ, рядовий поліції*

Буга Ганна Сергіївна
*доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін факультету №2
Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних
наук, доцент*

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРОТИДІЇ БУЛІНГУ

Булінг - проблема, яка не має кордонів та рангів. Сотні мільйонів дітей та молодих людей у кожному куточку планети страждають від їх проявів з боку інших людей – сторонніх і навіть рідних.

Постає питання: чи існувала ця проблема раніше або ж виникла як побічний ефект від глобалізації та інформатизації. Проблема збільшується з року в рік, і все частіше можна спостерігати невтішні наслідки ігнорування насильства у суспільстві [1].

Від булінгу не застраховані діти навіть у найпрогресивніших країнах світу. Але! У багатьох державах явище булінгу скорочене до мінімальних проявів. Там цькування припиняється на самому початку.

У 2006 році в університеті Турку в **Фінляндії** було розроблено антибулінгову програму KiVa (аббревіатура фінського терміну «проти булінгу») для учнів віком від 7 до 15 років. Програма має три різні версії з урахуванням віку (7-9, 10-12 і 13-15 років) та складається з двох типів дій: універсальні заходи та визначені дії. У кожній школі є команда KiVa, до якої входять викладачі та персонал, зокрема шкільні консультанти та психологи, що пройшли спеціальні підготовчі курси за програмою KiVa. Така команда займається розслідуванням випадків булінгу або схожих на нього подій. Коли у школі виникає конфліктна ситуація, дорослий, який першим почув про неї, визначає, чи є це булінг. У разі потреби до справи береться команда KiVa. Учень, який зазнав булінгу, обговорює ситуацію з іншими учасниками цькування. Також команда організовує обговорення з рештою дітей. Вчитель зустрічається з кількома однокласниками жертви і заохочує їх підтримати постраждалу дитину.

Проводиться робота і з булером з метою усвідомлення їм своєї поведінки та її зміни.

Універсальні заходи програми KiVa досить обширні, до їх реалізації залучено багато людей.

Для учнів протягом навчального року проводиться курс спеціальних уроків – на різних рівнях навчання для окремих вікових груп. Це 10 уроків тривалістю 45 хвилин кожен. На уроках розкриваються такі теми, як: повага до інших, визнання відмінностей людей, визнання та регулювання емоцій, виявлення булінгу, конструктивні дії, якщо ви стали свідком булінгу.

Дуже цікавий захід з протидії цькуванню – спеціальна комп'ютерна гра KiVa. Діти грають у неї на тематичних уроках, на перервах або вдома. В процесі гри школярі стають учасниками віртуальних історій, що дозволяють їм побачити наслідки деяких дій або, навпаки, бездіяльності.

Універсальна або превентивна програма KiVa працює також з батьками. Зокрема, регулярно проводяться загальношкільні та класні батьківські збори, присвячені попередженню булінга. Спеціально для батьків створено сайт, де є загальна інформація на цю тему та інформація щодо конкретних випадків. Керівництво школи та представники команди KiVa тримають постійний зв'язок з батьками дітей, які вже були у ситуаціях цькування або є потенційними учасниками. Багато уваги у програмі приділяється навчання тренерів та персоналу шкіл навичкам поводження та реагування у ситуаціях булінгу, а також протидії йому [3].

Доволі дієвим способом протидії цькуванню в Швеції став так званий «Метод Фарста», що полягає у створенні в школах спеціальних «антибулінгових» команд з учнів та вчителів, задачею яких є захист інших учнів з першого по дев'ятий клас. До подібних команд відбирають школярів з лідерськими якостями та призначають їм по кілька підшефних з молодших класів. Кожен «лідер» повинен хоча б раз за день підходити до ввірених йому учнів, дізнаватися, чи все гаразд та давати зрозуміти про готовність допомогти у вирішенні проблем зі цькуванням [4].

Найефективнішою антибулінговою програмою визнано **Норвежську** загальнонаціональну програму Дена Ольвеуса. Секрет успіху полягає в системному підході до проблеми булінгу: психолог та вчений Ден Ольвеус наполягає на важливості роботи з усім набором соціальних ролей: так званій «bullying circle» складають не лише жертва та агресор, а й прибічники та пасивні спостерігачі. Дана програма засновується на принципах, що передбачають створення теплого та позитивного шкільного (в ідеалі – і домашнього) середовища та ставить акцент не на покаранні, а на заохоченні до мирного співіснування з твердими рамками і обмеженнями неприйнятної поведінки. Реалізація комплексу інформативно-консультативних, діагностичних, корекційних та організаційних дій передбачає три рівні: загальношкільний, груповий (на рівні класу) та індивідуальний. За рішенням уряду Норвегії програма Д. Ольвеуса була включена до реалізації у всіх школах як обов'язкова.

До слова, в школах Швеції та Норвегії на початку кожного навчального року укладається трьохсторонній договір, який підписує учень (навіть першокласник!), батьки та адміністрація школи. Мета цього договору – запобігти неприйнятній та агресивній поведінці в школі. Так, кожен школяр попереджається про те, що він не має право погрожувати словом чи ділом іншим учням, наносити фізичну або психологічну шкоду однокласникам, псувати їх майно. В іншому випадку шкільний фахівець і директор школи мають право за першої ж нагоди поставити винного на облік до поліції, а за поведінку малюків повністю відповідатимуть їхні батьки. Крім того, батьки зобов'язуються вирішувати проблеми такого роду разом зі шкільними психологами [5].

У Великобританії реалізується програма Делвіна Таттума, багато в чому подібна до розробок Д. Ольвеуса, що включає в себе три стадії: роботу з кризою, інтервенцію і профілактику. Щотижня в британських школах проходить урок персональної та соціальної освіти (Personal and Social Education), під час якого, серед іншого, обговорюються міжособистісні проблеми в класі. У багатьох школах розроблено спеціальні карти (найчастіше онлайн-карти), на яких діти відзначають місця, де до них приставали булери. У міру того, як ця карта

оновлюється, вчителі патрулюють нові небезпечні місця. Дуже часто школи самі влаштовують гуртки взаємодопомоги, де старші учні, які стикалися з цькуванням, розповідають молодшим, як це подолати.

Відповідно до закону (Education and Inspections Act), в усіх державних школах повинен бути статут, що регламентує правила та заходи попередження булінгу серед учнів. Вчителі, учні та їх батьки повинні бути неодмінно обізнані про цей документ. Крім того, згідно з законом про боротьбу з дискримінацією (Equality Act), працівники шкіл зобов'язані запобігати знущанням. У разі надходження скарги слідує покарання кривдника, виходячи із серйозності його дій – від дисциплінарних заходів до звернень до поліції. Кожна школа виробляє чіткі санкції відносно агресорів, аж до виключення зі школи. У деяких початкових школах організується так званий «шкільний суд», де комісія, що складається з представників школярів і педагогічного колективу, розбирає скарги на булінг і визначає «міру покарання».

У Великобританії до боротьби з булінгом у кіберпросторі долучилось представництво Facebook, організувавши роботу «відповідальних за інтернет» при кожній середній школі, а в 2014 р. у співпраці з Йельським університетом Facebook запустив спеціальний онлайн-проект «Центр із запобігання булінгу».

В свою чергу, Фонд принца Вільяма оголосив про старт проекту, який навчає дітей 11-16 років протидії онлайн-цькуванню [6].

В Канаді можуть накладатися штрафи навіть на свідків булінгу, які не розповіли про це відповідальним особам або тим, хто може втрутитися у ситуацію. Також, відповідно до федерального закону «Про учбові заклади» (2011 р.) в кожній школі повинні проводитись щорічні тижні обізнаності про булінг («Bullying awareness week») та організовуватись навчання протидії цьому явищу. У 2015 р. було оновлено Канадський федеральний кримінальний кодекс і до правопорушень включили кібербулінг. Важливо, що в Канаді широко застосовуються методи ранньої психодіагностики дитячої агресивності, що дозволяють передбачити та частково коригувати майбутню поведінку потенційно проблемної дитини [7].

Досить довго йшла до визнання проблеми булінгу на законодавчому рівні **Японія**. Причиною цьому стала культурна специфіка країни – цькування завжди сприймалося японцями як явище цілком прийнятне в шкільному середовищі (насамперед мова йде про хлопчиків, позаяк дівчата довгий час до школи не ходили). Так, вважалося, що знущання однолітків мають загартовувати характер, а тому жалітися на подібні вчинки збоку однокласників було принизливо та ганебно. Передбачалось, що той, хто не в змозі впоратися з цькуванням самостійно не буде спроможний у майбутньому захищати ні своїх близьких, ні батьківщину.

Перший закон про розвиток заходів запобігання булінгу було прийнято у 2013 році. Сьогодні, діючий закон зобов'язує шкільну адміністрацію повідомляти про серйозні випадки цькування поліцію. Навчальні заклади при цьому мають утворювати дієву організаційну структуру з протидії булінгу в школі, зокрема, передбачено створення спеціальної комісії для розслідування причин та наслідків прикрих випадків, а також вироблення шкільної політики щодо запобігання цькувань. Окрім цього, влада замовляє регулярний моніторинг соціальних мереж та інших інтернет-платформ на предмет цькування дітей в онлайн-просторі [8].

В США жоден федеральний закон безпосередньо не торкається булінгу, проте частково дана проблема відображається в основних положеннях «дискримінаційних» законів, що забороняють цькування з приводу раси, національного походження, кольору, статі, віку, інвалідності або релігії. Власні антибулінгові закони діють у всіх штатах, кожен з яких проводить місцеву політику щодо вирішення даної проблеми. Відповідні закони та правові акти, що регулюють різноманітні аспекти проблеми, фокусуються як на індивідуальній, так і на шкільній відповідальності за безпеку, надаючи належне питанням анонімності та конфіденційності. Піковий період розробок та впроваджень антибулінгових законів у Сполучених Штатах припав на 1999–2010 роки, тоді державні законодавчі органи запровадили або внесли поправки до більш ніж 120 законопроектів щодо цькування та пов'язаної з ним поведінки. У 2011 році

Департамент освіти США розробив концептуальні засади для оцінки законів і політики щодо боротьби з булінгом у 46 штатах, на основі яких було проведено низку досліджень та подано звіт з аналізом правового змісту практик з метою представлення передового досвіду. Ключове завдання полягало в тому, щоб виявити ті штати, в яких імплементація законів призвела до суттєвого зниження випадків булінгу на практиці. Вдосконалення існуючого законодавства триває й надалі. З 2010 року Міністерство освіти США публікує спеціальні «Dear Colleague Letters» – стратегії для викладачів, що деталізують обов'язки державних шкіл у напрямку реалізації антибулінгової політики. Усю інформацію про відповідні загальнодержавні та місцеві закони розміщено на федеральному веб-сайті з профілактики булінгу www.StopBullying.gov [2].

Загалом, в цивілізованому світі булінг розглядають як доволі серйозну соціально-педагогічну проблему сьогодення – проводяться наради на рівні міністрів освіти, виробляються законодавчі заходи у напрямку його профілактики тощо. Проблематиці булінгу присвячено кілька великих національних і міжнародних серверів, зокрема: Bullying, org, Bullying Online, Stop bullying, Bullying net, www.bullying.com.uk та ін., де можна отримати кваліфіковану консультацію спеціаліста. Зарубіжна практика демонструє, що ефективне запобігання проявам булінгу в школах вимагає злагодженої організації як внутрішньосистемної, так і міжвідомчої взаємодії, в основі якої лежить чітка законодавча та нормативна база.

Список використаних джерел

1. Буллинг: детская жестокость URL: <http://www.tagilib.ru/readers/>"/ot_20_and_starshe/meropr/bulling.php
2. Національний центр запобігання булінгу США. URL: <https://www.pacer.org/bullying/resources/stats.asp>
3. Верховна рада схвалила антибулінговий закон. URL: <http://ukrainepravo.com/news/ukraine/verkhovna-rada-skhvalyla-antybulingovyy-zakon>.

4. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64402.

5. Закон про булінг передбачає чіткі алгоритми дій, – Гриневич. URL: <http://osvita.ua/school/62936/>.

6. Дети, «вооруженные» Конституцией: зачем нужен закон о буллинге. URL: <https://www.segodnya.ua/ukraine/deti-s-konstituciey-v-zubah-zachem-nuzhen-zakon-o-bullinge-1199390.html>; Издевательства в японских школах: пути решения проблемы. URL: <https://www.nippon.com/ru/currents/d00290/>.

7. Буллингу здесь не место: что это за явление, как с ним борются в Великобритании и куда обращаться за помощью. URL: <https://angliya.com/2018/06/06/bullingu-zdes-ne-mesto/>.

8. Школьное насилие: буллинг и хейзинг. URL: http://www.academy.edu.by/files/29052013_Scholnoe%20nasikie.pdf.

9. Как в Великобритании борются с буллингом в школах. URL: <https://euro-pulse.ru/eurocampus/kak-v-velikobritanii-boryutsya-s-bullingom-v-shkolah>.

Нерода Микола Анатолійович

ад'юнкт кафедри поліцейського права Національної академії внутрішніх справ

АНАЛІЗ МЕХАНІЗМУ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

Актуальність та важливість даної теми дослідження зумовлена тим, що цілісна сукупність існуючих функціональних і правових елементів, за допомогою яких формується система впливу на фактори домашнього насильства, забезпечує ефективне здійснення заходів запобігання та протидії даному явищу. Так як, домашнє насильство не є новим для нашого суспільства, то формування дієвого механізму запобігання та протидії йому має бути одним із напрямків нашої держави.

Функціональне та практичне призначення механізму запобігання та протидії домашньому насильству полягає в тому, що він допомагає реалізувати організуючий потенціал, який має система протидії та запобігання, як соціальне

явище, приводить її в динамічний стан. Тобто, це означає, що в межах механізму організується і здійснюється певна діяльність суб'єктів, відповідно до встановлених норм, із застосуванням відповідних процедур та заходів відносно такого негативного соціального явища, як домашнє насильство. Також, механізм протидії та запобігання домашньому насильству є комплексним організаційно-правовим утворенням, яке направлене на вдосконалення системи протидії та запобігання домашньому насильству, включає сукупність органічно пов'язаних і взаємодіючих між собою елементів.

До основних ознак механізму запобігання та протидії домашньому насильству належить:

- структурність, тобто до даного утворення варто відносити тільки засоби забезпечення функціонування та те, що виражає статичну сторону (цілі, завдання, суб'єктний склад, принципи, об'єкти впливу);
- функціональність, тобто в даний механізм варто відносити тільки ті елементи, які реально функціонують (правові норми, практику їх застосування, методи заходи) [2].

З практичної точки зору, механізм запобігання та протидії домашньому насильству можна представити як діяльність суб'єктів запобігання та протидії домашньому насильству (Національна поліція, органи місцевого самоврядування, центри соціальних служб, громадські організації, кризові центри для постраждалих осіб від домашнього насильства, центр безоплатної вторинної правової допомоги), які діють в межах наданих повноважень, відповідно до вимог чинного законодавства [1].

Також в даному механізмі запобігання та протидії домашньому насильству особливе місце займають спеціальні заходи, які вживаються органами Національної поліції при виявленні домашнього насильства (терміновий заборонний припис стосовно кривдника, обмежувальний припис стосовно кривдника, взяття на профілактичний облік кривдника та проведення з ним профілактичної роботи, направлення кривдника для проходження відповідної програми) [1].

Звичайно, важливим елементом досліджуваного механізму є жертви, потерпілі від домашнього насильства особи. Адже, робота з потерпілими особами теж вимагає відповідної підготовки та реабілітаційної функції.

Уся діяльність і функціонування механізму запобігання та протидії домашньому насильству відбувається у чіткій відповідності до вимог чинного законодавства, яке регулює сферу протидії домашньому насильству.

Таким чином, основою механізму запобігання та протидії домашньому насильству має бути функціональність, динамічність, послідовність та злагодженість усіх дій.

Список використаних джерел

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19> (дата звернення: 20.11.2021 року).

2. Литвинов О. М. Соціально-правовий механізм протидії злочинності в Україні (теоретичні та практичні засади) : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук; Дніпропетр. держ. ун-т внутріш. справ. Дніпропетровськ, 2010. 41 с.

Оніпко Софія Сергіївна

*курсантка факультету №1 Донецького державного університету
внутрішніх справ, рядовий поліції*

Буга Ганна Сергіївна

*доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін факультету №2
Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних
наук, доцент*

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ВИД ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Роль і місце адміністративної відповідальності на адміністративно-правовому просторі визначається відносинами адміністративної відповідальності, разом із відносинами публічного управління, адміністративних послуг і адміністративного судочинства утворюють предмет адміністративного права. Відповідальність за адміністративні правопорушення визначається кодексом України про адміністративні правопорушення, одними із завдань якого

є охорона прав і свобод громадян, запобігання порушенням, відповідальності перед суспільством та інші [1].

Що ж таке «адміністративне правопорушення»? КУпАП визначає адміністративне правопорушення як винна дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права в свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність. До відповідальності за вчинене адміністративне правопорушення притягаються особи, які досягли шістнадцятирічного віку [1].

На нашу думку, адміністративну відповідальність державою передбачено не з метою притягнути громадян до відповідальності, а з метою запобігти вчиненню більш тяжких злочинів, наприклад, кримінальних.

Як і будь-якій іншій юридичній відповідальності, адміністративна відповідальність має певні ознаки: 1) має зовнішній характер; 2) застосовується лише за вчинення правопорушення; 3) пов'язана з державним примусом у формах каральних і правовідновлюючих заходів; 4) визначена у нормах права; 5) притягнення правопорушника до відповідальності здійснюється в певному процесуальному порядку; 6) притягнення до відповідальності здійснюється уповноваженими державними органами та посадовими особами; 7) винна у вчиненні правопорушення особа несе певні втрати матеріального та побутового характеру, які передбачені законом [2].

За вчинення будь-якого правопорушення передбачено певні види стягнень. Ст. 24 КпАП установлює такі види адміністративних стягнень:

- 1) попередження;
- 2) штраф;
- 3) оплатне вилучення предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення;
- 4) конфіскація: предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; грошей, одержаних внаслідок вчинення адміністративного правопорушення;

5) позбавлення спеціального права, наданого даному громадянинуві (права керування транспортними засобами, права полювання);

позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю;

5¹) громадські роботи;

б) виправні роботи;

б¹) суспільно корисні роботи;

7) адміністративний арешт;

8) арешт з утриманням на гауптвахті [1].

Основною підставою для стягнення до будь-якої відповідальності є закон, який затверджує влада держави, проте існують й інші. Теорія адміністративного права виділяє наступні види підстав:

- **фактичні** - вчинення особою особливого виду правопорушення - адміністративного (тобто наявність ознак правопорушення);

- **юридичні** - наявність в діях особи юридичного складу правопорушення - суб'єкта, суб'єктивної сторони, об'єкта, об'єктивної сторони;

- **процесуальні** - наявність процесуальних норм, які забезпечують притягнення винної особи до адміністративної відповідальності [3].

Таким чином, адміністративна відповідальність є засобом охорони та захисту суспільних відносин, який використовується державою як адміністративний примус і полягає в застосуванні до суб'єкта адміністративного проступку адміністративних стягнень та заходів впливу, установлених Кодексом України про адміністративні правопорушення [4].

Тому під адміністративною відповідальністю слід розуміти один із видів юридичної відповідальності, яка за рахунок адміністративних норм регулює специфічні адміністративно-деліктні правовідносини в різних сферах публічно-приватного, суспільного життя, що складаються з приводу вчинення деліктоздатною особою передбаченого нормами законодавства адміністративного делікту (проступку), із застосуванням до правопорушника особливої санкції правової норми. Ця санкція виражається у формі

адміністративного стягнення з метою виховання правопорушника чи/або попередження вчинення нових адміністративних деліктів (проступків), а також надання реальної можливості державі в особі уповноважених органів реалізовувати завдання Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо охорони прав і свобод громадян, власності, конституційного ладу України, прав і законних інтересів підприємств, установ та організацій, установленого правопорядку, зміцнення законності, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі точного й неухильного дотримання положень Конституції і норм законів України, поваги до прав, честі й гідності інших громадян, до правил співжиття, сумлінного виконання своїх обов'язків та відповідальності перед суспільством.

Список використаних джерел

1. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> (дата звернення: 07.11.2021).
2. Адміністративна відповідальність: характеристика та накладення адміністративних стягнень. URL: <https://ru.osvita.ua/vnz/reports/law/9769/>
3. Поняття та ознаки адміністративної відповідальності, її відмінність від інших видів юридичної відповідальності. URL: https://pidru4niki.com/19310227/pravo/administrativna_vidpovidalnist
4. Поняття, властивості та принципи адміністративної відповідальності. URL: https://arm.naiaiu.kiev.ua/books/adm-vidpov/pages/rozdil_1.html

Передерій Данило Андрійович

курсант 2 курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Шевяков Максим Олександрович

старший викладач кафедри адміністративного права, капітан поліції Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

МІСЦЕ І РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ У ПРОФІЛАКТИЦІ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Відповідно до ст. 3 Конституції України, людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною

цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.

Проблеми припинення порушень громадського порядку при проведенні масових заходів є актуальними і характерними для поліції усіх країн світу. Україна не є винятком. Особливого значення набула ця проблема в останні 10 років незалежності і демократичних перетворень у державі. Це і демонстрації різних партій, акти протесту перед спорудами Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України тощо. Для нейтралізації лише вказаних загроз та мінімізації їх наслідків працівники ОВС мають бути добре підготовленими, володіти відповідними тактичними прийомами та засобами, досягати майстерності у максимально ефективному їх застосуванні [1].

З іншого боку, усе, що пов'язано із застосуванням сили (в тому числі й узаконеною), нерідко здатне виходити за межі нормативного регулювання, перетворюватися у надзаконний інструмент влади. У зв'язку з цим виникає потреба пошуку шляхів досягнення розумного балансу між необхідністю захисту невід'ємних прав людини на життя і здоров'я та відстоюванням інтересів держави і суспільства [2, с. 2], між існуючими повноваженнями працівників поліції, визначеними у Законі України «Про Національну поліцію» [3], що стосуються застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів та вогнепальної зброї.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Дослідження проблем застосування Національною поліцією заходів фізичного впливу, спеціальних засобів та вогнепальної зброї в сучасних умовах не здійснювалося. У працях О.М. Бандурки, О.К. Безсмертного, А.В. Корінця, О.С. Фролова, М.П. Федорова, Л.Г. Чистоклетова, Д.С. Чурікова питання щодо проблем, пов'язаних із застосуванням працівниками поліції заходів фізичного впливу, спеціальних засобів та зброї після прийняття Закону України «Про Національну поліцію» не розглядалися.

Метою роботи є дослідження проблем, пов'язаних із застосуванням працівниками поліції заходів фізичного впливу, спеціальних засобів та зброї після прийняття Закону України «Про Національну поліцію»

Виклад основного матеріалу. У ст. 42 Закону України «Про Національну поліцію» визначено, що поліція, під час виконання повноважень, визначених цим Законом, уповноважена застосовувати такі заходи примусу: 1) фізичний вплив (сила); 2) застосування спеціальних засобів; 3) застосування вогнепальної зброї.

Перелік заходів примусу, до яких може/повинен вдаватися поліцейський, визначений у ч. 1 ст. 42 Закону України «Про Національну поліцію», є вичерпним, при цьому застосування одного із заходів примусу унеможливорює застосування інших заходів примусу одночасно.

Метою застосування поліцейськими примусових заходів є забезпечення подолання спротиву проведенню превентивного поліцейського заходу, відновлення публічного порядку та безпеки, локалізація. Керівні принципи застосування поліцією заходів примусу, процедурні аспекти та обмеження щодо інтенсивності застосування фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї поліцейськими визначено у таких документах:

- Резолюція 34/169 Генеральної асамблеї ООН «Кодекс поведінки посадових осіб по підтримці правопорядку»;
- Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи No 690 (1979) «Декларація про поліцію».

Дані керівні положення міжнародних документів знайшли своє відображення й у ст.ст. 42–46 Закону України «Про Національну поліцію».

Згідно із Законом України «Про Національну поліцію», поліцейський має право застосовувати фізичну силу, у тому числі спеціальні навички боротьби, прийоми самозахисту та фізичного впливу (рукопашний бій, самбо, дзюдо, айкідо, бокс, карате, кікбоксинг та інші види єдиноборств), з метою забезпечення особистої безпеки та/або безпеки оточуючих, запобігання злочину та/або адміністративному правопорушенню, з метою затримання правопорушника, у разі, якщо методи фізичного контролю є неефективними і не забезпечують

виконання законних обов'язків поліцейського [4, с. 169].

При виконанні службових обов'язків, захисту публічного порядку та безпеки, боротьби зі злочинністю поліцейський має право застосовувати спеціальні засоби, визначені законодавством України. Законодавство не містить режиму використання спеціального засобу, вказуючи на можливість їх застосування виключно за призначенням [4, с. 170].

Поліцейський уповноважений на зберігання, носіння вогнепальної зброї, а також на її застосування і використання лише після проходження ним спеціальної підготовки у межах курсів первинної професійної підготовки (спеціалізації) та підвищення кваліфікації протягом усього часу перебування на посадах поліцейських. На заняттях з вогневої підготовки поліцейські мають набути та вдосконалювати навички: умілого поводження з вогнепальною зброєю (швидкісне діставання пістолета з кобури та приведення його в бойову готовність, виконання пострілу, усунення затримок при стрільбі тощо); виконання прийомів швидкісної стрільби в різних умовах, з різноманітних положень та з перенесенням вогню по мішенях; припинення протиправних дій за допомогою вогнепальної зброї, тактики застосування та використання зброї в оперативно-службовій діяльності (прийняття рішення про застосування та використання вогнепальної зброї, вибір цілі для знешкодження); безпечного поводження з вогнепальною зброєю; з інших питань вогневої підготовки, які виникають у процесі оперативно-службової діяльності [4, с. 172].

Позитивним моментом законодавства є те, що ним визначено умови застосування поліцейських заходів. Так, у ст. 29 Закону України зазначено, що поліцейський захід має бути: а) законним – якщо він визначений законом; б) необхідним – якщо для виконання повноважень поліції неможливо застосувати інший захід або його застосування буде неефективним, а також якщо такий захід заподіє найменшу шкоду як адресату заходу, так і іншим особам; в) пропорційним – якщо шкода, заподіяна охоронюваним законом правам і свободам людини або інтересам суспільства чи держави, не перевищує блага, для захисту якого він застосований, або створеної загрози заподіяння шкоди; г)

ефективним – якщо його застосування забезпечує виконання повноважень поліції.

Поряд з позитивними моментами діючого законодавства, деякі питання потребують додаткового правового регулювання та роз'яснень (уточнень). Так, у ч. 3 ст. 45 визначено підстави для застосування поліцейським спеціальних засобів, а саме: кайданків та інших засобів обмеження рухомості.

Так, законом дозволяється застосовувати вищевказані спеціальні засоби під час затримання особи; під час конвоювання (доставляння) затриманого або заарештованого; якщо особа своїми небезпечними діями може завдати шкоду собі і оточуючим; проведення процесуальних дій з особами у випадках, коли вони можуть створити реальну небезпеку оточуючим або собі.

Крім того, для застосування затримання Закон України «Про Національну поліцію» дозволяє застосовувати пристрої, гранати, боєприпаси та малогабаритні підривні пристрої для руйнування перешкод і примусового відчинення приміщень (п. а ч. 5 ст. 45 Закону).

Звідси виникає питання: що розумів законодавець, визначаючи повноваження поліцейського під час затримання особи застосовувати кайданки та ті спеціальні засоби, що перелічені у п. а ч. 5 ст. 45 Закону України «Про Національну поліцію»? Якими є критерії розмежування застосування різних за впливом спеціальних засобів?

Затримання особи здійснюється відповідно до підстав, визначених у КУпАП та КПК України. Так, згідно з ч. 1 ст. 260 КУпАП, затримання особи здійснюється у випадках, прямо передбачених законами України, з метою припинення адміністративних правопорушень, коли вичерпано інші заходи впливу, встановлення особи, складення протоколу про адміністративне правопорушення у разі неможливості складення його на місці вчинення правопорушення, якщо складення протоколу є обов'язковим, забезпечення своєчасного і правильного розгляду справ та виконання постанов по справах про адміністративні правопорушення. Якщо є потреба здійснити затримання, з метою встановлення особи, або складення протоколу про адміністративне

правопорушення у разі неможливості складення його на місці вчинення правопорушення, при цьому особа не чинить опір працівникам поліції, веде себе спокійно, чи є підстави для застосування кайданків? Закон України «Про Національну поліцію» говорить, що є такі підстави.

Крім того, потребують уточнень з боку законодавця й такі терміни, викладені у: 1) п. г ч. 3 ст. 45 Закону України «Про Національну поліцію», як небезпечні дії особи; 2) п. г ч. 3 ст. 45 Закону України «Про Національну поліцію», як реальна небезпека собі і оточуючим. Звідси виникає питання: які саме дії розуміє законодавець формулюючи вищевикладені підстави застосування кайданків, і як поліцейський, керуючись якими критеріями може визначити, чи може особа внаслідок певних дій «створити небезпеку» чи «завдати шкоду».

Також потребує додаткового тлумачення використання у ст. 46 Закону України «Про Національну поліцію» таких термінів, як «застосування зброї» та «активне застосування зброї», «використання зброї».

Висновок. Підсумовуючи вищевикладене слід зазначити, що повноваження поліції щодо застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів та вогнепальної зброї виписано досить чітко, витримано баланс між правами людини та пропорційністю їх застосування. Однак, поряд з цим, певні питання, про які зазначалося вище, потребують правового регулювання.

Список використаних джерел

1. Шиян В., Сторожук І. Застосування спеціальних засобів для забезпечення громадського порядку, проведення масових заходів: аналіз, методика, тактика. Вісник Академії управління МВС. 2010. № 4(16).

2. Фролов О.С. Проблеми правового регулювання і практики застосування вогнепальної зброї, спеціальних засобів та заходів фізичного впливу працівниками органів внутрішніх справ : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук / О.С. Фролов. Х., 2000. С.16.

3. Про Національну поліцію : Закон України від 02 липня 2015 року

4. Науково-практичний коментар розділу IV «Повноваження поліції» та розділу V «Поліцейські заходи» Закону України «Про національну поліцію» : науково-практичний коментар / кол. авт. – Х. : Право, 2016. 78 с.

Передерій Данило Андрійович

курсант 2 курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Шевяков Максим Олександрович

старший викладач кафедри адміністративного права, капітан поліції Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ПРАВОПОРУШЕННЯ, ЩО ПОСЯГАЮТЬ НА ГРОМАДСЬКИЙ ПОРЯДОК

Актуальність теми. Незважаючи на багаторазове використання у чинному Кодексі України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) терміну «встановлений порядок управління», законодавчого визначення цього поняття немає. Інколи це поняття ототожнюють з поняттям державного управління в цілому, хоча, очевидно, що це неправильно. Державне управління як різновид державної діяльності значно ширше від поняття «встановлений порядок управління». Останнє – тільки одна із складових частин державного управління. Встановлений порядок управління охоплює систему суспільних відносин, що забезпечують нормальну діяльність державного апарату, інших державних і недержавних організацій у сфері управління, а також чітке дотримання у цій сфері спеціальних правил (у т.ч. техніко-юридичних, режимного характеру та ін.) [1; 2].

Метою дослідження є аналіз адміністративно-правових відносин у сфері управління.

Об'єктом даного дослідження є суспільні відносини, які виникають у результаті порушення встановленого порядку управління.

Виклад основного матеріалу. Широке коло суспільних відносин, що стосуються встановленого порядку управління у найрізноманітніших сферах

державного управління, і виступає родовим об'єктом цієї групи адміністративних правопорушень.

Безпосередніми ж об'єктами правопорушень цієї групи є конкретні відносини або їх більш звужене коло у даній сфері (скажімо, суспільні відносини, пов'язані з функціонуванням дозвільної системи) [3].

З об'єктивної сторони ця група правопорушень характеризується тим, що протиправні діяння можуть вчинятися у найрізноманітніших формах – як шляхом протиправних дій (наприклад, злісна непокора, самоуправство, публічні заклики до невиконання вимог працівника міліції), так і шляхом бездіяльності (наприклад, невжиття заходів щодо окремої ухвали суду або подання судді, прокурора, слідчого) [3].

Більшість правопорушень цієї групи утворюють формальні склади – наявності шкідливих наслідків при цьому не потрібно. Нерідко на кваліфікацію скоєного впливають і такі ознаки об'єктивної сторони, як місце (скажімо, прикордонна зона), час (наприклад, порушення правил адміністративного нагляду, порушення строків реєстрації), характер та спосіб вчинення правопорушення (наприклад, контрабанда). Частина проступків цієї групи можуть бути триваючими (наприклад, проживання без реєстрації, ухилення від реєстрації) [4].

Суб'єктами адміністративних правопорушень, що посягають на встановлений порядок управління, окрім загальних суб'єктів, виступають особи, які мають також додаткові специфічні ознаки, пов'язані з віком, професійною чи службовою належністю, правовим статусом – спеціальні суб'єкти. Наприклад, до спеціальних суб'єктів належать:

- керівники, начальники, посадові особи, головні спеціалісти, інші посадові особи, повноваження яких мають юридично значущий характер (185-2, 185-5, 185-6 КУпАП);

- свідки, потерпілі, експерти, перекладачі які ухиляються від явки до органів досудового розслідування чи прокурора (185-4 КУпАП);

- особи що порушують порядок подання або використання даних

державних статистичних спостережень (ст. 186-3 КУпАП);

– особи, які порушують правила адміністративного нагляду (ст. 187 КУпАП);

– посадові особи центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з контролю за цінами (ст. 188-3);

– громадяни, які мають дозвіл на зберігання вогнепальної, холодної, пневматичної зброї (ст. 191-194 КУпАП);

– особа, яка зобов'язана мати паспорт, проживає без паспорта (ст. 197 КУпАП);

– іноземні громадяни, особи без громадянства які порушили правила перебування в Україні (ст. 203 КУпАП);

– капітан іноземного судна (ст. 207 КУпАП);

– військовозобов'язані, призовники (ст. 210, 211 КУпАП)

– громадяни які не з'явилися на виклик у військовий комісаріат без поважних причин для приписки до призовної комісії (ст. 211-1 КУпАП)

Із суб'єктивної сторони ці правопорушення характерні тим, що значна частина з них вчиняється умисно, рідше – через необережність. В окремих випадках законодавець безпосередньо вказує на умисність протиправної дії (наприклад, умисне псування паспорта) [5].

Висновки. Слід зазначити, що диспозиціях багатьох статей мають відсильний (бланкетний) характер, тобто з метою конкретизації окремих обставин правопорушення виникає необхідність звертатись до різних спеціальних правил, установлених у тій чи іншій галузі даної сфери правового регулювання.

Глава 15 КУпАП (Адміністративні правопорушення, що посягають на встановлений порядок управління) [6] містить 109 деліктів із яких із яких підвідомчі органам внутрішніх справ: ст. 189-2 (Порушення правил виготовлення та порядку обліку і зберігання печаток та штампів, а так само, ввезення, реалізацію та використання само набірних печаток); ст. 192 (Порушення громадянами строків реєстрації (перереєстрації) нагородної вогнепальної,

холодної чи пневматичної зброї і правил взяття її на облік); ст. 194 (Порушення працівниками торговельних підприємств (організацій) порядку продажу вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів); ст. 195 (Порушення працівниками підприємств, установ, організацій правил зберігання або перевезення вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів) [6].

За 36 статтями працівники мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення: ст. 184-1 ;184-2 ;185; 185-1; 185-2; 185-4; 185-5; 185-6; 185-7; 185-8; 185-9; 186; 186-1; 186-3 ; 186-5; 186-6; 186-7; 187; 188-28; 189; 190; 191; 192; 193; 194; 195; 204-1 ;206-1; 212-6; 212-7; 212-8; 212-10; 212-12 ; 212-13 ; 212-14 ; 212-20 [6].

Найбільш характерними складами адміністративних правопорушень, які посягають на встановлений порядок управління, є:

- «Неправомірне використання державного майна» (ст. 184-1 КУпАП);
- «Злісна непокоря законному розпорядженню або вимозі працівника міліції, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовця» (ст. 185 КУпАП);
- «Порушення порядку і організації і проведення мітингів, вуличних походів і демонстрацій» (ст. 185-1 КУпАП);
- «Створення умов для організації і проведення з порушенням установленого порядку зборів, мітингів, вуличних походів або демонстрацій» (ст. 185-2 КУпАП);
- «Публічні заклики до невиконання вимог працівника міліції чи посадової особи Військової служби правопорядку у Збройних Силах України» (ст.185-7 КУпАП);
- «Самоуправство» (ст. 186 КУпАП);
- «Порушення правил адміністративного нагляду» (ст. 187 КУпАП);
- «Невиконання законних вимог посадових осіб відповідних підрозділів МВС України, що забезпечують безпеку дорожнього руху» (ст. 188-28 КУпАП).
- «Порушення правил відкриття та функціонування штемпельно-

граверних майстерень» (ст. 189 КУпАП);

– «Порушення громадянами порядку придбання, зберігання, передачі іншим особам або продажу вогнепальної, холодної зброї чи пневматичної зброї» (ст. 190 КУпАП);

– «Порушення громадянами правил зберігання, носіння або перевезення нагородної вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів» (ст. 191 КУпАП);

– «Порушення громадянами строків реєстрації (перереєстрації) нагородної вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і правил взяття її на облік» (ст. 192 КУпАП);

– «Ухилення від реалізації вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів» (ст. 193 КУпАП);

– «Порушення порядку придбання, зберігання, реєстрації або обліку газових пістолетів і револьверів та патронів до них» (ст. 195-2 КУпАП); – «Порушення правил застосування спеціальних засобів самооборони» (ст. 195-3 КУпАП);

– «Порушення порядку виробництва, зберігання, перевезення, торгівлі та використання піротехнічних засобів» (ст. 195-6 КУпАП) [6].

Список використаних джерел

1. Адміністративна (поліцейська) діяльність органів внутрішніх справ. Загальна частина: Підручник. Видання друге / За загальною редакцією Коваленка В.В., Римаренка Ю.І. Олефіра В.І. К. : «Директ Лайн», 2012. 816 с.

2. Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ: Навчальний посібник / [Черней В.В., Константінов С.Ф., Братель С.Г. та ін.]; під заг. ред. Коваленка В.В. [5-те вид.]. К.: ПП «Директ Лайн», 2014. 408 с.

3. Науково-практичний коментар Кодексу України про адміністративні правопорушення / за заг. ред. С. В. Петкова. Київ: Юрінком Інтер, 2020. 792 с.

4. Адміністративні проступки, підвідомчі поліції: кваліфікація, доказування, особливості провадження: [навчальний посібник. Видання третє] / [Черней В.В., Константінов С.Ф., Братель С.Г., Луговий І.О., Басс В.О., Білик

В.М., Братков С.І. та ін.] К.: ПП «Дірект Лайн». Київ. 2014. 256 с.

5. Організація діяльності поліції громадської безпеки: навчальний посібник / За загальною редакцією Олефіра В.І. Видання друге. К.: ПП «Дірект Лайн», 2012. 184 с.

6. Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Відомості Верховної Ради Української РСР* від 07 грудня 1984 року № 8074-10: URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>

Поляков Євген Олександрович

*курсант 3 курсу факультету №1 Донецького державного університету
внутрішніх справ*

Коротков Євген Павлович

*викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки факультету № 2
Донецького державного університету внутрішніх справ, старший лейтенант
поліції*

ЗАКОННІ ПІДСТАВИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕВІРКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИМ COVID-СЕРТИФІКАТИВ

В умовах сьогодення проблема перевірки COVID-сертифікатів є дуже актуальною, тому що суспільство, громадяни України замало обізнані у темі карантинних обмежень, бо сам факт того, що їх пересування обмежене через карантинні заходи викликає у людей багато запитань.

З першого погляду перевірка COVID-сертифікатів, які у свою чергу є насамперед медичними документами. Отже відповідно до ст. 40 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» «лікарську таємницю» можливо розуміти як інформацію, яка стала відома медичним працівникам й іншим особам, яким у зв'язку з виконанням професійних або службових обов'язків стало відомо про хворобу, медичне обстеження, огляд і результати, інтимну чи сімейну сторони життя громадянина, і які не мають права розголошувати ці відомості. [1]

Також слід підкреслити положення ч.2 статті 7 Закону України «Про Національну поліцію», а саме: «Обмеження прав і свобод людини допускається виключно на підставах та в порядку, визначених Конституцією і законами України, за нагальної необхідності і в обсязі, необхідному для виконання завдань

поліції» та ч.3 статті 8 «Накази, розпорядження та доручення вищих органів, керівників, посадових та службових осіб, службова, політична, економічна або інша доцільність не можуть бути підставою для порушення поліцейським Конституції та законів України». [2]

Перевірка правоохоронцями COVID-сертифікатів є законною і не є розголошенням медичної таємниці, заявляє Міністерство охорони здоров'я України у своєму повідомленні – «Міністерство охорони здоров'я інформує, що згідно зі статтею 39-1 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» пацієнт має право на таємницю про стан свого здоров'я, факт звернення за медичною допомогою, діагноз, а також про відомості, отримані при його медичному обстеженні. Тобто медична таємниця містить звернення до лікаря чи діагноз, а у документах про вакцинацію цих відомостей немає». [3]

Міністерство зазначає, що таким чином правоохоронці при перевірках дотримання карантинних правил можуть вимагати у громадян пред'явити COVID-сертифікат, не порушуючи при цьому закону.

З метою здійснення поточного контролю на вулицях, у парках, інших громадських місцях працівники Національної поліції, Національної гвардії, посадові особи, уповноважені органами місцевого самоврядування, проводять вибіркочу перевірку документів, що посвідчують особу, підтверджують громадянство чи її спеціальний статус. На електронний запит зазначених уповноважених осіб за допомогою системи надається інформація про те, чи потребує особа самоізоляції [4].

Для виявлення фактів підроблення або використання підробленої COVID-документації у Національній поліції створені та функціонують спеціальні мобільні групи. До їх складу входять як поліцейські, так і представники інших структур – санітарні лікарі, працівники Держпродспоживслужби, Укртрансбезпеки, муніципальної охорони тощо.

Також є визначений перелік документів, які можуть бути альтернативою COVID-сертифікатів, це: 1) негативний результат тестування на COVID-19, яке проведене не більш як за 72 години; 2) документ, що підтверджує одужання

особи від зазначеної хвороби, чинність якого підтверджена за допомогою Єдиного державного вебпорталу електронних послуг, зокрема з використанням мобільного додатка Порталу Дія (Дія).

Підводячи підсумки можна сказати, що в Українському законодавстві наявні прогалини, що ускладнюють процес реалізації поліцейськими заходів, щодо карантину людей та які передбачені інструкціями та постановами Міністерства охорони Здоров'я та Кабінету Міністрів України. На мою думку слід доповнити Закон України «Про Національну поліцію» статтями, які б передбачали статус поліцейських під час карантину та надавали повноваження на перевірку документів, що стосуються заходів, пов'язаних з карантинном та перелік підстав, за яких можлива така перевірка. Слід додати, що ці підстави повинні бути пов'язані з постановами та інструкціями КМУ та МОЗ для забезпечення безпеки поліцейських у правовому полі.

Список використаних джерел

1. Про Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 року № 2802-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#text>

2. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>

3. Стаття Міністерства Охорони Здоров'я України у соціальній мережі «Facebook». URL: <https://www.facebook.com/moz.ukr/posts/1989957451167350>

4. Постанова Кабінету Міністрів України від 9 грудня 2020 р. № 1236 «Про встановлення карантину та запровадження обмежувальних протиепідемічних заходів з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1236-2020-%D0%BF#Text>

Притула Андрій Андрійович

слухач Донецького державного університету внутрішніх справ

Буга Ганна Сергіївна

*доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін факультету №2
Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних
наук, доцент*

ПРАВОВА ОСНОВА ДІЯЛЬНОСТІ ГРОМАДСЬКИХ РАД ПРИ ОРГАНАХ ПОЛІЦІЇ

Сьогодні в Україні одним із основних засобів громадського контролю, який потребує удосконалення є громадські ради. Адже, наразі вони мають більшою мірою декларативний характер, а рішення громадських рад носять рекомендаційний характер, тобто не є обов'язковими для посадових осіб органів державної влади.

Оскільки це процес новий, він потребує всебічного наукового вивчення та теоретичного обґрунтування.

В «Енциклопедичному словнику з державного управління», науковцями Л.І.Загайною та А.С.Крупник, розкрито термін громадські ради – як консультативно-дорадчі інституції, які утворюються при органах виконавчої влади та органах місцевого самоврядування з метою представництва громадськості та врахування їх інтересів у діяльності цих органів. Формалізація дій державної влади України щодо врахування громадської думки у забезпечення умов для більш широкої участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики згідно із ст.38 Конституції України почалася Указом Президента України від 31 липня 2004 р. №854/2004. Організація діяльності Громадської ради прописана у Положенні про Громадську раду, ухваленому нею та затвердженому відповідними органами виконавчої влади та органах місцевого самоврядування, в якому передбачені процедури внутрішньої організації діяльності Громадської ради, її взаємодії з відповідним органом влади та його структурними підрозділами, з організаціями громадянського суспільства та з громадянами відповідної території або сфери діяльності, прописано порядок урахування рекомендацій Громадської ради у нормативні акти України.

Стимулом для підвищення уваги влади до Громадської ради є реалізація курсу України на прозорість у діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, соціальну спрямованість державно-управлінських рішень та викоренення корупції [1].

Правовою основою діяльності громадських рад при МВС України є:

1. Конституції України в ч. 1 ст. 38 якої визначено, що «громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами» [2].
2. Закон України «Про Національну безпеку України» від 21 червня 2018 р. [3].
3. Постанова Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2010 р. №996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» [4], якою затверджено Типове положення про громадську раду при міністерстві, іншому центральному органі виконавчої влади, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласній, Київській та Севастопольській міській, районній, районній у м. Києві та Севастополі державній адміністрації.
4. Закон України «Про Національну поліцію», в якому в ст. 9 закладені принципи відкритості та прозорості діяльності поліції, які базуються на тому, що: поліція забезпечує постійне інформування громадськості про свою діяльність у сфері охорони та захисту прав і свобод людини, протидії злочинності, забезпечення публічної безпеки і порядку; забезпечує доступ до публічної інформації; нормативно-правові акти, що регламентують діяльність поліції, обов'язково оприлюднюються на веб-порталі центрального органу управління поліції. Нормативно-правові акти з обмеженим доступом оприлюднюються у випадках та в порядку, визначених законом; проекти нормативно-правових актів, що стосуються прав та свобод людини, обов'язково проходять громадське обговорення в порядку, визначеному МВС України [5].

Основними завданнями громадської ради є :

- сприяння реалізації громадянами конституційного права на участь в управлінні державними справами;

- сприяння врахуванню органом виконавчої влади громадської думки під час формування та реалізації державної, регіональної політики;
- сприяння залученню представників заінтересованих сторін до проведення консультацій з громадськістю та моніторингу результатів формування та реалізації державної, регіональної політики;
- проведення відповідно до законодавства громадського моніторингу за діяльністю органу виконавчої влади;
- здійснення підготовки експертних пропозицій, висновків, аналітичних матеріалів з питань формування та реалізації державної, регіональної політики [4].

Так, у вересні 2015 року, як центральний орган виконавчої влади (ЦОВВ), було створено Національну Поліцію України. Проте, на початок 2020 року, за більше ніж 4 роки, так і **не було утворено Громадську Раду безпосередньо при НП України**, хоча від громадськості неодноразово надходили звернення до поліції.

Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 15 листопада 2017 року №927, яким було затверджено Положення про Громадську раду при Міністерстві внутрішніх справ України [6], втратив чинність 16 січня 2020 року.

Згідно п.12 Положення «Про Міністерство внутрішніх справ», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 року №878, можуть утворюватися постійні або тимчасові консультаційні комісії, дорадчі й інші допоміжні органи, рішення про утворення чи ліквідацію яких приймає Голова НПУ, а також затверджує кількісний та персональний склад таких органів та положення про них.

Зважаючи на зазначені норми, консультативно-дорадчій орган поліції буде створено в разі прийняття відповідного рішення керівництвом НПУ.

Тобто, на даний час створити Громадську Раду при НП заважає прогалина у законодавстві, що полягає у вимозі, що на створення Громадських Рад поширюється виключно на ті ЦОВВ, які одночасно формують та реалізують державну політику (із-за наявності сполучника «та»), а Поліція тільки її реалізує.

Розвиваючи цю позицію, можна прийти до наступних висновків: МВС не може мати громадську раду, адже воно виключно формує державну політику; Державна податкова служба України та інші 46 підпорядкованих різним міністерствам ЦОВВ також не можуть мати громадську раду, адже вони виключно реалізують державну політику; консультації з громадськістю не повинні проводитись взагалі, адже на громадське обговорення не виносяться одночасно питання формування та реалізації державної політики.

Дійсно, на перший погляд, на підставі ст. 14 та 22 Закону України «Про центральні органи виконавчої влади», міністри та керівники інших ЦОВВ за один день можуть ліквідувати свої громадські ради. Проте, при більш ґрунтовному аналізі зазначених статей, виявляється, що таке право стосується виключно тих консультативно-дорадчих органів, які утворюються для розгляду наукових рекомендацій та проведення фахових консультацій з основних питань діяльності міністерства або ЦОВВ.

Крім того, аналіз завдань та повноважень Громадської Ради, визначених Типовим положенням про громадську раду, дозволяє стверджувати, що це більш орган громадського контролю з функціями громадської адвокації, ніж консультативно-дорадчий. Статтями 5 та 12 Закону України «Про засади внутрішньої та зовнішньої політики» визначено, що міністерства та інші ЦОВВ беруть участь в реалізації засад внутрішньої політики, серед яких: запровадження громадського контролю за діяльністю влади; посилення впливу об'єднань громадян на прийняття суспільно важливих рішень; посилення взаємодії органів державної влади та об'єднань громадян.

За висновками дослідження, яке проводилось протягом другої половини 2017 – першого кварталу 2018 року групою експертів Центру політико-правових реформ (ЦППР) та Асоціації українських моніторів дотримання прав людини в діяльності правоохоронних органів (УМДПЛ) за допомогою партнерських організацій в регіонах України, проблемними є наступні моменти особового складу поліцейських комісій: порушення вимог Закону щодо членства в комісії; недостатня кількість представників громадськості; участь політиків у діяльності

поліцейських комісій; труднощі в забезпеченні кворуму й дієвості комісій; порушення гендерного балансу у складі комісій [7].

З огляду на вищезазначене, вбачається обов'язкове подальше удосконалення діяльності громадських рад, зокрема: правове забезпечення діяльності громадських рад при кожному територіальному підрозділі поліції; забезпечення відкритого відбору до складу громадських рад шляхом реєстрації на відповідних веб-ресурсах та проведення голосування за кожного члена відповідної ради; підвищення рівня інформованості громадськості про діяльність громадських рад; обов'язковість рішень громадських рад, а у разі відхилення їх пропозицій – оприлюднення підстав відхилення; забезпечення належного фінансування громадських рад з місцевих бюджетів та покладення на громадські ради завдань щодо координації роботи поліції з органами місцевого самоврядування.

Таким чином, виокремлено основні проблеми створення і діяльності Громадської ради поліції, до яких віднесено: низький професійний рівень членів громадських рад; неналежне фінансове, матеріально-технічне та організаційне забезпечення; необов'язковість рішень громадської ради для поліції; нестача в поліції фахівців для виконання функцій спілкування з громадськістю; низька прозорість діяльності самих громадських рад та найголовніше – прогалини у законодавстві, пов'язані з тим, що МВС не може мати громадську раду, адже воно виключно формує державну політику.

На нашу думку, створення Громадської ради при НПУ є обов'язковим, з огляду на наступне: відповідно до змістовного аналізу завдань, функцій та повноважень, Громадська рада є органом громадського контролю з функціями громадської адвокації;

Постанова КМУ від 2010 р. №996 була прийнята Урядом задля реалізації деяких засад внутрішньої політики, визначених ст. 5 ЗУ «Про засади внутрішньої та зовнішньої політики», а саме: запровадження громадського контролю за діяльністю влади; проведення регулярних консультацій з громадськістю з важливих питань життя суспільства і держави; посилення взаємодії органів

державної влади та об'єднань громадян, посилення впливу об'єднань громадян на прийняття суспільно важливих рішень;

Потрібне прийняття рішення щодо утворення Громадської ради при НПУ шляхом видання Наказу «Про утворення ініціативної групи для формування складу громадської ради та затвердження її персонального складу з урахуванням пропозицій представників інституту громадянського суспільства» відповідно до п.8 Типового положення про громадську раду.

Список використаних джерел

1. Енциклопедичний словник з державного управління. За ред. Ю.В. Ковбасюка, В.П. Трощинського, Ю.П. Сурміна. К.: НАДУ, 2010. 820с.

2. Конституція України від 28 червня 1996 р. *Верховна Рада України*. 1996. № 30. Ст. 141.

3. Про Національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 р № 2469-VIII. *Голос України* (№122) 07.07.2018

4. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики: Постанова від 3 листопада 2010 року №996. *Офіційний вісник України*. 2010. № 84. Стор. 36. Ст. 2945.

5. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40-41. Ст.379.

6. Про затвердження Положення про Громадську раду при Міністерстві внутрішніх справ України: Наказ від 15 листопада 2017 року №927. URL: <http://mvs.gov.ua/upload/file/polozshennya.pdf>.

7. Банчук О. Поліцейські комісії в Україні: звіт за результатами дослідження/ О. Банчук, Є. Крапивін, Б. Малишев. К.: Софія-А, 2018. 192 с.; Banchuk O. Politseyski komisiyi v Ukrayini: zvit za rezultatamy doslidzhennya. O. Banchuk, YE. Kravyvin, B. Malyshev. K.: Sofiya-A, 2018. 192 s.

Розумна Ангеліна Ігорівна

здобувачка вищої освіти 4 року навчання Маріупольського державного університету

Філіпенко Анастасія Сергіївна

доцент кафедри права та публічного адміністрування Маріупольського державного університету, кандидат юридичних наук, доцент

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС СУДДІВ СУДУ
ЗАГАЛЬНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ**

На сучасному етапі реформування судової влади України гостро постало питання про відродження довіри до судів і правосуддя. Кадровий дефіцит суддівського корпусу, зниження рівня гарантій прав суддів, їх незалежності є головними проблемами, які безпосередньо впливають на зниження рівня гарантій права громадян на справедливий судовий розгляд незалежним судом та, як наслідок, підриває довіру громадян до судової влади. Тим самим створює необхідність дослідження адміністративно-правового статусу суддів. Оскільки суди загальної юрисдикції є основною ланкою спеціалізованих судів із розгляду цивільних, адміністративних і кримінальних справ та є найбільш наближеними до населення, чітке визначення саме їх правового статусу наразі є вкрай необхідним.

Окремі аспекти проблеми адміністративно-правового статусу розкривали вчені-юристи: В.Б. Авер'янов, І.Л. Бородін, Ю.П. Битяк, В.М. Бевзенко, В.В. Галуцько, О. В. Гурича, Р.З. Голобутовський, В.М. Кравчук, В.В. Миргород-Карпова, І.Г. Орловська та інші.

Представлений у вигляді спеціального статусу, правовий статус судді у науково-дослідній літературі характеризується статусом публічного суб'єкта. Вчені, досліджуючи публічну службу суддів в Україні, виділяють наступні елементи їх правового статусу: правосуб'єктність судді, функції, принципи, юридична відповідальність та гарантії діяльності [1, 2, 3].

Правосуб'єктність суддів суду загальної юрисдикції полягає в здатності осіб бути носіями суб'єктивних прав та юридичних обов'язків професійних суддів. Необхідно зауважити, що саме правосуб'єктність є необхідною умовою задля повного володіння правовим статусом суддів судів загальної юрисдикції.

Відповідно до Закону України «Про судоустрій та статус суддів» як основного законодавчого акту, що визначає особливості правового статусу судді суду загальної юрисдикції, існують обмеження щодо осіб, які бажають обіймати посаду судді та, відповідно, набувати повний обсяг прав та обов'язків для здійснення своєї професійної діяльності.

До того ж вищезазначеним законом, встановлено вичерпний перелік прав суддів судів загальної юрисдикції, які, на думку Миргород-Карпової В. В., доречно було б поділити на три основні категорії:

– права, що закріплюють особливий правовий статус суддів судів загальної юрисдикції та спрямовані на забезпечення його захисту. Зазначена група прав спрямована на уособлення правового становища суддів, із вказівкою на його правову захищеність та збільшення обсягу його повноважень;

– права, що допомагають виконувати професійні функції та службові обов'язки;

– права, що забезпечують реалізацію суддями конституційних прав, свобод та можливість користування соціальними благами. Цей перелік прав закріплює певні суддівські переваги та гарантії, які вказують на особливий, підвищений державний захист суддів [4, с. 63].

Виконання завдань правосуддя, що здійснюється виключно судами, є основною функцією системи судових органів України. Суддів судів загальної юрисдикції, беззаперечно, варто вважати основною ланкою правового механізму реалізації системи функцій судів загальної юрисдикції. Саме їх правовий статус орієнтований на підвищення ефективності здійснення судами загальної юрисдикції судової влади в цілому [4, с. 63].

Переходячи до принципів діяльності суддів, варто зазначити, що в контексті реформування публічної служби в Україні, важливого значення набувають міжнародні стандарти, впровадження яких значно пришвидшує процес євроінтеграції в Україні. Зокрема, поведінка суддів судів загальної юрисдикції повинна ґрунтуватись на Бангалорських принципах етичної поведінки суддів, які містять 6 основних показників (принципів): незалежність,

об'єктивність, чесність та непідкупність, дотримання етичних норм, рівність, компетентність та старанність [5]. Саме реалізація цих принципів сприяє підвищенню рівня довіри суспільства до судової системи загалом.

Важливо, що всі судді в Україні мають єдиний статус, незалежно від місця суду в системі судів загальної юрисдикції або посади, яку обіймає суддя. З цього випливає логічний висновок про те, що всі судді в однаковій мірі несуть юридичну відповідальність.

Судді судів загальної юрисдикції наділені цілим переліком специфічних ознак, які відрізняють їх від інших носіїв державної влади. Зокрема, головними з них є незалежність судді, суддівський імунітет, незмінюваність суддів, недоторканність суддів, особливий характер дисциплінарної відповідальності суддів, а також низка гарантій їхньої діяльності.

Завдяки гарантіям законодавець намагається убезпечити суддю від незаконного впливу та тиску з боку органів державної влади та органів місцевого самоврядування, державних і громадських установ і організацій, усунути перепони на шляху здійснення суддями своїх прав і обов'язків, тим самим створивши належні умови для винесення ними неупередженого та об'єктивного рішення в судових справах [6, с. 283]. Однак, на практиці гарантії судового імунітету все більше стають предметом зловживань з боку несумлінних суддів. Так усе частіше судді, прикриваючись імунітетом, перешкоджають поліцейським правильно оформлювати матеріали кримінального провадження, навмисне відмовляються від проведення особистого огляду, огляду речей і транспортних засобів, умисно ухиляються від явки на розгляд кримінальної справи, а іноді навіть здійснюють злісну непокору й активний опір працівникам правоохоронних органів [4, с. 64].

Отже, проаналізувавши сутність правового статусу суддів загальної юрисдикції, можемо зробити висновок, що судді судів загальної юрисдикції безпосередньо реалізують основні функції правосуддя і від рівня їхнього правового статусу залежить авторитет судової влади, довіра громадян до судової системи та ефективність здійснення правосуддя в Україні.

Список використаних джерел

1. Голобутовський Р.З. Особливості адміністративно-правового регулювання публічної служби суддів в Україні. *Правова позиція*. 2018. № 2 (21). С 46-49.
2. Khmyz Mariana. Адміністративно-правовий статус судді. Електронне наукове видання «Публічне адміністрування та національна безпека». 2021. № 3 (19). С. 101-107.
3. Орловська І. Г. Адміністративно-правовий статус суддів, прокурорів, адвокатів і нотаріусів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2013. № 22. С. 205-208.
4. Миргород-Карпова В. В. Загальні засади організації та діяльності суддів в Україні. *Вісник ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка*. 2021. № 1 (93). С. 61-69.
5. Бангалорські принципи поведінки суддів : Міжнародний документ від 19.05.2006 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_j67#Text (дата звернення: 11.11.2021)
6. Кравчук В. М. Теоретичні основи конституційно-правового статусу суддів в Україні : дис. ... д-ра юр. наук. : 12.00.02. Ужгород, 2020. 507 с.

Семенченко Карина Олексіївна

курсантка 2-го курсу факультету № 2 Донецького державного університету внутрішніх справ

Пекарський Сергій Петрович

доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки факультету № 1 Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ПІДСТАВИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ДЕРЖАНУ ТАЄМНИЦЮ

Суспільні відносини, пов'язані з віднесенням інформації до державної таємниці, засекречуванням, розсекречуванням її матеріальних носіїв та охороною державної таємниці з метою захисту національної безпеки України регулює Закон України «Про державну таємницю» від 21 січня 1994 року № 3855-ХІІ (редакція від 24.10.2020) [1].

Під державною таємницею розуміємо вид таємної інформації, що охоплює відомості у сфері оборони, економіки, науки і техніки, зовнішніх відносин, державної безпеки та охорони правопорядку, розголошення яких може завдати шкоди національній безпеці України та які визнані у порядку, встановленому Законом України «Про державну таємницю», державною таємницею і підлягають охороні державою. Стаття 8 Закону України «Про державну таємницю» визначає інформацію, що може бути віднесена до державної таємниці [1, ст. 8].

Чинні норми законодавства України передбачають диференційовану відповідальність за порушення вимог з охорони державної таємниці. Особи винні у порушенні законодавства про державну таємницю несуть дисциплінарну, адміністративну та кримінальну відповідальність згідно із законом [1, ст. 39].

Диференціюючи відповідальність, слід звертати увагу передусім на ступінь секретності розголошеної інформації, а також форму і вид вини посадової особи [2, с. 90]. У кожному конкретному випадку підлягають відповідальності лише ті особи, кому була довірена або стала відома інформація по службі чи роботі. Установивши факт порушення, необхідно довести вину конкретної особи.

Відповідно до предмету даного повідомлення необхідно визначити підстави адміністративної відповідальності за порушення законодавства про державну таємницю. Так, стаття 212-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі - КУпАП) передбачає підстави адміністративної відповідальності за порушення законодавства про державну таємницю. Такими підставами є:

- 1) недодержання встановленого законодавством порядку передачі державної таємниці іншій державі чи міжнародній організації;
- 2) засекречування інформації:
  - про стан довкілля, якість харчових продуктів і предметів побуту;
  - про аварії, катастрофи, небезпечні природні явища та інші надзвичайні події, які сталися або можуть статися та загрожують безпеці громадян;

- про стан здоров'я населення, його життєвий рівень, включаючи харчування, одяг, житло, медичне обслуговування та соціальне забезпечення, а також про соціально-демографічні показники, стан правопорядку, освіти та культури населення;

- про факти порушень прав і свобод людини та громадянина;

- про незаконні дії органів державної влади, органів місцевого самоврядування та їхніх посадових осіб;

- іншої інформації, яка відповідно до законів та міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, не може бути засекречена;

3) безпідставне засекречування інформації;

4) надання грифа секретності матеріальним носіям конфіденційної або іншої таємної інформації, яка не становить державної таємниці, або ненадання грифа секретності матеріальним носіям інформації, що становить державну таємницю, а також безпідставне скасування чи зниження грифа секретності матеріальних носіїв секретної інформації;

5) порушення встановленого законодавством порядку надання допуску та доступу до державної таємниці;

6) невжиття заходів щодо забезпечення охорони державної таємниці та незабезпечення контролю за охороною державної таємниці;

7) провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею, без отримання в установленому порядку спеціального дозволу на провадження такої діяльності, а також розміщення державних замовлень на виконання робіт, доведення мобілізаційних завдань, пов'язаних з державною таємницею, в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах, організаціях, яким не надано спеціального дозволу на провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею;

8) недодержання вимог законодавства щодо забезпечення охорони державної таємниці під час здійснення міжнародного співробітництва, прийому

іноземних делегацій, груп, окремих іноземців й осіб без громадянства та проведення роботи з ними;

9) невиконання норм і вимог криптографічного та технічного захисту секретної інформації, внаслідок чого виникає реальна загроза порушення її конфіденційності, цілісності і доступності

Кваліфікуючою ознакою порушення законодавства про державну таємницю є повторне протягом року вчинення порушення з переліку передбачених частиною першою статті 212-2, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню [3, ч. 2, ст. 212-2].

Суб'єктом, уповноваженим виявляти адміністративні правопорушення за порушення законодавства про державну таємницю, відповідальність за які передбачена статтею 212-2 КУпАП (крім пункту 9 частини першої статті 212-2) є Служба безпеки України. Адміністративні правопорушення, відповідальність за які передбачена пунктом 9 частини першої статті 212-2 КУпАП уповноважені виявляти органи Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України [3, ст. 255].

Уповноважені особи складають протокол за фактом виявлення адміністративного правопорушення за порушення законодавства про державну таємницю, до якого додають матеріали перевірки.

Справи про адміністративні правопорушення, передбачені статтею 212-2 КУпАП розглядають судді районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів [3, ч. 2, ст. 221].

Отже, підводячи підсумок зазначаємо, що нами визначені підстави притягнення особи до адміністративної відповідальності за порушення законодавства про державну таємницю. Також визначені суб'єкти, які уповноважені виявляти дані правопорушення. Окрім того нами зазначено, що справи про адміністративні правопорушення, передбачені статтею 212-2 КУпАП розглядають судді районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів.

Список використаних джерел:

1. Про державну таємницю: Закон України від 21 січня 1994 р. № 3855-ХІІ. Дата оновлення: 24.10.2020. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12#Text>.
2. Пекарський С.П. Режим секретності : навчальний посібник / С. П. Пекарський. – Київ: ВД «Дакор», 2021. 144 с.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07 грудня 1984 р. Дата оновлення: 01.10.2021. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>.

Сердечний Артем Борисович

курсант 4 курсу факультету №1 Донецького державного університету внутрішніх справ, рядовий поліції

Кашперський Артур Геннадійович

курсант 4 курсу факультету №1 Донецького державного університету внутрішніх справ, рядовий поліції

Коротков Євген Павлович

викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки факультету № 2 Донецького державного університету внутрішніх справ, старший лейтенант поліції

ПРОБЛЕМНО-ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ «ЗЛІСНОЇ НЕПОКОРИ»

Працівники поліції, виконуючи свої посадові обов'язки з охорони публічного порядку, стеження за дотриманням норм діючого законодавства, стикаються із ситуаціями, коли у відповідь на свою законну вимогу, правоохоронець стикається із такою реакцією особи, яка зобов'язує його діяти, застосовуючи законодавчі важелі примусу. Так, відповідно до п. 3 ст. 45 Закону України "Про Національну поліцію" поліцейський має право застосувати гумовий та пластиковий кийки для затримання особи, яка вчинила правопорушення і чинить злісну непокору законній вимозі поліцейського [1].

Відповідно до ст.185 КУпАП, злісна непокора законному розпорядженню або вимозі поліцейського при виконанні ним службових обов'язків, а також вчинення таких же дій щодо члена громадського формування з охорони

громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця у зв'язку з їх участю в охороні громадського порядку - тягне за собою накладення штрафу від восьми до п'ятнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин, або виправні роботи на строк від одного до двох місяців з відрахуванням двадцяти процентів заробітку, або адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб[2]. Вважаємо доцільним звернути увагу на те, що в наведеній статті законодавець регламентував покарання щодо зазначеного правопорушення, але не надав відповідної дефініції терміну "злісна непокора". Так, постанова голови Верховного Суду від 10.08.98 надає роз'яснення, що злісною непокорою є відмова від виконання наполегливих, неодноразово повторених законних вимог чи розпоряджень працівника міліції при виконанні ним службових обов'язків або відмова, виражена в зухвалій формі, що свідчить про явну зневагу до осіб, які охороняють громадський порядок, а також, що адміністративна відповідальність за ст. 185 КУпАП настає при відсутності застосування фізичної сили з боку винної особи. Тобто, наявність або відсутність фізичного тиску або впливу з боку правопорушника не є обов'язковою кваліфікуючою ознакою встановлення зухвалості у відмові від виконання законних вимог поліцейського. Так, у справі № 308/12687/18 по статті 185 КУпАП, суд зазначив, що відмова правопорушника проявляється у недвозначній формі словами, жестами, мовчанням тощо. Також, суд звертає увагу на відмінність таких понять, як "злісна непокора" та "опір". Відмінність опору від злісної непокори полягає в тому, що опір це активна фізична протидія законній діяльності потерпілих, а злісна непокора це пасивна поведінка. Наголошується на тому, що правопорушення за статтями 185 - 185-2 КУпАП обов'язково передбачає наявність законної вимоги поліцейського, саме законної, адже його вимоги та розпорядження акт, юридично рівнозначний наказу, що виражений у категоричній формі, мають бути законодавчо обґрунтовані, зокрема, про перебування його при виконанні службових обов'язків мають свідчити установлені форма одягу, нагрудний знак, а також пред'явлене відповідне

посвідчення, у зв'язку з чим у протоколі про адміністративне правопорушення повинні бути відображені які саме законні вимоги були висунуті поліцейським, дані про те, що він знаходився при виконанні службових обов'язків[3].

Також, вважаємо за потрібне зазначити, що напрацьована практична складова предмету дослідження не завжди потребує реакції поліцейського на правопорушення за допомогою фізичного впливу. Більш того, застосування фізичної сили під час припинення зазначеного правопорушення може мати ризики та певні наслідки. Так, у рішенні Європейського суду з прав людини, справа «Коробов проти України» № 39598/03 від 21 липня 2011 року, зазначається, що заявник чинив злісну непокору працівникам міліції, нецензурно висловлювався та намагався втекти, та що відповідно працівники міліції були змушені застосувати до заявника прийоми рукопашного бою. Суд в свою чергу нагадав, що коли особа затримується правоохоронними органами здоровою, але при звільненні виявляється, що в неї є тілесні ушкодження, на державу покладається обов'язок надати правдоподібне пояснення щодо причин виникнення цих ушкоджень, та якщо цього зроблено не буде, це свідчатиме про наявність питання за статтею 3 Конвенції, а саме: нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поведженню або покаранню[4].

Під час дослідження поставленого питання, було проведено огляд сучасних наукових думок, в ході якого нами виокремлено наступні точки зору. Так, М. Лошицький і Т. Мінка звертають увагу на те, що під час опису суті вчиненого правопорушення та формулювання протиправних дій правопорушника поліцейські характеризують злісну непокору не в межах об'єктивної сторони, наприклад: «...зроблено усне зауваження, на яке вони (правопорушники) не відреагували», «почав (правопорушник) поводитися неадекватно», «на вимогу сісти у крісло відмовився» тощо. Неправильність опису протиправних дій особи, невказування кваліфікуючих ознак вчиненого правопорушення призводить до винесення судом постанови про закриття справи через відсутність у діях особи складу адміністративного правопорушення [с. 31].

На їх думку, важливо описати не порядок дій (бездіяльності), які допустив правопорушник, а з'ясувати сутність злісної непокори, висвітлити її зміст. Розгон О.Г. пропонує в аспекті вдосконалення адміністративної відповідальності за вчинення злісної непокори є багато новацій. Наприклад, у законопроекті № 5050 від 8 лютого 2021 р. (народний депутат України – В.В. Крейденко) передбачено вважати прояви злісної непокори також у вчиненні умисних, публічних дій, які ображають честь і гідність працівника Національної поліції України під час виконання ним службових обов'язків і виражені в непристойній формі, оскверненні поліцейського однострою [6].

Ми вважаємо, що на сьогодні, поняття злісної непокори досі потребує більш точного та сучаснішого обґрунтування з огляду на модернізацію суспільних відносин та практичну складову прийняття рішень поліцейськими, які при застосуванні тих чи інших засобів примусу, наданих законодавцем, мають бути впевненими у прописаних нормах права та одностайному тлумаченні змісту цих норм.

Список використаних джерел

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VII Дата оновлення: 21.07.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення:10.11.2021)
2. Про Адміністративні правопорушення: Кодекс України від 07.12.1984 № 8073-Дата оновлення: 01.10.202. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення:10.11.2021)
3. Постанова Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області Бенца К.К справа № 308/12687/18 [Електронний ресурс]. – 2712. – Режим доступу до ресурсу: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84049868>.
4. Рішення Європейського суду з прав людини. Справа «Коробков проти України». Заява № 39598/03 [Електронний ресурс]. – 2110. – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_790#Text.
5. Лошицький М.В., Мінка Т.П. Актуальні питання вдосконалення законодавства з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення

органами внутрішніх справ. Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія». 2015. Т. 15. С. 27–38.

6. Розгон О.Г. Злісна непокора як підстава настання адміністративної відповідальності: сутність та особливості. Юридичний науковий журнал. 2021. №5. URL.: http://lsej.org.ua/5_2021/45.pdf.

Столярова Анна Олександрівна

курсантка 1 курсу факультету №2, Донецького державного університету внутрішніх справ

Аягут Наталія Гарягдиєвна

викладач кафедри загально-правових дисциплін Донецького державного університету внутрішніх справ

ДЕЯКІ ПИТАННЯ УЧАСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ У ГАРАНТУВАННІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ

Відповідно до ст. 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. А права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави [1]. Не дивлячись на конституційно закріплений статус правової та соціальної держави, де верховенство права і соціальна справедливість визнаються найважливішими принципами, в Україні не завжди реалізуються права і свободи людини на належному рівні. Оскільки механізм дотримання цих прав не досконалий і має певні нюанси щодо його організації. Особливо це стосується дотримання прав і свобод людини у діяльності поліції з огляду на повноваження і специфіку методів діяльності поліцейського. Тому це питання є доволі актуальним.

Дослідженням проблемних питань, пов'язаних із реалізацією прав і свобод людини в діяльності поліції займалися такі вчені як Троян Я.Ю., Новіков В.В., Боровікова В.С., Скакун О.Ф., Лесько Н.В. Могілевська Л. та ін. Проте, деякі питання, які стосуються розкриття змісту діяльності поліції в межах системи юридичних гарантій реалізації прав і свобод людини потребують додаткового розгляду.

Науковці відзначають багато елементність та складність механізму забезпечення прав і свобод людини. Наприклад, Троян Я. вказує на наявність різних підходів до розуміння механізму забезпечення прав і свобод людини. Як зазначає Троян Я., одні науковці наголошують на тому, що забезпечення це стадія реалізації прав і свобод людини, де забезпечення виконує допоміжну роль по відношенню до реалізації, натомість, прибічники іншого підходу тлумачать забезпечення прав і свобод людини більш широко як систему їх гарантування. В результаті чого, дослідниця дійшла висновку, що система забезпечення прав і свобод людини являє собою сукупність взаємопов'язаних елементів спрямованих на досягнення єдиної мети - забезпечення прав і свобод людини [2, с. 211].

Разом з тим, Новіков В.В. і Боровікова В.С. вказують на однаковість наукових поглядів, що стосується саме включення до механізму реалізації прав і свобод людини системи гарантій прав і свобод людини [3, с. 48].

Таким чином, не дивлячись на складну структуру механізму реалізації прав і свобод людини, а також різноманітність поглядів на співвідношення понять в межах цієї структури, гарантії реалізації займають в ньому постійне місце.

Скакун О.Ф., поділяє основні юридичні гарантії реалізації прав людини на гарантії реалізації і гарантії охорони. Де, *гарантії реалізації* вона визначає як відсутність суб'єктивних перешкод, якими є незнання своїх прав (права на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб) чи незнання правових принципів (презумпції невинуватості), та наявність об'єктивних засобів і способів (правових процедур, способів заохочення, інших видів стимулювання, пільг для ініціативної реалізації прав та ін.). А *гарантії охорони* представляє як систему інститутів і засобів профілактики порушень прав і свобод людини; недопущення протиправних дій: їх оперативна превенція: попередження неправильної реалізації прав і свобод; використання судових процедур конституційного контролю за безперешкодною реалізацією прав і свобод;

можливість звернення по допомогу до омбудсмена (в Україні - Уповноваженого Верховної Ради з прав людини), прокуратури та ін. [4, с.77]

Слід зазначити, що враховуючи сутність цих гарантій одним із основних державних органів, які забезпечують їх наявність та виконання є поліція.

Отже, Скакун О.Ф. як гарантію реалізації прав людини виділяє такий елемент як «відсутність суб'єктивних перешкод». На практиці дійсно виникає питання щодо рівня правової обізнаності громадян як умови реалізації прав і свобод людини в усіх сферах суспільного життя. Оскільки відсутність правової культури нерідко стає умовою для порушень і зловживань, та перешкодою для реалізації прав людини, зокрема, під час здійснення поліцейськими своїх завдань.

Тому, для забезпечення реалізації прав і свобод людини, насамперед необхідно забезпечити донесення до людей достовірної і повної інформації щодо їх прав і свобод. Тобто, необхідно, підвищувати рівень інформаційної обізнаності серед населення. Для того, щоб люди могли здійснювати контроль за дотриманням своїх прав та попередити зловживання щодо цього з боку державних службовців, зокрема поліцейських. До того ж поліцейські самі мають бути активним суб'єктом проведення такої «інформаційної кампанії».

Наступним елементом юридичних гарантій реалізації прав людини Скакун О.Ф. виділяє гарантії охорони. В межах якої слід звернути увагу на профілактику правопорушень, як один із обов'язків покладених на поліцейських.

Профілактика правопорушень не входить до переліку завдань поліцейських, які встановлено у Законі України «Про Національну поліцію». Так, відповідно до ч.1 ст. 2 Закону України «Про національну поліцію» завданнями поліції є надання поліцейських послуг у сферах:

- 1) забезпечення публічної безпеки і порядку;
- 2) охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави;
- 3) протидії злочинності;

4) надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги [5].

Отже, у цій статті конкретно не вказується на профілактику правопорушень, як завдання поліції. Разом з тим у п.1 ч.1 ст. 23 Закону України «Про національну поліцію» зазначається, що поліція здійснює превентивну та профілактичну діяльність, спрямовану на запобігання вчиненню правопорушень.

Взагалі, діяльність поліції забезпечується різними методами. Вони повинні бути законними та реальними для охорони та захисту прав людини. Головними на думку Могілевської Л., є переконання і примус. Авторка наголошує на тому, що примус має застосовуватися лише у разі, коли були використані всі інші методи, але вони не дали необхідних результатів [6, с.195]. Ще раз підтверджуючи законодавчо встановлену послідовність вибору під час застосування поліцейських заходів. Застосування примусу у крайніх випадках демонструє соціальну спрямованість у цій сфері діяльності держави. Де поліцейські мають, насамперед керуватися обов'язковістю дотримання прав людини у своїй діяльності, а також забезпечити реалізацію цих прав. Це зумовлює підвищення значення переконання як найбільш поширеного методу, що має застосовуватися поліцейськими. В свою чергу, саме переконання, як метод діяльності поліції, використовується в профілактичній діяльності щодо запобігання правопорушень з боку поліцейських.

У ч.1 ст. 29 Закону України «Про національну поліцію» зазначається, що поліцейський захід це дія превентивного або примусового характеру [5]. Таким чином здійснюється умовний поділ діяльності поліції: на здійснення заходів або превентивного, або примусового характеру. Разом з тим, питання здійснення поліцейськими, а також іншими уповноваженими органами профілактичних і превентивних заходів, є значною частиною діяльності поліцейського, проте недостатньо врегульованою. Зокрема, це проявляється у відсутності систематизації норм про профілактику у самому Законі України «Про Національну поліцію».

Враховуючи недоліки нормативно-правового регулювання профілактичної діяльності, Лесько Н.В., наголошує на необхідності прийняття єдиного нормативно-правового акту – Закону України «Про профілактику правопорушень в Україні», який містив би загальні напрямки, форми, методи профілактичної діяльності, визначав би коло учасників цієї діяльності, їх правовий статус, сферу діяльності, критерії оцінки ефективності роботи [7, с.234].

Отже, поліція, як державний орган, на який покладено завдання, зокрема щодо охорони прав і свобод людини, безсумнівно займає важливе місце у системі гарантування реалізації прав і свобод людини. При цьому, що стосується створення умов для реалізації цих прав і свобод, поліцейські мають бути не тільки спостерігачами у процесі забезпечення інформаційної доступності і гласності у сфері дотримання прав і свобод людини, а бути активним учасником формування правової культури людей. Оскільки це забезпечить гуманізацію діяльності поліції, необхідність якої з кожним роком зростає в Україні паралельно із розвитком держави і громадянського суспільства. Крім того, щодо гарантій захисту прав і свобод людини слід звернути увагу на профілактичну діяльність, яка складає значну частину діяльності поліції, враховуючи особливості застосування примусу як методу поліції, але, при цьому є не достатньо врегульованою. Та потребує оновлення і створення нормативного матеріалу, можливо навіть прийняття окремого закону.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. Документ 254к/96-ВР. Редакція від 01.01.2020 року. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення 14.11.2021 року)
2. Троян Я. Інститут забезпечення конституційних прав і свобод: поняття, основні ознаки. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 6. с. 210-215.

3. Новіков В. В. Боровікова В. С. Про механізм реалізації прав і свобод людини. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2018. Вип. 3. С. 45-56.
4. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: Підручник. 4-те вид., стереотипне. Київ: Алерта, 2021. 528 с.
5. Про Національну поліцію України. Закон України. Документ 580-VIII. Редакція від 08.08.2021 року. Чинний. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення 14.11.2021 року).
6. Могілевська Л. До характеристики методів діяльності Національної поліції України у сфері забезпечення прав і свобод дитини. *Підприємництво, господарство і право*. 2019 рік.
7. Лесько Н. В. Проблеми правового регулювання профілактики правопорушень в Україні. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Юридичні науки. 2014. № 807. с. 231-235

Соловійова Каміла Сергіївна

курсантка 1 курсу факультету №2, Донецького державного університету внутрішніх справ

Буга Ганна Сергіївна

*доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін факультету №2
Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент*

**НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БУЛІНГУ:
НАЦІОНАЛЬНИЙ ДОСВІД**

Усі ми знаємо, що в Конституції України затверджено, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Зараз антибулінгова кампанія знаходиться на стадії свого початкового розвитку. У країні є система нормативно-правових актів, які регулюють діяльність щодо запобігання булінгу: Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР, Кодекс України про адміністративні

правопорушення від 07.12.1984 № 8073-Х, Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню) від 18.12.2018 № 2657-VIII, Про освіту від 05.09.2017 № 2145-VIII, Про дошкільну освіту від 11.07.2001 № 2628-III, Про затвердження Державної соціальної програми «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини на період до 2021 року» від 30 травня 2018 р. № 453, Деякі питання реагування на випадки булінгу (цькування) та застосування заходів виховного впливу в закладах освіти: Наказ Міністерства освіти і науки України від 28.12.2019 № 1646, Про затвердження Порядку розгляду звернень та повідомлень з приводу жорстокого поводження з дітьми або реальної загрози його вчинення: Наказ Міністерства соціальної політики України, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства освіти і науки України, Міністерства охорони здоров'я України від 19.08.2014 № 564/836/945/577 тощо.

Беручи до уваги той факт, що булінг, як явище девіантної соціальної поведінки, є головним предметом наших наукових досліджень, варто зауважити, що його дослідженням займаються переважно науковці тих сфер життєдіяльності, які мають безпосереднє відношення до освітнього процесу. В той же час, вчені-правники залишають поза увагою означене явище, розглядають його опосередковано та фрагментарно, без здійснення ґрунтовного аналізу як понятійнокатегоріального апарату булінгу, так і детермінант його виникнення. Зокрема, серед вітчизняних науковців, які тим або іншим чином торкалися питань булінгу, можна виділити таких як Т. Алексеєнко, А. Губко, Е. Воронцова, О. Кормило, О. Новікова, Н. Прібиткова, К. Плутицька, С. Поляруш та інших. Проте, нормативно-правовий механізм адміністративно-правового регулювання запобігання булінгу в Україні є недослідженим напрямом, що й обумовлює актуальність та доцільність нашого дослідження [1, с.134].

Булінг (цькування) – тривожна тенденція, особливо для сучасного дитячого і молодіжного середовища. За результатами дослідження, проведеного Фондом ООН Юнісеф у 2017 році, 67% дітей в Україні у віці від 11 до 17 років стикалися з проблемою цією впродовж останніх трьох місяців, а 24% дітей стали

жертвами цього явища. Найбільш вразливими до булінгу є сором'язливі, зі зразковою поведінкою діти, а також діти, які, в силу різних життєвих обставин, «замкнуті в собі», закриті для спілкування. Найчастіше діти піддаються цькуванню з боку однолітків за свій зовнішній вигляд, переконання, поведінку, а також через різні життєві обставини тощо. Результати опитування U-Report говорять, що найрозповсюдженішою причиною є ігнорування дорослими цькування (37%). Відповідно до статистики Національної дитячої «гарячої лінії» більше 25% дзвінків так чи інакше пов'язані з цькуванням [2, с.5]. Булінг є однією з форм шкільного насильства, прояв якої полягає у значному та стрімкому витоці агресії поміж учасниками освітнього процесу. Власне саме слово походить від англійського слова «to bully», що у перекладі на українську означає «залякувати», «цькувати». Смісловий підтекст його полягає у примушуванні когось робити небажані для нього дії, тобто вчиняти дії проти його волі, що вже само по собі є насильством. Зважаючи на специфіку середовища виникнення та рольовий розподіл, цькування є специфічним видом насильства, адже сприятливим середовищем існування цього явища є дитячі та юнацькі колективи, із нестійкими поглядами на життя, надемоційним сприйняттям та вразливою психікою їх учасників. Керівним принципом, на якому ґрунтується булінг є соціальна, майнова або фізична нерівність, а метою – закріплення авторитету шляхом систематичного приниження певної особи [3, с.36].

В Україні ж кодифікованого визначення поняття «кібербулінг» взагалі немає, а «булінг» використовують в широкому значенні, не конкретизуючи деякі складові, тому кожен самостійно інтерпретує його. У безпосередньому визначенні булінгу, який доповнює Кодекс України про адміністративні правопорушення, немає ознаки системності, але в Законі України «Про освіту» така ознака з'являється. Зазначене свідчить про недосконалість вітчизняного антибулінгового законодавства та необхідність його покращення з огляду на закордонний досвід. (2, с.93 Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. Vedernikova, 2020) Він характеризується низкою ознак, які доцільно поділяти на загальні (обов'язкові) та додаткові (факультативні). До

першої групи доцільно відносини: соціально-негативний характер; систематичність; умисел, навмисність; образлива поведінка; негативний характер міжособистісних стосунків між учасниками; може проявлятися як у вчиненні активній дій, так і в утриманні від них; наявність сторін; односторонність; нерівність учасників; психологічний та/або фізичний тиск. До другої – наявність спостерігачів; жорстокість; дискримінація (гендерна, расова, культурна, етнічна тощо); приниження; агресія та інші ознаки [4, с.23].

Як зазначалося раніше, 18 грудня 2018 року у другому читанні Верховною Радою України був прийнятий Закон України № 2657-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)». КУпАП був доповнений статтею 173-4 яка передбачає адміністративну відповідальність у вигляді штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від двадцяти до сорока годин за його вчинення. Також передбачені кваліфікуючі ознаки діяння: вчинення таких дій групою осіб або повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, малолітніми або неповнолітніми особами віком від чотирнадцяти до шістнадцяти років, малолітньою або неповнолітньою особою віком від чотирнадцяти до шістнадцяти років. Передбачається відповідальність й за неповідомлення керівником закладу освіти уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України про випадки булінгу (цькування) учасника освітнього процесу. Фактично ця норма покладає юридичний обов'язок на директорів, голів, завідуючих та інших керівників закладів освіти реагувати на відповідні насильницькі випадки шляхом ініціативного інформування. Згідно нових змін Законом України «Про освіту» № 2145-VIII від 5 вересня 2017 р. на керівників освітніх закладів покладається спектр обов'язків щодо протидії булінгу [3, с.38]. Також на думку Міністра освіти і науки України Лілії Гриневич, новий закон передбачає чіткі алгоритми дій у випадку цькування. Очільниця зазначає, що в першу чергу, з булінгом треба боротися через його попередження, але ті, хто здійснюють цькування, мають розуміти, що за цим слідує покарання. Так, зі слів міністра, якщо дитина стала свідком булінгу в закладі освіти,

передусім вона може розказати про це батькам, вчителю, психологу або безпосередньо директору. Окрім цього, можна звернутись на гарячу лінію ГО «Ла Страда – Україна» з протидії насильству в сім'ї або із захисту прав дітей, до соціальної служби з питань сім'ї, дітей та молоді, до Національної поліції або Центру надання безоплатної правової допомоги.

Отже, розглянувши питання стосовно нормативно-правового регулювання булінгу у національному досвіді можна дійти до висновків, що в Україні проводиться робота в напрямку протидії булінгу, Сьогодні в нашій державі, на відміну від багатьох інших країн, створено дієвий правовий механізм протидії, який має власні нормативні джерела та суб'єктів реалізації. Однак, на наш погляд, існує ще дуже багато нюансів в зазначеній проблемі, тому що урахувавши той факт, що булінг є соціальним явищем, виключно юридичних важелів для його подолання недостатньо. Таким чином, в країні важливим є не тільки нормативно-правове регулювання, а й виховання суспільства в цілому. Для дітей є дуже важливим спілкування з батьками, психологами, вчителями для розуміння правильної поведінки у суспільстві, для подальшого запобігання цькувань.

Список використаних джерел

1. Корнійченко А.О. Нормативно-правовий механізм як складова адміністративно-правового регулювання запобігання булінгу і Україні. *Наукові записки. Серія Право*. 2020. №9. С. 133-137.

2. Протидія булінгу в закладі освіти: системний підхід. Методичний посібник. / Андрєєнкова В.Л., Мельничук В.О., Калашник О.А. К.: ТОВ «Агентство «Україна», 2019. 132 с.

3. Градова Ю.В., Артамонова М. Нормативно-правове регулювання булінгу: національний та зарубіжний досвід. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна. Серія «ПРАВО»*. 2019. Випуск 28. С. 34-41. URL: <https://periodicals.karazin.ua/law/article/view/13149/14031>.

4. Корнійченко А.О. Дефінітивна характеристика булінгу як юридичної категорії адміністративного права. URL:

Соколова Катерина Олександрівна

здобувачка вищої освіти спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування», Донецького державного університету управління, ОС «Магістр»

Чечель Анна Олександрівна

доктор економічних наук, доц. кафедри публічного управління та адміністрування ДонДУУ

ФОРМИ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ В СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Державна політика у сфері охорони здоров'я на сучасному етапі проходить реформування, відбувається оновлення системи, яку потрібно збалансувати із загальнодоступністю усіх видів надання медичних послуг населенню.

Право на охорону здоров'я – це система заходів забезпечення державною владою відповідного життєвого рівня громадян.

Суб'єктами державного регулювання сфери охорони здоров'я є держава в особі законодавчих, виконавчих і судових органів, місцеві органи державної влади, громадські та політичні об'єднання.

Основу державного регулювання у сфері охорони здоров'я формує Верховна Рада України через закріплення конституційних і законодавчих засад, визначення її мети, завдань, напрямів, принципів і пріоритетів, встановлення нормативів та обсягів бюджетного фінансування, затвердження переліку комплексних і цільових загальнодержавних програм охорони здоров'я, тоді як державне управління здійснюється на рівні виконавчої влади (зокрема, у сфері охорони здоров'я – це Міністерство охорони здоров'я, державні служби та ін.). У свою чергу, публічне адміністрування відбувається на рівні закладів охорони здоров'я, медичних установ тощо. Таким чином, коли йдеться про державне управління сферою охорони здоров'я, мається на увазі діяльність органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування.

Охорона здоров'я охоплює різні форми управлінської діяльності, які здійснюють державні органи, і тому поділяється на відповідні сфери (галузі). Ними можуть бути: санітарно-епідеміологічна сфера, сфера надання медичної

допомоги, економічна сфера охорони здоров'я, координуюча, організаційна, сфера здійснення контролю охороною здоров'я тощо.

Суб'єкт державного управління сфери охорони здоров'я здійснює повноваження через відповідні форми, які визначають характер відносин у цій сфері, оскільки вони складаються у процесі здійснення діяльності суб'єктів державного управління та виступають зовнішнім вираженням певного виду діяльності.

Зовнішні форми державного управління у сфері охорони здоров'я спрямовані на взаємодію з державними органами, для забезпечення виконання покладених на суб'єктів державного управління у сфері охорони здоров'я завдань і функцій. Наприклад, Національна служба здоров'я України під час виконання покладених на неї завдань взаємодіє в установленому порядку з іншими державними органами, допоміжними органами та службами, утвореними Президентом України, тимчасовими консультативними, дорадчими та іншими допоміжними органами, утвореними Кабінетом Міністрів України, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, громадськими спілками, профспілками й організаціями роботодавців, відповідними органами іноземних держав і міжнародних організацій, а також із підприємствами, установами й організаціями [1].

Внутрішні форми державного управління у сфері охорони здоров'я пов'язані з організацією внутрішньої роботи суб'єктів державного управління у сфері охорони здоров'я (розподілом службових обов'язків, керівництвом підрозділами нижчого рівня, проведенням нарад) і матеріально-технічними операціями, які забезпечують функціонування суб'єкта публічної адміністрації (діловодством, матеріально-технічним забезпеченням).

Основною формою державного управління у сфері охорони здоров'я є встановлення загальнообов'язкових норм і видання правових управлінських актів, тобто видання органами виконавчої влади або їхніми посадовими особами нормативних актів, направлених на конкретизацію норм законів, які регламентують певні питання в цій сфері. Це пов'язано з тим, що загальні норми

та правила поведінки, сформульовані в законах, не повною мірою здатні охопити всі аспекти суспільних відносин. І тому встановлення правових норм підзаконного характеру під час діяльності суб'єктів державного регулювання у сфері охорони здоров'я є адміністративною правотворчістю, яка здійснюється у формі видання органами та посадовими особами нормативних актів [2, с.273].

До внутрішніх форм належать, насамперед, дії, які здійснюються всередині будь-якого апарату. Ними є дії та заходи, передбачені у планах робіт окремого органу на відповідний період. Це також інструктажі співробітників, вивчення документів, що регламентують діяльність органу, навчання його особового складу, стажування молодих спеціалістів, збирання й обробка інформації, контроль за виконанням прийнятих рішень. Організаційні форми здійснюються різними суб'єктами державного регулювання у галузі охорони здоров'я.

Внутрішніми формами державного управління у сфері охорони здоров'я, можна назвати такі: участь державних органів, органів місцевого самоврядування та громадських організацій у розробленні та обговоренні нормативно-правових актів із питань охорони здоров'я; затвердження порядку ліцензійних умов провадження господарської діяльності з медичної практики. Сьогодні ліцензування є однією з форм державного зовнішнього контролю за медичною діяльністю.

Важливе місце серед форм державного управління у сфері охорони здоров'я посідає контроль, адже його можна охарактеризувати як важливий елемент державного управління.

Його метою є встановлення результатів діяльності суб'єктів у сфері охорони здоров'я, допущених відхилень від ustalених вимог, принципів організації, виявленні причин таких відхилень, а також визначення напрямів усунення перешкод для ефективного функціонування усієї сфери охорони здоров'я.

Держава виступає як один із головних суб'єктів реалізації контрольної функції у суспільстві, оскільки вона наділяється реальними повноваженнями для впливу на суспільство за допомогою засобів контролю. Сутність державного

контролю зводиться до спостереження і перевірки розвитку системи охорони здоров'я та усіх її компонентів згідно з визначеними напрямками, та попередження і виправлення ймовірних помилок і неправомірних дій, які здійснюють перешкоди такому розвитку.

Таким чином, особливістю державного управління у сфері охорони здоров'я є діяльність держави в особі її органів, яка здійснюється за допомогою відповідних форм, що є зовнішнім виразом змісту діяльності органів публічної влади. Державне управління у сфері охорони здоров'я відбувається через органи виконавчої влади й органи місцевого самоврядування. Сьогодні відбувається зміна механізмів управління у сфері охорони здоров'я. Основними засадами реформування державного управління у сфері охорони здоров'я мають бути децентралізація, що зводиться до надання регіонам більше можливостей адміністративно-фінансового характеру у сфері охорони здоров'я, й автономізація лікарень, субсидіарність, партнерські відносини між органами державної виконавчої влади та місцевого самоврядування. Нині з'являються нові форми державного управління та контролю за здійсненням реформи охорони здоров'я. Для повноцінного оновлення форм державного управління необхідно вирішити найбільші проблеми, які постають у сфері охорони здоров'я: невідповідність прийняття законодавчих актів та існування здебільшого застарілих технологій і практик до впровадження оновленої системи надання медичних послуг громадянам через прозору систему контролю. Слід налагодити злагоджену співпрацю медичної професійної спільноти, громадськості та державних органів, аби уникнути затягування реформи у сфері охорони здоров'я.

Список використаних джерел

1. Про утворення Національної служби здоров'я України: Постанова Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2017 р. № 1101. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1101-2017-п>.

2. Стеценко С.Г. Адміністративне право України : навчальний посібник. Київ: Атіка, 2007. 624 с.

Третьяк Катерина Сергіївна

*курсантка 2 курсу факультету №2 Донецького державного університету
внутрішніх справ*

Коротков Євген Павлович

*викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки факультету № 2
Донецького державного університету внутрішніх справ, старший лейтенант
поліції*

ТАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ СВИСТКА У СЛУЖБОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО

Кожен день поліцейські виконують службові обов'язки, пов'язанні із забезпеченням публічної безпеки та порядку, маючи при собі спеціальні засоби. Завдяки ним поліцейські припиняють правопорушення та забезпечують особисту безпеку або безпеку громадян.

Перелік спеціальних засобів, які використовуються в діяльності поліцейського, встановлено у ст.45 Закону України «Про Національну поліцію», а саме: кайданки та інші засоби обмеження рухомості; гумові та пластикові кийки; засоби, споряджені речовинами сльозогінної та дратівної дії; засоби примусової зупинки транспорту; пристрої, гранати, боєприпаси та малогабаритні підривні пристрої; електрошокові пристрої контактної та контактної-дистанційної дії; спеціальні маркувальні та фарбувальні засоби; пристрої, гранати та боєприпаси світлозвукової дії та інші.[1]

Свисток є багатофункціональним пристроєм, що застосовується з давніх-давен, в тому числі, і для подачі сигналів лиха, тривоги та інших умовних звукових повідомлень. Принцип дії свистка заснований на циклічному поділі потоку повітря, що надходить, і дозованому проходженні його через резонатор. В результаті виникає потужний звук високої частоти, гучність якого залежить від того, наскільки потужний свисток. Взагалі, перше офіційно визнане використання звуку свистка відбулося в Новій Зеландії на змаганнях із регбі в 1884 р. Суддя Уільям Етек застосував свисток, який зробив йому британець Джозеф Хадсон.

Свисток у сфері роботи поліції почали використовувати після того, як судді одного з футбольних матчів довірили співробітнику поліції. Коли почалась бійка на полі, він за звичкою засвистів, і з того часу нововведення

швидко закріпилося в суддівській практиці. І в поліції, і в спорті цей предмет швидко прижився для подачі звукового сигналу, тому що успішно привертає увагу і дає дуже гучний звук.

На сьогодні, свисток використовується у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху. Тому в практиці роботи регулювальника передбачено застосування свистка. Згідно «Правил дорожнього руху», регулювальником є поліцейський, що виконує регулювання дорожнього руху у форменому одязі підвищеної видимості з елементами із світлоповертального матеріалу за допомогою жезла, свистка. До регулювальника прирівнюються працівники військової інспекції безпеки дорожнього руху, дорожньо-експлуатаційної служби, черговий на залізничному переїзді, поромній переправі, які мають відповідне посвідчення та нарукавну пов'язку, жезл, диск із червоним сигналом чи світлоповертачем, червоний ліхтар або прапорець та виконують регулювання у форменому одязі.[2]

Враховуючи вищевказане, пропоную для забезпечення охорони публічної безпеки та порядку додати до переліку поліцейського спорядження обов'язковий елемент – поліцейський свисток. Використовувати поліцейський свисток можна буде у таких випадках:

- а) для припинення кримінального чи адміністративного правопорушення;
- б) для привернення уваги громадян;
- в) для виклику допоміжних сил;
- г) для подання сигналу тривоги;
- г) для регулювання дорожнього руху.

Список використаних джерел

1. Про Національну поліцію: Закон України: 02 липня 2015 року № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40–41. Ст. 379.
2. Правила дорожнього руху України: Постанова Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2001 р. № 1306. *Офіційний вісник України*. 2001. № 41. Ст. 1852.

Третьяк Катерина Сергіївна

*курсантка 2 курсу факультету №2 Донецького державного університету
внутрішніх справ*

Хозлу Іван Костянтинович

*викладач кафедри адміністративно-правових дисциплін факультету №2
Донецького державного університету внутрішніх справ, старший лейтенант
поліції*

ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН У ПОДОЛАННІ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА В СІМ'Ї

На сьогодні, у багатьох країнах світу розповсюдженішим правопорушенням є домашнє насилля. Так, у США жінка страждає від фізичного насилля кожні 18 хвилин. За статистикою 1987 року, 62% убивств жінок було вчинено їхніми чоловіками. У Перу 70% усіх зареєстрованих злочинів становить фізичне насильство в сім'ї. Значного поширення набуло сексуальне насильство – у Канаді, Новій Зеландії, США та Великобританії кожна шоста жінка була зґвалтована [1].

Згідно з дослідженням Всесвітньої організації охорони здоров'я поширеність фізичного та / або сексуального насильства щодо жінок варіює від 29% до 62%. При цьому Рада Європи припускає, що в державах-учасниках кожна четверта-п'ята жінка хоча б один раз у своєму дорослому житті відчула фізичне насильство, і більш ніж кожна десята жінок були жертвами сексуального насильства із застосуванням сили. Тому, проблема домашнього насильства є загальносвітовою та різні країни протягом значного проміжку часу намагаються його подолати, зменшити прояви [2].

Причини подружнього насильства багато авторів розглядають ще й в історичному контексті, тобто як пережиток минулого, коли чоловік мав закріплене не тільки традицією, а й законом право карати і дисциплінувати дружину. У свою чергу, за цією теорією, мазохістська поведінка жінок закладена в соціальній ситуації, і в будь-якій культурі така поведінка виявляється у випадках, коли:

- обмежується кількість дітей, яких вони можуть народити;
- жінки вважаються неповноцінними порівняно з чоловіками;
- жінки економічно залежать від чоловіків;

- блокується прояв сексуальності жінок;
- жінки обмежені своїми ролями, які пов'язують їх із сім'єю, релігією та добродійністю [3].

Позитивним для впровадження у вітчизняне законодавство є досвід країн Європейського Союзу та США, за яким застосовується підхід вилучення з сім'ї не жертви насильства, а особи, яка його вчинила. Як зазначає Євсюкова М., у цьому випадку «особа, яка постраждала і яка є жертвою, не змушена шукати притулок, «поки інший член сім'ї заспокоїться та прийде до тями» [4]. Такі країни Європи, як Австрія, Іспанія, Нідерланди, Чехія, Швеція та інші, також практикують досвід вилучення особи, яка здійснила домашнє насильство.

Досліджуючи досвід Німеччини у сфері протидії насильству в сім'ї, слід зауважити, що в цій країні діє спеціальний Закон Німеччини від 1 січня 2002 року «Про захист від насильства в сім'ї». Особливою ознакою політики законодавця Німеччини у сфері, що досліджується, є орієнтація на вилучення особи, яка здійснила насильство в сім'ї. Значним моментом на протидію насильства в сім'ї в Німеччині є діяльність органів серед підрозділів кримінальної поліції, так званих відділів уповноважених у справах про насильство в сім'ї, які й розглядають справи про домашнє насильство [5].

Слід зазначити, що активна компанія Франції щодо протидії насильству у сім'ї почалася із прийняттям Закону «Про посилення попередження та покарання за насильство в сім'ї або у відношенні неповнолітніх» 4 квітня 2006 року. Характерною особливістю цього Закону стала можливість суддів у справах сім'ї видавати спеціальні постанови, які своєю чергою забезпечують безпеку жертв домашнього насильства. Ці постанови дають можливість жертві змінити місце проживання або вилучити із місця проживання особу, яка вчиняла насильство [6].

Основним нормативно-правовим документом, спрямованим на протидію домашньому насильству в Болгарії, є Акт про захист від насильства в сім'ї, ухвалений у 2005 році Національною асамблеєю Болгарської Республіки. Зазначений документ регулює права осіб, які потерпіли від насильства в сім'ї,

визначає заходи захисту та процедури їх забезпечення. Відповідальність, передбачена цим Актом, не виключає будь-якої іншої цивільної чи кримінальної відповідальності правопорушника.

Як свідчить досвід Швеції, ефективність впливу на насильство в сім'ї зростає, якщо проблему вирішувати комплексно. У цій країні справи про насильство в сім'ї ведуть спеціальні прокурори, на такі повідомлення реагують спеціальні підрозділи поліції, побудовані на паритетних засадах (50% чоловіків та 50% жінок) [7].

Якщо взяти законодавство Польщі, то за вчинення насильства в сім'ї особа притягується лише до кримінальної відповідальності. Заслуговує на увагу процедура, яка запроваджена у Польщі «Сині Хартії», яка проводиться поліцією через обґрунтовані підозри у домашньому насильстві. Цей порядок передбачений Наказом Головного командира поліції від 18 лютого 2008 р. № 162 «Про способи та форми виконання поліцією завдань, пов'язаних з домашнім насильством за процедурою «Сині Хартії». Ця процедура в Польщі є дуже ефективним заходом для боротьби з домашнім насильством. Це пов'язано з тим, що жоден випадок насильства, вчинений агресором, не ігнорується, що супроводжується плідною роботою поліції, яка здійснює низку заходів, 189 спрямованих на викорінення насильства в певній родині [8].

Аналізуючи кримінальне законодавство окремих країн, Колпакова Л. О. наводить основні підходи до регламентації відповідальності за насильство в сім'ї:

1. Спроби комплексного вирішення проблеми насильства в сім'ї здійснюються шляхом внесення різних доповнень і поправок до кримінального і цивільного законодавства (Іспанія, Перу, Франція), що стосуються санкцій за жорстоке поводження в сім'ї, а також прийняття спеціальних комплексних законів про протидію насильству в сім'ї на основі модельного законодавства.

2. Диференційований підхід до регламентації відповідальності за насильство в сім'ї виражається у виділенні в самостійні спеціальні склади злочинів, що здійснюються проти членів родини, зі встановленням нових меж

відповідальності за вчинення цих діянь (Іспанія, ФРН, Данія та ін.), а також виокремлення як обтяжуючих і пом'якшуючих деяких обставин, що впливають із сімейних відносин (Японія, Литва, Молдова та ін.).

3. У світлі розвитку ідей відновного правосуддя в зарубіжному кримінальному законодавстві передбачаються більш широкі можливості для застосування альтернативних заходів кримінального переслідування. Концептуально розглядаються деякі західні моделі впливу на осіб, які вчинили нетяжкі насильницькі злочини в сім'ї, серед яких інститути пробації (Англія, Австрія, Німеччина), медіації (Англія, Німеччина), трансакції (Бельгія, Нідерланди, Франція), застосування спеціальних консультативних програм (США, Ірландія, Ісландія, Норвегія, Данія), «прощення винного потерпілим» (Іспанія) [9].

Отже, виходячи з вищесказаного, можна сказати, що в різних країнах світу досвід щодо протидії домашньому насиллю різний. Але найпоширенішим засобом подолання насильства в сім'ї в країнах Європи є, саме, вилучення особи, яка вчинила насильство, з місця проживання. Тому, Європейський досвід, має бути вивчений та проаналізований у нашій державі з метою уникнення можливих помилок і впровадження корисних напрацювань у подоланні домашнього насильства в Україні.

Список використаних джерел

1. Громадська програма співробітництва по запобіганню насильству в сім'ї. Одеса, 1999. 126 с.

2. Адміністративно-правове регулювання протидії насильству в сім'ї. Монографія. К. : Інститут публічного права, 2016. 226 с.

3. Насильство в сім'ї та діяльність органів внутрішніх справ щодо його подолання: навчально-методичний посібник для курсантів вищих навчальних закладів МВС України /Укладачі: Запорожцев А.В. Лабунь А.В., Заброта Д.Г., Басиста І.В., Дроздова І.В., Брижик В.О., Мусієнко О.М. Київ, 2012. 246с.

4. Євсюкова М. Аналіз змін до законодавства України щодо протидії насильству в сім'ї. Забезпечення прав і свобод людини і громадянина в

діяльності органів внутрішніх справ України за сучасних умов : [матеріали міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 4 грудня 2009 р.]. Державний науково-дослідний інститут МВС України, Управління моніторингу дотримання прав людини в діяльності ОВС Апарату Міністра МВС України, Київський регіональний центр Академії правових наук, Міжнародний жіночий правозахисний центр «Ла Страда Україна». К. : ДНДІ МВС України, 2009. Х. : Права людини, 2009. С. 357-360.

5. Адміністративна (поліцейська) діяльність органів внутрішніх справ: загальна частина : підручник/ за ред. В.Д. Коваленка, Ю.І. Римаренко, В.І. Олефір. Вид. 2-ге. Київ : Директ Лайн, 2012. 816 с.

6. Новый французский Закон против насилия в семье. URL: <https://www.genderperspectives.by/novosti/472-kak-reshayut-problemu-domashnego-nasiliya-vo-frantsii>.

7. Блага А. Б. Діяльність органів внутрішніх справ з попередження насильства в сім'ї : вітчизняний та зарубіжний досвід / А. Б. Блага // Права людини в діяльності органів внутрішніх справ України : [матеріали наук.-практ. конф.]. (11-13 травня 2006 р.). К. : Титул, 2006. С. 156-161.

8. Горбова Г. О. Зарубіжний досвід у сфері протидії насильству в сім'ї (на прикладі окремих країн Європи). Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридична наука». 2015. Вип. 2-3. Том.3. С. 211-215.

9. Колпакова Л. А. Насилие в семье : Виктимологический аспект, дифференциация ответственности и вопросы законодательной техники : автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. юр. наук : спец. 12.00.08 «Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право» / Л. А. Колпакова. Казань, 2007. 26 с.

Третьяк Оксана Сергіївна

*курсантка 2 курсу факультету №2 Донецького державного університету
внутрішніх справ*

Хозлу Іван Костянтинович

*викладач кафедри адміністративно-правових дисциплін факультету №2
Донецького державного університету внутрішніх справ, старший лейтенант
поліції*

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ ДОРОЖНЬОГО РУХУ

В наш час, проблема забезпечення безпеки дорожнього руху на дорогах України стосується кожного, оскільки всі ми є учасниками дорожнього руху як пішоходи, водії транспортних засобів чи пасажери. Найголовнішими причинами великої кількості дорожньо- транспортних пригод на дорогах України є низький рівень правової культури учасників дорожнього руху й зневага до вимог безпеки під час руху. Серед засобів, які застосовує держава для боротьби з порушеннями законодавства про дорожній рух, найважливіше місце посідає адміністративна відповідальність.

Основним нормативно-правовим актом, який передбачає адміністративну відповідальність за правопорушення у сфері дорожнього руху є Кодекс України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП), що закріплює перелік адміністративних проступків та адміністративних стягнень, які застосовуються за їх вчинення.

Загальне визначення адміністративного правопорушення закріплюється у ст.9 Кодексу України про адміністративні правопорушення: адміністративним правопорушенням (проступком) визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія або бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права й свободи громадян, на встановлений порядок управління й за яку законом передбачена адміністративна відповідальність. При цьому, слід зауважити, що вітчизняними вченими-адміністративістами було вироблено одразу декілька визначень, що підкреслюють різні аспекти адміністративного правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху. Зокрема, у сучасній науковій літературі досить часто зустрічаються такі поняття, які стосуються визначення правопорушень, що вчиняються у сфері безпеки дорожнього руху, як «адміністративна відповідальність на автомобільному транспорті», «адміністративна відповідальність за порушення правил дорожнього руху», «адміністративна відповідальність за порушення норм, правил і стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху» [1].

Дорожній рух – одна з найбільш характерних і невід’ємних частин сучасної цивілізації. Автомобільний транспорт, транспортні коридори та автодороги, мости, тунелі буквально змінили обличчя землі. Вони втілюють в собі міцний прояв науково-технічного прогресу і значною мірою впливають на темпи економічного і соціального розвитку кожної країни і всього людства [2].

За даними Всесвітньої організації охорони здоров’я (ВООЗ), в Україні рівень смертності від дорожньо-транспортних пригод становить 12 осіб на 100 тисяч населення, що вдвічі перевищує середній показник у країнах Європейського Союзу. Дорожньо-транспортні пригоди є першою за поширеністю причиною смерті українців віком від 15 до 24 років та другою за поширеністю – віком від 5 до 14 років [3].

В. Б. Авер’янов визначає адміністративну відповідальність як різновид юридичної відповідальності, що являє собою сукупність адміністративних правовідносин, які виникають у зв’язку із застосуванням уповноваженими органами (посадовими особами) до осіб, що вчинили адміністративний проступок, передбачених нормами адміністративного права особливих санкцій – адміністративних стягнень [4].

Якщо ж взяти, безпосередньо, поняття “адміністративної відповідальності у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху”, то у науковій літературі її розуміють як відповідальність водіїв транспортних засобів, інших учасників дорожнього руху, а також посадових осіб, що забезпечують безпечну експлуатацію транспорту, доріг і шляхових споруд, за порушення правил дорожнього руху, експлуатації транспорту і шляхів, виражену у застосуванні до винних осіб встановлених законом адміністративних стягнень уповноваженими на те органами (посадовими особами) на підставах і в порядку, передбачених нормами адміністративного права [5].

Адміністративна відповідальність за вчинення правопорушень у сфері дорожнього руху є юридично значущим наслідком скоєного протиправного діяння, охоплює перелік правообмежень, накладених на винну особу на підставі санкції адміністративно-правової норми. Як підставу юридичної

відповідальності традиційно розглядають наявність в діях винного ознак складу правопорушення або злочину, акцентуючи на обов'язках суб'єкта зазнавати заходів державно-примусового впливу, або прямо вказується на кореляційний взаємозв'язок “підстава адміністративної відповідальності – адміністративний проступок” [6].

Об'єктом складу адміністративного правопорушення є суспільні відносини у сфері дорожнього руху, що врегульовані конкретною статтею КУпАП.

Об'єктивна сторона адміністративного правопорушення складається з діяння (дія або бездіяльність), шкідливих наслідків та причинно-наслідкового зв'язку між діянням і наслідками.

Суб'єктивна сторона складу адміністративного правопорушення у сфері дорожнього руху залежить від суб'єкта правопорушення – фізичної чи юридичної особи.

Суб'єктом адміністративної відповідальності у сфері дорожнього руху може бути тільки та особа, на яку покладено обов'язок виконання правил дорожнього руху. Аналізуючи главу 10 КУпАП, стає очевидним, що законодавець до таких суб'єктів відносить водіїв транспортного засобу, пішоходів, велосипедистів, осіб, які керують гужовим транспортом, погоничів тварин та інших.

Суб'єктами адміністративних правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксованих в автоматичному режимі (за допомогою технічних засобів, що дають змогу здійснювати фотозйомку або відеозапис і функціонують згідно з законодавством про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах), виступають фізична особа або керівник юридичної особи, за якою зареєстровано транспортний засіб, а в разі, якщо до Єдиного державного реєстру транспортних засобів внесено відомості про належного користувача відповідного транспортного засобу, – належний користувач транспортного засобу, а якщо в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців і громадських формувань відсутні

на момент запиту відомості про керівника юридичної особи, за якою зареєстрований транспортний засіб, – особа, яка виконує повноваження керівника такої юридичної особи.

Як зазначає В. В. Введенська, системи автоматичної фото та відеофіксації порушень правил дорожнього руху успішно себе зарекомендували в багатьох країнах світу, зокрема у Франції, Німеччині, Великій Британії, Італії, Австрії, Швейцарії, Нідерландах, Норвегії, Швеції [7].

Фактичною підставою для настання адміністративної відповідальності є порушення правових норм, які охороняються адміністративними санкціями, – адміністративні правопорушення (проступок, делікт).

Адміністративне законодавство передбачає чітку систему стягнень за порушення правил дорожнього руху, а саме: попередження, штраф, штрафні бали, оплатне вилучення транспортного засобу, конфіскація предмета правопорушення, громадські роботи й адміністративний арешт.

Попередження (ст. 26 КУпАП) застосовується як самостійна міра за вчинення незначних адміністративних порушень, а також щодо осіб, які вперше вчинили проступок і при цьому мають добрі характеристики.

Конфіскація (ст. 29 КУпАП). Конфіскація предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення, — це примусова безоплатна передача його у власність держави. Конфіскація здійснюється виключно за рішенням суду.

Штраф (ст. 27 КУпАП) є грошовим стягненням, що накладається на громадян, посадових та юридичних осіб за адміністративні правопорушення у випадках і розмірі, встановлених цим Кодексом та іншими законами України.

Громадські роботи як вид адміністративного стягнення за порушення Правил дорожнього руху є виконанням правопорушником безоплатних суспільно корисних робіт у вільний від роботи чи навчання час. КУпАП встановлює обмеження щодо суб'єкта, якому може бути призначений такий вид стягнення, тому громадські роботи не призначаються особам, визнаним

інвалідами I або II групи, вагітним жінкам, жінкам старше 55 років і чоловікам старше 60 років [8].

Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення регулювання відносин у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху» від 14 липня 2015 р. № 596-VIII був введений такий вид адміністративного стягнення, як штрафні бали [9]. Стаття 27-1 КУпАП визначає, що штрафні бали є стягненням, що накладається на громадян за правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі. Застосування цього виду стягнення полягає в тому, що громадянину який має право керувати транспортним засобом, щороку нараховується 150 балів у разі фіксації правопорушення у сфері забезпечення безпеки руху в автоматичному режимі, від загальної кількості вираховується певна кількість балів, що передбачена КУпАП.

Отже, законодавство стосовно порушення правил дорожнього руху у сфері адміністративної відповідальності є доволі розгалуженим і передбачає різні види адміністративних стягнень метою яких є збереження людського життя й забезпечення безпеки дорожнього руху.

Список використаних джерел

1. Солонецький І.І. Сутність поняття адміністративних правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху. Теоретичні питання юриспруденції і проблеми правозастосування: виклики XXI століття. Харків, 2020

2. Адміністративна відповідальність за правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху: монографія. Ю. С. Коллер, А. О. Собакарь. К. : «МП Леся», 2015. 204 с.

3. Введенська В. В. Адміністративно-правовий механізм притягнення до відповідальності за правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі. *Право і суспільство*. 2014. № 1.2. С. 116.

4. Про Рекомендації парламентських слухань на тему: “Стан і перспективи забезпечення в Україні безпеки дорожнього руху”: Постанова Верховної Ради України від 13.04.2016 р. № 1091- VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 21. Ст. 414.

5. Авер'янов В. Б. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник: У двох томах: Том 1. Загальна частина / ред. колегія: В. Б. Авер'янов (голова). К.: Юридична думка, 2004. 584 с.

6. Адміністративне право: навч. посіб. О. І. Остапенко, М. В. Ковалів, Р. В. Кісіль; за ред. О. І. Остапенка. К.: Всеукраїнська асоціація видавців “Правова єдність”, 2008. – 533 с.

7. Михайлов Р. І. Забезпечення адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері безпеки дорожнього руху в сучасних умовах [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Р. І. Михайлов ; Академія праці і соціальних відносин Федерації профспілок України. К., 2011. 20 с.

8. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 12 грудня 1984 р. № 8073-Х. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

9. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення регулювання відносин у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху : Закон України від 14 липня 2015 р. № 596-VIII. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/596-19#n7>.

Третьяк Оксана Сергіївна

*курсантка 2 курсу факультету №2 Донецького державного університету
внутрішніх справ*

Коротков Євген Павлович

*викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки факультету № 2
Донецького державного університету внутрішніх справ, старший лейтенант
поліції*

ПРАВОВІ ПІДСТАВИ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАСОБІВ, СПОРЯДЖЕНИХ РЕЧОВИНАМИ СЛЬОЗОГІННОЇ ТА ДРАТІВНОЇ ДІЇ

У службовій діяльності поліцейського дуже часто виникають надзвичайні ситуації, під час яких поліцейські у межах компетенції здійснюють заходи примусового характеру щодо своєчасного припинення та усунення умов та

причин, що сприяють їх вчиненню. До таких заходів належать, зокрема, застосування поліцейськими дій або комплексу дій примусового характеру (фізичного впливу (сили), спеціальних засобів та вогнепальної зброї). Але ж саме під час застосування цих заходів у поліцейського виникає постійна потреба у досягненні справедливого балансу між інтересами людини, суспільства та держави, тому поліцейські мають неухильно дотримуватися вимог Конституції та законів України.

Але хочеться звернути увагу та більш поглиблено розглянути тему про застосування спеціальних засобів поліцейського заходу примусу, а саме засоби, спорядженні речовинами сльозогінної та дратівної дії.

Відповідно до п.3 ч.3 ст.45 Закону України « Про Національну поліцію» засоби, споряджені речовинами сльозогінної та дратівної дії, застосовуються для:

- а) відбиття нападу на поліцейського, іншу особу та/або об'єкт, що перебуває під охороною;
- б) припинення групового порушення громадської безпеки і порядку чи масових заворушень;[1]

На мою думку, доречним було би застосовувати засоби, споряджені речовинами сльозогінної та дратівної дії не тільки у випадках зазначених у ст.45 Закону України « Про Національну поліцію». Наприклад, поліцейському для затримання особи, яка вчинила правопорушення і чинить злісну непокору законній вимозі поліцейського, бажано було би застосувати не гумовий кийок, який важить 700-800 г, а засіб сльозогінної та дратівної дії, який важить у декілька разів менше, приблизно 70-80 г в чому є чимала перевага та зручність у використанні. Також до вищесказаного вважаю додати те, що не всі поліцейські, які виходять на патрулювання вулиць мають засіб гумовий кийок це обумовлено тим, що в органах Національної поліції України не вистачає спеціальних засобів.

Взагалі, при застосуванні засобів, споряджених речовинами сльозогінної та дратівної дії зберігається висока вірогідність збереження порога несмертельного та нетравмуючого впливів на суб'єкти при високій ефективності

дії порівняно з іншими видами спеціальних засобів несмертельної дії (гумова куля, гумова палиця та ін.).

Призначені для миттєвого утворення хмари сльозогінної та подразнювальної дії і на відкритій місцевості, і в ізольованому приміщенні, використовуються:

– аерозольні упаковки («Терен»-1, 4, 4М, «Кобра»-1). Речовина в балончику знаходиться у рідкому стані та під час попадання на особу або на шляху дії починає активно випаровуватися та здійснює значно більший уражаючий вплив. «Терен-4М» газовий балончик, призначений для припинення протиправних дій, опору правопорушника шляхом впливу на органи зору та дихання аерозолем іританту (МПК+CS) з відстані не меншої за 0,4 м у радіусі 2 м.

– струменеві балони («Кобра-1С», «Кобра-1С-1») призначені для припинення протиправних дій, опору правопорушника шляхом впливу на органи зору та дихання.

– ручні газові гранати («Терен»-6 та ін.). В Україні використовується газова граната «Терен-6» – пристрій миттєвого розпилення аерозолу іританту (МПК+CS). Ці спеціальні засоби правоохоронні органи використовують з метою забезпечення проведення спецзаходів шляхом тимчасового пригнічення психовольової стійкості правопорушників, впливаючи на органи зору та дихання аерозолем іританту. Пристрій «Терен-6» застосовується для закидання вручну. Виріб може застосовуватися і на відкритій місцевості, і в закритому приміщенні.

– пристрої дозованого аерозольного розпилення «Терен-100», «Терен-2000». Ці вироби призначені для застосування правоохоронними органами з метою припинення протиправних дій, які здійснюються стосовно громадян або об'єктів, які знаходяться під охороною. Дані спеціальні засоби діють завдяки аерозольному впливу сльозоточивих та подразнювальних речовин (МПК) на відстані до 12 м.[2]

Останнім часом, особливо у поліції зарубіжних країн, у виготовленні засобів індивідуального захисту стали широко застосовувати перцеві аерозолі,

активною речовиною в яких є капсаїцин, що виділяється у вигляді капсаїцинового масла з червоного або зеленого перцю. Капсаїцин через свою низьку летючість не має запаху, має колір або помаранчевий, або яскраво-червоний. Ця речовина не відноситься до розряду сльозогінних речовин, а є нервовим газом (нейротоксином). При попаданні на слизову, шкіру людини капсаїцин впливає на нервові закінчення, викликаючи фізичний біль.

Аналогічний вплив на організм людини надає й інша сполука — алілізотіоціанат (летючий компонент гірчиці). У чистому вигляді як активна речовина він використовується рідко, проте іноді входить у вміст аерозольних балонів у сумішах з іншими речовинами, що мають подразнюючу дію. Гідність перцевих аерозолів у тому, що вони ефективно впливають як на тверезу людину, так і на осіб, які перебувають в алкогольному або наркотичному сп'янінні, а також до агресивно налаштованої собаки.

У Грузії, згідно ст.33 Закону Грузії « Про поліцію» поліцейський застосовує сльозогінний газ, перцевий газ:

- для відбиття нападу на особу, поліцейського або (і) об'єкт, що охороняється;

- для припинення масового та групового порушення правопорядку;

- при затриманні особи, яка вчинила злочин чи суспільно небезпечне діяння, або з метою змусити його залишити зайняту ним територію, транспортний засіб або будівлю або споруду, в якій вона ховається;[3]

Співробітники поліції Республіки Узбекистан діють згідно Закону Республіки Узбекистан « Про органи внутрішніх справ» та застосовують спеціальні засоби передбачені ст.23 цього закону. Поліцейські застосовують сльозогінні речовини у таких випадках:

- відбиття нападу на громадянина чи співробітника органу внутрішніх справ;

- припинення злочину чи адміністративного правопорушення;

- припинення опору, який чиниться співробітнику органу внутрішніх справ;

- затримання особи, яку застали при скоєнні злочину або відразу ж після її

скоєння, яка намагається втекти;

-затримання особи, якщо ця особа може чинити збройний опір;

-звільнення насильно утримуваних осіб, захоплених будівель, приміщень, споруд, транспортних засобів та земельних ділянок;

-припинення масових заворушень та інших протиправних дій, що загрожують життю та здоров'ю громадян, громадській безпеці;

-захист об'єктів, що охороняються, блокування руху груп громадян, які здійснюють протиправні дії.[4]

Отже, на підставі вищевикладеного можна зробити висновок, що поліція під час реалізації своїх правоохоронних функцій має право застосовувати в межах своєї компетенції спеціальні засоби, а також при правомірному та своєчасному застосуванні засобів, споряджених речовинами сльозогінної та дратівної дії, дають змогу впливати на протиправну поведінку людей, припиняти найбільш небезпечні їхні прояви та створювати стримувальний ефект на правопорушників.

Список використаних джерел

1. Про Національну поліцію: Закон України: 02 липня 2015 року № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40–41. Ст. 379.

2. Тактико-спеціальна підготовка працівників Національної поліції: навч. посібник / О. І. Тьорло, Ю. Р. Йосипів, В. М. Синенький та ін. Львів: ЛьвДУВС, 2018. 480 с.

3. О полиции: Закон Грузии от 4 октября 2013 г. № 1444-1с. URL: http://jurnaluljuridic.in.ua/archive/2018/4/part_2/10.pdf.

4. Закон Республики Узбекистан «Об органах внутренних дел» от 16 сентября 2016 г. № 407. URL: <https://lex.uz/docs/3027845#3028574>

5. Бочек О. І. Зарубіжний досвід застосування поліцейських заходів примусу. *Наука і правоохорона*. 2016. № 4. С. 22-28.

Томай Аліна Сергіївна

*студентка 2 курсу юридичного факультету Донецького національного
університету імені Василя Стуса*

Краковська Анжела Євгеніївна

*доцент кафедри господарського та адміністративного права юридичного
факультету Донецького національного університету імені Василя Стуса,*

кандидат юридичних наук, доцент

ПІДСТАВИ ДЛЯ НАСТАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

В умовах побудови сучасної демократичної держави негативним наслідком розвитку суспільства є правопорушення. Адміністративне правопорушення зазвичай називають підставою настання адміністративної відповідальності. Дослідженням підстав юридичної відповідальності та адміністративної відповідальності в юридичній літературі досліджували такі науковці, як Битяк Ю. П., Коломоець Т. О., Колпаков В. К., Колеснікова М. В., Панасюк О. В., Рекуненко Т. О. та інші, однак на сьогодні так і не має єдності думок щодо сутності та видів підстав настання адміністративної відповідальності.

Метою даної публікації є дослідження сутності та видів підстав адміністративної відповідальності, в тому числі адміністративного правопорушення (проступку) із врахуванням сучасних змін до законодавства України.

В юридичній науковій і навчальній загальнотеоретичній літературі немає єдності авторів в поглядах стосовно необхідних підстав юридичної відповідальності.

Говорячи про підстави притягнення до адміністративної відповідальності, Т. Рекуненко виділяє юридичні і фактичні підстави. До юридичних підстав належать приписи норм права, що встановлюють той чи інший вид юридичної відповідальності. Фактичною підставою є факт вчинення адміністративного правопорушення [1, с. 68].

М. Колеснікова підставами виникнення відповідальності вважає наявність складу правопорушення в діях чи бездіяльності особи, а також, з іншого боку –

вчинення адміністративного правопорушення, здійснення винного проступку, що спричинило порушення чинного адміністративного законодавства [2, с. 333].

На думку В. Комзюк та А. Комзюк, такі вчені-адміністративісти як В. Коваленко, Т. Коломоєць та В. Колпаков виділяючи три підстави адміністративної відповідальності – нормативну, фактичну та процесуальну, розкривають зміст та сутність кожної з підстав адміністративної відповідальності не дуже чітко і досконало. Тому, В. Комзюк та А. Комзюк надали власне тлумачення кожної з цих підстав адміністративної відповідальності, а саме: нормативна підстава - норми адміністративного права, якими визначено і закріплено поняття та склади адміністративних правопорушень, встановлена адміністративна відповідальність, визначені система адміністративних стягнень та суб'єкти відповідальності, а також порядок притягнення до відповідальності та органи, уповноважені застосовувати заходи адміністративної відповідальності; фактична підстава - це вчинення адміністративного правопорушення, тобто реального протиправного діяння, що містить склад адміністративного правопорушення; процесуальна підстава - це індивідуальний юрисдикційний правозастосовчий акт (постанова, рішення) про притягнення особи до адміністративної відповідальності, винесений уповноваженим органом (її посадовою особою) щодо конкретної особи у відповідній справі про адміністративне правопорушення [3, с.274].

Погоджуючись із думкою цих вчених, зазначимо, що адміністративна відповідальність може настати лише за наявності всіх трьох підстав – нормативної, фактичної та процесуальної.

Крім того, враховуючи законодавчі зміни щодо кримінального проступку, окремої уваги та обґрунтування потребує фактична підстава адміністративної відповідальності – тобто адміністративне правопорушення, а саме одна із ознак адміністративного правопорушення.

Відповідно до статті 9 КУпАП, адміністративним правопорушенням (проступком) визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи

громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність [4]. Звідси впливають ознаки адміністративного правопорушення, такі як:

- дія чи бездіяльність, тобто діяння, а не думки, бажання чи інші подібні прояви психічної діяльності людей [5, с. 386-387]. У більшості випадків адміністративний проступок вчиняється шляхом активних протиправних дій. Однак, також законодавчо закріплені такі випадки протиправної поведінки, коли проступки здійснюються у формі пасивної бездіяльності. Так, у разі бездіяльності необхідними умовами настання адміністративної відповідальності є обов'язковість і можливість особи діяти в конкретній обстановці [6, с. 84];

- протиправність, тобто порушення вимог норм права, невиконання юридичних обов'язків, закріплених у нормативно-правових документах;

- наявність вини, яка виражається у тому, що діяння має бути завжди винним, тобто вчиненим умисно або з необережності, а також вини це власне психічне ставлення особи до відповідного вчинку (діяння) та його наслідків;

- адміністративна караність. Протиправне, винне діяння визнається адміністративним проступком лише у випадку, коли за його вчинення законодавством передбачено адміністративну відповідальність. За чинним КУпАП, таким покаранням є адміністративне стягнення [5, с. 387];

- суспільна шкідливість (суспільна небезпека). В. Галуцько та О.Правоторова вважають, що «шкідливість» є онтологічною ознакою об'єктивної сторони правопорушення (не складу, а суто діяння), яка властива злочинам й адміністративним проступкам. Гносеологічною ознакою такої об'єктивної сторони складу правопорушення є суспільна небезпека. На думку Ю. Битяка та інших науковців, злочин і кримінальний проступок – суспільно небезпечні діяння, але різного ступеня, а адміністративний проступок – це шкідливе діяння, як і всі інші проступки, крім кримінального. У КУпАП і законах, що встановлюють відповідальність за правопорушення (проступки) в окремих галузях діяльності, мова йде про шкідливість діяння, а не про суспільну небезпечність. Суспільну небезпечність можуть мати злочинні діяння і

проступки (кримінальні проступки), місце яких лише у Кримінальному кодексі України [7, с. 90].

Таким чином, наразі, потребує оновлення поглядів дефініція «адміністративне правопорушення» з урахуванням такої ознаки як суспільна шкідливість, адже саме вона є визначальною у процесі кваліфікації проступку та подальшому розмежуванні адміністративного правопорушення від кримінального проступку та злочину [8, с. 86]. Це важливо, оскільки адміністративне правопорушення є однією з підстав настання адміністративної відповідності. В цілому ж адміністративна відповідальність може настати лише за наявності всіх трьох підстав – нормативної, фактичної та процесуальної.

Список використаних джерел

1. Рекуненко Т. О. Правопорушення як фактична підстава адміністративної відповідальності. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2018. № 36 том 1. С. 67-71.

2. Колеснікова М.В. Підстави виникнення адміністративної відповідальності. *Порівняльно-аналітичне право*. 2020. №1. С. 332-334.

3. Комзюк В. Т., Комзюк А. В. Щодо підстав адміністративної відповідальності. *Правові засади організації та здійснення публічної влади: збірник тез IV Міжнародної науково-практичної конференції (м.Хмельницький, 2–6 березня 2021 року)*. Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2021. С. 272-275.

4. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984. № 8073-Х. *Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР)*. 1984. додаток до № 51. ст.1122.

5. Адміністративне право України. Повний курс: підручник / за ред. В. Галуцька, О. Правоторової. Видання третє. Київ: Академія адміністративно-правових наук, 2020. С. 386-387.

6. Панасюк О. В. Сучасні наукові підходи щодо визначення адміністративного проступку. *Право і безпека*. 2020. № 1 (76). С. 83-88.

7. Битяк Ю.П. Адміністративна відповідальність та адміністративне правопорушення. *Проблеми законності*. 2020. Вип. 151. С. 87–100.

8. Кириченко О. Ю. Оновлення поглядів на підстави та зміст адміністративної відповідальності. *Теоретичні питання юриспруденції і проблеми правозастосування: виклики XXI століття*, 2020. С.95-96.

Госхопаран Тетяна Федорівна,

здобувачка вищої освіти 4 року навчання Маріупольського державного університету

Філіпенко Анастасія Сергіївна

доцент кафедри права та публічного адміністрування Маріупольського державного університету, кандидат юридичних наук, доцент

СТАТУС ТА ПОВНОВАЖЕННЯ ПРОКУРАТУРИ

У процесі Європейської інтеграції та реформування державних процесів в Україні, інститут прокуратури у тому числі зазнає змін, реформується та розвивається, отже потребує дослідження, виявлення недоліків та переваг, а також пропозицій стосовно вдосконалення і найголовніше, співвіднесення з досвідом країн континентальної Європи та дослідження можливого запозичення зарубіжного ефективного досвіду в Україні.

Прокуратура в Україні, на сьогоднішній день, складає єдину систему, котра відповідно до Конституції України та чинних нормативно-правових актів, здійснює функції з метою захисту прав і свобод людини, загальних інтересів суспільства та держави.

Щодо визначення поняття «прокурор», то воно в Законі України «Про прокуратуру» відсутнє, однак у ст. 2 цього Закону визначаються функції самої прокуратури та зазначається, що функції прокуратури здійснюються виключно прокурорами згідно зі ст. 5 цього Закону [1].

Щодо статусу прокурора, то він визначається Конституцією України, чинним законодавством України та міжнародними договорами, ратифікованими Верховною Радою України. Поняття «прокурор» визначається як службова особа органу прокуратури, яка склала присягу та має посвідчення прокурора встановленого зразка, що виконує функції прокуратури та несе відповідальність за свої дії відповідно до чинного законодавства України. Тиснути та впливати на

прокурора або втручатися в реалізацію ним своїх повноважень – забороняється.

Важливою гарантією незалежності прокурора є наявність засобів забезпечення особистої безпеки прокурора, правового захисту щодо нього та членів його сім'ї, наявність органу прокурорського самоврядування. Також, на посаду прокурор призначається безстроково відповідно до чинного законодавства України.

Особи, які жадають стати прокурором, повинні відповідати певним вимогам, а саме: бути громадянами України, володіти державною мовою, мати вищу юридичну освіту та стаж роботи в галузі права не менше 2 років [1, ст. 27].

Вимога для кількості років стажу роботи різниться в контексті визначення деталей посади. Якщо прокурору буде достатньо 2 років стажу, то прокурору обласної прокуратури необхідно мати щонайменше 3 роки стажу в галузі права, а прокурору Офісу Генерального прокурора, відповідно, – щонайменше 5 років стажу в галузі права.

Правовий статус прокурора доцільно досліджувати в декількох аспектах – у організаційному та функціональному аспектах, оскільки організаційний аспект містить особливості порядку набуття правового статусу прокурором, порядку здійснення прокурорських повноважень, порядку припинення такого правового статусу та особливості забезпечення цього правового статусу, тоді як функціональний аспект передбачає характеристику прокурорського функціоналу, місце конкретного прокурора, статус якого розглядається в ієрархії прокурорів різного статусу прокуратур в Україні [2, с. 144].

Прокуратура України становить єдину систему, котра функціонує в порядку, закріпленому Конституцією України та чинним законодавством, з метою захисту прав і свобод людини, загальних інтересів суспільства та держави.

До системи прокуратури України входять:

- Офіс Генерального прокурора;
- обласні прокуратури;
- окружні прокуратури;
- Спеціалізована антикорупційна прокуратура [1, ст. 7].

За потреби Законом передбачена можливість утворювати спеціалізовані прокуратури на правах структурного підрозділу Офісу Генерального прокурора, на правах обласних, окружних, підрозділу окружної прокуратури та за рішенням Генерального прокурора.

В структурі прокуратури, окрім прокурорів, встановлюються, також, інші посади державних службовців та інших працівників, діяльність яких регулюється чинним законодавством України.

Щоб стати прокурором Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, особа повинна мати вищу юридичну освіту, володіти державною мовою та мати досвід роботи в галузі права не менше ніж 5 років. Прокурором може бути громадянин України з вищою юридичною освітою, що володіє державною мовою, має стаж роботи в галузі права не менше ніж 2 роки, прокурором обласної прокуратури – особа, яка має стаж не менше ніж 3 роки, прокурором Офісу Генерального прокурора – особа, що має стаж роботи в галузі права не менше ніж 5 років [2, с. 146].

До складу повноважень Генерального прокурора належать такі засади:

— представництво прокуратури в органах державної влади, місцевого самоврядування, прокуратурах іноземних держав, у міжнародних організаціях та інших установах, підприємствах та організаціях;

— організація діяльності органів прокуратури України, визначення повноважень Офісу Генерального прокурора, обласних та окружних прокуратур у частині виконання конституційних функцій;

— призначення прокурорів на адміністративні посади та звільнення їх з адміністративних посад у випадках і порядку, встановлених чинним законодавством;

— вирішення певних питань дисциплінарної відповідальності в порядку, визначеному Законом України «Про прокуратуру»;

— призначення та звільнення з посад прокурорів Офісу Генерального прокурора у випадках і порядку, встановлених чинним законодавством;

— здійснення розподілу обов'язків між першим заступником і заступниками Генерального прокурора;

— затвердження актів з питань щодо внутрішньої організації діяльності органів прокуратури, у тому числі щодо електронного документообігу;

— затвердження стратегії розвитку прокуратури;

— затвердження положення про систему індивідуального оцінювання якості роботи прокурорів і систему оцінювання якості роботи прокурорів;

— вимірювання й регулювання навантаження на прокурорів;

— забезпечення виконання вимог щодо підвищення кваліфікації прокурорів Офісу Генерального прокурора;

— затвердження загальних методичних рекомендацій для прокурорів з метою забезпечення однакового застосування норм законодавства України під час здійснення прокурорської діяльності;

— видання наказів з питань, що належать до адміністративних повноважень Генерального прокурора, у порядку, визначеному чинним законодавством України.

До складу повноважень керівників окружної прокуратури належать такі засади:

— представництво окружної прокуратури й організація її діяльності;

— вирішення питання щодо підвищення кваліфікації прокурорів окружної прокуратури;

— контроль щодо ведення та аналізу статистичних даних, організація вивчення і узагальнення практики застосування законодавства, інформаційно-аналітичне забезпечення прокурорів з метою підвищення якості здійснення ними своїх функцій тощо.

Спеціалізована антикорупційна прокуратура є самостійним структурним підрозділом Офісу Генерального прокурора України, повноваження якої полягають:

— у здійсненні нагляду за додержанням законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування Національним антикорупційним бюро України;

— підтриманні державного обвинувачення у відповідних провадженнях і представництві інтересів громадянина або держави в суді у випадках, передбачених Законом України «Про прокуратуру» і пов'язаних із корупційними або пов'язаними з корупцією правопорушеннями.

— у міжнародному співробітництві, відповідно до ст. 8 Закону України «Про прокуратуру» [3, с. 397–398].

Отже, прокуратура є своєрідним детектором рівня демократично-правових перетворень у державі. Законодавство України нещодавно зазнало трансформаційних змін, однак важливо, щоб ці зміни були реально ефективним засобом подолання злочинності в країні, давали прокурорам змогу ефективно здійснювати свої повноваження та сприяли підвищенню рівня довіри серед населення до прокуратури.

Список використаних джерел

1. Про прокуратуру : Закон України; Перелік від 14.10.2014 № 1697-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1697-18> (дата звернення: 12.11.2021).
2. Ліпінська І.В. Функціонування органів прокуратури: Україна та міжнародний досвід. *Судоустрій; прокуратура та адвокатура*. 2018. №6. С. 143-147.
3. Микитюк А.С. Організація роботи сучасної прокуратури в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. №2, С. 396-398.

Турлакова Анастасія Олегівна

здобувачка вищої освіти 4 року навчання Маріупольського державного університету

Філіпенко Анастасія Сергіївна

доцент кафедри права та публічного адміністрування Маріупольського державного університету, кандидат юридичних наук, доцент

МІСЦЕ ТА РОЛЬ САНКЦІЙ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

На даний момент існує декілька підходів до визначення адміністративних

санкцій. Аналізуючи адміністративні санкції треба звернути увагу на те, що застосування санкцій у різних галузях правовідносин має свої особливості.

Одна група вчених стверджує, що санкції є загальновизначеними негативними наслідками для правопорушників, які є результатом дій уповноважених органів держав, що застосовуються при порушеннях установлених правових норм, а також є засобом державного примусу. Інший підхід до визначення санкцій встановлює, що санкції – це елементи правової норми.

Санкції у кожній галузі та кожному інституту права мають свої особливості, які пов'язані з особливостями правовідносин, що регулюються галуззю та інститутом.

Тема санкцій в адміністративному праві була й залишається надзвичайно актуальною. Давно відомо, що застосування різноманітних заходів державного, у тому числі й адміністративного, примусу, є чи не найголовнішим способом забезпечення законності практично в усіх сферах державної діяльності.

У адміністративно-правових дослідженнях останнього часу можна зустріти різні підходи до визначення терміну «санкція». З одного боку, під терміном «санкція» в юридичній літературі прийнято розуміти: а) дозвіл на будь-які дії з боку особи, що наділена відповідною компетенцією (у такому разі без санкції є юридично неможливим вчинення відповідних дій, наприклад, обшуку); б) заходи юридичної відповідальності (стягнення матеріальної шкоди, пені, штрафу, позбавлення волі тощо); в) заходи попереджувального впливу (привід, арешт майна, знесення самовільно збудованих споруд тощо); г) заходи захисту (поновлення на роботі незаконно звільненого працівника, стягнення аліментів тощо); д) несприятливі наслідки, що настають в результаті неправомірної поведінки самого суб'єкта (позбавлення прав, ліцензій тощо)

Санкція як негативна реакція держави на порушення правової норми виникає при наявності протиправної поведінки або неправильного виконання загальновстановлених правил. Державний примус, як відомо, реалізується в багатьох формах, які охоплюють і санкції. Тому примус може застосовуватися

не тільки у вигляді санкцій в результаті порушення правової норми, але й як відповідна реакція уповноважених органів.

Що стосується видової різноманітності адміністративних санкцій, то тут ситуація є дещо заплутаною. Слід відзначити, що в адміністративно-правовій літературі увагу дослідників зосереджено здебільшого на класифікації санкцій, які виступають мірою юридичної відповідальності. Проте є праці, в яких розширено сферу застосування терміну «санкції» чи «адміністративні санкції» й на інші примусові заходи адміністративного характеру. Так, наприклад, Є.В. Устименко виділяє три функціональних види адміністративно-правових санкцій, а саме компенсаційні, припинювальні і каральні.

За метою застосування адміністративні санкції можна класифікувати на попереджувальні (превентивні), припинювальні та каральні. Перевагою такої класифікації адміністративних санкцій є її вичерпний характер, адже інших цілей, ніж попередження правопорушень, їх припинення чи покарання винних у їх вчиненні, санкції охоплювати не можуть. Навіть компенсаційна функція у такому разі є похідною від каральної, оскільки відшкодування шкоди, нанесеної правопорушенням, відбувається за рахунок особи, винної у завданні такої шкоди, а відтак стосовно такої особи є елементом покарання.

Характеристики адміністративних санкцій дають підстави й для інших класифікацій, зокрема для класифікації за адресатом та класифікації за змістом. Класифікація за адресатом є доволі простою, зокрема, за цією підставою можна виділити що застосовуються і до фізичних, і до юридичних осіб; санкції, що застосовуються виключно до юридичних осіб. Проте класифікація адміністративних санкцій за змістом має бути найбільш складною і розлогою.

Можна виділити такі характерні ознаки адміністративно-правових санкцій, які дають можливість відмежувати їх від споріднених правових явищ.

Першою ознакою адміністративних санкцій можна вважати те, що вони всі є проявом реакції уповноваженого суб'єкта на вчинення правопорушення певною особою. Без факту правопорушення не може відбуватись застосування будь-яких санкцій. Таким чином, правопорушення є необхідною підставою для

застосування санкцій.

Другою ознакою є те, що вони реалізуються через процедуру правозастосування виключно уповноваженими на те суб'єктами. Застосування адміністративних санкцій є проявом реалізації уповноваженим суб'єктом наданих йому владно-виконавчих повноважень, що є підтвердженням адміністративно-правової природи таких санкцій.

Третя ознака впливає із другої і полягає в тому, що застосування санкцій здійснюється у процесуальній формі. Принцип законності, викладений у ч.2 ст. 19 Конституції України, вимагає, щоб усі державні органи, органи місцевого самоврядування, їх посадові особи діяли виключно на підставі, в межах повноважень та у спосіб, визначені Конституцією України. Це положення є прямою вказівкою на необхідність процесуального регулювання правозастосовної діяльності суб'єктів владних повноважень.

Четверта ознака адміністративних санкцій зводиться до наявності специфічної мети їх застосування, яка полягає в усуненні причин та наслідків протиправного діяння вчиненого суб'єктом – адресатом правової норми. Тобто, мета застосування адміністративних санкцій полягає у відновленні порушеного протиправним діянням правопорядку.

П'ята ознака відображає зміст діяльності щодо досягнення мети їх застосування, а саме усунення наслідків протиправного діяння, його припинення або покарання правопорушника.

Таким чином, з урахуванням сучасного стану правового регулювання адміністративних санкцій, розширенням їх функціонального призначення можна сформулювати уточнене визначення адміністративно-правових санкцій в адміністративному праві. Адміністративно-правова санкція – передбачена законом міра реакції уповноваженого суб'єкта, викликана потенційно можливим або реальним протиправним діянням суб'єкта – адресата правової норми, що полягає у недопущенні протиправного діяння, його припиненні чи усуненні його наслідків або покаранні правопорушника і застосовується в адміністративному порядку. Нові акти законодавства закріпили нові нормативні конструкції

адміністративних санкцій, у тому числі й такі, яких раніше не існувало. У зв'язку з цим потребують удосконалення доктринальні погляди на зміст та призначення санкцій, а також виникає потреба у дослідженні правових механізмів застосування таких санкцій

Список використаних джерел

1. Устименко Є.В. Санкції в адміністративному праві України : автореф. дис. канд. юр. наук 12.00.07. Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна, Харків, 2016. 20 с.
2. Лук'янець Д.М. Адміністративно-деліктні відносини в Україні: теорія та практика правового регулювання : монографія. Суми. 2006. 367 с.
3. Орехов В.Ю. Санкції в праві як елемент правового регулювання та охорони суспільних відносин : автореф. дис. канд. юр. наук. Київський національний університет внутрішніх справ. Київ, 2008. 22 с
4. Коломоець Т.О. Класифікація заходів адміністративно-правового примусу. Право України. 2003. № 2. С. 105–110.
5. Ведерніков Ю.А. Адміністративне право України: навч. посібник. Київ. 2005. 356 с.

Хаджинова Марія Дмитрівна

*курсантка факультету №1 Донецького державного університету
внутрішніх справ, рядовий поліції*

Буга Ганна Сергіївна

*доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін факультету №2
Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних
наук, доцент*

ГРОМАДСЬКИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

На сьогодні єдності думок учених про здійснення громадського контролю за органами Національної поліції немає.

На думку А. Крупника, громадський контроль є інструментом громадської оцінки виконання органами влади та іншими підконтрольними об'єктами їхніх соціальних завдань. Такий контроль – невід'ємна складова системи публічного управління та незамінний чинник розвитку соціуму в умовах розбудови

демократичної, соціальної, правової держави [1, с. 146-147].

У свою чергу, О. Полтараков визначає громадський контроль як систему відносин громадянського суспільства з державою. Система ґрунтується на підзвітності органів державної виконавчої влади органам державної законодавчої влади (парламентський контроль) і недержавним структурам ("третьому сектора" та ЗМІ). [2]

Одна, якщо говорити саме про громадський контроль, то в Юридичній енциклопедії – це «один із видів соціального контролю, який здійснюється об'єднаннями громадян та самими громадянами. Є важливою формою реалізації демократії і способом залучення населення до управління суспільством [4, с.201]

На нашу думку такий контроль представляє собою певний комплекс відповідних заходів, інструментом здійснення яких є інститути громадськості. Мета їх полягає у здійсненні оцінки якості виконання завдання, що ставить МВС та інші виконавчі органи влади. Тут слід зазначити, що загалом аналітичним чинником виступають певні громадяни від політичних партій, громадських об'єднань, тощо.

Для законних підстав здійснення такого виду контролю 07.08.2018 р. Верховною Радою України було отримано проєкт Закону України «Про громадський контроль за діяльністю органів влади, їх посадових і службових осіб» (внесений народним депутатом України С. Капліним). Законопроєкт містив ряд суттєвих новацій, а саме: визначено поняття «громадянський контроль» та «громадянський спротив»; закріплено гарантії здійснення заходів громадянського контролю тощо. Проте, 29.08.2019 р. проєкт – відкликано [3].

Громадський контроль, як такий має два види реалізації: прямий і непрямий. Стосовно першого, це виявлення інтересу до здійснення завдань виконавчих органів збоку окремих громадян. Другий – через органи громадської безпеки. Обидва види у процесі можуть приймати різні, так би мовити, форми.

Наприклад, напряду ці заходи здійснюються у таких формах:

- доступ громадян до інформації щодо діяльності влади;
- публічні обговорення проєктів законів, концепцій, проєктів тощо

(актуальність даної форми громадського контролю зумовлена тим, що вона дозволяє виділити, по-перше, різні позиції в суспільстві до законодавчої владної ініціативи; по-друге, сформувавши альтернативне бачення як документа в цілому, так і окремих положень, статей);

— індивідуальні або колективні петиції громадян в органи державної влади та місцевого самоврядування (за допомогою звернень громадяни в режимі зворотного зв'язку повідомляють державні інституції про виконання, невиконання або неналежне виконання ними функцій і вимагають вжиття відповідних заходів);

— громадські слухання (щодо проблем важливого суспільного значення, а також відповідних дій або намірів органів державної влади та місцевого самоврядування);

— участь громадян в управлінні шляхом представництва в органах місцевого самоврядування (інститути місцевого самоврядування дозволяють реалізувати право громадян самотійно вести справи місцевого співтовариства, виходячи безпосередньо з інтересів мешканців даної території. При цьому значну роль у місцевому самоврядуванні відіграє планування, формування та виконання місцевого бюджету, адже саме в регіонах ці процеси є більш відкритими для громадян, ніж на рівні загальнонаціональному);

— наукові, публіцистичні та художні твори, що формують громадську думку з тих чи інших проблем життєдіяльності суспільства (при цьому вони також впливають на політичну еліту);

— суд присяжних; [6, с.57]

— народна законодавча ініціатива (наприклад, у Швейцарії законодавча ініціатива може бути здійснена на національному рівні, якщо вона пов'язана з переглядом Конституції. У такому випадку проект виноситься на голосування громадян країни та кантонів) [5, с. 563 — 564].

А непрямі за таких форм:

— парламентський контроль;

— контроль представницького органу місцевого самоврядування;

— контроль законодавчого органу регіону (за наявності у структурі державної влади) [6, с.57].

На нашу думку, здійснення громадського контролю має бути чіткими та прозорим і ставити за мету не тільки справжність виконання покладених завдань на представників виконавчої влади, а й те, наскільки вони не порушують права та обов'язки, які на них покладені. В свою чергу зазначим, що суб'єкти громадського контролю мають тверезо аналізувати, рівень їхнього професіоналізму та компетентності має бути достатнім для реалізації визначених повноважень. Тут варто зосередити увагу на Законі України «Про Національну поліцію».

На сьогодні Закон про поліцію передбачає низку організаційно-правових форм громадського контролю за діяльністю поліції. В залежності від змісту контрольної функції ми пропонуємо класифікувати їх на три групи: заходи громадського контролю інформаційного характеру, заходи громадського контролю розпорядчого характеру, заходи громадського контролю організаційного характеру. Результати реалізації таких заходів, інформацію про виконання пріоритетів діяльності територіальних органів поліції. Крім цього, керівники територіальних органів поліції зобов'язані регулярно оприлюднювати статистичні та аналітичні дані про вжиті заходи щодо виявлення, запобігання та припинення порушень публічного порядку на офіційних веб-порталах органів, які вони очолюють [7, с.44].

Заходи громадського контролю інформаційного характеру передбачають особливий режим обміну інформацією між органами національної поліції і громадськістю (ст. 86 Закону про поліцію) [8].

Підіб'ємо підсумки нашого дослідження, громадський контроль, хоч і має різноманітні визначення з погляду літератури, але принципи та мета – єдині. Сам сенс такого контролю полягає у спостереженні дотримання усіх покладених задач та повноважень його об'єктів, що являють собою насамперед підрозділи НПУ. А принципами громадянського дозору є задоволення потреб та інтересів як суспільства, так і поліцейських. Отож зазначаємо, що цей вид контролю є

однаково важливим для всіх виконавчих та громадських установ.

Список використаних джерел

1. Крупник А. С. Зарубіжний досвід громадського контролю: уроки для України. Ефективність державного управління: Зб. наук. праць. № 13 / За заг. ред. В.С. Загорського: Львівськ. регіон. ін-т держ. управ-ня НАДУ при Президентові України. Л.: ЛРІДУ НАДУ, 2007. С. 138-141.
2. Полтораков О. Громадський контроль над «силовими» структурами в Україні: проблеми та перспективи. URL: <http://niisp.org.ua> > defau~38.
3. Про громадянський контроль за діяльністю органів влади, їх посадових і службових осіб : Проект Закону України від 07.08.2018 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64506.
4. Юнін О. Поняття громадського контролю над діяльністю національної поліції України. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. №4. С.200-204.
5. Союзная конституция Швейцарской конфедерации / Конституции государств Европы: / Под общей ред. Л.А. Окунькова. URL: https://www.concourt.am/armenian/legal_resources/world_constitutions/constit/swiss/swiss--r.htm
6. Пухкал О.Г. Громадський контроль як важливий чинник демократизації та ефективності державного управління. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/14_2010/18.pdf
7. Передерій О. С., Кулачок-Тітова Л. В., Організаційно-правові форми здійснення громадського контролю за діяльністю Національної поліції України. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна Серія «ПРАВО»*. 2016. Випуск 22. С. 43-46.
8. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2015, № 40-41, ст.379.

Шевченко Андрій Олександрович

курсант 3 курсу факультету підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників податкової міліції Університету Державної Фіскальної Служби України

Тильчик Ольга Віталіївна

професор кафедри фінансових розслідувань Університет Державної Фіскальної Служби України, доктор юридичних наук, професор

ТОВАРНА КОНТРАБАНДА: ПОНЯТТЯ ТА ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ

На сьогоднішній день в умовах світової економічної кризи, контрабанда займає вагомим місце як один з чинників підриву економіки країни. Незаконне переміщення продукції та інших товарів через державний митний кордон, відображає не лише прогалини у системі здійснення митного контролю, а й містить в собі значний негативний економічний аспект, котрий відображається у недоотриманні коштів у повному обсязі до державного бюджету, формує один з чинників прискорення та стимулювання у контексті ведення недобросовісної конкуренції, та деформації ринкової кон'юнктури, решти подібних проблем.

Наявність та обсяги товарної контрабанди в Україні, обумовлюють формування суттєвого спектру наукових досліджень щодо пошуку шляхів вирішення, розробки новітніх пропозицій, методів та способів боротьби з даним негативним явищем, та не втрачає актуальності.

Поняття «контрабанди» трактується по різному, проте на сьогодні у чинному законодавстві, а саме у Кримінальному Кодексі України, статті 201, якщо відкинути характеристики саме предмета правопорушення, розкривається як «переміщення товарів через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю» (далі за текстом конкретизація предметів), у статті 305 КК також іде описання контрабанди аналогічним чином із конкретизацією предмета «Контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів».

Адміністративну відповідальність за порушення митних правил передбачено статтями 482-484 Митного Кодексу України. Вказаний нормативний акт не надає чіткого тлумачення поняття контрабанди, але аналіз

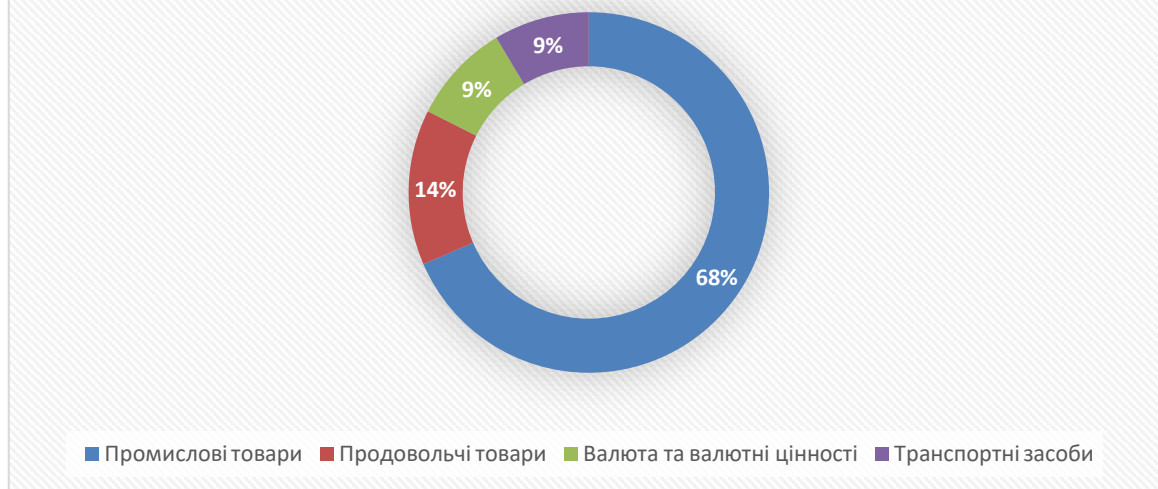
складів порушень митних правил за аналогією із тлумаченням, наведеним у КК України, дозволяє розкрити поняття контрабанди шляхом характеристики ознак об'єктивної сторони складу порушень, а саме як: переміщення товарів через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю, у наведених статтях саме так характеризуються діяння.

Аналізуючи вітчизняне нормативне регулювання забезпечення протидії контрабанді слід вказати, що після прийняття Верховною Радою України Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності" від 15 листопада 2011 року N 4025-VI (далі - Закон N 4025-VI) відбулася декриміналізація «товарної контрабанди», оскільки «товари у великих розмірах» та «стратегічно важливі сировинні товари» як предмет контрабанди були вилучені з диспозиції статті 201 КК із одночасним встановленням за такі дії адміністративної відповідальності у статтях 351 та 352 Митного кодексу України 2002 року, а у чинному Митному кодексі статтями 482-484.

На сьогодні вкотре дискутується питання щодо повернення криміналізації товарної контрабанди, оскільки через дане порушення державний бюджет щорічно недоотримує декілька мільярдів гривень.

Доцільно навести статистичні дані вилучених товарів контрабанди в період за 2020 рік. Згідно наказу ДМСУ № 67 від 24.02.2020 «Про проведення заходів у зонах діяльності митниць Держмитслужби у 2020 році», упродовж зазначеного періоду часу, митними органами з питання запобігання та протидії контрабанді зафіксовано 14, 147 правопорушень, що сумарно складає 2,56 мільярдів гривень, та перевищує показник в порівнянні з 2019-м на 15% [3].

Статистика вилучених предметів товарної контрабанди за 2020 р., %.

Джерело: сформовано автором на основах дослідження планових звітів ДМС України за 2020 р.

Наразі розглядається, законопроект №5420, що у квітні цього року було внесено Президентом України на розгляд Верховної Ради України і визначено як невідкладний для позачергового розгляду. Цей законопроект, передбачає встановлення кримінальної відповідальності за контрабанду товарів та підакцизних товарів, а також недостовірного декларування товарів.

За незаконне переміщення через кордон підакцизних товарів (крім електроенергії) у значному розмірі законопроектом передбачено штраф до сорока тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення волі на строк до шести років. А за великий розмір чи вчинення злочину спеціальним суб'єктом, в тому числі посадовими особами, пропонується штраф до ста двадцяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення волі на строк до одинадцяти років та конфіскація майна [2].

Резюмуючи все вище викладене, можна зробити такі висновки. Під поняттям контрабанди розуміється переміщення товарів через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю на сьогодні, спеціальних предметів, зокрема: культурних цінностей, отруйних, сильнодіючих, вибухових речовин, радіоактивних матеріалів, зброї або

боєприпасів (крім гладкоствольної мисливської зброї або бойових припасів до неї), частин вогнепальної нарізної зброї, а також спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації, тощо.

Товарна контрабанда є на сьогодні адміністративним правопорушенням, і зважаючи на усвідомлення необхідності реформування інституту адміністративної відповідальності в цілому, також обговорюються пропозиції щодо підвищення відповідальності за дане правопорушення. За умов відсутності рішення про переосмислення та перегляд інституту адміністративної відповідальності, його сприйняття суспільством, зворотна криміналізація є необхідною. Тому, на даний момент пропонується поновлення криміналізації товарної контрабанди та внесення змін до Кримінального законодавства, задля забезпечення ефективної протидії.

Список використаних джерел

1. Кримінальний Кодекс України: Закон України від 05 квітня 2001 року № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (Дата звернення: 14.11.2021)

2. Про внесення змін до Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України щодо криміналізації контрабанди товарів та підакцизних товарів, а також недостовірного декларування товарів: Проект Закону України № 5420 від 23 квітня 2021 року. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. URL: <https://bit.ly/3CwKcset> (Дата звернення: 18.11.2021)

3. Про проведення заходів у зонах діяльності митниць Держмитслужби у 2020 році: Наказ Державної Митної Служби України від 24 лютого 2020 року № 67. *Офіційний портал Державної Митної Служби України* URL: <https://customs.gov.ua/plani-ta-zviti-roboti> (Дата звернення: 18.11.2021)

4. Рада хочет криминализовать товарную контрабанду: что предлагается и как это может работать. *Офіційний портал видання ''Економічна правда''*. URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/projects/ni-kontrabandi/2021/06/17/675015/>

5. Митний Кодекс України: Закон України від 13 березня 2012 року № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (Дата звернення: 18.11.2021)

Шемигон Даниїл Сергійович

курсант 2 курсу факультету №1 Донецького державного університету внутрішніх справ, капрал поліції

Коротков Євген Павлович

викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки факультету № 2 Донецького державного університету внутрішніх справ, старший лейтенант поліції

РЕАГУВАННЯ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ НА ПОРУШЕННЯ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ ПІШОХОДАМИ

Конституція України визнає людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку найвищими соціальними цінностями. Саме тому, одним із найважливіших аспектів існування України як демократичної європейської держави є дотримання в ній основоположних пріоритетів розвитку щодо забезпечення високого рівня безпеки дорожнього руху. [1].

Водночас, за статистикою ООН щороку понад 1 млн. людей гине на дорогах, а близько 50 млн. зазнають тяжких ушкоджень. Невтішні результати і щодо України, яка за рівнем аварійності, кількості ДТП та їх тяжкості посідає одне з перших місць у Європі. [2].

Аналіз положень нормативно-правових актів, поглядів науковців, статистичних даних та досвіду зарубіжних країн дає змогу стверджувати про наявність багатьох недоліків у забезпеченні безпеки пішоходів як учасників дорожнього руху. Виходячи з цього, вважаємо, що своєчасне та правильне реагування патрульної поліції на порушення БДР пішоходами, а також знаходження сучасних методів забезпечення патрульною поліцією безпеки пішоходів як учасників дорожнього руху стане тим чинником, що дозволить значно підвищити безпеку дорожнього руху в Україні.

Проаналізувавши наукові праці, у яких досліджувалося зазначене вище питання, ми встановили, що увага вчених здебільшого зосереджувалася на

вивченні окремих аспектів правопорушень в частині дорожнього руху, або водіїв, як окремих учасників дорожнього руху. Питання забезпечення патрульною поліцією безпеки пішоходів як учасників дорожнього руху та реагування на порушення ними правил безпеки були висвітленими частково й потребують вивчення.

Серед значущих проблем в частині реагування патрульної поліції на порушення ПДР пішоходами та забезпечення патрульною поліцією безпеки пішоходів як учасників дорожнього руху ми виділяємо наступні: незнання або порушення пішоходами правил дорожнього руху в частині дорожніх знаків, дорожньої розмітки, сигналів світлофору, суміжного руху пішоходів та велосипедистів, а також рух осіб з порушенням зору; відсутність чітко регламентованого алгоритму дій превентивного характеру патрульної поліції щодо пішоходів.

Розглянемо вказані проблемні питання, які виникають на практиці. Так, керуючись Державною програмою підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2023 року, що затверджена постановою Кабінетом Міністрів України від 21 грудня 2020 р. № 1287, можемо чітко означити шляхи підвищення безпеки пішоходів як учасників дорожнього руху. Серед них ми виділили такі: удосконалення державного управління у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху; покращення безпечної поведінки учасників дорожнього руху; забезпечення дотримання правил дорожнього руху. Із очікуваних результатів на нашу думку найважливіші: підвищити рівень обізнаності населення щодо безпеки дорожнього руху та знання Правил дорожнього руху; підвищити рівень дотримання Правил дорожнього руху його учасниками; підвищити рівень правової свідомості та відповідальності учасників дорожнього руху; зберегти здоров'я та потенціал нації. [3].

Як показує практика, в Україні не створено дієвих механізмів, спрямованих на забезпечення безпеки та комфорту пішоходів, а профілактична та адміністративна робота, яка з ними проводиться (переважно силами патрульної поліції), не дає бажаних результатів. Тому протягом останніх років намітилась

тенденція до збільшення кількості загиблих пішоходів, в т.ч. на пішохідних переходах. За статистичними даними патрульної поліції України за 2021 рік сталося 18032 ДТП з загиблими або травмованими [4].

Слід погодитися з думкою Сердюк А. М., що діяльність патрульної поліції здійснюється у двох напрямках: внутрішній та зовнішній. Якщо внутрішні функції спрямовані на створення належних умови праці окремого працівника (наприклад, наказ патрульної служби) або всієї структури поліції (матеріально-технічне забезпечення тощо), то зовнішня функції відображають саму суть патрульної поліції – її практичне значення [6].

Однак, відповідно до провідного нормативного акту щодо діяльності патрульної поліції основною функцією в сфері забезпечення безпеки дорожнього руху – це цілодобове патрулювання території обслуговування з метою забезпечення належної охорони громадського порядку, громадської безпеки та контролю за дотриманням правил дорожнього руху, забезпечення його безпеки, при необхідності проводиться регулювання дорожнього руху, але увага пішоходам як учасникам дорожнього руху не приділяється в належному вигляді [7].

Підсумовуючи вищевказане, зазначимо, що безпека дорожнього руху – одне з найважливіших завдань патрульної поліції, яка є частиною системи Національної поліції та відіграє важливу роль на місцях щодо забезпечення безпеки дорожнього руху в Україні. Проблему реагування патрульної поліції на порушення безпеки дорожнього руху пішоходами можна було б вирішити, створивши окремий підрозділ патрульної поліції, що займався б виключно означеним проблемним питанням. В обов'язки такої організації мало б входити патрулювання пішохідних переходів регульованих та нерегульованих перехресть, зон скупчення народу, місцевості, близької до освітніх закладів та особливо небезпечних ділянок доріг. Патрульна поліція окремого підрозділу мала б змогу реагувати на порушення безпеки дорожнього руху пішоходами без затримок та допомагати уникати подібних порушень, проводячи роз'яснювальну роботу або притягати до адміністративної відповідальності.

Список використаних джерел

1. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>. (дата звернення: 08.11.2021).
2. Статистичні дані про ДТП в Європі. Офіційний сайт ООН. URL: https://unece.org/publications/oes/welcome?f%5B0%5D=program%3A453&f%5B1%5D=work_area%3A1051 (дата звернення: 08.11.2021).
3. Державна програма підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2023 року, затверджена постановою Кабінетом Міністрів України від 21 грудня 2020 р. № 1287. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1287-2020-п#n51> (дата звернення: 08.11.2021).
4. Статистичні дані про ДТП. Офіційний сайт патрульної поліції України. URL: <http://patrol.police.gov.ua/statystyka/> (дата звернення: 08.11.2021).
5. Сердюк А. М. Щодо визначення поняття і змісту основних завдань та функцій патрульної поліції України в сучасних умовах: адміністративноправові аспекти. Науковий вісник публічного та приватного права. 2016. № 3. С. 45-49. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/2035/schodo_viznachenlya_ponyattya_i_zmistu_o.pdf?sequence=2&isAllowed=y (дата звернення: 08.11.2021).
6. Про затвердження Положення про патрульну службу МВС : Наказ МВС України від 02.07.2015 № 796. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0777-15> (дата звернення: 08.11.2021).

Яковенко Тетяна Андріївна

*студентка 2 курсу факультету №3 Донецького державного університету
внутрішніх справ*

Хоббі Юлія Сергіївна

*завідувач кафедри державно-правових дисциплін та публічного управління
Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних
наук, доцент*

**ЗАХОДИ ЩОДО ПОСИЛЕННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА
НЕСПЛАТУ КОШТІВ НА УТРИМАННЯ ДИТИНИ**

Згідно зі статистикою Міністерства юстиції України, у 2019 році було офіційно зареєстровано приблизно тридцять вісім з половиною тисяч розірвань шлюбу. Як відомо, шлюб розривається двома основними способами:

1. Розлучення в позасудовому порядку (через РАЦС). Цей вид можна застосовувати тільки у випадку, якщо у пари немає неповнолітніх дітей.
2. Розлучення через суд. Відповідно, якщо в сім'ї є неповнолітні діти.

Зазначена вище цифра включає обидві категорії. У свою чергу Мін'юст спромоглося надати й окрему інформацію щодо кількості розлучень в судовому порядку. Так, у позаминулому році за рішенням суду було розірвано 2 844 шлюби. Отже, наразі потенційно існують майже три тисячі справ щодо призначення аліментів на утримання дитини. Тож актуальність даної проблематики обумовлена реаліями нашого часу та полягає в описі та аналізі посиленних заходів відповідальності щодо ухилення від сплати аліментів [1].

28 серпня 2018 року набув чинності закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення економічних передумов для посилення захисту права дитини на належне утримання», що передбачає посилені заходи відповідальності до боржника та на законодавчому рівні забезпечує реалізацію прав дітей щодо їх належного забезпечення[2].

Тепер, згідно ст. 183/1 Кодексу про адміністративні правопорушення України, несплата коштів на утримання дитини, що триває понад шести місяців, тягне за собою адміністративну відповідальність у вигляді суспільно корисних робіт від 120 до 240 годин (до цього, відповідно до ст. 164 Кримінального кодексу України, існувала лише кримінальна відповідальність, настання якої виникало при наявності заборгованості через несплату аліментів, сума якої сягає тримісячних відповідних платежів). Повторне вчинення даного правопорушення (тобто невжиття особою жодних заходів протягом 2 місяців після відбуття стягнення у вигляді суспільно корисних робіт) також тягне за собою виконання суспільних робіт, але строком від 240 до 360 годин. До того ж КУпАП було доповнено ст. 183/2, що

визначає вид адміністративної відповідальності за ухилення від виконання адміністративного стягнення у вигляді суспільно корисних робіт. Згідно з чим, до такої особи може застосуватися адміністративний арешт строком на 10 днів.

Однак, на нашу думку, є можливим виникнення проблемних питань, що пов'язані із приведенням суспільно корисних робіт до виконання, оскільки органи місцевого самоврядування обмежені у витратах певними бюджетами, і можуть виявитись не готовими до пошуку та організації оплачуваної роботи правопорушникам. У зв'язку з чим, сподіваємось, що з боку органів центральної виконавчої влади буде проведена відповідна роз'яснювальна робота та надана допомога органам місцевого самоврядування в розв'язанні даного питання.

Редакції було піддано і статтю 184, відповідно до якої батьки або особи, які їх замінюють, за неналежне забезпечення необхідних умов життя отримують попередження або мають сплатити штраф у розмірі від 50 до 100 неоподаткованих мінімумів доходів громадян. Також було передбачено заходи адміністративного примусу і за невиконання законних умов органів опіки та піклування, що викладені у ст. 188/50. Згідно з чим, особи, що вчинили дане діяння мають сплатити штраф у розмірі від 50 до 100 НМДГ [3].

Слід зазначити і про зміни, що були внесені до Кримінального кодексу України, який було доповнено ст. 389/2. Дана стаття передбачає вид кримінальної відповідальності у вигляді позбавлення волі на строк до 2 років за злісне ухилення виконання суспільно корисних робіт, назначених за несплату аліментів [4].

Внесення нововведень торкнулося і Сімейного кодексу. Наразі ст. 182 доповнено частиною третьою, згідно з якою суд може не обмежуватися межами заробітку платника аліментів, якщо в нього буде зафіксовано витрати, які перевищують його дохід. Новий абзац було додано і до ст. 204, відповідно до якого визнається не абсолютним обов'язок, визначений у ст. 202 СК, щодо сплати коштів повнолітніми дочкою чи сином на утримання непрацевдатних

батьків. Тепер вони не зобов'язані утримувати батьків, якщо буде встановлено, що вони не сплачували аліментів, через що виникла заборгованість, сума якої дорівнює сумі щомісячних відповідних платежів за три роки.

Новації було запроваджено і у Закон України «Про виконавче провадження», згідно з якими до особи, яка має заборгованість зі сплати аліментів, можуть застосовуватися тимчасові обмеження, такі як: у праві виїзду за межі України, у праві керування транспортними засобами, користування зброєю та полювання.

Спираючись на все вищенаведене, можна дійти висновків про те, що реалізація внутрішньо політичної діяльності України спрямована на покращення життя суспільства, здебільшого на посилення захисту однієї з найуразливіших його частин – дітей. Зазначеним вище законом було запроваджено додаткові механізми і гарантії захисту прав дитини та інших осіб на отримання аліментів. Основним нововведенням серед прийнятих положень є внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо встановлення адміністративної відповідальності за несплату аліментів, а також запровадження нового виду адміністративного стягнення — суспільно корисні роботи. Законодавчі зміни, що вище згадувались, не тільки визначають вид і порядок накладання адміністративних стягнень за несплату коштів на утримання дитини, а й викорінюють спроби обійти межі їх повноважень. Завдяки цьому тепер ухилення від сплати аліментів є майже неможливим. Загалом прийняття даного закону має переважно позитивне значення, бо він спрямований на належне виконання рішень щодо стягнення аліментів, що дозволяє зменшити заборгованість з їх сплати. Це є яскравим прикладом того, що діяльність держави у сфері соціального захисту не обмежується лише прийняттям законів, а й передбачає ряд заходів для їх реально ефективного впровадження.

Список використаних джерел

1. Сагайдак О. Статистика розлучень в Україні станом на 2020 рік. 2020. URL:

<https://smpartners.com.ua/%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0-%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%B2%D0%BE%D0%B4%D0%BE%D0%B2-%D0%B2-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D0%B8%D0%BD%D0%B5-%D1%81%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%8F/>.

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення економічних передумов для посилення захисту права дитини на належне утримання : Закон України від 01.01.2020 р. № 2475-VIII. Відомості Верховної Ради. 2018. (№ 36). С.272.

3. Кодекс України про адміністративні правопорушення, редакція від 08.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>.

4. Кримінальний кодекс України, редакція від 08.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

Яровець Богдан Сергійович

*курсант факультету №2 Донецького державного університету
внутрішніх справ, рядовий поліції*

Мердова Ольга Миколаївна

*завідувач кафедри адміністративно-правових дисциплін факультету №2,
кандидат юридичних наук, доцент*

ДО ПИТАННЯ ПРО ВИЗНАЧЕННЯ ОBOB'ЯЗКІВ ОСОБИ, ЯКА КЕРУЄ ПЕРСОНАЛЬНИМ ЛЕГКИМ ЕЛЕКТРОТРАНСПОРТОМ

На сьогоднішній день осіб, які керують персональним легким електротранспортом, у тому числі електросамокатами, по праву можна вважати учасниками дорожнього руху, проте їх адміністративно-правовий статус, а також правила використання таких нових засобів пересування на жаль у національному законодавстві не отримали належного адміністративно-правового регулювання, що породжує велику кількість проблем у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху. Традиційно в адміністративно-правовій науці, до одного з ключових елементів адміністративно-правового статусу будь-якого суб'єкта відносять суб'єктивні обов'язки, як закріплену правовими нормами міру належної

поведінки особи [1, с. 129; 2, с. 89]. Однак, розглядаючи адміністративно-правовий статус осіб, які керують персональним легким електротранспортом, враховуючи його нормативну невизначеність перелік обов'язків зазначеної категорії учасників дорожнього руху є дискусійним.

Зазначимо, що, оскільки законодавець на сьогодні відносить осіб, що керує персональним легким електротранспортом, до пішоходів, то такі особи зобов'язані виконувати вимоги, що ставляться Законом України «Про дорожній рух» та Правилами дорожнього руху до пішоходів. Так, ст. 17 Закону України «Про дорожній рух» закріплює такі обов'язки пішоходів:

- рухатися по тротуарах, пішохідних або велосипедних доріжках, узбіччях, а в разі їх відсутності – по краю проїзної частини автомобільної дороги чи вулиці;
- перетинати проїзну частину автомобільної дороги, вулиці по пішохідних переходах, а в разі їх відсутності – на перехрестях по лінії тротуарів і узбіч;
- керуватися сигналами регулювальника та світлофора в місцях, де дорожній рух регулюється;
- не затримуватися і не зупинятися без необхідності на проїзній частині автомобільної дороги, вулиці і залізничному переїзді;
- не переходити проїзну частину автомобільних доріг, вулиць, залізничних переїздів безпосередньо перед транспортними засобами, що наближаються, поза пішохідними переходами при наявності роздільної смуги, а також у місцях, де встановлені пішохідні чи дорожні огороження;
- стримуватися від переходу проїзної частини при наближенні транспортного засобу з включеними проблісковим маячком та спеціальним звуковим сигналом;
- не виходити на проїзну частину із-за нерухомого транспортного засобу або іншої перешкоди, що обмежує видимість, не переконавшись у відсутності транспортних засобів, що наближаються [3]. Однак, фактично на практиці їх виконання є неможливим, а іноді і небезпечним (наприклад, при русі по тротуарах, пішохідних доріжках) для інших учасників дорожнього руху. З урахуванням цього, ми знов таки доходимо до висновку про доцільність

передбачення специфічного кола обов'язків для осіб, які керують персональним легким електротранспортом.

Безумовно, що особа, яка керує персональним легким електротранспортом, як учасник дорожнього руху зобов'язаний виконувати загальні обов'язки, передбачені ст. 14 Закону України «Про дорожній рух»:

- знати і неухильно дотримувати вимог Закону України «Про дорожній рух», Правил дорожнього руху та інших нормативних актів з питань безпеки дорожнього руху;

- створювати безпечні умови для дорожнього руху, не завдавати своїми діями або бездіяльністю шкоди підприємствам, установам, організаціям і громадянам;

- виконувати розпорядження органів державного нагляду та контролю щодо дотримання законодавства про дорожній рух;

- не створювати перешкод для проїзду спеціалізованого санітарного транспорту бригад екстреної (швидкої) медичної допомоги, який рухається з включеними проблісковим маячком та спеціальним звуковим сигналом;

- у випадках, визначених Законом України «Про екстрену медичну допомогу», надавати необхідну домедичну допомогу та вживати всіх можливих заходів для забезпечення надання екстреної медичної допомоги, у тому числі потерпілим внаслідок дорожньо-транспортних пригод [3].

Щодо переліку специфічних обов'язків для осіб, які керують персональним електротранспортом, то узагальнюючи напрацювання суб'єктів законодавчої ініціативи, викладені у двох законопроектах, що нами були проаналізовані [4; 5], доповнюючи їх власними міркуваннями, вважаємо за доцільне віднести такі специфічні обов'язки:

- використовувати технічно справний та належним чином обладнаний персональний легкий електротранспорт;

- рухатися по велосипедних доріжках, а в разі їх відсутності – по краю проїзної частини дороги по правій крайній смузі, вулиці чи узбіччю попутно із загальним потоком транспортних засобів;

- керувати персональним легким електротранспортом, що обладнаний звуковим сигналом та світлоповертачами. Вимога щодо обов'язкового обладнання персонального легкого електротранспорту звуковим сигналом не поширюється на випадки, коли можливість такого обладнання не передбачена конструктивним рішенням виробника;
- під час руху у темну пору доби та в умовах недостатньої видимості незалежно від ступеня освітлення дороги мати увімкнений ліхтар (фару) та виділити себе за допомогою світловідбивних елементів, що закріплюються на зовнішньому одязі або в інший спосіб;
- не перевозити пасажирів, окрім випадків, коли їх перевезення прямо передбачено конструктивним рішенням виробника персонального легкого електротранспорту;
- не користуватися під час руху засобами зв'язку, тримаючи їх у руці, та навушниками;
- не допускати випадків керування персональним легким електротранспортом у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції.

Список використаних джерел:

1. Адміністративне право України. Повний курс : підручник / Галуцько В., Діхтієвський П., Кузьменко О., Стеценко С. та ін. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. 446 с.
2. Адміністративне право України : підручник / за ред. Ю. П. Битяка. Харків : Право, 2020. 392 с.
3. Про дорожній рух: Закон України від 30.06.1993 р. № 3353-ХІІ. (із змінами і доповненнями). *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 31. Ст.338.
4. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо вдосконалення регулювання відносин у сфері забезпечення безпеки окремих категорій учасників дорожнього руху (користувачів персонального легкого електротранспорту, велосипедистів та пішоходів) від 06 лютого 2020 року

№3023.

URL:

http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=3023&skl=10

(дата

звернення: 20.11.2021).

5. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо організації дорожнього руху для осіб, які рухаються за допомогою портативних транспортних засобів на електричній тязі від 20 лютого 2020 року 3023-1. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68192 (дата звернення: 20.11.2021).

Andrii Kyrylenko

the 4th year cadet, faculty № 1 Donetsk State University of Internal Affairs

Olena Volik

lecturer of Foreign Languages Department Donetsk State University of Internal Affairs

THE COURSE «HUMAN RIGHTS» IN THE PROCESS OF POLICE OFFICERS' TRAINING IN DENMARK

The Danish Police School and Staff College is the joint educational establishment for all members of the Police Service in Denmark. The College provides training for officers at all levels - covering basic training, general in service and further training courses, specialist courses and leadership and management training for all senior ranks.

The basic training for Danish police officers covers a period of 3 years. It comprises two periods of equal length at the Police school, where instruction is given in professional policing as well as in general subjects. These periods include a one-year period of practical training.

During the two theoretical training periods at the Police School, human rights education forms part of the lessons in such subjects as civics, police theory, investigation and the law of procedure.

In the civics lessons, students learn about the United Nations and European conventions and their connection with the provisions on civil rights laid down in the Danish Constitution. This is done, not least, in order to demonstrate to students that certain clauses in the Constitution are of a universal nature.

In the other subjects, studies will include the particular provisions for policing activities stipulated by Danish law, and they will be correlated back to the fundamental rules for the exercise of power within a democratic community ruled by law. In leadership training programmes, human rights constitute a specific subject.

As it will appear, international human rights constitute an integral part of a number of subjects in basic training as well as in other police training courses. In the light of the increasing internationalization and of the increasing predominance of the provisions of international human rights treaties within a democratic state governed by the rule of law, such as Denmark, it has been decided to make the subject more prominent by making it an independent subject in basic training as from the autumn of 1995. The number of lessons devoted to it has not yet been decided, but it will probably be between 15 and 20 lessons.

On the planning and implementation of training in human rights matters the Police School and Staff College co-operates with a series of human rights organizations: the Danish Centre for Human Rights, the Rehabilitation Centre for Victims of Torture, the Ethnic Equality Board and the Documentation and Consultation Centre on Racial Discrimination [1].

Finally, it can be mentioned that, over the years, the Police School and Staff College - and the Danish Police Service, for that matter - have been involved in a number of international schemes, at which the implementation of human rights in policing has been on the agenda. These will include co-operation schemes on training with the South African Police and the Palestinian Police Force.

References:

1. Human rights and the police, seminar proceedings, Strasbourg, 6-8 December 2015, Council of Europe Publishing. 184 p.

Oleksandra Lunghu

the 3rd year cadet, faculty № 1 Donetsk State University of Internal Affairs

Olena Volik

lecturer of Foreign Languages Department Donetsk State University of Internal Affairs

**LAW ENFORCEMENT AGENCIES AND HUMAN RIGHTS
(EUROPEAN EXPERIENCE AND UKRAINIAN REALITIES)**

Recently, the issue of Ukraine's European integration has become relevant. We see and hear this information everywhere: in news, political science articles, radio. This phenomenon has supporters and opponents, but the main arbiter in this matter should be the people of Ukraine. European integration is the process of political, legal, economic (and in some cases social and cultural) integration of European states, including those partially located in Europe. Today, Ukraine, sometimes borrowing from the positive practice of European countries, is gradually implementing the following standards: the experience of European integration processes, convergence of legal systems and individual legal institutions. At the same time, in domestic science, in particular, law, there are regular discussions on determining the nature and character of state and legal phenomena and institutions in connection with the change and development of social relations, organization of public power, human interests, society and the state. Undoubtedly, law and order, law enforcement and human rights activities should be singled out among them. [1, p. 103]. The study of the experience of law enforcement in the European Union is important for domestic science, the successful reform of the law enforcement system of Ukraine.

The existing law enforcement system was created during the Soviet era and has been partially transformed over the last twenty-five years, sometimes remaining imperfect in structure and function. Clarification of the nature of law enforcement as a multifaceted phenomenon shows that today in jurisprudence there is no single approach to defining the concept of law enforcement, the subjects of this type of state activity, and perhaps not only the state. Law enforcement activities go beyond the activities of only law enforcement agencies, outside government agencies [2, 42]. Therefore, there is a need to study the subject composition of law enforcement agencies in an expanded form, taking into account the institutions of civil society, international organizations, citizens to whom the state has delegated certain powers, given the appropriate division of competences, forms and means of implementation. Decentralization of power involves the active involvement of the system of bodies and officials of local self-government, including the police, in the implementation of law enforcement activities. Undoubtedly, there are gaps in national legislation, problems with legislative

technique, and so on. It is necessary to continue not only theoretical, but also practical and applied research of the raised problems, comparative legal aspects of law enforcement activity. This emphasizes the fact that at the present stage of development of statehood and legal science, law enforcement is faced with new challenges and challenges that require a holistic comprehensive systematic study that goes beyond the normative approach to law enforcement. The determining factor is always the role of man, not the state, the concept of natural law, the needs of man, society and states. The law enforcement system is an organic part of society, a product of its activities, a reproduction of mentality and level of development. Borrowing the positive experience of the organization and functioning of the system of these bodies of one state in another can prevent mistakes, miscalculations and negative phenomena, which is especially important for Ukraine. At the same time, the unification of law enforcement standards will also help increase its efficiency, cooperation in law enforcement agencies, etc. In any case, the constant goal and task of the subjects is to strengthen law and order and legality, the integrity of the state, protection of human and civil rights and freedoms.

In general, there are law enforcement agencies, prosecutors, security services, internal affairs bodies, system of other bodies of state power. Today there is no unanimity in the views of scientists regarding belonging to the law enforcement system of courts and control and audit institutions, etc. Law enforcement agencies carry out those internal functions of the state to counteract the threats of human rights and freedoms, property, and law enforcement. O. Bandurka believes that law enforcement agencies are institutions and organizations operating in society and the state, whose main tasks are to ensure the legality, fight against crime and other offenses. Other scientists note that law enforcement agencies in some way formulate a separate group of state bodies that have their clearly defined tasks. That is, the criterion for the selection of law enforcement agencies from the system of state bodies in this case is a range of tasks that determines the set of state bodies intended to perform these tasks. It can be noted that in general in the world there are very different systems and models of national security, in particular: 1) American - a combination of external and internal security used as a model by a majority of states; 2) Japanese - with an emphasis on

domestic social security; 3) Chinese, which is the most concentrated expression of security systems of states that build a socialist society; 4) systems inherent in states that recently gained independence, as well as a profound reorientation of its development [375]. At the same time, within each of these models there are their own systems of national security, characteristic of a particular state. Each of these systems is focused on performing a number of its own tasks and implementing all functions. Most national security strategies focus on providing national and economic security through radical economic reforms, close integration to global and European security systems and accession to economic and political alliances and organizations [3].

The factor in the effective functioning of law enforcement agencies, the implementation of the laws entrusted to them, compliance with the legality by officials and officials, ensuring the realization of human rights and freedoms and a citizen should be clear regulation of their activities. An analysis of the legislation of Ukraine shows that there are many gaps, inaccuracies, contradictions that generate problems of theoretical, legal and practical nature are in matters of legal regulation. One of these problems is the definition of "law enforcement agencies". It should be noted that today in our country there is no statutory concept of "law enforcement agencies". At the same time, he is one of the most widely used in legislation. And his normative uncertainty can often lead to conflicts and misunderstandings when applying certain provisions of the law [4].

Law enforcement agencies have some legal and organizational differences among many state institutions. The jurisdiction of law enforcement agencies relies on powers, delegated by Ukrainian society, and establish a sphere of statutory competence. Traditionally, the law enforcement agency is a state institution (or state legal entity) that operates in the management system and performs in accordance with the law state functions (authorities, organizational and regulators, control, etc.) in various spheres of the internal and external activity of the Ukrainian state It is of particular importance to develop a complete, comprehensive and objective theoretical and methodological base for optimizing a law enforcement system, the formation of a holistic and comprehensive vision in science is not only the concept of law

enforcement, but also related to these legal phenomena (law enforcement functions, law enforcement activities, law enforcement system, etc.). This will help eliminate the current legal conflicts on the absence of legal definition of a law enforcement agency, a normative list of law enforcement, the principles of its implementation, etc.

References:

1. Balura A.O. Human rights and law enforcement activities: European experience and Ukrainian realities. Actual problems of domestic law in studies of young scientists in the light of European integration processes: Materials of All-Science. Sciences. Pract. a conf. cadets, students, listeners, adjunct (postgraduate students) and doctoral students (Dnipro, May 18, 2017). Dnipro: DDUS, 2017. P. 102-104

2. Kaminskaya N.V. Priorities for the reform of law enforcement agencies in the context of the European integration course of Ukraine. Problems of reforming law enforcement agencies: Materials International. Sciences. Pract. a conf. (Dnipropetrovsk, 28-29 birch. 2014). D., 2014. P. 41-43.

3. Garust Y. V., Melnyk V. I. G 21 Law enforcement authorities for the protection of economic security of Ukraine: Administrative and legal aspect: Sumy: Publishing and production enterprise "Mriya", 2019. 256 p.

4. Delia Yu. V. Law enforcement bodies in the field of protection of rights, freedoms and legitimate interests of man and citizen. Legal magazine of the Donbass. 2020. No. 1 (70.)

Viktoriya Ivanova

the 2nd year student, faculty № 3 Donetsk State University of Internal Affairs

Olena Volik

lecturer of Foreign Languages Department Donetsk State University of Internal Affairs

FALSIFICATION OF VACCINATION CERTIFICATES IN UKRAINE

With the advent of COVID-19, most areas become red zones because of infection risk indicators, where with their status come strict rules for the unvaccinated and bonuses for people who have been vaccinated. Therefore, falsification of vaccination certificates is a current problem.

The desire of the population not to get vaccinated and at the same time to move freely during their stay in the red zone or travel abroad, gives fraudsters a reason to come up with illegal ways to implement such an opportunity: to fake vaccination certificates, negative tests, certificates, and some may even offer a fraudulent application, which is similar to the application of the unified public services portal "Dlya" for Android, where you can edit data on vaccination, age and other information in order to create fake digital COVID certificates. Often fraudsters can even enter data into the "Dlya" app, but for a fake certificate to appear in the app, then the fake data must be entered into the registry of the electronic health system by the doctor who has access to it through his digital signature.

According to the official data of the National Police of Ukraine, with the coming of quarantine, 113 963 reports under paragraph 1 of Article 44-3 CPAP, 438 268 decisions under paragraph 2 of Article 44-3 CPAP were issued and 2650 criminal proceedings were conducted [1]. Such crimes as forgery, as well as use of COVID and vaccination certificates will be qualified under Article 358, paragraph 4 of the Criminal Code of Ukraine - "use of knowingly false document", which provides for the fine of up to 50 untaxed minimum incomes of citizens or arrest for up to six months, or restraint of liberty for up to two years [2]. Under other parts of the same article, those who produce fake vaccination certificates may be deprived of liberty for up to 3 years, and if they do it repeatedly and by prior conspiracy of a group of persons - for up to 5 years. In most cases the persons under this article are swindlers, medics, representatives of laboratories and pharmacies, travel agencies.

Nowadays, different services can check the validity of documents, such as the Ministry of Health, sanitary hospitals and others, but also employees of shopping centers.

In order to check whether the vaccination certificate is real or not, the National Police together with the Ministry of Digital Transformation of Ukraine have developed appropriate software on police tablets, in which the certificates from "Diyya" are checked behind a QR code, and there is also a function to scan the paper version of such a document. This allows quick recognition of the original, because the data on the

vaccination of citizens is already in the register, which is also connected to international databases.

Therefore, in order for citizens not to neglect their own and other people's safety by purchasing fake certificates of vaccination against coronavirus, the importance of vaccination and the fact that the fake document they have bought cannot help them, but will only lead to a lot of trouble both with their health and in case it is found invalid must be communicated through the media in every possible way. When offered the purchase of fake vaccination certificates by doctors, travel agencies or others, inform the police so that these persons can be held criminally liable.

References:

1. Офіційний сайт Національної поліції. URL:
<https://www.npu.gov.ua/covid-19-1/statistika.html>

2. Кримінальний кодекс України. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/-2341-14#Text>

Vitaliy Prylyapa

the 3rd year cadet, faculty № 1 Donetsk State University of Internal Affairs

Olena Volik

lecturer of Foreign Languages Department Donetsk State University of Internal Affairs

WHAT ROLE DOES TRAINING PLAY IN PROTECTING HUMAN RIGHTS?

The effective training of police in human rights is an essential element in the global efforts to promote and protect human rights in every country. In order to protect human rights, the police must first know and understand them. Furthermore, police officers must be familiar with the various international guidelines and bodies of principles – such as the Code of Conduct for law enforcement officials and the principles on the use of force and firearms – and be able to use them as tools in their everyday work.

They must understand the fact that international human rights standards concerning their work were developed to provide invaluable guidance for the performance of their crucial functions in a democratic society. However, police officers in the line of duty should know not only what the rules are, but also how to do their job

effectively within the confines of those rules. Training efforts which do not cover those concerns will likely be neither credible nor effective.

Throughout the training sessions, it is important to emphasize that knowledge of human rights is an essential professional requirement of all personnel serving in modern law enforcement agencies. The central purpose of policing, after all, is enforcement of the law, and no law stands higher in authority than the law of human rights. The term democracy has many meanings, and there is variety of forms of democratic government.

Democracy is linked with two ideals:

- Rule of law
- The promotion and protection of human rights

Democracy, whether viewed as a process or an end condition, is defined by broad values involving participation and formal rules about procedures such as elections. The fundamental democratic principles set out in human rights texts are the principles of:

- Participatory and representative government
- Equal access to public service
- Universal and equal suffrage based on free and periodical elections
- Respect for fundamental freedoms

Police must orient themselves and always operate in a manner that is consistent with the Constitution and laws of the state. It is the law, created by the democratically elected representatives of the people, which must guide police action. Arbitrary enforcement of the law is inconsistent with this principle. In the performance of their duties, the police must display adherence to the internationally recognized human rights standards. Torture or other cruel inhuman or degrading treatment of either citizens or detainees, is inconsistent with this principle and cannot be practiced or countenanced by police officers.

Human rights are derived from the inherent dignity and worth of the human person and they are universal, inalienable and equal. This means that they are inherent in every human being; they cannot be taken away from or surrendered by any person,

and everyone has human rights in the same measure – regardless of race, colour, sex, language, religion, political or other opinion, national or social origin, property, birth or other status.

Mykhailo Tatarintsev

the 4th year cadet, faculty № 1 Donetsk State University of Internal Affairs

Olena Volik

lecturer of Foreign Languages Department Donetsk State University of Internal Affairs

ADMINISTRATIVE AND LEGAL REGULATION OF THE NATIONAL POLICE OF UKRAINE ACTIVITY

The Constitution of Ukraine proclaims that a person, his life, health, honour and dignity, inviolability and security are determined to be the highest social value, and human rights and freedoms and their guarantees determine the content and activity of the state. The introduction of the structural reforms in the law enforcement and administrative spheres of legal relations is carried out in order to improve the living standards and well-being of the citizens of Ukraine. One such reform, designed to ensure the provision of accessible and high-quality social and administrative services, the interests of the individual citizens and united communities, the establishment of the democratic institutions, and the harmonization of the interests of the state and local self-government, is a decentralization reform. And with its implementation it becomes possible to establish two-way communication between the residents of the territorial communities and the authorities.

The reform of the administrative-territorial structure of Ukraine, the issue of quality service provision by the National Police of Ukraine and ensuring the security of the territorial communities is urgent. Achieving these goals is possible through the scientific, theoretical and normative definition of the concept and content of security of the territorial communities, functions and powers of the preventive units of the National Police of Ukraine, including district police officers, community police officers, prevention police, etc. The scientific, theoretical and normative basis should be the key to the effectiveness of the proposed changes. It is necessary to develop the latest approaches to the interaction of the National Police with individual citizens and their territorial associations, to establish on the principles of efficiency, comprehensive

interaction between individual structural bodies of the National Police in order to ensure public safety.

The theoretical, legal, and administrative principles of creating an effective legal model of the organization of the prevention bodies of the National Police, which will solve an important scientific and practical problem to ensure the safety of the local communities together constitute the tasks of the research.

The aim of the research is to develop a normative-legal model of ensuring the safety of the territorial communities by the units of the preventive activity of the National Police of Ukraine on the basis of the theoretical, normative-legal provisions, study and analysis of the experience of the foreign countries. Thus, the following main tasks will be dealt with:

- to analyze the state of the development of the issue of ensuring the safety of the territorial communities by the units of the preventive activities of the National Police of Ukraine;
- to define the concept and content of the institute of security of the territorial communities;
- to consider the international standards and foreign experience of representation of the police structures of the state in the self-governing territorial units;
- to determine the administrative and legal status of the units of the preventive activities of the National Police of Ukraine in the field of security of the territorial communities;
- to determine the administrative and legal regulation of the activities of the district police officers to ensure the safety of the territorial communities;
- to highlight the features of tactics for the protection of children's rights, prevention and preventive measures of juvenile delinquency by the units of the preventive activities of the National Police of Ukraine.

The subject of the study is the administrative and legal regulation of ensuring the safety of the territorial communities by the units of the preventive activities of the National Police of Ukraine. The methodological basis of the study is a system of general and special methods designed to obtain its objective and reliable results,

namely: dialectical, comparative law, historical law, formal logic, system-structural, sociological, statistical and others.

The scientific novelty of the expected results of the study is determined by the fact that on the basis of the main provisions of the theory of administrative law, using the scientific achievements of the related fields, based on the generalized results of the administrative activities of the National Police, judicial practice, international experience the administrative and organizational provisions of the activities of the preventive bodies of the National Police to ensure the security of the territorial communities as a specific subject of self-organization of the population must be formed.

The practical significance of the expected results is that the results can be used for developing the research in the field of administrative law and administrative process, improving the structure of the preventive police of the National Police, the interaction of structural subjects of the preventive police.

Tetyana Yakovenko

the 2nd year student, faculty № 3 Donetsk State University of Internal Affairs

Olena Volik

lecturer of Foreign Languages Department Donetsk State University of Internal Affairs

**IMPLEMENTATION OF THE E-GOVERNMENT SYSTEM AS A
MEANS OF IMPROVING THE EFFICIENCY OF ADMINISTRATIVE
SERVICES**

As you know, the 21st century is the age of large-scale digitalization of society, i.e. active introduction of various technologies and gadgets in all spheres of human activity. Therefore, it is not surprising that the modern information society expects the government to provide simple, comfortable, fast and effective interaction with citizens. Such interaction can provide e-government - a system of public administration, based on the automation of management processes across the country. Therefore, the relevance of the study of the chosen topic is due to the urgent needs of society and is to identify how the internal political activities of the state in the field of information technology on the quality of administrative services to the public.

In general, legislative attempts to create an electronic government system were made back in 2003, as evidenced by the Resolution of the Cabinet of Ministers "On measures to create an electronic information system "Electronic Government".

According to this Decree, the priority task of information society development is to provide citizens and legal entities with information and other services through the use of this system, which should ensure the interaction of executive authorities among themselves, with citizens and legal entities on the basis of modern information technologies [1]. To implement these measures, in particular, the Order of the State Committee of Communications and Informatization of Ukraine in August 2003, "The procedure for providing information and other services using the electronic information system "e-Government" was developed and approved [2].

That is, considering the interaction between the state and citizens in e-government from the side of legislative regulation, we can conclude that it actively contributes to the facilitation of this interaction. One of the main such manifestations of interaction is the provision of administrative services to citizens by specially authorized bodies. Given the introduction of the concept of e-government, it has become quite common to implement such services in electronic form.

Therefore, looking at the interaction between the state and the citizens in the electronic government from the legislative side, we can conclude that it actively contributes to the improvement of this interaction. One of the main manifestations of this cooperation is the provision of administrative services to citizens by specially authorized bodies. Taking into account the introduction of the concept of electronic government, the implementation of such services in electronic form has become widespread.

Thus, the formation of an effective system of electronic services in Ukraine under the current legislation provides for their accessibility from one place - the state portal of administrative services, which is provided by the provision of the Law of Ukraine "On Administrative Services". This portal was launched in September 2016. Ministry of Economic Development and Trade in the test mode. The objectives of the pilot project of the Portal are to streamline and provide comprehensive information on

administrative services; to introduce and improve methodological mechanisms for providing administrative services, functional elements of the Portal.

Today, the Portal interface is easy to use - information about administrative services are systematized according to the category of applicants and according to topics:

1. Citizens:

- citizenship, migration, relocation (going abroad, citizenship, passport/certificate, population registration, temporarily displaced persons);
- registration/registries (publishing, non-profit organizations and public formations, individual entrepreneurs, legal entities);
- social protection (health care, pensions, social security);
- family (marriage, etc.);
- real estate and construction (construction, real estate, appraisal activities);
- agriculture (veterinary, fishery, plant growing);
- transport (water transport, road construction/transportation, etc., driving license, registration of vehicles and license plates);
- finance (stock market and securities, financial services, insurance, taxes and declaration); - other areas of economic activity (intellectual property, notary activity).

2. Businesses:

- registration/registries (investment and ITD projects, publishing, nonprofit organizations and social formations, individual entrepreneurs, legal entities);
- natural resources and ecology (land, forest and water resources, subsoil, hazardous substances and waste, energy and energy saving);
- foreign economic activity (import, export, customs services, transit);
- communications and informatization (information protection, radio and communication, telecommunications);
- transport (water transport, road/traffic, etc., air transport, driving license, vehicle registration and license plates);
- finance (stock market and securities, financial services, insurance, taxes and declaration);

- other spheres of economic activity (intellectual property, alcoholic beverages / alcohol / tobacco products, notarial activity, space agency services, technical regulation) [4, 151].

In addition, the Single State Portal of Administrative Services introduced user authorization using electronic digital signature, as well as the provision through the portal of certain services of the central executive authorities (76 online services are provided).

Consequently, summarizing all of the above, it can be argued that the introduction of the e-government system and its basic ideological foundations is mainly positive. After all, the optimization of the processes of interaction of citizens with the state, which provides just such an information system, has helped to increase the efficiency of the provision of administrative services. Now the State portal of administrative services eliminates the need to stay in hour-long queues, because most of the necessary services can be completed by citizens online. The list of topics of such services has been given in the work, but it should be noted that it is not exhaustive, because it is constantly updated. In addition, the functioning of the Portal actively contributes to the eradication of such a phenomenon as bureaucracy, which is actively spread among the subjects of the provision of administrative services.

References:

1. Про заходи щодо створення електронної інформаційної системи «Електронний Уряд» : Постанова Кабінету Міністрів України від 24.02.2003 р. № 208. Урядовий портал. 2021.

2. Порядок надання інформаційних та інших послуг з використанням електронної інформаційної системи «Електронний Уряд» : затв. наказом Держ. комітету зв'язку та інформатизації України від 15.08.2003 № 149.

3. Про адміністративні послуги : Закон України від 04.07.2013 № 5203-VI. Відомості Верховної Ради. № 32. 2021. С. 409.

4. Соломко Ю. Надання адміністративних послуг в електронній формі на державному рівні. *Ефективність державного управління* 2018. №1. С. 151 – 157.

*Матеріали всеукраїнської наукової конференції молодих вчених
(в авторській редакції)
03 грудня 2021 року*

Актуальні питання адміністративного права та процесу

Комп'ютерна верстка: Буга Г.С.

**Оригінал-макета підготовлено організаційним комітетом
Всеукраїнської наукової конференції молодих вчених
«Актуальні питання адміністративного права та процесу»**

м. Маріуполь, пр. Луніна, 89